

KENNETH MORRIS

HET LOT VAN
DE VORSTEN
VAN
DYFED

ILLUSTRATIES VAN YOLANDA EVELEENS

HET LOT VAN DE VORSTEN VAN DYFED

HET LOT VAN
DE VORSTEN
VAN
DYFED

KENNETH MORRIS

GEÏLLUSTREERD DOOR
YOLANDA EVELEENS

Theosophical University Press Agency
Den Haag

Oorspronkelijke titel:
The Fates of the Princes of Dyfed
1914
Theosophical University Press
Post Office Box C
Pasadena, Californië 91109-7107

KENNETH MORRIS
Het lot van de vorsten van Dyfed

ISBN 978-90-70328-85-6, E-boek

Nur 334
Trefwoorden: mythen en sagen, theosofie

Dit boek waarop copyright bestaat, mag kosteloos worden gedownload om het off-line te lezen, maar mag in geen enkele vorm of op geen enkele manier – elektronisch, mechanisch, of door middel van fotokopieën, of opnames, of op een andere manier – voor commerciële of andere doeleinden worden gereproduceerd en/of gedistribueerd, zonder eerst toestemming aan Theosophical University Press Agency te vragen.

© 2010 Illustraties: Yolanda Eveleens, www.yolandaeveleens.exto.nl

© 2010 Theosophical University Press Agency

Daal en Bergselaan 68, 2565 AG Den Haag

www.theosofie.net

Dit boek wordt vol respect opgedragen aan Katherine Tingley, Leider van de Theosophical Society, die haar hele leven heeft gewijd aan het bevorderen van vrede en universele broederschap.

Ac y mae bodau sydd gymaint yn
fwy na dyn ag y mae dyn yn fwy
na'r bacillyn lleiaf welir drwy y
chwyddwydr cryfaf. Mae y
galluogrwydd i ymddadblygu
hefyd yn anfeidrol. Mae y
meddwl dynol ar y fford mawr i
ymddadblygu yn dduw. Dyma
fford Duw o greu duwiau, sef
drwy ymddadblygiad. Mae Duw
erioed yn eu creu.

Vertaling:

En er zijn wezens die veel groter zijn dan de mens en de mens is veel groter dan de kleinste microbe die men alleen onder de sterkste microscoop kan zien. En het vermogen om zich te ontwikkelen is grenzeloos. Het bewustzijn van de mens is de hoofdweg om zich tot een god te ontwikkelen. Dat is de manier van God om goden te scheppen, dat wil zeggen door evolutie. God is altijd bezig hen te scheppen.

Voorwoord

We hoeven hier niet uitvoerig te bespreken in hoeverre het verhaal is ontleend aan de vier delen van de Mabinogion en in welke mate ervoor is gekozen een eigen weg te volgen, nu dit grootse oude Welshe boek een van de populaire klassieken is geworden met betaalbare uitgaven in zowel het Welsh als het Engels. Het is voldoende te zeggen dat de opbouw van de plot hoofdzakelijk aan die bron is ontleend, en naar ik hoop aan de hele geest en sfeer ervan. Een aantal zinnen die in de hoofdstukken steeds terugkomen zijn in hun geheel uit de [Engelse] vertaling van Lady Guest overgenomen en hier zonder aanhalingstekens, voetnoten of enige tekenen van erkentelijkheid ingevoegd, en waarom ook niet? Zulke zinnen maakten hoogstwaarschijnlijk deel uit van de beschikbare middelen van alle oude verhalenvertellers: 'Namen ter verfraaiing', zoals we die opgesomd vinden in de Triaden. Ze behoorden eerder toe aan Wales en de barden dan aan welke auteur ook. Weer andere zinnen zijn overgenomen uit Llywarch Hen en Taliesin en uit de druidische geschriften van de School of Glamorgan. En verder als Morgan Llwyd o Wynedd zijn boek niet *Llyfr y Tri Aderyn*, 'Het Boek van de drie vogels', had genoemd, valt het te betwijfelen of de verschillende delen van dit verhaal titels zouden hebben gekregen die de oorspronkelijke sfeer zozeer zouden hebben weerspiegeld. Hoeveel ervan misschien is ontleend aan Ierse bronnen: dit zou de schrijver moeilijk kunnen zeggen, want het is nogal lang geleden dat hij toegang had tot boeken van de Ierse mythologie; en het beeld dat hij daarvan in zijn geheugen heeft bewaard, bestaat veeleer uit een regenboogkleurige en prachtige bron van licht dan uit details. Om de Mabinogion op de juiste manier te lezen, moet men haar lezen in het licht van die oude, fiere en prachtige beschaving waarvan de Ierse vertellingen een zoveel rijker beeld geven, en met veel minder toevoegingen van vreemde en middeleeuwse elementen; net zo goed als dat men, om het Keltische pantheon te reconstrueren, in het licht moet werken van de gehele Indo-europese mythologie. In de tijd van Pwyll Pen Annwn was er weinig verschil tussen Cymro en Gwyddel, of tussen het geslacht van Hu Gadarn op het

Eiland van de Machtigen en dat van Dana in Ierland.

De Mabinogion, zoals ze aan ons is overgeleverd, en zoals ze is verschenen in de prachtige vertaling van Lady Guest, blijft zo'n klassiek boek, zo'n meesterwerk wat stijl betreft, zo'n onuitputtelijke bron van oude schatten dat men zich kan afvragen: Welk recht heeft iemand te suggereren dat die en die voorvallen niet erin zijn opgenomen, of ten onrechte daarin zijn opgenomen? Maar men moet bedenken dat de Mabinogion heel oud was voordat ze op schrift werd gesteld; in de periode tussen de tijd van de voorchristelijke oorsprong van deze verhalen en de twaalfde of dertiende eeuw toen ze werden opgeschreven in de vorm waarin we ze nu hebben, hadden de barden ze duizenden keren verteld en opnieuw verteld. Zouden ze gedurende die eeuwen niet aan veranderingen onderhevig zijn geweest? Het is zeker dat dit wel het geval was. Van een verslag en uiteenzetting van een mythologie zouden ze voornamelijk een bron van vermaak zijn geworden; hun zuivere bedoeling werd verduisterd. Hun zon werd gereduceerd tot een onbetekenend lichtje. Stel dat we van de Griekse mythologie slechts zouden weten wat er bij de troubadours als een traditie van is overgebleven?

De diepste waarheden van religie en filosofie werden voor het ondericht van de volkeren in eerste instantie opgetekend niet in de vorm van verhandelingen of uiteenzettingen maar als heldendichten, sagen en verhalen. Ik ken geen betere vorm die daarvoor kan worden gevonden. Het is de ziel van de mens die de held van het eeuwige werelddrama is; 'het heelal bestaat voor de doeleinden van de ziel.' Vanaf het begin van de tijd ontvouwen gebeurtenissen, omstandigheden en avonturen zich rond de menselijke ziel; ze weeft deze rond zichzelf. De mens verstrikt zich in de gevolgen van zijn eigen denken en handelen – als het ware in een web – en moet zich door zijn eigen handelingen en gedachten bevrijden. De Groten uit de oudheid waren zich goed bewust van het bestaan van een 'smal oud pad dat naar vrijheid leidt': een pad van handelen, van denken, van wijsheid. Ze vertelden het verhaal van de ziel, en leidden haar van de oorspronkelijke vrijheid van Gwynfyd omlaag naar de diepten van Abred en incarnatie, naar de poorten van dat pad van vrijheid, en dan verder naar de hoogten. Zij die oren hadden om te horen, hoorden, en vonden in de grootse verhalen een aanduiding van het pad voor hen-

zelf. Voorzover het het volk betreft, voor hen was er amusement; en de louter uiterlijke leringen van de sagen waren voor hen een aansporing tot deugd, moed en een verstandig leven van vrijgevigheid en onzelfzuchtig handelen.

De verhalen bleven nog lang bestaan na de tijd dat hun werkelijke betekenis was vergeten. Als staatsreligie kon de leer van de druïden geen weerstand bieden aan de legioenen van de Caesars na door deze te zijn verboden. Als die al voortduurde dan gebeurde dat in het geheim. Maar de druïdenverhalen die het amusement van de hoofdmannen in de winteravonden was geweest, en die waren bedoeld om jongemannen en meisjes de traditionele deugden in te prenten – de behoefte aan die verhalen zou blijven bestaan. De winteravonden waren niet korter dan eerst; de deugden die door de nieuwe religie werden onderwezen, waren van een andere orde; feestelijke gebeurtenissen zouden niet compleet zijn zonder barden en verhalenvertellers; en zij moeten over oude bronnen beschikken om uit te kunnen putten: ze moeten het uiterlijke en zichtbare teken bezitten, zoal niet de innerlijke en geestelijke elegantie. Misschien zijn alle oude verhalen die we hebben, Keltisch of Scandinavisch, Grieks of Perzisch of Indiaas, niets anders dan het opnieuw vertellen van de heilige mysterieverhalen door barden die de betekenis ervan gedeeltelijk, grotendeels of geheel en al waren vergeten. Want niets sterft vóór het zijn oorspronkelijke deugd heeft verloren. Als de religies van de oudheid zichzelf trouw waren gebleven, niet waren ontaard, zouden ze niet zijn uitgestorven. Bewijst de geschiedenis ons niet – het kleine fragment geschiedenis dat we bezitten – dat de geschiedenis van religie altijd hetzelfde verhaal is over het afnemen van een Licht, en het opnieuw ergens anders ontsteken ervan wanneer het te zwak is om nog van enig nut te zijn?

De generaties van verhalenvertellers voegden aan hun traditionele materiaal hier en daar iets toe en ergens anders lieten ze een detail weg. Ze wijzigden de ene of de andere gebeurtenis om deze aan te passen aan hun eigen ideeën of de opvattingen van hun toehoorders. In het algemeen neigden ze ertoe het persoonlijke in te voeren waar tevoren alleen het grootse en het onpersoonlijke was geweest. Vooral nadruk op het geslacht bood hen een ruim terrein voor ‘verbetering’ ten opzichte van de

oude voorbeelden. Vergelijk de Ierse of de zuiver Welshe verhalen eens met die Welshe verhalen die tot ons zijn gekomen in een Normandische of een troubadour-stijl. Vergelijk het verhaal van Pwyll en Rhianon met dat van Tristan en Isolde. In het eerste dat verreweg het oudste is, is er geen 'belangstelling voor liefde'; in het laatste is er niets dan dat. Iemand beweerde eens dat 'romantische liefde' geheel en al een ontwikkeling is uit de christelijke tijd. Dit is echter in één opzicht niet waar, want mensen hebben jeugdigheid in een bepaalde fase van hun leven al heel wat eeuwen ervaren. Maar de bewering geldt tot op zekere hoogte voor romantische liefde gezien als een thema voor fictie. In ieder geval kwam ze in zwang toen fictie ophield een methode te zijn om door symboliek de heilige waarheden van de mysteriën te onderrichten, en alleen maar diende als amusement.

Zo hadden de oude meesters van fictie – hun namen zijn voor ons verloren gegaan – weinig op met het afschilderen van een karakter. Het verhaal van de menselijke ziel ontwikkelt zich door daden en nog eens daden: daden, gebeurtenissen, leed, handelingen en dood en opoffering; strijd en verwoesting en overwinning: deze vormen de taal waarin de gedachten, ervaringen en groei van de ziel zich uitdrukken. Wanneer een karakter werd geschilderd, gebeurde dit in grote lijnen en prismatische kleuren: 'Hij was een man van wie niemand ooit iets goeds had verkregen'; 'edel en voortreffelijk waren de mannen over wie dit wordt gezegd'. Vanzelfsprekend, want de karakters waren slechts symbolen van eigenschappen: van deugden of zonden, van verfijnde innerlijke krachten die ons steun kunnen geven, of subtiele verleidingen en zwakheden die ons te gronde kunnen richten.

Dat wil zeggen, ze streefden niet ernaar om u dingen te vertellen over de ziel, wat de werkwijze is van filosofie, maar om in grote lijnen die ziel zelf te laten zien, wat de ware werkwijze is van kunst. En dus is het liefdesverhaal van Pwyll en Rhianon de eenvoud zelf: de mens komt in contact met dat innerlijke en goddelijke licht dat van hem uiteindelijk een god zal maken; waarom zou u in dit verband moeten uitweiden over 'liefde'? Zij zal koningin worden op het Eiland van de Machtigen, in Dyfed, en de troon delen met de man die overwinningen in de onderwereld heeft behaald; hij zal zijn troon met haar delen, zal als het ware

haar leerling worden, omdat zij het helderste en heerlijkste visioen in zijn leven is. Het is de openbaring van het goddelijke aan het persoonlijke beginsel in de mens; het is geen liefdesverhaal, het presenteert zich niet als zodanig en dit was ook niet de bedoeling. Het zijn niet de schillen en uiterlijkheden van het leven waarover wordt geschreven, maar er worden symbolen gegeven van innerlijke en eeuwige zaken. En als er in bepaalde oude mythologieën – niet in de Mabinogion – gebeurtenissen zijn die ons gevoel van fatsoen geweld aandoen, zouden we moeten bedenken dat deze nooit werden bedoeld als het verslag van fysieke feiten en handelingen; het waren symbolen van innerlijke gebeurtenissen, die misschien alleen op deze manier konden worden weergegeven.

Het Rode Boek van Hergest, waarin de Mabinogion is opgenomen, werd in de twaalfde eeuw of omstreeks die tijd geschreven, maar aan de verhalen zelf wordt een voorchristelijke oorsprong toegekend. Zouden ze in die periode niet veel van hun zuivere betekenis hebben verloren, en zouden er geen toevoegingen zijn geweest als gevolg van die zorgelijke en onzekere tijd? Het staat vast dat oorspronkelijk de goden erin voorkwamen, zoals de goden voorkomen in de Griekse en Ierse verhalen, of in de sagen uit het noorden. Het staat vast dat enkele van de karakters die daarin nu alleen maar als mensen verschijnen, goden waren toen de verhalen voor het eerst werden verteld. De kinderen van Don, Gwydion en zijn broers, zijn verwant aan de kinderen van Dana in Ierland, en waren evengoed goden als laatstgenoemden. Goden komen in alle oude mythologische verhalen voor: goden, mensen en demonen, want in de strijd van de wereld, de eeuwige oorlogvoering van de Gwynfydolion, is het goede voortdurend in oorlog met het kwade: de mens is het slagveld waarop het goddelijke en het duivelse met elkaar in conflict zijn; en wij, onze bewuste zelden, staan tussen de twee partijen, en verbinden ons nu eens met de ene dan weer met de andere. Is dat niet bijna of helemaal een waarheid als een koe? Kan iemand het hiermee oneens zijn?

Dus in deze poging de Mabinogion opnieuw te vertellen, moesten de goden in ere worden hersteld. Want het streven is niet geweest om de verhalen te moderniseren, zoals zovelen door de eeuwen heen hebben gedaan met die andere Welshe sage, de legende van koning Arthur; het streven is niet geweest er een aantrekkelijke moderne roman van te

maken, of de verhalen te vullen met kritiek op het leven – het leven in de twintigste eeuw; zoals Tennyson de legende van koning Arthur vulde met kritiek op het leven in de negentiende eeuw, of zoals Malory haar vulde met kritiek op het leven in de Middeleeuwen. Gezien vanuit een literair oogpunt bereikten Malory en Tennyson ongetwijfeld prachtige resultaten, maar ik denk dat ze beiden, vanuit het gezichtspunt van een liefhebber van het oude Wales en van de oude Welshe tradities en idealen, er over het geheel genomen niets van hebben terechtgebracht. De sfeer van onze bergen roept om een oudere gloed, om een grootser en verhevener magie: je hebt goden en strijders en edele druïden nodig, geen keurig gekapte en gepolijste ridders met hun toernooien en liefdesavonturen. In die bladzijden van onschatbare waarde in *Culhwch en Olwen*, waarin de lijst wordt gegeven van de mannen van Arthur – daarin vindt u een aanduiding van de grootse dingen die leefden in het oude Keltische of pre-Keltische denken: stemmen roepen daar vanaf bergtoppen die sindsdien in stilte zijn gehuld; in alle Welshe en de door Wales geïnspireerde literatuur kan ik niets zo Welsh vinden als dat. Wanneer Tennyson af en toe de negentiende eeuw vergeet en daarmee zijn plan – en hij had ongetwijfeld het recht dit op zijn manier uit te werken – spreekt hij zo nu en dan in een meer verwante geest, of in een taal waarin de oude wereld werkelijk weerklinkt.

Maar zijn bedoeling en standpunt waren anders dan die van de oude barden die deze verhalen voor het eerst vertelden; en in dit boek is geprobeerd hun bedoeling en standpunt weer te geven, of dat nu gelukt is of niet. Het leven dat die oude barden bespraken behoort niet tot een bepaald tijdperk en is niet veranderd sinds de tijd dat zij schreven of zongen; het betreft namelijk het innerlijke leven van de ziel die worstelt om vrij te worden. Het behoort tot de tijd van de prehistorie, de tijd van de Italo-Keltische eenheid en de bloeiende pracht van het Keltische rijk; het behoort tot de tijd dat onze voorvaders hun heuvels tegen de Normandische indringers verdedigden; het behoort tot onze eigen tijd en tot de toekomst. Want het kan ieder van ons vandaag, morgen, volgend jaar, overkomen dat we vanaf de hoogten van onze eigen innerlijke Gorsedd Arberth, Rhianon symbolisch zien rijden in de schemering en schoonheid van de vallei; op elk moment kunnen we de muziek van de

drie vredezangers horen. Op het ogenblik dat we dit bereiken kunnen we door haast of angst de godin verliezen, die we bijna voor ons hadden gewonnen; we kunnen ertoe worden genoodzaakt eropuit te gaan om ook zo'n mand te zoeken zoals Pwyll Pen Annwn die zocht en vond; terwijl we de wacht houden op de heilige heuvel, zullen de goden naar ons toekomen met hun verleidingen en list en intriges, waarbij ze als het ware tegen hun eigen wil ingaan en proberen ons ervan weg te lokken: ze zien af van hun eigen onmiddellijke doeleinden voor het uiteindelijke doel; ze zullen ook ons goddelijk maken; ze zullen ons voorbereiden om samen met hen te strijden tegen de chaos aan de grenzen van de ruimte. Want de Ouden kenden aan hen die zij goden noemden niet de eigenschappen van alwetendheid of almacht toe: ze zagen het kwaad in de wereld en redeneerden logisch. Ik denk dat het meest waarheidsgetrouwe idee dat ze over hen hadden was, dat de goden de grote generaals en bevelhebbers van het leger waren in de eeuwige oorlog tegen het kwaad: ze zijn duizend keer zo wijs en sterk als wij, en toch hebben ze ons nodig zoals een generaal zijn soldaten nodig heeft. (Maar het verschil zou veel groter zijn dan het verschil tussen een generaal en een soldaat.) En dus zou het streven niet erop gericht zijn geweest om hulp van de goden te krijgen, maar om hen hulp te geven.

De goden moesten worden geïntroduceerd; maar onze Welshe goden leven niet zo sterk in de herinnering als de Griekse, Ierse, of Scandinavische goden. Men had dus de godennamen kunnen nemen die voorkomen in de Gallische of Brythonische inscripties uit Romeinse en misschien pre-Romeinse tijd of het benodigde kunnen zoeken in de grote hoeveelheid materiaal van de Welshe traditie, de bardische verzen, triaden, en de geschriften die zijn verzameld door Iolo Morganwg, die voor altijd eer toekomt, en de barden van de School of Glamorgan. De laatste weg is hier gevolgd. De namen in de inscripties ontbreekt het aan een Welshe ondertoon, die vreemde combinatie van het vertrouwde en het oneindige, het alledaagse en het poëtisch wonderlijke, het bekende en het verre en verbazingwekkende dat volgens mij kenmerkend is voor onze Welshe bijdrage aan kunst en literatuur, wanneer we als land zelfbewust-zijn zullen hebben bereikt. Hoewel Teutates, Tarannis en soortgelijke namen erudiet klinken, en ongetwijfeld ooit iets betekenden – al was het

maar voor tot Romeinen geworden Galliërs en Brythonen – roepen ze geen beelden op, ademen ze geen verfijnde muziek, lijken ze geen geestelijke realiteit te vertegenwoordigen, zoals het geval is met de namen Apollo, of Angus Oge, of Balder de Schitterende. Maar wanneer we ons wenden tot de triaden, treffen we iets heel anders aan. Hu Gadarn voor wie geleerden en literatuurcritici hun neus ophalen, beschikt over de juiste kwalificaties voor intuïtie en verbeeldingskracht; Plenydd, Alawn en Gwron – de Lichtbrenger, de Heer van Harmonieën, de Bezieler van Helden – zij vormen een zo volmaakt symbool voor krachten die latent in onszelf en in het heelal aanwezig zijn, dat als ze door Iolo Morganwg, of door Meurig Dafydd, of door Llewelyn Sion, zouden zijn bedacht, men kan zeggen dat het bedenken ervan veeleer een ontdekking was: zij waren goden en Welshe goden nog vóór die mannen werden geboren; zoals ook het bloed circuleerde vóór de tijd van Harvey, en Amerika in het westen van de wereld lag vóór Columbus uitzeilde. Het doet er niet toe of zulke namen oud, middeleeuws of relatief modern zijn; men had ze zelf moeten bedenken, als ze niet al kant en klaar waren aangetroffen.

Neem bijvoorbeeld Tybie van de Bron. Wat? – we maken dan een heidense nimf of godin van de Heilige Tybie ferch Brychan Brycheiniog die door de Keltische Kerk heilig is verklaard! Maar waarom zouden we een nieuwe naam bedenken, terwijl de geur van de kruizemuntbedden van Llandybie, de helderheid van de boterbloemen en de lieflijke muziek van de wateren zich al deze eeuwen rond de oude naam hebben geschaard? En men kan gerust aannemen dat ze alleen maar in ere is hersteld. Eens een heilige bron, altijd een heilige bron, zou je kunnen zeggen; de kerk die de bekoorlijke invloeden van zulke plaatsen inzag, nam ze over van haar druïdische voorgangers; je hoefde maar een heilige te maken van de vroegere godin-bewaker en de lieflijke invloeden hoefden niet te worden verspild omdat de religie was veranderd. Of je haar nu Tybie ferch Brychan noemt, of Tybie van het geslacht Hu, ze is er, ze *bestaat*!

En zo is het met alle godennamen die in dit verhaal zijn gebruikt. Geen ervan is door de huidige schrijver bedacht (hoewel de bijnamen die eraan zijn toegevoegd dat vaak wel zijn); ze komen alle ergens voor in de wirwar van traditionele literatuur die in Wales is overgeleverd. Hierover kan worden gezegd dat als een bepaald deel ervan voor het eerst in de

dertiende, of in de zestiende, of in de negentiende eeuw verscheen, daaruit niet volgt, zoals de critici schijnen te denken, dat het toen ontstond; het kan sinds de tijd van de druïden en zelfs nog daarvoor onder de oppervlakte van geschreven literatuur hebben doorgestroomd; en inderdaad veel ervan draagt een sterkere en zoetere geur van de oudheid in zich dan elk van de jaartallen die ons door de grote geleerden en archeologen van deze tijd als strikt historisch worden voorgeschoteld.

Er zijn twee methoden voor het leveren van kritiek: de analytische en de synthetische. De eerste is in deze tijd helemaal in, tenminste in Wales. Het doel ervan schijnt een droge geleerdheid te zijn: men analyseert het goede, het prachtige en het waarachtige tot een hoop stof; men weerlegt alles en legt de bijl van louter intellectueel onderzoek aan de wortels van de scheppende verbeelding. Er is niets definitiefs aan deze tendens: het laatste woord is nog niet gezegd. Moderne denkwijzen en onze moderne beschaving zijn niet, zoals we zo vaak veronderstellen, de vrucht of vervolmaking van de eeuwen, waartoe alle eerdere menselijke activiteit heeft geleid alsof het om het hoogste doel ging. We zullen hiervan terugkomen en synthetische methoden gaan gebruiken. We zullen het materiaal dat ons wordt overgeleverd ter hand nemen en gebruikmaken van alles wat er mooi in is, tot de verbeelding spreekt, of vaag een of andere geestelijke waarheid aangeeft. En daaruit zullen we de grootse verbeeldingsvolle literatuur opbouwen waarnaar we ook nu verlangen en zoeken. De Ieren die gebruikmaken van het materiaal waarover zij beschikken, hebben de funderingen gelegd voor een groot Iers drama, en hebben de eigenaardige Ierse toon voortgebracht die wordt gehoord in de symfonie van de literatuur van de beschaafde wereld. Op dit moment zijn wij voornamelijk bezig een poging te doen om ons materiaal – inderdaad wat meer in schaduwen gehuld en minder geordend – van het aardoppervlak weg te analyseren. Maar om een verbeeldingsvolle literatuur voort te brengen, moeten we ons beeldend vermogen versterken, en dit niet uithongeren of afstompen. We moeten onze verkleuren op het doek aanbrengen, niet ze voortdurend onderwerpen aan de reageerbuis en smeltkroes totdat er geen kracht of kleur meer in zit.

Deze analytische trend is een heel natuurlijke reactie op oude synthetische methoden waaraan alle discipline ontbrak en die volledig onge-

fundeerd waren en niet doelgericht. En deze putten zichzelf uit zonder ooit iets op het gebied van kunst en literatuur voort te brengen dat de grenzen van onze kleine nationale eenheid kon overstijgen en deel kon gaan uitmaken van de kunst of literatuur van de beschaafde wereld. Als de reactie op onze huidige analytische methode ons niet terugvoert tot de oude toestand, dan moet er een nieuw element, een nieuwe kennis, een nieuwe discipline aan worden toegevoegd. Wales heeft maar één werk aan de wereldliteratuur bijgedragen, heeft maar één werk voortgebracht dat door zijn innerlijke vitaliteit beslist vroeg of laat zou worden vertaald: de Mabinogion – als we het woord gebruiken rekenen we daartoe de twaalfde eeuwse ridderverhalen die door Lady Charlotte Guest zijn vertaald. We hebben vele goede schrijvers van de tweede rang gekend: Dafydd ab Gwilym en Rhys Goch Tir Iarll; Morgan Llwyd o Wynedd; Goronwy en Ceiriog en Islwyn, om er een paar te noemen. Daarvan leverden Islwyn en Morgan Llwyd inderdaad enkele originele bijdragen aan het gedachtegoed, waarvoor de literatuur van de beschaafde wereld misschien een geschikte plaats kan vinden. De anderen zullen, denk ik, toekomstige Welshe dichters inspireren die de wereld meer direct zullen aanspreken; zullen aan hen hun kunst leren, zullen hun voorzien van een schat aan muziek en kleur. Maar ze schreven niets dat beslist in andere talen moet worden vertaald; ze schreven niets dat de wereld rechtstreeks zal beïnvloeden. Het is nu juist de muziek en kleur, waarvan ze zo goed gebruikmaakten, die in de vertaling verloren dreigt te gaan, tenzij de vertaler zelf een dichter is, de gelijke van de schrijvers van wie hij het werk vertaalt.

Waarom vormen ridderverhalen dan een klasse apart? Waarom spreken ze de hele wereld aan en zijn ze tijdloos? Terwijl de poëzie van die tijd grotendeels alleen voor die tijd was, en alleen voor Wales – of zelfs alleen maar voor Gwynedd, of Powys, of het zuiden.

Het antwoord is, omdat de ridderverhalen uit een veel oudere periode zijn overgeleverd; want toen ze voor het eerst werden opgeschreven, stonden ze nog dicht genoeg bij de geest van die oude tijd om iets van de kracht daarvan mee te krijgen. En ook omdat er in die oude tijd zo'n discipline, zo'n kennis en zo'n wilskracht bestond waaraan we nu behoefte hebben. De kennis is de kennis van de geestelijke wetten van het leven;

de wilskracht is de wilskracht van de menselijke ziel op haar evolutiereis; de discipline is die discipline die zich erop richt om het verstandelijke denken en de dierlijke mens te onderwerpen aan de leiding van het goddelijke deel van de mens, de onsterfelijke en geboorteloze ziel.

Zogenaamd realisme houdt zich alleen maar bezig met de drukte en het schuim aan de oppervlakte van het leven, het armzalige spel van de hartstochten, de uiterlijkheden die voorbijgaan. Dergelijke sodoms-appelen maken enorme opgang in dit tijdperk van sloppenwijken en materialisme, maar zowel wijzelf als de beschaving zullen evolueren: de wereld zal een beetje op orde worden gebracht; mensen en landen zullen hun roofoedergewoonten opgeven; en wij zullen dit bakken van zandtaarten opgeven. Boven alles wil ik benadrukken dat er geen boodschap voor Wales in zit; realisme zal nooit het genie van een volk wakker roepen dat grootsheid altijd het meest nabij is wanneer het het meest naar geestelijke en verbeeldingsvolle idealen neigt.

Aan de andere kant is de werkelijke functie van ridderverhalen – het is niet nodig te zeggen hoe treurig ver ze hiervan zijn afgeraakt – het verkondigen van onvergankelijke waarheid in termen van de verbeelding: de symbolen te gebruiken die worden aangereikt door de dichtsterlijke of scheppende verbeelding om die waarheden die eeuwigdurend zijn, duidelijk te maken, want ze liggen in het hart van het leven, niet aan de oppervlakte ervan; en ze behoren niet tot één tijdperk, maar tot alle tijdperken, want iedere dag van de eeuwigheid is de geboortedag van de ziel.

Sporen of afschaduwingen van deze waarheden zijn in de tradities van bijna elk volk onder de zon te vinden; de traditionele Welshe literatuur is bijzonder rijk daaraan. Als Iolo Morganwg en zijn gelijken en voorgangers werkelijk alles zelf hadden bedacht waarvan zijzelf beweerden het alleen maar te hebben verzameld en te hebben doorgegeven, laat dan hun namen ver boven alle andere namen in onze literaire annalen worden geschreven, want wat zij aan de wereld gaven bevat dat wat oorspronkelijk, eeuwig en voortreffelijk is: hoewel zo Welsh als Snowdon of de Cymraeg, reikt het toch tot het universele; indien we het maar begrepen, zouden we inzien dat de waarde ervan even groot of zelfs groter is dan die van de Mabinogion zelf. Maar dit gebeurt niet totdat we daarvoor

een bepaalde maatstaf hanteren; pas nadat we het de juiste plaats hebben gegeven tussen de tradities van de hele wereld, en het bijsnoeien en herstellen in het licht van zulke tradities.

We hebben het te danken aan Madame H.P. Blavatsky, de stichtster van de theosofische beweging in deze tijd, en aan William Q. Judge en Katherine Tingley, haar opvolgers in het leiden van deze beweging, dat er een maatstaf bestaat die doeltreffend is voor dit werk. Door hun inspanningen kunnen we beschikken over een kort overzicht, een toelichting en een nauwkeurige uiteenzetting van deze innerlijke wetten en hun onderlinge samenhang: de kennis, de wilskracht en de discipline waaruit alle religies zijn voortgekomen, en die het hart zijn van alle werkelijke religie. Volgens deze wetten is het doel van het hele bestaan: dat wat nu menselijk is moet meer dan menselijk – en wel goddelijk – worden gemaakt. We kunnen dit de leer van de druïden noemen, we kunnen het theosofie noemen; het is ook christelijk en boeddhistisch; wat voor naam er ook aan wordt gegeven, het is een trompetsignaal gericht aan het goddelijke in ieder van ons, het grootse Hai Atton van de onsterfelijken; het is de strijdkreet van de draak door de eeuwen heen: ‘Y Ddraig Goch a Ddyry – Gychwyn!’ – *De heldervlammende draak is opgestaan* – de draak die vanouds het symbool was voor geestelijke wijsheid, geestelijke moed, van het beheersen van de krachten van de lagere wereld – *Voorwaarts!*

Inhoud

Voorwoord	vii
-----------	-----

De drie delen van de Inleiding, getiteld:

HET KONINKRIJK ANNWN

I	De vergadering van de onsterfelijken	3
II	De jacht in Glyn Cuch	5
III	Het doden van Hafgan	13

HET VERHAAL VAN PWYLL EN RHIANON, OF HET BOEK VAN DE DRIE BEPROEVINGEN

Het eerste deel ervan, getiteld:

DE KOMST VAN RHIANON REN FERCH HEFEYDD

I	De onthulling van Gorsedd Arberth en de wonderlijke rit van Rhianon	23
II	Het eerste bruiloftsfeest aan het hof van Hefeydd, en de komst van Gwawl Ab Clud	33

Het tweede deel ervan, getiteld:

DE MAND VAN GWAEDDFYD NEWYNOG EN OVER GWAEDDFYD NEWYNOG ZELF

I	De woede van Pendaran Dyfed en het leggen van brandhout in de mand	45
II	Ceredig Cwmteifi die te veel uit is op kennis, en het verzamelen van rietpluimen in de mand	57
III	De behoedzaamheid van Pwyll Pen Annwn, en hoe de mand tenslotte werd gevuld	70

Het vervolg van het eerste deel, getiteld:

DE KOMST VAN RHIANON REN FERCH HEFEYDD

III	Het tweede bruiloftsfeest aan het hof van Hefeydd, en de betovering van het verhaal van de zonen van Cleddyf Cyfwlch	87
-----	--	----

Het derde deel ervan, getiteld:

DE KOMST VAN AB CILCOED EN DE DRIE BEPROEVINGEN
VAN PWYLL PEN ANNWN

I	De smederij van de onsterfelijken	101
II	De komst van de legers van Malen Ruddgoch Ren	116
III	De intriges van Ceridwen Ferch Hu, en het leed dat de Dimetiërs treft	131
IV	De vergadering van de onsterfelijken en het verkondigen van het lot van de vorsten van Dyfed	146

HET VERHAAL VAN RHIANON EN PRYDERI, OF HET BOEK
VAN DE DRIE BIJZONDERE VAARDIGHEDEN VAN PRYDERI FAB PWYLL

Het eerste deel ervan, getiteld:

DE MERRIE EN HET VEULEN VAN TEYRNION TWRF FLIANT

I	Het laten vallen van de drie druppels wijsheid op de lippen van Teyrnion	159
II	De merrie en het veulen van Teyrnion Twrf Fliant, en het vinden van Gwri Gwallt Eurn	166

HET VERHAAL VAN DIENW'R ANFFODION

I	De tegenslagen van de naamloze en de vrolijkheid van Gwydion Ab Don	181
II	De vier kruiden in de verjongingsketel, en de naamgeving van Manawyddan, zoon van het grenzeloze	196

HET VERHAAL VAN RHIANON EN PRYDERI

Het tweede deel ervan, getiteld:

DE DRIE BIJZONDERE KUNSTEN VAN TEYRNION EN GWRI GWALLT EURYN,
EN HET BEVRIJDEN VAN DE VOGELS VAN RHIANON

I	De krijgskunst in vredestijd en het bevrijden van Aden Lanach	209
II	De kunst van vrede in oorlogstijd, en het bevrijden van Aden Lonach	233
III	De zoektocht naar Aden Fwynach, de derde vogel, en de tegenstand van het leger van Bargod y Byd	256
IV	De drie familieleden van de veerman van het meer van de Bargod, en de betovering van de drie plaatsen in Wales	273
V	De spreuk van het bos, het veld en de berg, en de uiteindelijke bevrijding van Aden Fwynach	283

Het derde deel ervan, getiteld:

DE TERUGKEER VAN PRYDERI

I	De bijzondere eigenschappen van de ring en de hoofdband van het geslacht Hefeydd, en de drie oorspronkelijke barden van het Eiland van de Machtigen	305
II	De prikkelbaarheid en het ongeduld van Pendaran Dyfed, en de handhaving van het gezag van Rhianon	319
III	De komst van Pryderi	335

Over de uitspraak van het Welsh	356
---------------------------------	-----

Verklarende woordenlijst	358
--------------------------	-----

Over de schrijver	365
-------------------	-----

Het lot van de vorsten van Dyfed

Hier volgen de drie delen van de Inleiding,
getiteld:

Het koninkrijk Annwn

De vergadering van de onsterfelijken

Het was lang, lang vóór onze tijd. De onsterfelijke goden waren in het verblijf van Hu Gadarn in de Wyddfaberg in Wales bijeengekomen om te vergaderen. Hu had hen bijeengeroepen om een probleem dat hem toen bezighield te bespreken. Heeft u nooit van Hu Gadarn, van zijn macht, zijn roem en zijn gezag over de goden en de Cymry gehoord? Luister dan. Hij stond aan het hoofd van beide; eeuwen geleden had hij hen uit het zomerland naar het Eiland van de Machtigen gevoerd; hij had Nynnio en Peibio, de veelgeprezen ossen getemd; met deze ossen het hele eiland omgeploegd en de Afangc van het Meer van Overstromingen gedood. Wanneer het Hu Gadarn juist leek onder de mensen te worden geboren, wenste hij geen andere naam of titel dan *Keizer Arthur*; en alleen al daaruit kan men opmaken hoe edel hij was.

Naast Hu de machtige zaten Math fab Mathonwy de tovenaars, en Tydain Tad Awen de aartsdruide van de goden. Ceridwen Ren ferch Hu, de koningin en moeder van de wereld, was er ook. En verder de drie leerlingen van Math: Gofannon, Amaethon en Gwydion, de drie edelmoedige zonen van Don. (Gofannon was het hoofd van de smeden en Amaethon van de boeren; en wat Gwydion betreft, hij was ongeëvenaard, zelfs onder de onsterfelijken, in het lachen en de vertelkunst, en geen diepzinnige wijsheid zou hem ooit ontgaan.) Hun zuster, Arianrhod van het zilveren wiel, die het lot en de bestemming van de mensen bekendmaakt, en Don Ren zelf. De drie oorspronkelijke barden van het Eiland van de Machtigen, de goddelijke leerlingen van Tad Awen: Plenydd de zonnepriester, Alawn met de harp, en

Gwron Gawr de bemoediger van helden. Idris Gawr de maarschalk van de sterren, Einigan de reus, en Nefydd Naf Neifion, vorst van de zee. Menw de zoon van de drie kreten, Mabon ab Modron, en Modron Ren zelf, en Malen Ruddgoch Ren, de krijgsrode oorlogskoningin. Zover men weet ontbrak geen van hen. Ze waren als groep ongeëvenaard, een familie om te prijzen, te loven en te eren; met vlammende lichamen, zelfs de minste van hen; verheven en prachtig. Zij waren het die in die lang vervlogen dagen de schoonheid van Brittannië instandhielden en de heldenmoed, bescheidenheid, oprechtheid en wijsheid van het volk en de nakomelingen van Cymry hooghielden.

Wat ze bespraken zal in de loop van dit verhaal duidelijk worden, als iemand dit zou willen weten en het geduld heeft om erachter te komen. Ze besloten hun vergadering met de volgende woorden:

‘Nu we het over hertenbokken hebben,’ zei de zoon van Mathonwy, ‘mocht er voor dit werk een nodig zijn, ik kan iedereen de gedaante van een mannetjeshert doen aannemen. De bijzondere krachten van mijn staf zijn daarvoor groot genoeg.’

‘Wie zou de gedaante van een hert willen aannemen?’ sprak Hu de Machtige.

‘Ik ken de weg van Dyfed naar de onderwereld’, zei Gwydion ab Don. ‘Het zou eenvoudig een dag plezier voor me zijn als er van de ochtend tot de avond honden achter me aanjagen.’

De goden lachten. ‘Laat het zo zijn, Heer Broeder’, zei Hu Gadarn.

Diezelfde avond stond een prachtig mannetjeshert met een veel-takkig gewei in de maneschijn op de zuidelijke helling van de Wyddfa en ging op weg naar het zuiden, trots galopperend. Voor het krieken van de dag had hij Wales over de hele lengte van het noorden naar het zuiden doorlopen, zo snel was hij; en toen de dauw nog op de varens lag, keek hij al uit naar de honden vanachter een braambos in Glyn Cuch, bij Llwyn Diarwyd in Dyfed.

De jacht in Glyn Cuch

In die dagen werd Pwyll, koning van Dyfed, onder de krijgshaftige heersers van het Eiland van de Machtigen in schoonheid en dapperheid door niemand geëvenaard; en hij regeerde over een land, het lieflijkste ter wereld, en de hemel weet of het nog door een ander te overtreffen zou zijn. Er was geen volk dat vriendelijker of dapperder was dan zijn Dimetiërs, noch in de drie Eilanden van de Machtigen, noch in de drie naburige eilanden of in Ierland. Niemand aan het hof van de gekroonde koning in Londen was waardiger dan Pwyll, afgezien van de koning zelf, of Taliesin, het hoofd van de barden, of de grote druïden van Ynys Mon, of Teyrnion Twrf Fliant, koning van Gwent; inderdaad, de vorsten van Dyfed werden steeds gerekend tot de drie steunpilaren van de soevereiniteit van het eiland Brittannië.

Over wat Pwyll allemaal overkwam vóór de dag dat hij in Glyn Cuch ging jagen, weten we niets; die dag was de kiem en het begin van al wat er over hem wordt verhaald. Niemand, die de geschiedenis van het lot van de vorsten van Dyfed naar waarheid wilde vertellen, zou daarom die jacht onvermeld laten.

Toen de ochtend begon te gloren verliet hij Llwyn Diarwyd met honderd man van zijn teulu en een honderdtal honden. Vóór de dauw was opgedroogd, joegen ze in Glyn Cuch op een prachtig hert met een veeltakig gewei; en toen Pwyll het zag, kreeg hij een intens verlangen om het in te halen. Tot de schemering hield hij het in het oog; over berg en wei, door het met riet begroeide veld en het varenrijke woud galoppeerde het trots voor hem uit. Iedereen wist dat geen viervoetig dier op het Eiland van de Machtigen, behalve Fflamwen

Aden-Goleu, de merrie van Twrf Fliant, Pwylls merrie Blodwen in snelheid evenaarde; inderdaad, zij beide waren zusters, van één vader en moeder. Zover men wist waren de mannen van de teulu de beste ruiters ter wereld, en de honderd honden waren snelle en weergaloze jagers. Maar geen van hen kon het hert inhalen en dit was reden tot grote verbazing bij de hoofdman. De schemering daalde neer over de bomen, en een gloed van goud, roze en saffraan bedekte de westelijke hemel; hij zag het hert achter een bergrug langs gaan, op nauwelijks een boogshot vóór hem. Onstuimig reed hij vooruit om het te achtervolgen; maar toen hij in het dal daarachter kwam, was er geen spoor van het hert te zien. Na een poosje hield hij zijn paard in, omdat hij niets vond en de honden het spoor bijster waren. Hij gaf drie krachtige stoten op zijn hoorn, maar kreeg geen ander antwoord dan het gegalm van de bergecho's.

Hij bevond zich aan de oever van een langgerekt, schemerig meer in een grote vallei; en het heldere water ervan kabbelde tussen het riet en op de steentjes bij de voorhoeven van de merrie. Enkele vogels vlogen door het halfduister, hun roep klonk schril en droefgeestig. Rond hem liepen de honden heen en weer, in verwarring en onrustig jankend; het was hem duidelijk dat hij noch zij de plek kenden, of er eerder in hun leven waren geweest, of wisten hoe ze naar Llwyn Diarwyd konden terugkeren als ze dat wilden.

Terwijl de echo's van de hoorn tussen de bergen achter het meer wegstierven, kwam er een geluid van de heuvel achter hem, dat op geblaf leek, maar anders was dan elk blaffen dat hij ooit eerder had gehoord. Hij draaide zich om, en plotseling sprong het hert uit het bosje in de richting van het water; toen het Pwyll zag zwenkte het en vluchtte voor hem uit langs de oever van het meer. Hij vergat alles in zijn verlangen het in te halen; ogenblikkelijk was hij weg en de honden vlogen voor hem uit. Tijdens het rijden hoorde hij het geblaf van de vreemde honden; en eenmaal bereikte hem het geluid van een hoorn die heel anders klonk dan iedere jachthoorn op het Eiland van de Machtigen; maar in zijn haast en zijn vurige verlangen dichterbij het hert te komen, schonk hij daaraan geen aandacht.

Hij naderde het nu; het scheen alsof een schemerig licht om zijn trotse gewei en prachtige lichaam speelde. Aan zijn linkerhand was het meer, en daarachter de ronde, eenzame woeste bergen; aan zijn rechterhand rezen de donkere, rietbegroeide velden op tot de zoom van het bos. De meute honden die hij had horen blaffen, kwam plotseling tussen de bomen tevoorschijn en viel het hert aan. In de hele wereld was er geen meute zoals deze, in die dagen niet en tegenwoordig zeker niet. Helder tekenden de honden zich af tegen de schemer en het purper van de bosrand. Hun lijven waren wit en lichtgevend als parels, maar witter dan welke parel dan ook op de wereld. Hun rechteroren waren roder dan donkere rozen, en fonkelden en brandden als robijnen waardoorheen de maan haar vreemde en schitterende licht liet schijnen. En in hun blaffen klonk een wilde melodie en droefheid door; in de drie Eilanden van de Machtigen was nog nooit zo'n droef klinkend geluid gehoord.

Vóór ze het hert konden bereiken, bevond Pwyll zich midden tussen hen in; hij joeg ze terug, en dreef zijn eigen honden op het hert aan. Het stond in het water en was in het nauw gedreven; de voorste van de Dimetische honden waren zo dichtbij het hert dat ze het hadden kunnen bespringen. Hun aanvoerder ging zelf op het hert af, zo snel hij kon. Hij keek in de beide ogen ervan en zag duidelijk dat het hert geen gevaar verwachtte of angst daarvoor had. Hij hief zijn jachtspeer op en stond op het punt hem te werpen; drie van zijn honden stonden klaar om te springen. Maar vóór de speer loskwam uit zijn hand en vóór de honden konden springen, hoorde hij een geluid, dat hen plotseling deed stilstaan: zijn eigen naam werd drie keer geroepen vanuit de bosrand achter hem. Tegelijkertijd daverde er een zwaarmoedig gelach over het water, en het hert steeg op in de lucht en bewoog zich schitterend door de donkere lucht, hoog boven het meer, lichtgevend tegen de achtergrond van de verre, woeste, donkerpaarse bergen daarachter – en was verdwenen.

Toen keerde Pwyll zich om, en zag een ruiter uit het bos komen die zelfs door een blinde als een machtig koning zou zijn herkend. Zijn grote, grijsbruine paard droeg hem ongehaast, met zijn hoeven

plonzend door het moerassige, rietbegroeide veld. Donker was de mantel die van zijn schouders wapperde; als een stormwolk jagend door de nacht. Zijn borstspeld was ingezet met diep flonkerende robijnen en saffieren; en zijn jachtmuts met een purperen diamant, groter dan een kippenei, fonkelend en gloeiend in het halfduister. Hij was streng en groot, sprak langzaam, en was anders dan alle koningen van het Eiland van de Machtigen; want dat waren knappe, trotse, goedlachse mannen met stralende ogen, maar hij zag eruit alsof een grote taak en zorgen nooit van hem weken. Hij had echter de waardigheid van de onsterfelijken, en men kon zien dat koningen zouden gehoorzamen als hij bevelen gaf.

‘Ha, hoofdman!’ riep hij, ‘Hoe kon u zo onhoffelijk zijn?’

‘Wees gegroet door hemel en mens’, zei Pwyll. ‘Ik ben me niet bewust iets onhoffelijks te hebben gedaan. Ik joeg op mijn eigen hert, in mijn eigen land.’

‘U was op hertenjacht in mijn land’, zei de ander; ‘en mijn honden heeft u weggejaagd.’

Pwyll bedacht dat hoewel hij alle velden en bergen, alle meren en stromen, bossen en dalen binnen de grenzen van Dyfed kende, hij nooit bergen als deze had gezien, en evenmin kende hij dit meer en dit dal, zelfs niet van horen zeggen. De plek was in zijn eigen koninkrijk niet bekend en ook niet in enig land buiten zijn grenzen.

‘Hoofdman,’ zei hij, ‘hier zijn de regels van de hoffelijkheid inderdaad overtreden. Ik zal snel naar Dyfed terugrijden en alle geschenken zenden, die u als schadeloosstelling verlangt.’

‘Niemand die dit land binnenkomt, mag weer vertrekken zonder een dienst te bewijzen’, zei de koning.

‘Voer in alle hoffelijkheid honderd goed gewapende mannen tegen mij aan,’ zei Pwyll, ‘opdat ik kan uitproberen of ik hier al of niet kan weggkomen. Dit is het minste wat u kunt doen. Maar hoe de strijd ook afloopt, ik zal de geschenken zenden zodra ik in mijn eigen hof terug ben.’

‘Geen sprake van’, zei de koning. ‘Dit land behoort niet tot het Eiland van de Machtigen, noch tot een van de vier windstreken van

de wereld van de mensen. Als u denkt de weg naar Llwyn Diarwyd te kunnen vinden, volg die dan.'

Pwyll begreep dat dit voor hem of voor zijn honden onmogelijk was.

'Ik ben de weg kwijt', zei hij. 'In welk land ben ik terechtgekomen?'

'In Annwn, in de onderwereld. Arawn, de koning van Annwn ben ik.'

Pwyll wist nu dat hij de wereld van de mensen had verlaten en niet op de gewone manier kon terugkeren. Hij begreep ook dat degene met wie hij sprak tot het ras en het geslacht van de onsterfelijken behoorde.

'Ik zal de dienst graag bewijzen', zei hij. 'Wat het ook is, ik zal het als een eer beschouwen.'

'Het is het doden van Hafgan, de zoon van Hunan, en zijn rijk grenst aan het mijne', zei de ander. 'Sinds hij zich meester maakte van de troon is er in Annwn geen vrede geweest.'

'Vannacht zal ik tegen hem optrekken', zei Pwyll. 'En ik zal niet rusten voor dit werk is volbracht.'

'Geen sprake van', zei Arawn. 'Hafgan zal nooit door iemand worden gedood, tenzij hij denkt dat ik hem heb gedood. Wanneer u tegen hem optrekt, moet u mijn gedaante aannemen, en u moet mijn zwaard gebruiken, anders kunt u hem niet van het leven beroven.'

'Heer', zei Pwyll; 'geef mij uw uiterlijk, als dat in uw vermogen ligt; en geef mij het zwaard om de proef te nemen, of ik ermee kan omgaan of niet.' Hij begreep dadelijk, dat weinigen zo'n zwaard als dat van Arawn konden hanteren.

De koning trok het uit zijn schede; een groot, prachtig vlammend wapen, groter dan enig zwaard in het Eiland van de Machtigen of in Ierland of in de hele wereld, zover men wist. Pwyll nam het bij het gevest toen Arawn het hem aanreikte; hij was een sterke man, en de beste van alle zwaardvechters in Brittannië. Maar toen hij het zwaard aanpakte, scheen het hem, dat er een trotse, heftige, ontembare geest in huisde; het draaide en schudde in zijn hand; een grote vlam en

gekrijs ontsnapten eraan; heftig worstelend rukte het zich los, en in een oogwenk was het uit zichzelf in zijn schede teruggekeerd.

‘Niemand kan het hanteren eer hij minstens een jaar en een dag in Annwn heeft geregeerd’, zei de koning. ‘Vóór die tijd kan niemand Hafgan met succes verslaan. Ook zal niemand succes hebben, als hij in het strijdperk, nadat de eerste slag werd toegediend, een verzoek van Hafgan inwilligt.’

‘Ik zal al zijn verzoeken afslaan’, zei Pwyll. ‘Zou u me willen zeggen wat het doden van deze man zal opleveren?’

‘Wie hem doodt zal daarvan het grootste voordeel hebben’, zei Arawn. ‘Hij die succes heeft, zal één worden met de familie van onsterfelijken; vroeg of laat zal hij één met hen worden. Hij zal een vrouw uit het land van de onsterfelijken huwen en de Heuvel van de Onsterfelijken zal hem worden onthuld.’

Terwijl de koning nog sprak, vulden nevel en onsamenvangende klanken het dal; en meer, bossen en heuvels en zelfs Arawn werden vager en vager, zodat het Pwyll toescheen dat de nacht reeds was gevallen. Een menigte opaalkleurige schimmen kwam stilletjes tevoorschijn uit de nevels en bergen, al bewegend en golvend in hun onbestemde dans. Hij steeg af van zijn witte Blodwen en liep halfdromend naar het grijsbruine paard. De dansers wiegden en golfdend rondom hem, en vulden de vallei met het geluid van hun harpen. Eerst waren ze vaag en schemerig, ver weg en statig; ze hadden de vormen van heuvels en bomen kunnen zijn, vaag zichtbaar aan de horizon. Hun beweging werd sneller; ze kwamen dichterbij en namen tere en stralende vormen aan en de kleuren van allerlei juwelen; hij kon de koele, slaapverwekkende briesjes van hun wuivende armen voelen op zijn gezicht en in zijn haar; hij merkte dat hij daardoor werd overgoten met de dauw van vrede, slaap en vergetelheid. Een zacht ritmisch gezang was van hen afkomstig; een zwierende muziek die hun vingers aan de snaren ontlokten. Het klonk in zijn oren als het zachte gekabbel van het water van een meer, tot gezicht en geheugen hem verlieten en hij onbewust werd van de wereld en de hemel.

Toen besteede de koning van Annwn Blodwen, riep Pwylls honden bij zich en vertrok op weg naar Dyfed langs een smalle verborgen weg door de bergen. Hij zou daar een jaar en een dag in het paleis van Arberth hebben geregeerd zonder dat één van de Dimetiërs ook maar droomde dat hij niet hun rechtmatige koning was. Maar wat Pwyll betreft, hij onderging een wonderbaarlijke verandering. In plaats van de blauwe mantel die hij had gedragen, droeg hij nu de donkere mantel van Arawn; in plaats van de witte Blodwen, haar prachtige zadel en het paarse vierhoekige zadelkleed met een gouden appel aan elke hoek, dienden hem het juweelloze zadel en het grote, grijsbruine strijdros. Zijn gelaat veranderde en werd donker en ernstig en bruingebaard. Zijn gelaatsuitdrukking, zijn houding, optreden en gestalte veranderden, zodat niemand zou hebben geweten dat hij Pwyll was en niet Arawn. Toen verliet de slaapwekkende menigte hem en werd hij wakker.

Het doden van Hafgan

Het laatste schijnsel van de zon in het westen was nu verdwenen. De maan verspreidde een bleekgeel licht over het meer en in de lucht, en miljarden sterren waren verschenen; behalve het geplons van de even uit het water opspringende vissen was er nauwelijks een geluid te horen in de hele vallei. Pwyll had zelfs zijn naam vergeten en ook Dyfed en het feit dat hij daar koning was. Zonder te aarzelen reed hij naar het paleis van Arawn en nam bij het banket zijn plaats in op de troon, alsof hij zijn hele leven nooit anders had gedaan.

Hij regeerde daar een jaar en een dag, zonder zang, zonder verhalen, zonder het geluid van harpspel of gelach. Men zegt dat Annwn een heel aangenaam land zou zijn als de zon er zou schijnen, als er een zeewind vanuit het zuidwesten zou waaien of als er ooit regen op de heuvels zou vallen. Maar het zonlicht reikt niet verder dan tot zijn grenzen; daar voorbij weet men niet dat bloemen bloeien of vogels zingen. Men kent daar licht en duisternis, maar geen blauwe luchten overdag of een nachtelijke sterrenpracht. Het hele jaar ontbrak het hem aan vreugde of geluk. Niemand wist dat hij Arawn niet was, het minst van allen wist hij het zelf. De mensen waren woest, zwijgzaam en nors en bezaten niets van de bezieling en de strijd-lustige opgewektheid die de Cymry in die tijd eigen was; over hen te regeren schonk weinig genoeg en voldoening. . . .

Toen het jaar en de dag om waren, kwamen de grote hoofdmannen van Annwn bij hem. 'Heer,' zeiden ze, 'het bestand is ten einde'. 'Ja,' zei hij, 'we zullen tegen Hafgan optrekken.' De volgende dag leidde hij zijn teulu naar de zonneschijn aan de grenzen van Annwn,

en sloeg zijn kamp op bij de doorwaadbare plaats in de rivier die tussen Hafgans rijk en dat van Arawn stroomde.

De rivier was breed en ondiep op die plek en kabbelde over talloze stenen, en aan beide oevers stonden veel elzen, en achter de elzen grote eikenbomen. De weg liep tussen de bomen naar beneden door de rivier; het zonlicht fonkelde tussen het lover boven het ondiepe water. De beide legers stonden op de vlakte tegenover elkaar, het ene aan deze zijde van de doorwaadbare plaats, het andere aan de overkant.

De mannen van Hafgans teulu gaven de voorkeur aan een strijd van man tot man tussen hun heer en Arawn, en hij die won zou koning zijn. Zijzelf hadden niets tegen Arawn en zijn mannen. Ze zonden een delegatie met deze boodschap naar degene die Arawn scheen te zijn. Ook Pwyll scheen het toe dat dit het beste was om de oorlog te beëindigen. En zijn hoofdmannen waren bereid zich door hem te laten leiden, hoewel dit hun die dag al hun genoeg zou ontnemen.

Op het middaguur trok hij daarom het gouden borstschild van het koninkrijk Annwn aan (het was versierd met magische tekens en met inscripties in het coelbrenschrift die een krachtige en diepzinnige betekenis hebben). Hij droeg het schild van Arawn aan de linkerarm (het was gemaakt van huiden, die ter vermeerdering van kracht honderd jaar lang waren gedrenkt in magisch water, en die stevig waren beslagen met nagels van het gepolijste brons uit Annwn). Hij nam Arawns speer (een scherpe, vlugge en weergaloze werpspies) in de rechterhand. Op zijn hoofd zette hij Arawns helm (de twee vleugels ervan waren de vleugels van een adelaar; en hoewel gedeukt en dof zou er geen betere bescherming kunnen zijn zolang er geen opschepperij en lafheid in het spel zijn). Hij hing het zwaard in de schede aan zijn zijde en ging op weg met zijn hoofdmannen; ze reden het daglicht tegemoet aan de grenzen van Annwn. De zon wierp zijn glans op het goud van het borstschild en op de purperen schoonheid van de diamant in de helm en op zijn schitterende zijden mantel, die de kleur had van het zachtste mos in het woud. Nooit

had hun koning er zo vorstelijk uitgezien, zo fier en zo knap.

Onder het rijden dreven wonderbaarlijk vreemde gedachten zijn denken binnen. Uit de verte kwam zoetklinkende muziek, en een lied, mooier dan wie ook in Annwn zou kunnen zingen; het werd sterker en lieflijker en kwam dichterbij, vermengde zich met het zonlicht en zegevierde over de wind. Dit vervulde zijn hart, denken en verbeelding met prachtige, diepe en heldhaftige gevoelens: half-vergeten dingen, van zo'n gehalte dat het prachtig was ze zich te herinneren. Het was alsof hij wist dat hij vanachter nabijgelegen bergen werd gadegeslagen door goedgezinde goden, die hun tijd afwachtten, nu geen enkel teken geven noch een hand toestaken, maar die toch elk ogenblik in de glans van de schemering tevoorschijn konden treden.

Hafgan en zijn mannen wachtten aan hun kant van de rivier; hij en Pwyll zouden vechten midden op de doorwaadbare plaats waar het ondiepe water om hun voeten speelde. Ze begaven zich in de stroom, Hafgan vanaf de ene kant, Pwyll vanaf de andere kant. Hafgan hief zijn lange speer op en slingerde haar met kracht naar degene die Arawn scheen te zijn. Ze vloog fluitend over Pwylls schouder, rakelings langs zijn rechteroor, en sloeg trillend zonder iemand te verwonden ongeveer een meter diep in de oever. Toen schoot de speer van Arawn vooruit; ze sidderde over haar hele lengte, en vloog fluitend door de lucht, zich verheugend in het zonlicht en de strijd. Met gemak doorboorde ze de robijn in de helm van Hafgan, en stootte hem de helm van het hoofd, zodat deze neerviel en in het water rolde; en alle toverkracht die erin verscholen zou zijn, ging verloren. 'Heer,' zei Pwyll, 'zet hem weer op uw hoofd, vóór het tot een handgemeen tussen ons komt'.

Met het snorren van de beide speren vermengde de muziek die hij had gehoord zich met het ruisen van de jonge blaadjes van de elzen, het gefluister van de wuivende eikentakken en het kabbelen van het water over de stenen, en werd helderder en vol mysterieuze betekenis; duidelijk hoorde hij een lied zingen, gedragen door de wind en meedrijvend met het water. Dit is de vorm die het aannam:

Heeft er nooit gefluister rondgedoold
door uw stille uurtjes en gedroom
Over een land liefelijk en schoon
waar wilde witte rozen bloeien,
En grasklokjes diep doorbuigen
als in juni de dauwdruppels glinsteren
In de vingerkruidvelden van Cemais,
waar de witte golven vloeien?

*Bereikte ons nooit in het middag- of avonduur
een wonderbaarlijk gerucht,
Hoe de zuidwestenwind zucht
boven wouden gehuld in dromen,
Als de maan zich boven de bergen vertoont,
en het elfenvolk heel vlug
Wisselende betoveringen werpt
op wildbruisende stromen?*

*Van Teifi tot Tywi
verlangen de heuvels steeds meer
O hoofdman, naar uw terugkeer
van die zonvergeten oever;
Want er brandt geen licht om de hoge kroon
in de stad van onze koning en heer
Tot u terugkeert, Pwyll Pen Annwn,
naar uw geliefde land van vroeger.*

Hij herinnerde zich de woeste, eenzame vallei en het meer, en de zachtfonkelende voetjes en zwaaiende armen van schimmen die hem door hun gedans slaap en vergetelheid hadden gebracht, en het hert dat hij vanaf de vroege ochtend had achtervolgd, een jaar en een dag geleden, door landstreken schoner dan die van Annwn. Hij herinnerde zich het Eiland van de Machtigen en het trotse heldhaftige volk dat daar woonde; eerst herinnerde hij zich dit alles maar vaag, als iemand die een droom nog niet geheel van zich heeft afgeschud.

Hafgan bukte zich en nam de helm op en zette hem weer op zijn hoofd; toen troffen ze elkaar halverwege de doorwaadbare plaats. Met de eerste aanloop van zijn tegenstander herinnerde Pwyll zich de strijdkreet van de gouden draak, de koninklijke, luide, dreigende strijdkreet van het Eiland van de Machtigen; en hij hief deze aan, zodat hij van de ene tot de andere kant van Annwn was te horen. Hafgan deed een krachtige, vastberaden en listige aanval; maar al zijn slagen schampten af op het schild van Arawn. Hij was niet

iemand die de overwinning kon behalen op een koning van het Eiland van de Machtigen met de drakenkreet op zijn lippen.

Toen gaf Pwyll het zwaard zijn zin. Het verlangde naar het zonlicht, naar de strijd, het toebrengen van zware, doorborende slagen en de tegenstand van sterke, op de juiste wijze gedragen schilden en helmen. Het was een gewillig werktuig in zijn hand en gehoorzaamde de verlangens die opkwamen in zijn hart. Hoog in de lucht schitterde het in zijn hand en verbluffend fel kwam het neer. Welke wapens Hafgan ook inzette, ze werden verpletterd en weggevaagd; ze werden uiteengereten en volkomen vernietigd. Zijn schild was niet meer dan een dor blaadje; zijn zwaard niet sterker dan een iepentwijn in de herfst. Het werd van boven naar beneden gespleten, viel Hafgan in twee stukken uit de hand en plonsde in twee diepe plassen ver beneden hen tussen de elzen. Met dezelfde slag viel de zoon van Hunan neer. Toen werd Pwyll zich helder bewust van het lot dat hem was toebedeeld. Hij herinnerde zich de prachtige door regen overgoten, groene wegen van het Eiland van de Machtigen, en de raadsvergaderingen in het paleis van de gekroonde koning in Londen en bovenal zijn geliefde geboortestad, het witgekalkte Arberth in Dyfed, zijn rijk en koningschap aldaar en zijn geliefde en strijdlustige wapenbroeders, de Dimetiërs.

‘Ha, hoofdman,’ zei Hafgan, ‘maak het werk dat u begonnen bent af. Het zou verkeerd zijn mij tussen dood en leven achter te laten.’

Maar Pwyll herinnerde zich de waarschuwing van Arawn. ‘Nee,’ zei hij, ‘die ene slag was genoeg; het zou een belediging voor het zwaard zijn daarover anders te denken. Ga heen, als u dat wilt, ik zal uw vertrek niet in de weg staan.’

‘In naam van hemel en mens, sla toe; tenzij u wenst dat ik zal herstellen.’

‘Dat wens ik niet; en daarom heb ik het zwaard in de schede gestoken.’

‘Vervloekt is het zwaard en zijn eigenaar. Nu zal ik niet aan een nieuw lichaam kunnen komen.’ Daarop was het alsof hij veranderde in een wolkje zwevend boven het water; een wind kwam en weg was

de wolk; en niemand weet of hij later ooit weer tot het leven kwam. In Annwn en ook op het Eiland van de Machtigen hoorde men daarna nooit meer iets van hem.

Wat Pwyll betreft, zodra Hafgan dood was, kreeg hij zijn eigen gedaante weer terug; en Arawn, met Blodwen aan de teugel, wachtte hem bij de oever op om hem te begroeten.

‘Ga naar Arberth,’ zei Arawn, ‘en u zult hiervoor niet onbeloond blijven.’

‘Met uw welnemen,’ vroeg Pwyll, ‘om welke beloning gaat het?’

‘De Heuvel van de Onsterfelijken zal u worden geopenbaard; en vanaf de top van die berg zult u een wonder zien’, luidde het antwoord.

Toen vertrok Pwyll, en de weg was vrij voor hem tot hij bij Llwyn Diarwyd in Dyfed kwam; daar ontmoette hij de mannen van zijn teulu, op jacht op de plaats waar Arawn hen ’s morgens had verlaten. Ze waren hoogst verwonderd toen hij hen over Annwn vertelde, en hun zei wie het afgelopen jaar in Dyfed koning was geweest.

Hij droeg voortaan de naam *Pwyll Penn Annwn*, naast zijn oude naam *Pwyll Pendefig Dyfed*. Deze inleiding van het verhaal wordt *Het koninkrijk Annwn* genoemd, omdat erin wordt verteld hoe hij deze nieuwe titel verdiende. Ze eindigt met het weerzien van zijn wapenbroeders in Llwyn Diarwyd en zijn vertrek samen met hen naar Arberth, dat toen zijn voornaamste hof was.

Het verhaal van Pwyll en Rhianon
of
Het boek van de drie beproevingen

Dit is het eerste deel van het verhaal
van Pwyll en Rhianon,
het eerste en het tweede hoofdstuk ervan;
het hele deel is getiteld:

De komst van Rhianon Ren ferch Hefeydd

De onthulling van Gorsedd Arberth en de wonderlijke rit van Rhianon

Pwyll en de mannen van zijn teulu reden richting Arberth; en hij kende elk bos, elke open plek, elke rivier, elke heuvel en elk dal in het land. En ook al kende hij ze, hij was blij en verheugd ze weer te zien; het was langgeleden dat hij iets vergelijkbaars had gezien. Nog nooit had hij met zoveel genoegen gereisd.

Tegen de avond van de tweede dag leidde hun weg door een dal. Toen ze hoger in het dal kwamen, herkenden ze de streek plotseling niet meer; het leek of ze er nooit eerder waren geweest. Waar vroeger slechts een biesenweide was in het midden van het dal, met een weg die erdoorheen liep, en daarbeneden aan de linkerkant als men naar Arberth rijdt, een snelstromend riviertje, was nu een hoge heuvel met op de top iets wat op een grote stenen troon leek. Tussen de weg en de heuvel bevond zich een heg; op één plaats was er een opening in de heg met een draaihek en vanaf het hek liep een met gras begroeid pad naar de troon op de heuveltop. Een druïde kwam het pad af in de richting van de weg.

‘Welke heuvel is dit?’ zei Pwyll. Niemand van hen had daarover vóór die avond ook maar een gerucht gehoord. ‘Laten we het de druïde vragen’, zeiden ze. ‘Als iemand het weet, dan is hij het.’

‘Ziel,’ zei de heilige druïde, ‘de heuvel wordt Gorsedd Arberth genoemd; het is de Heuvel van de Onsterfelijken.’

‘Hoe kan hij mij onbekend zijn gebleven?’ zei Pwyll. ‘Waarom werd hij niet eerder geopenbaard?’

‘Dat komt door zijn bijzondere eigenschappen. Niemand zal hem ooit leren kennen, tenzij een van de Cymry in Annwn overwinningen heeft behaald.’

‘Wat heeft hij verder nog voor eigenaardigheden?’ vroeg Pwyll. ‘Deze’, antwoordde de druïde. ‘Wie hem beklimt en zijn plaats op de troon inneemt, zal niet vertrekken zonder een wonder te zien òf tegenslag te ontmoeten en geweld te worden aangedaan.’

‘Dan is mijn plaats op de troon’, zei Pwyll Pen Annwn.

‘Heer,’ zeiden ze, ‘het is beter dat we doorrijden. Tegenslag en geweld ondervinden zou voor een vorst van uw waardigheid ongepast zijn.’

‘Laat ze toevallen aan wie ze verdient’, zei Pwyll. ‘Maar het zou een slechte zaak zijn als er wonderen te zien zijn, en we deze mogelijkheid zouden laten schieten.’

Hierop reden ze naar de top van de heuvel en stegen af. Pwyll Pen Annwn nam zijn plaats in op de troon, en zijn mannen gingen om hem heen staan. Ze zagen de weg beneden hen in westelijke richting lopen tot waar de zon in de verte tussen de heuvels onderging. Naar het oosten liep hij af in het schemerige dal; de donkere bloesem van de nacht begon zich daar in de lucht te ontfouwen. Terwijl ze keken naar de donkere en purperen schoonheid van die diepe avondgloed, verscheen ver weg iets onder het midden daarvan een lichtend schijnsel, dat over de weg langzaam op hen afkwam. Het naderde en werd helderder; het vertoonde lichtblauwe, roze en violette kleuren; onsterfelijke muziek klonk door het dal terwijl het naderde.

Toen zagen ze dat het een prinses was. Zij bereed een fier, sneeuw wit paard en tijdens het rijden straalde licht van haar uit. Het was voor hen duidelijk dat geen van de met gouden halskettingen getooide dochters van de Cymry met haar was te vergelijken, noch in sierlijkheid en uiterlijk schoon noch in majesteit en vorstelijke waardigheid. Ze droeg een gewaad van purperen zijde afgezet met de kleuren van de sneeuwvlok en de sleutelbloem; zelfs op een donkere plek zou het licht hebben uitgestraald. Met gewelfde nek en lange manen liep haar fiere telganger, zeer langzaam en hoog stap-

pend. Terwijl ze naderde trilde en glinsterde de lucht om haar heen met alle tinten van opalen, parels en amethisten. Langs de weggant schoten hyacinten en narcissen als vlammen op: wonderlijke narcissen, hyacinten en viooltjes. Takken vol appelbloesem en amandelmbloesem van sterrenvuur kwamen uit onzichtbare bomen om haar hoofd. Drie felkleurige, prachtige tovervogels schitterden, fladderden en zongen onophoudelijk om haar heen; nu eens bleker van kleur en meer betoverend dan drie wintermanen, dan weer kleurrijker dan drie wolkjes losgebroken van het ochtendgloren. Toen ze nabij kwamen, kon men zien dat de eerste wit en de tweede blauw was en dat de derde de kleuren van de regenboog had. Alle muziek die ze hoorden was afkomstig van die drie vogels; deze was zo prachtig dat men er duizend jaar naar zou kunnen luisteren, en na afloop zou het lijken alsof het maar een uur was geweest.

Pwyll verzocht een van zijn mannen haar op de weg tegemoet te gaan, haar de hulde te brengen van een vorst van de Cymry en de begroeting van god en mens, en haar te vragen op welke wijze de heer van het land, waar ze doorheen reed, haar kon dienen. Snel ging hij de heuvel af. Ze reed zo langzaam dat iedereen dacht dat hij eerder bij het draaihek zou komen dan zij. Hij bereikte de weg; toen hij het hek beklom, ging ze hem voorbij. Hij sprong naar beneden en ging haar in vlugge pas achterna. Ze ging niet sneller dan eerst; langzaam, met hoge stap liep haar zwaanwitte paard. Hij begon te rennen, maar hoe harder hij rende hoe verder ze van hem afraakte. Hij liep zo hard hij kon om haar in te halen; en iedereen zag dat ze haar paard nog steeds niet aanspoorde. Ze zagen hem lopen en lopen tot ze niet meer dan een wolkje aan de horizon was. Ze werd opgenomen in het laatste schijnsel van de ondergaande zon; de magie van haar komst verdween uit het dal, en ze hoorden geen muziek meer behalve het geklater van het riviertje beneden hen. Toen stegen ze te paard en gingen al peinzend naar Arberth. Maar Pwyll Pen Annwn wist dat hij geen vrede zou hebben vóór hij iets over die prinses van de onsterfelijken had vernomen.

De volgende dag reed hij opnieuw met zijn mannen uit, en ze

kwamen op dezelfde tijd als tevoren bij de Gorsedd aan. Hij zorgde ervoor dat een snel paard gezadeld stond naast de troon, en de beste en meest voortreffelijke van zijn ruiters wachtte in het zadel op wat er ook zou gebeuren. Zodra hij zijn plaats op de troon had ingenomen en langs de weg in oostelijke richting het dal inkeek, begon de avondgloed in licht en schoonheid op te bloeien, tien keer zo schitterend als de vorige dag. Ze zagen de jonkvrouw rijden; de vorige keer straalde ze al licht uit en toonde ze een verbazingwekkende sierlijkheid en edele houding, maar nu was dit nog tien keer meer het geval. De prachtige, helderleurige narcissen die langs de weggant bloeiden, de blauwe waas van vergeet-me-nietjes, de kleuren van de opaal, het turkoois, de parel, de amethyst en de diamant die werden tentoongespreid, ze gaven alle tien keer zoveel licht. En haar drie vogels die op drie manen hadden geleken, of drie wolken in het ochtendgloren, schitterden nu zo fel dat geen zomerlucht, of zonbeschenen zee, of de vier windstreken van de onmetelijke wereld ermee te vergelijken was.

Toen ze nog ver weg was, steeg de ruiter te paard en galoppeerde weg, de heuvel af. Iedereen, zelfs de geringste, kon zien dat ze nog langzamer reed dan de vorige dag. Hij liet zijn paard over het hek springen; maar ze was het hek al voorbij vóór het erover sprong. Hij gaf zijn paard de sporen en zette de achtervolging in; het leek alsof ze op korte afstand vóór hem reed. Langzaam, fier en met hoge tred ging haar mooie telganger vooruit. Maar haar achtervolger kwam ondanks de snelheid van zijn paard niet dichterbij haar dan de eerste keer; ja, hoe sneller hij reed, hoe verder ze van hem vandaan was. Hij zette de achtervolging voort zolang hij haar kon zien; ze bleef langzaam rijden, en toch leek ze steeds kleiner te worden en verder van hem af te raken. Tenslotte werd ze opnieuw in het laatste schijnsel van de zon opgenomen, en hij keerde om en reed terug naar Pwyll. En de hoofdman was er tien keer zo zeker van dat hij geen gemoedsrust zou vinden vóór hij meer over de prinses had gehoord.

De volgende dag reden ze opnieuw uit; toen de zon in vlammende pracht boven het einde van het dal stond, nam Pwyll Pen

Annwn plaats op zijn zetel te Gorsedd Arberth. Hij keerde zijn rug naar de ondergaande zon en zijn gelaat naar de donkere purperen nachtschaduw die zich vormde in het oosten. Opnieuw onthulde de schemer het verbazingwekkende en veelkleurige schijnsel; en men mag het geloven of niet, het was wel zeventig keer zo helder en wonderbaarlijk als tevoren. Hij vertrouwde alleen nog maar zijn eigen paard en hemzelf als ruiter. Blodwen stond naast hem te wachten; ze droeg een mooi zadel en een purperen zadelkleed, met een gouden appel aan elke hoek, zoals voor een zadelkleed van een koning passend was; Pwyll Pen Annwn was zelf goed toegerust voor de rit. Zodra de wonderlijke bloemenpracht zich in de schemer van het dal vertoonde, zodra het lieflijke, melodieuze gezang van de drie vogels zich verhief en vreugde en bekoring schonk aan de wind, de heuvels en het water, zodra mystieke narcissen, irissen en seringens de weg tot in de verte omzoomden, buigend en dansend op een wind die niet uit een land van stervelingen kwam – zodra dit begon sprong hij van de troon. Te paard snelde hij met veel hoefgetrappel naar het hek.

Op dat ogenblik leek ze ver weg; langzamer dan ooit en met fierder stappen droeg de glanzende zwaanwitte, onsterfelijke telganger haar. Wat Pwyll betreft, de stampende, galopperende hoeven van Blodwen traptten de zoden uit de aarde en ze vlogen hem onder het rijden om de oren. Met één sprong was hij drie speerlengten verder en over het hek. Toen hij eroverheen sprong en de weg bereikte, was daar de jonkvrouw die vóór hem op magische wijze voorbij het hek was gereden. In volle draf volgde hij haar; langzaam ging ze vooruit en raakte verder van hem af. Maar hoe snel en onstuimig hij ook reed in zijn onbedwingbare verlangen haar in te halen en hoe kalm en waardig haar paard ook voortstapte, tenslotte zag hij haar heel in de verte, één geworden met het vervagende daglicht in het westen.

Zevenmaal reed hij uit, en zeven keer zag hij haar vanaf de heuveltop en volgde haar. Maar men mag het geloven of niet: hoe vol schoonheid van zachte vlammen en geheimzinnige bloemen, hoe vol ontplooiende, meeslepende, schitterende en betoverende pracht

van licht en kleur en zang haar laatste komst ook was, hoe groots, verheven en wonderbaarlijk de luister en vorstelijke waardigheid van haarzelf ook, iedere avond waren ze zeventig keer of meer zo groots en zo voortreffelijk, tot het niet meer te zeggen, te beschrijven of met iets te vergelijken was; en al zou de beste bard ter wereld, of Gwydion ab Don zelf – met heel zijn gave van magische woorden – deze geschiedenis willen verhalen, dan zou hij met een enkele vermelding hiervan moeten volstaan.

Maar die zevende keer dat Pwyll haar volgde, in verbazing en verrukking over de dingen die hij zag, ging hij anders te werk. Het was hem nu duidelijk dat snelheid hem niet dichterbij haar zou brengen, zelfs niet wanneer hij de snelheid van Henwas Adeiniawg uit de oudheid bezat, die geen viervoetig dier een kilometer, laat staan nog langer, zou kunnen bijhouden. Dit is wat Pwyll toen deed: terwijl ze op het avondrood toereed, ver buiten de gewone gehoorsafstand, en op het punt stond te verdwijnen, riep hij haar aan.

‘Prinses,’ riep hij, ‘ik bied u mijn diensten aan, geloof me, dit is het enige wat ik wil.’

In een oogwenk werd ze duidelijk zichtbaar voor hem; in een oogwenk verscheen ze in alle glorie in haar stralende, onwezenlijke schoonheid vlak voor hem op haar witte paard op de weg.

‘Het zou beter zijn geweest als u mij eerder had aangesproken’, zei ze. ‘Negen maal reed ik door de wereld en door Dyfed om u te spreken; het zou me niet zijn toegestaan nog eens te komen.’

‘Met uw welnemen, waarom wilt u mij spreken?’

‘Ik ben Rhianon, de dochter van Hefeydd Hen’, antwoordde ze; ‘mijn vader heeft veel gezag in het rijk van de onsterfelijken; men verlangde van mij dat ik Gwawl de zoon van Clud, de heer van een onbekend gebied, zou trouwen; maar ik had een gerucht gehoord over de faam van het Eiland van de Machtigen, en het scheen mij beter hier koningin te worden. Het gezag in een gebied zonder gebrek of leed zou mij niet bevredigen. En het is in Dyfed dat ik koningin wens te worden. Bovendien zou geen sterveling met een van de onsterfelijken mogen huwen, tenzij hij eerst de zege had

behaald in de grote diepte van Annwn, buiten de grenzen van de mensenwereld.'

'Ik heb in Annwn de zege behaald,' zei Pwyll. 'Dyfed en de troon van Dyfed kan ik u beide geven, indien u ze van mij wilt aannemen. Geen vorst in dit eiland, of koninklijke drager van de kroon van Londen, werd ooit zoveel eer bewezen.'

'Ik zal u dit zeggen', zei ze: 'het is inderdaad een eer, en dat u mij kiest zal u tot groot voordeel strekken. En dit is waartoe het zal leiden: u zult één worden met de vorsten van schoonheid, met de onsterfelijken; u zult die ster of berg als paleis hebben die u verkiest, regeren in gebieden van onvergankelijke glorie, en diensten bewijzen tot het einde der tijden. Dit zal tenslotte gebeuren.'

Terwijl ze sprak, scheen het hem dat het hele lot van de Cymry hem werd onthuld. 'Wat er voor u of mij ook van zal komen, ik weet wie het tot in lengte van dagen tot voordeel zal strekken. Voor de Dimetiërs en het hele volk en geslacht van de Cymry zal er niets dan goeds uit voortkomen. Dus als u met me mee rijdt, zal de troon in Arberth niet langer op u hoeven wachten dan het ons zal kosten om daar te komen.'

'Geen sprake van', zei ze. 'Niet vóór er een jaar en een dag zijn verstreken kan ik naar u toe komen. En weet goed waaraan u begint. Het is voor iedereen moeilijk mij te winnen; en zelfs wanneer iemand mij voor zich wint, zou dat gemakkelijk tot teleurstelling kunnen leiden. Hij die mij voor zich wint zal nooit in waardigheid aan mij gelijk worden, tenzij hij zich in alle dingen door mij laat leiden en ik hem tot de onsterfelijkheid kan brengen. De derde keer dat hij mij niet gehoorzaamt, zal hij mij verliezen; en als dit gebeurt dan zullen ongeluk en langdurige omzwervingen zijn deel zijn; en niemand weet, zelfs de onsterfelijken niet, of hij dan ooit tot mij zal terugkeren.'

'Laat komen wat komen moet', zei Pwyll. 'Het is mijn wens u te dienen, opdat u het Eiland van de Machtigen veel goeds en schoons zult brengen.'

Hierop vertelde ze hem hoe hij haar voor zich kon winnen: hij moest na afloop van het jaar en de dag met honderd man aan het hof

van haar vader verschijnen, waar hij alles voor de bruiloft in gereedheid zou vinden. Toen ze dit had gezegd, leek het hem dat alle schoonheid van de bloemen en vogels die om haar waren, één met haar werd, en dat ze een mooier licht verspreidde dan de dageraad of de regenboog of dan de zonsondergang boven de zee gezien vanat het strand bij de monding van de Teifi, wanneer de verre heuvels van Ierland gloeien tegen de avondhemel, mooier dan wat ook ter wereld. Toen verflauwde het licht tot het was verdwenen, en Pwyll en Blodwen waren alleen op de weg. De hemel glinsterde zwakjes van de sterren, zonder dat er een geluid hoorbaar was. Behalve het eenzame roepen van een uil vanuit het bos of het roepen van een kwartelkoning in het veld beneden de weg, en het geruis en gekabbel van de rivier over de stenen, en het gefluister en geritsel van de eikenbladen, verstoorde niets de stilte. Hij blies op zijn hoorn; zijn mannen kwamen van de top van Gorsedd Arberth naar hem toe, en samen reden ze terug naar het paleis in de stad. Voorzover bekend is, leefde hij daar in vrede gedurende het grootste deel van het jaar en de dag.

2

Het eerste bruiloftsfeest aan het hof van Hefeydd, en de komst van Gwawl Ab Clud

Op de binnenplaats van het paleis in Arberth stond een bloeiende appelboom; toen de koning op een ochtend naar buiten keek, leek het alsof de boom door drie schitterende bronnen van schoonheid en inspiratie werd bezield. Elk blad, iedere bloesem en twijg trilde van blijdschap over de schoonheid die in hun midden werd geboren; en bovendien was het hele dal van Arberth van een lieflijk en welluidend lied vervuld. Daaruit leidde hij af dat de drie in de boom alleen Aden Lanach, Aden Lonach en Aden Fwynach konden zijn, de drie vogels van Rhianon, de drie vredezingers. Hij stond op, riep de honderd man van zijn teulu bijeen en reed met hen uit, achter de vogels aan. Langs welke geheime wegen ze hebben gereisd is niet bekend. Ze verlieten Dyfed en het Eiland van de Machtigen; droogvoets en zonder hulp van schepen vervolgden ze hun weg. Na drie dagen kwamen ze bij het hof van Hefeydd Hen in het rijk van de onsterfelijken; dat was een jaar en een dag na het afscheid van Pwyll en Rhianon langs de weg in Dyfed, toen hij haar beloofde te komen.

Geen van hen had ooit een paleis gezien dat dat van Hefeydd evenaarde, zo prachtig en imposant, zo sterk en onneembaar was het. Er waren zeven brede geplaveide wallen; op de kleinste ervan zouden zeven legers, in sterkte gelijk aan de complete krijgsmacht van de mannen van het Eiland van de Machtigen, naar hartelust kunnen vechten, met ruimte voor karren en schutters, zonder dat deze elkaar

zouden verdringen of in de weg staan. Op elk van de wallen was een groep van zevenmaal twintig en zeven reuzen gelegerd; de minste van hen droeg de halsring en het borstschild van een koning en was zo sterk dat hij de stam van een zware eikenboom met gemak over zijn knieën kon breken. Er waren zeven ontzaglijke granieten poorten met zeven waakhonden; zelfs de zwakste en kleinste van deze honden zou in een gevecht met zeven uitgehongerde wolven gemakkelijk de overwinning kunnen behalen. Tussen elk van de poorten waren zeven trappen met zevenmaal twintig treden; de kleinste trede ervan was zelfs voor een reus hoog. Op de zeven torens – en de kleinste daarvan was zo hoog als de rots van Gwern Abwy uit de oudheid – waren zeven speren geplaatst, met zeven fraaie felkleurige vaandels van zijde en linnen, versierd met draken van ongelooflijke schoonheid. Het was werkelijk een mooi verblijf en toch sterk; en al was het sterk het was toch vriendelijk en gastvrij.

De honden sprongen vrolijk kwispelend op de Dimetiërs toe. Hefeydd had de trappen zodanig met magie begiftigd, dat de treden overal even hoog leken wanneer men erop liep; en de groep reuzen dacht op dat moment aan niets anders dan aan de ontvangst van de gasten. De granieten trappen veranderden onder hun voeten in zacht gras en bloemen; toen ze de zaal binnenkwamen, hoorden ze overal harpspel en zang en heerlijk gelach en hoffelijke welkomstwoorden.

Leverde het paleis van buiten een trotse en prachtige aanblik op, vanbinnen was het nog indrukwekkender. Aan de wanden hingen de wapenrustingen van goden en reuzen en wandkleden van satijn en zijde in vlammende kleuren, versierd met de heldendaden van Hu Gadarn en de mooiste verhalen uit de oudheid. Op de plavuizen lagen huiden van beren, wolven, leeuwen en bevers. De spanten boven in het dak waren in de vorm van schitterende draken gesneden. Toen ze de zaal binnenkwamen, verbaasden ze zich over de schoonheid en waardigheid van Rhianon, over de edele houding van haar en haar volk, en over het vriendelijke en hoffelijke onthaal dat ze kregen. Hefeydd Hen zelf verhief zich van zijn troon om hen te begroeten. Wat schoonheid, fierheid en waardige vriendelijke hou-

ding betreft, viel niet te ontkennen dat zelfs de gekroonde koning van het Eiland van de Machtigen op het toppunt van zijn macht tijdens oorlogen in oost of west, of tijdens de eervolle ontvangst en begroeting van de vorsten van Griekenland, Spanje en Azië, niet de gelijke of bijna de gelijke van Hefeydd Hen zou zijn. Hoffelijk en trots beantwoordden ze zijn groet; en het scheen de Dimetiërs dat ze zich geen beter gezelschap dan dat van de goden zouden kunnen wensen; en het scheen de goden dat gasten die zo open, edelmoedig en hoffelijk zijn als de Dimetiërs moeilijk zijn te vinden.

Die nacht brachten ze daar feestend door op de bruiloft die Rhianon had voorbereid voor Pwyll Pen Annwn en haarzelf. Luisterrijke en schitterende liederen werden gezongen, prachtige verhalen verteld. Op de verhoging aan het eind van de zaal zat Hefeydd Hen zelf, en bij hem zaten Pwyll en Rhianon; volgens oud hofgebruik genoot zelfs Hefeydd minder eer dan Pwyll; het was alsof Pwyll en niet hij soeverein vorst van die gebieden was. Wat lager dan dit driet al stonden dertien lange, fraaie, rijkbewerkte, prachtig versierde tafels voor de honderd Dimetiërs, voor honderd barden, honderd vorsten en driehonderd welbespraakte hofdames van hoge komaf en getooid met gouden kettingen. Zelfs de kleinste en eenvoudigste borden en drinkbekers waren met parels en kostbare email versierd; verfijnd, goed bereid en voedzaam was het eenvoudigste gerecht. Terwijl ze feestvierden vulden de vogels van Rhianon de zaal met hun zang. De Dimetiërs dachten dat alleen al het zingen van die vogels het feest beter en aangenamer maakte dan enig genoegen dat ze ooit in hun leven hadden gekend.

Tegen middernacht hoorden ze een luid geschreeuw van de reuzen op de wallen en hard hondengeblaf bij de poorten; en het geschreeuw en geblaf stierf weg in een stilte die in de wereld haar gelijke niet kende.

‘Laten we voorzichtig zijn’, zei Rhianon. ‘Ik heb het gevoel dat er gevaar dreigt’.

‘Wees niet bang’, zei Pwyll; ‘de Dimetiërs zijn er toch.’

‘Iemand heeft de reuzen en waakhonden overmeesterd’, zei ze.

‘Het is goed’, zei Pwyll; ‘strijd is het enige genoeg dat ons heeft ontbroken.’ Terwijl ze hierover spraken, straalden de juwelen met een nieuwe glans, tot de hele zaal één schittering van licht was. De draken die in de daksparen waren uitgesneden, leken tot leven en in beweging te komen. Het zingen van Aden Lanach, Aden Lonach en Aden Fwynach verhief zich en bezielde de zaal, tot de lucht van glorievolle en lieflijke klanken trilde. Dit kwam doordat de deur openging en er een grote, knappe man de zaal binnentrad; met elke stap waarmee hij de verhoging naderde, namen het licht en de muziek in kracht toe.

‘Ziel, ziel,’ fluisterde Rhianon, ‘hier is echt gevaar.’

‘Ik zie geen enkel gevaar’, zei Pwyll.

‘Willig niets in van wat hij u verzoekt’, zei ze.

Maar Pwyll was zo opgetogen door wat hij hoorde en zag dat alles in hem danste en juichte; en hij was de man er niet naar om op zijn hoede te zijn wanneer het op vrijgevigheid aankwam. ‘Ziel, ziel’, antwoordde hij. ‘Het zou onhoffelijk zijn zijn verzoeken te weigeren.’

‘Niets dan verlies en verdriet zal u overkomen’, zei ze; maar hij schonk geen aandacht meer aan haar woorden. Nauwelijks had ze dit gezegd of de man stond voor de troon en verzocht Pwyll om een gunst.

Groot was hij en mooier dan de elfen. Hij verspreidde een vreemd, helder licht. Hij was slank gebouwd en zijn ogen waren helder vol triomfantelijke dromen; hij leek niet op een van de heldhaftige koningen van het Eiland van de Machtigen. De hoofdman antwoordde zonder na te denken: ‘Wat u ook vraagt, ik zal het verzoek inwilligen. Noem maar op wat u wilt, en u zult het krijgen. Het zou onhoffelijk en ongepast zijn u vannacht iets te weigeren.’

Hij was nog niet uitgesproken of al het leed van de wereld overviel hem en hiermee vergeleken was zelfs het donkerste moment in zijn leven licht en vreugdevol geweest. Het licht in de zaal werd zwakker, en aan het gezang van Aden Lanach en haar zusters kwam op een vreemde manier een einde; misschien hield het niet op, maar

veranderde voor hem in niets dan schrille en wrange klanken. Zover hij kon zien was er geen kleur of schoonheid meer in de borden van parels en amethyst of in de bokalen van geslepen diamant; de beste daarvan konden van onversierd lood zijn geweest. De bloemversiering scheen te verwelken, het eten te verpieteren; en hij zag dat de Dimetiërs en de hovelingen zich al het verdriet herinnerden dat ze ooit hadden gekend. Zwijgend en bedroefd keken ze naar hem.

‘Ik ben Gwawl de zoon van Clud’, zei de man; ‘vorst van het land van tijdloze schoonheid. Mijn verzoek aan u is dat u afstand doet van de prinses.’

Pwyll wachtte even voor hij antwoord gaf. ‘Verbazingwekkend is het verzoek’, zei hij. ‘Het is echt verbazingwekkend en vreselijk. Waarom wordt dit van mij gevraagd?’

‘Ik deed het niet omdat ik u haat, maar omwille van haar. Ik weet dat alle vorsten van de Cymry strijdlustig en koninklijk zijn. Vorstelijk is de waardigheid, zonder grenzen de gastvrijheid van het eiland Brittannië. Maar het is niet gepast dat de prinses daar koningin wordt. Het zou slechts tot ellende leiden wanneer ze huwde met iemand die sterfelijk is.’

‘Wat ook de gevolgen zijn, daar had ik willen regeren’, zei Rhianon. ‘Ik wist heel goed wat er zou gebeuren.’

‘Ziel,’ zei Gwawl, ‘ik wilde u voor smart behoeden’. Toen wendde hij zich opnieuw tot Pwyll. ‘Ik heb nog niet alles gezegd wat ik te vragen had’, zei hij.

‘Met uw welnemen, spreek’, zei Pwyll.

‘Ziel,’ zei Gwawl, ‘over de onsterfelijken zou u het volgende moeten weten. Eén van hun volkeren is bezorgd wanneer de mens door onheil wordt getroffen; ze maakten de oude keuze het lot van de wereld ter harte te nemen. Tot dat volk behoort het geslacht van Hu Gadarn, de goden van de Cymry, en de kinderen van Dana in Alban en Ierland. Er is een ander volk dat niets ervan zou merken als uw bergen tot stof vergingen, uw wereld verbrandde, en uw sterren aan de hemel verbleekten; tot deze behoren de kinderen van Clud, ik en mijn volk. En er is een derde stam die met beide volkeren verwant is;

het volk van Hefeydd Hen en jonkvrouw Rhianon behoren daartoe. Ook al zou ze dit fort nooit verlaten, ze zou hier geen vrede vinden vanwege de oorlogen, het verdriet en gejubel van de mannen van het Eiland van de Machtigen. Nog minder zou ze vrede vinden als ze van hier vertrok en met u de troon zou bestijgen. Daarom verzoek ik u mij de prinses te schenken om te voorkomen dat haar vrede zal worden verstoord.'

'Mijn belofte moet worden gehouden', zei Pwyll. 'Deze was bindend voor haar en voor mij. Ik treur over het ongeluk dat mijn volk treft.'

'Ik heb nooit ongestoorde vrede gewenst', zei Rhianon. 'Vrede zal ik in oorlog vinden, en vreugde alleen daar waar leed is. Ja, de belofte was bindend voor mij; maar op het Eiland van de Machtigen wens ik te zijn.'

'De hoofdman schonk u aan mij', zei Gwawl. 'U noch ik hebben dit lot geschapen; u noch ik kunnen dit lot veranderen.'

'Zo sterk is mijn verlangen naar het Eiland van de Machtigen,' zei Rhianon, 'dat ik antwoord wens op deze vraag. Als het lot nog kan worden veranderd, hoe moet dit dan gebeuren?'

'Dit zal ik u graag zeggen', zei Gwawl. 'Iemand en geen ander dan deze hoofdman, zou mij moeten overwinnen en bedwingen. En ik zou vrijwillig naar de plaats moeten gaan waar hij mij zou bedwingen. Maar hij zal dit niet kunnen', zei hij. 'Mij is voorspeld dat ik nooit in de macht van een god zal terechtkomen, laat staan van een sterveling.'

'Laat er gebeuren wat moet zijn', zei ze. 'Weinigen zijn meer geschikt om veranderingen in het lot te brengen dan Pwyll Pen Annwn. Hij bedwong de vorsten van de onderwereld.'

'Uit vrije wil zal ik het niet laten gebeuren, en daarom zal ik u redden van het Eiland van de Machtigen. Of daar nu leven of dood is, oorlog of vrede, feestmaal of vasten, stilte of gezang, het zal voor u of mij hetzelfde zijn. Zelfs de inspanningen van uw eigen volk zullen worden vergeten.'

'Wat komen moet zal gebeuren', zei ze. 'Wenst u nu, dat de

feestelijkheden worden afgebroken?’

‘Geen sprake van’, zei hij. ‘Laat ze verdergaan.’

‘Heer’, antwoordde ze; ‘ik gaf het feest voor Pwyll Pen Annwn.’

‘Ja’, zei Gwawl; ‘het zou zeer ongepast zijn als ik hier bleef. Niemand zou de waardigheid van een vorst zoals hij tekort willen doen. Ik zal terugkeren, wanneer het u uitkomt.’

‘Aan het eind van een jaar en een dag zal het feest voor u en mij worden gegeven’, zei ze.

‘Dan zal ik komen’, zei de ander, en ging naar de deur.

‘Heer Gwawl’, zei Pwyll, met hem meelopend; ‘uw hoffelijkheid gaat alle lof te boven. De gekroonden van het Eiland van de Machtigen zouden haar niet kunnen overtreffen.’

‘Net als uw hoffelijkheid’, zei Gwawl. ‘Het spijt me dat het lot u ongunstig is’. Na deze woorden vertrok hij.

Toen gingen ze door met feesten; maar niemand van hen verlangde te eten of te drinken, verhalen te vertellen, te discussiëren, of naar harpspel of zang. Na een poosje trokken ze zich terug om te slapen.

’s Morgens reden de Dimetiërs uit met Pwyll aan het hoofd. Rhianon zei hem:

‘Laat het verdriet u niet overweldigen. Als het lot is te veranderen, zal het worden veranderd, en niemand is daartoe beter in staat dan u. Om het lot te veranderen is de mand van Gwaeddfyd Newynog nodig als u die maar kon bemachtigen’.

‘Ik ga haar zoeken’, zei Pwyll. ‘Weet u waar de mand te vinden is?’

‘Dat kan ik u niet zeggen’, zei ze. ‘Of ik dit weet of niet, de mand zou u van geen nut zijn, tenzij uzelf haar vindt in de wijde wereld. En let op deze waarschuwing’, zei ze. ‘Laat geen gelegenheid, waar dan ook, voorbijgaan om uw diensten aan te bieden; en wanneer u leed ontmoet, ga dan niet daaraan voorbij tot dit leed is verlicht.’

‘Deze raad zal ik opvolgen, hoewel ik geen acht sloeg op wat u mij eerder raadde’, zei hij. ‘En bovendien zal ik de mand zien te krijgen. Word ik voor de bruiloft van Gwawl uitgenodigd?’

‘Ja’, zei ze. ‘Nergens anders dan op dat feest kan het lot worden

gewijzigd.’ Daarop reden Pwyll en de Dimetiërs weg.

‘Zowaar ik koningin ben,’ zei Rhianon, ‘ik zal toch naar het Eiland van de Machtigen komen.’

De Dimetiërs vervolgden hun weg en trokken door onbekende en onsterfelijke gebieden; ze zwierven rond gedurende het grootste deel van het jaar en de dag, maar ze hoorden al die tijd zelfs geen gerucht over de mand van Gwaeddfyd Newynog of van Gwaeddfyd Newynog zelf. Telkens wanneer ze leed ontmoetten, verlichtten ze het; wanneer ze in de gelegenheid waren om dienstbaar te zijn, gingen ze niet verder vóór ze de dienst hadden bewezen. Ze trokken over bergen en door bloemrijke dalen; vaak hadden de bloemen het vermogen van de spraak en spraken met hen; maar ze wisten niets over de mand. Ze trokken door korenvelden en boomgaarden, waar de bomen als vruchten parels droegen; en door woeste door aardgeesten bezochte streken, waar de stenen en struiken bij hun komst in legers vijandige demonen veranderden. Aan vele gevechten namen ze deel, tot hun kleren gehavend en versleten waren, hun zwaarden dof en oud, en de glans van hun borstschilden en helmen grotendeels was verdwenen. Maar ze ontmoetten niemand die het tegen de mannen van het Eiland van de Machtigen kon opnemen, en tenslotte waren ze niet minder in getal dan aan het begin: honderd man, de bloem van de strijdmacht van de Dimetiërs, met Pwyll hun heer aan het hoofd.

Dit is het tweede deel van het verhaal
van Pwyll en Rhianon, al is het eerste deel
nog niet afgelopen

De titel van dit deel is:

De mand van Gwaeddfyd Newynog
en over Gwaeddfyd Newynog zelf

De woede van Pendaran Dyfed en het leggen van brandhout in de mand

Het jaar en de dag waren op drie dagen na voorbij, en nog steeds hadden ze niets over de mand gehoord. Door hun langdurige tochten in het oosten en het westen en de vreemde, betoverende toestand van de wereld waarin ze reisden, wisten ze niet of ze dichtbij of ver van het hof van Hefeydd waren, of welke weg ze moesten nemen om daar te komen; en toch moesten ze er binnen drie dagen zijn. Die avond waren ze midden op een grote zandvlakte met hier en daar een paar rietstengels aan de rand van een poel, en enkele kniehoge bosjes met stoppels van biezen, nauwelijks genoeg om de langsscherende wind te laten fluiten. In de verte aan hun rechterzijde liep het land omhoog en van een zandvlakte veranderde het in een groen, laaggelegen, aangenaam landschap, zoals vanaf elke heuvel was te zien. Daarachter strekte zich een rij beboste bergen uit, nu paarsrood in het licht van de ondergaande zon. Aan hun linkerzijde was een vlakte met moeras of droog zand en glinsterende scharlaken

en gele stroken waar er water was. De weg liep langs een half vervallen huis met een tuin waar ooit misschien bloemen in duizenden kleuren bloeiden en alle kruiden die Ceridwen voor haar betoveringen nodig heeft. Nu groeide er niet veel meer dan wat weelderig gras, netels en kliskruid, wilde cichorei en koningskaars en een paar verwilderde, zaadschietende blauwe vergeet-me-nietjes. Wat het huis betreft, de witte kalk was er door de regen half afgespoeld, en het rieten dak was aan één kant half ingestort; het leverde een troosteloze en verlaten aanblik op. Een oude man zat naast de ingang; zijn kleding bestond uit niet meer dan lompen, zijn haar en baard waren onverzorgd en hij zag er verbitterd en ellendig uit.

‘Wees vriendelijk gegroet van god en mens’, zei Pwyll Pen Annwn. ‘Weet u iets over de mand van Gwaeddfyd Newynog of over Gwaeddfyd Newynog zelf?’

‘Als ik iets weet, dan is het twijfelachtig of ik het u zou zeggen. Krijg ik geen rust om over mijn ellende na te denken, zonder te hoeven luisteren naar geruchten die in de wereld de ronde doen?’

‘Uw lijden zouden wij misschien kunnen verlichten.’

‘Dat zou beter zijn dan de vredelievenden met van die dwaze vragen lastig te vallen.’

‘Heer,’ zeiden de Dimetiërs, ‘we hebben nog maar drie dagen over. Het zou beter zijn om verder te zoeken naar de mand.’

‘Geen sprake van’, zei hij. ‘We volgen de raad van de prinses op. Als hier iemand lijdt, gaan we niet verder vóór zijn leed is verlicht.’

‘Mijn lijden is zwaar en is drieledig’, zei de oude man. ‘Ziet u die bergkam daar in het oosten?’

‘Ja, die zien we.’

‘Het enige brandhout dat me kan verwarmen is het afgefallen beukenhout uit het woud op de hellingen ervan. Tot nu toe was ik in staat erheen te gaan en een mand met brandhout te vullen; en dat zou voor mij genoeg zijn van januari tot de volgende januari. Maar nu ben ik oud en gebogen en het slachtoffer van een zwakke gezondheid en een hoest, en de gedachte aan reizen roept weerzin bij me op, zodat ik zonder twijfel zal omkomen van de kou. Als iemand het eer-

ste deel van mijn ellende zou willen verlichten, zou hij het brandhout voor me halen; hij zou hier niet werkloos blijven zitten en me lastigvallen met nutteloze vragen.'

'We zullen het graag voor u verzamelen', zei Pwyll. 'Bij het kriecken van de dag zullen we eropuit trekken.'

De volgende ochtend stonden ze vroeg op. 'Heer', zei Pendaran Dyfed (hij was Pwylls penteulu; hij overtrof alle andere Dimetiërs in kracht en ongeduld): 'staat u mij toe het brandhout te halen?'

'Graag', zei Pwyll. De oude man kwam naar buiten. 'Ah, Pendaran Dyfed, u bent het die gaat', zei hij. 'Neem deze mand mee, en vul haar tot de rand; met minder kan mijn leed niet worden verlicht'. Het was een platte strooien mand; het brandhout dat erin kon, zou amper een uur kunnen branden. 'Hij zal tot de rand worden gevuld', zei Pendaran. 'Niets is gemakkelijker dan dat.' Daarop ging hij op weg.

Hij stak snel de vlakte over, en het golvende land met heide en varens; blauw was de hemel boven hem; zoet geurde de mirte langs het donkere, traag stromende water; teer balanceerden de pluimen van het moerasgras in de kuilen. Voor de dauw op de hyacint in de schaduw van het kreupelhout was opgedroogd, kwam hij op de plaats waar het terrein omhoogliep en het met varens begroeide land zich verbreedde tot een groene, mooie inham tussen twee vertakkingen van het woud. Zacht bogen de lichtgroene varens voor de adem van de wind; fel glinsterde het goudgroen van de beukenkruinen; daarachter zag hij nog maar net het zachte blauw en purper van de bergen. Door die met varens begroeide inham leidde het pad naar het hart van het bos, waar het brandhout moest worden gesprokkeld.

Hij was ongeveer halverwege, toen alles om hem heen zich in een nieuw en heerlijk licht vertoonde. De beuken schenen sproeiende fonteinen van groen vuur te zijn; door hun trillende lover speelden hoog opschietende, geheimzinnige vlammen. De wind was gaan liggen, maar de varens trilden als van blijdschap en de hele lucht werd helderder dan diamant. Terwijl hij vol verbazing en vreugde toekeek, zag hij een man uit het bos komen, die naar hem toeliep; nooit eer-

der had hij zoveel vreugde, blijdschap en gelukzaligheid gekend en was zijn hele wezen zozeer daarvan doordrongen als op het moment dat hij hem zag.

De man had wit haar en een witte baard, maar het was duidelijk zichtbaar dat er een kracht in hem school die slechts weinigen, zelfs onder de moedigste krijgers, bezitten. Hij droeg een zwaard in een schede onder zijn mantel en een schitterende zilveren helm op zijn hoofd; aan zijn linkerarm was een klein schild met zo'n zuivere, heldere glans dat zelfs sneeuw of schuim die niet bezitten wanneer de zon erop schijnt. Zijn mooie gelaat droeg het stempel van majesteit, onovertroffen in de hele wereld, en zijn voorkomen was even vriendelijk en welwillend als mooi en verheven.

'De groet van de hemel, Pendaran bach', zei hij, de grote krijger toesprekend alsof hij een kind was. 'De groet van de hemel, beste Pendaran.'

'Heer,' zei Pendaran, verheugd dat hij de ander zo hoorde spreken, 'gegroet van god en mens, en het wordt u duizend keer meer gegund dan mij, en nog meer dan duizend keer. Met wie heb ik het genoegen kennis te maken?'

'Wie ik ook ben, zou u een raad van mij willen aannemen?' zei de oude man.

'Niets liever dan dat', zei Pendaran; want hij kende het uiterlijk van een god wanneer hij er een ontmoette.

'Luister dan', zei de ander. 'Sla geen acht op wat u misschien in het woud zal worden gezegd. Wat de mand betreft, let niet te veel erop of ze vol is of niet. Als u denkt dat u genoeg heeft verzameld om haar te vullen, breng haar dan mee terug naar Pwyll Pen Annwn. Het is beter dat hij erin kijkt en beoordeelt of ze vol of halfvol is. En let ook op dit gezegde: *'Ongeduldigen hebben altijd te kampen met tegenslag.'*

'Zo is het', zei Pendaran; 'honderdmaal dank. Heeft het woud dan bijzondere eigenschappen?'

'Er zijn weinig dingen zonder bijzondere eigenschappen', zei de ander. 'Het woud is het woud van Celyddon. Om erin door te dringen moet zelfs door de machtigsten als een groot voorrecht worden

beschouwd, en onder hen zijn er maar weinigen die het brandhout verkrijgen. En wat het brandhout betreft, degene die het aansteekt krijgt meer dan alleen warmte voor zijn ledematen; alle kleinzieligheid en bekrompenheid zullen van hem wegvallen. En dan is er de mand', zei hij; 'die heeft ook zo zijn eigenaardigheden.'

'Werkelijk?' zei Pendaran. 'Is het mij toegestaan hierover meer te weten?' Maar terwijl hij nog sprak was de oude man plotseling verdwenen. Het ene moment was hij er nog in zijn witte gedaante en vriendelijke waardigheid; het volgende moment was er op de plaats waar hij gestaan had niets dan een meidoorn in volle bloei. 'Voor hij kwam stond deze nog niet in bloei', dacht Pendaran. 'Zowaar ik leef,' zei hij, 'het was Hu Benadur Byd. Als ik oog ervoor had gehad, had ik gezien dat hij Hu Gadarn was.'

Toen maakte hij dit lied ter ere van Hu, en zong het terwijl hij in de richting van het woud liep.

*Ik zag de vruchtdragende beuken in het bos
uitbarsten in gevleugelde vlammen,
Hun geheime glorie niet onthuld,
en kijk, vanuit die vuurzee kwam
De meester van het stralende schild,
verdediger van het vaandel van het hart.*

*Ik zag varens golven mijlenlang
neergedrukt door takken van enorme beukenbomen,
En duizend donkergroene biezen wiegen,
en hun bloeiende bruine pluimen buigen,
En heel het woud gloeide en bloeide
om hem te hullen in gouden mantel en kroon.*

*Terwijl ik moerassige weiden voorbijging,
hoorde ik een klein, donker stroompje
Dat stem kreeg; en inderdaad,
een lied met opalen glans ging*

*Twinkelend van halm tot halm,
tot de hele wereld in dromen was gehuld.*

*Omwille van Hem heeft zo'n uitbundige vreugde
de snavel van een waterspreeuw met zang gevuld;
Is de koekoeks verre omzwervende vlucht
in zo'n eenzaam geluk gehuld,
En maakt de lijster de woudrand stralender
dan het wolkenloze licht van het middaguur.*

*En nog steeds vanuit de purperen bergen
hoor ik Hem door het luchtruim zwerven;
Nog altijd beeft het wilde woud in verbazing,
Zijn voetstappen laten een melodie achter
Die voortklinkt in kabbelende klanken
en door alle windvlagen wordt meegedragen.*

*O machtigste van de machtigen,
en kleinste van al het kleine,
Verheven gelijk sterren en zonnen,
en de schuimende pracht van de zee,
U die in elk atoom werkt en brandt,
blijf hier en schijn diep in mijn hart!*

– want de heerlijkheid van de morgenstond vervulde hem en de schoonheid van de wereld groeide voor zijn ogen met iedere stap die hij deed. Nooit had hij de zon met zoveel glans zien schitteren op de ritzelende bladeren van het woud. Als vlamme fontein, teer groen met een gouden tintje, rezen de grote beuken voor hem op; tot dat moment had hij hun stille terughoudendheid, de waardige triomf van hun zuivere dromen nooit begrepen. Hij liep langs de eerste beuken waarvan de takken bijna tot de grond reikten. Hij kwam bij grote open plekken in het woud, waar de laagste takken bijna op boogschotsafstand van de grond hingen; op een plek met talrijke, grijze,

onvertakte boomstammen, het terrein van de eekhoorn; een rustig, schaduwrijk gebied waar de houtduif en de merel worden gehoord.

Vele grote, dorre takken lagen verspreid op de grond tussen de broze, bruine bladeren; maar hij nam slechts het beste hout en niet de met mos bedekte takken, of takken die blauwgroen van ouderdom en verval waren, of iets dat sporen van verrotting vertoonde. Het zingen van de vogels stemde hem tot vreugde; heerlijk was de groene schemer en het spel van licht en schaduw tussen het lover ver boven zijn hoofd. Steeds verder ging hij; en wanneer hij het ene gedicht had voltooid, ging hij aan het werk om het volgende te maken; want het was in die tijd beneden de waardigheid van een krijger om een gelegenheid tot dichten voorbij te laten gaan. Hij hoorde hoe prachtig de gedichten in zijn bewustzijn klonken zoals het gekoer van de woudduif, het gezang van de merel, het verre, zachte geroep van de koekoek; een weerspiegeling van het rijke groen en het flikkeren van het zonlicht op de bladeren. Hij slaagde beter in het dichten dan in het sprokkelen; want het meeste hout dat hij vond bleek geheel blauwgroen, en liet hij daarom liggen. Zo ging hij van het ene bos naar het andere; hij stak open plekken, valleien en stroken heide over, en klom steeds hoger in de richting van de bergen, onderweg hier en daar brandhout verzamelend. Maar hoeveel hout hij ook in de mand deed, de mand bleef minder dan halfvol; maar Pendaran lette niet of nauwelijks daarop. Hier schonk hij aandacht aan het bloeiende gras en de heerlijke geur van de mirte; daar werd zijn interesse getrokken door de kruipende bosbes of het wegschieten van een hagedis tussen de zonbeschenen steentjes en het mos; en al deze dingen stemden hem vreugdevol. Hoe zou hij moeten weten hoeveel brandhout hij had verzameld uit de schemer van dit of dat woud, aan de rand van die open plek, of van de grasstrook daar tussen de beuken en de heide? Er viel nergens veel te sprokkelen.

's Middags kwam hij door een smalle laan midden in het woud, met varens begroeid, waar de bomen zich laag konden vertakken en de lijster midden in het zonbeschenen lover zat te zingen. En verder boven hem was nog meer gebladerte dat door de zon werd verlicht,

als een golvende, glanzende, groene berg. Daar zag hij tenslotte veel goed brandhout op de grond liggen; toen hij dit zag, herinnerde hij zich de mand weer. Hij opende haar en zag dat ze halfvol was; en nam zich voor om meer op het vullen ervan te letten. Hij wilde pas ermee naar Pwyll gaan wanneer hij genoeg had verzameld; en hij moest denken aan de raad van Hu Gadarn. Hij begon te sprokkelen, de laan naar het oosten volgend; maar al snel dacht hij weer meer aan het maken van een gedicht dan aan de raad van Hu Gadarn. Hij kwam bij een bocht in de weg en bukte zich naar het beste brandhout dat hij tot nu toe had gezien; toen hij zich oprichtte en in de nieuwe richting keek, zag hij wat eerst verborgen was.

Vóór hem liep de weg recht door het bos, zodat hij een klein stukje van de bergen zag, in een nevelig en violetkleurig licht, in de verte voorbij onzichtbare valleien, tussen de twee hoge wanden van beukenloof door. Daar nog geen tien passen van hem af, alsof hij verwacht werd, stond midden op de weg een bosreus; een man groter dan elk van de Dimetiërs, met een met ijzer beslagen knots in de hand en aan zijn gordel een bijl die maar weinigen zouden kunnen hanteren, zelfs in die tijd.

‘Hoffelijk gegroet van god en mens’, zei Pendaran vriendelijk.

‘Het bos groet ook u, voorzover het een begroeting is’, zei de ander.

‘Het is hier inderdaad aangenaam’, zei Pendaran. ‘Mooier dan harpspel is het zingen van die vogel daar.’

‘Ja’, zei de bosreus. Plotseling hief hij zijn knots op, zwaaide haar rond en wierp haar met grote kracht naar Pendaran. De knots stootte hem de helm van het hoofd, en zou hem hebben gedood, als hij niet snel opzij was gesprongen. Datzelfde ogenblik werd het bewolkt en dikke regendruppels begonnen te vallen. Het gedicht dat hij maakte was uit zijn denken verdwenen, en ongeduld maakte zich van hem meester.

‘Ongemanierdheid verduistert het zonlicht’, zei hij. ‘Ik ben verbaasd dat ik hier zoiets aantref!’

‘Het is hier een slechte plaats voor dieven en rovers’, zei de

bosreus. 'Als ze hier komen, betekent dat vaak hun dood.'

Was Pendaran 's morgens vrolijk en opgewekt geweest, des te bitterder was de woede die nu in zijn ziel opkwam, sneller dan het naderen van de negende golf van de Atlantische Oceaan wanneer hij tegen kaap Gannion beukt, voortgejaagd door een wind uit het noorden. Zoals het schuim ervan de wereld verhuult en sissend en meedogenloos op de kliffen slaat; en zoals de golf wordt opgepakt en met donderend geweld tegen de rotswand gesmeten, en dan kolkend en kokend in een witte wolk van bruisend schuim uiteenvalt, zo werd zijn geest vervuld van een hevige, ziedende woede tegen de bosreus. De schoonheid van de wereld en het gezang werden voor hem verborgen en al zijn plannen werden uit zijn herinnering weggevaagd. Zijn zwaard vloog ogenblikkelijk uit de schede, en hij sprong vooruit ten aanval. 'Uw gastvrijheid is verwerpelijk onhoffelijk', riep hij uit. 'Zo'n aanmatigende tegenstand heb ik nog nooit meegemaakt.'

Ze vochten, terwijl de regen op hen neer gutste. Het groene grasveld werd modder onder hun voeten en de wind hilde door de zwaaiende boomtoppen. Nooit had Pendaran zo moeten vechten; lang, zeer lang kon hij geen schijn van voordeel behalen; en ondertussen sloeg de striemende regen steeds in zijn gezicht. Tegen de tijd dat het donker werd, scheen het hem alsof al zijn kracht was verdwenen. Een zware slag van de knots kwam neer; hij ving hem op met zijn schild, dat erdoor werd verbrijzeld; hijzelf werd teruggedreven en wankelde tussen de lage takken en het lover. 'U bent een miezerige dief', zei de bosreus. 'Met verachting en uit edelmoedigheid wordt u toegestaan terug te keren naar hem die u zond, met wat u in de mand heeft'. Pendaran lachte; zijn woede nam toe en verdreef alle pijn en vermoeidheid uit zijn lichaam. 'Pas wanneer de mand vol is, ga ik terug', zei hij. 'Pas wanneer ik u heb verslagen en de mand vol is, is het tijd om aan terugkeren te denken.' Als een door de lucht suizende draak sprong hij ten aanval. Al waren er tien mannen of meer dan tien bosreuzen geweest om hem tegenstand te bieden, dan nog zou het ze veel moeite hebben gekost om zich tegen hem te ver-

zetten. Sneller dan de valk die neerschiet op zijn prooi, was zijn zwaard; hij doorkliefde de knots van de bosreus van boven naar beneden; hij sloeg haar uit zijn hand, zodat de twee helften op de grond vielen, en er slechts een gebroken stomp achterbleef in de hand die haar vasthield. Zijn boosheid dreef hem tot schandelijke daden; hij vergat zich ridderlijk te gedragen en wachtte niet tot zijn vijand de bijl uit zijn gordel kon nemen. Zonder te stoppen kliefde het zwaard weer door de lucht, en daar viel het hoofd van de bosreus. Door de regen en de grauwe lucht klonk daarop een harde, ruwe lach, en het lichaamloze hoofd veranderde in een raaf en vloog klapwiekend weg, rauw krassend en lachend en hem bespottend, tussen de druipende bladeren in de boomtoppen.

‘De mand moet vol’, riep Pendaran. ‘Bij de luister van het geslacht van Hu Gadarn, ik ga niet van hier vóór ze tot de rand is gevuld’. Het geschater van de donkere vogel, boosheid die toenam, en het zuchten van wind en regen waren het enige antwoord. Toen kwam de gedachte bij hem op dat hij de wetten van de ridderlijkheid had geschonden en zich een krijger van het Eiland van de Machtigen onwaardig had gedragen; hij dacht de hele nacht met bitterheid eraan, maar hij bleef koppig. Hij wilde de mand vullen, al zou al het goed en kwaad zich verzetten. Hij wilde de schande niet dragen om terug te keren zonder een volle mand.

De hele nacht zwierf hij door de regen onder de bomen en verzamelde zoveel brandhout als hij kon, goed of verrot; tegen de ochtend was de mand halfvol en meer niet. Toen nam een blinde verbittering bezit van hem, en vergat hij alles wat goed en wenselijk is. ‘Wat een toestand’, riep hij; ‘die vervloekte mand is betoverd. Al vanaf gistermiddag is ze maar halfvol.’

‘En halfvol zal ze blijven, zolang de dwazen haar vullen’, zei een stem achter hem. Hij keerde zich om en zag een dwerg die bij de wortel van een boom zat; alles aan hem had een aardkleur, maar er was een witte glinstering in zijn ogen die bewoog als een wezel in zijn hol. Pendaran trok zijn zwaard en ging dreigend op hem af.

‘Als u hier bent om te vechten . . .’, zei hij.

‘Vecht dan tegen de wind boven de bomen’, zei de dwerg; ‘ik ben hier om te helpen en goede diensten te bewijzen.’

‘Dan is het goed’, zei Pendaran.

‘Halfvol zal de mand blijven tot iemand haar zijn wil oplegt’, zei de dwerg. ‘Alleen met geweld kan men haar eigenaardigheden overwinnen’.

‘Vertel mij meer daarover’, zei Pendaran.

‘Goed, dat zal ik doen’, zei de dwerg. ‘Ja’, zei hij vriendelijk. ‘Men moet maar weten hoe de mand moet worden gevuld. Met veel moeite en zachtheid komt men er niet. Ze moet met geweld worden bedwongen.’

‘Dat zou ik graag doen, als ik maar wist hoe. De mand heeft mij niets dan last gebracht.’

‘U moet erop stampen’, zei de dwerg. ‘Door erop te stampen moet u proberen haar trots te overwinnen. Het is geen draagkorf van een oude mosselvrouw in de streek van de Tywi en de Llchwyr. Niemand kan haar vol krijgen zonder stevig te stampen op het hout dat hij erin heeft gedaan’.

‘In ’s hemelsnaam, dat zal ik doen’, zei Pendaran. Hij zette zijn linkervoet op het brandhout in de mand die geopend op de grond lag en trapte stevig erop.’

‘Het moet met beide voeten gebeuren’, zei de dwerg. ‘Anders kan haar trots niet worden overwonnen’. Pendaran deed zoals hem werd aangeraden. Zodra zijn rechtervoet in de mand naast zijn linkervoet stond, verdwenen het ochtendgloren, de dwerg en het woud voor hem in een nevel. Het leek alsof hij zich op de bodem van een diepe put bevond, zo wonderlijk waren de zijkanten van de mand hem boven het hoofd gegroeid.

Ver boven hem, tegen de achtergrond van een heldere lucht en gebladerte, zag hij het gezicht van de dwerg die over de rand naar hem gluurde. ‘Och’, zei de dwerg op peinzende toon, ‘wat jammer dat u met de eigenaardigheden van de mand zo weinig rekening hield. U was echt te onstuimig. Het was beter geweest te wachten tot het hele geheim was onthuld. Velen nemen deze proef van het naar

beneden stampen, maar weinigen ontkomen eraan in de mand te worden gevangen en voortaan tot slaaf van haar eigenaar te worden. Het is niet zijn fout noch de mijne. En het gezegde luidt immers', zo eindigde hij: *'Ongeduldigen hebben altijd te kampen met tegenslag.'*

Ceredig Cwmteifi die te veel uit is op kennis, en het verzamelen van rietpluimen in de mand

Met het eerste ochtendgloren stond Pwyll Pen Annwn op. Het verwonderde hem dat Pendaran Dyfed nog niet was teruggekeerd, terwijl er nog maar twee dagen waren overgebleven en nog twee delen van het leed van de grijsaard moesten worden verlicht. 'Het zal het beste zijn niet op hem te wachten', dacht hij. Daarop begroette hij de grijsaard en vroeg hem te zeggen wat het tweede deel van het leed was, en of het nodig was op Pendaran te wachten om dat te verlichten.

'Dat is niet nodig', zei de ander; 'velen zouden een grotere bereidwilligheid hebben getoond. Ziet u die lichtstreep in het westen?'

'Ja, die zie ik', zei Pwyll.

'Dat is de schittering van een zee', zei hij, 'die alleen door de schepen van de onsterfelijken kan worden bevaren. Op slechts een steenworp afstand van de vloedlijn ligt een biezenveld. Welnu, als ik

niet op een bed slaap dat van het dons van de pluimen van die biezen wordt gemaakt, word ik door boze dromen en gebrek aan rust geplaagd. Tot dusver was ik in staat eens per jaar daarheen te gaan en een mand met rietpluimen te vullen; en dat was voor mij voldoende van de ene winterzonnestilstand tot de volgende. Maar nu ben ik oud en gebogen en heb last van een hoest; als ik alleen maar van het huis naar de weg loop, word ik al duizelig in mijn hoofd en krijg pijn in mijn voeten; en door het gebrek aan biezen krijg ik niet mijn natuurlijke rust en kan ik niet scherp zien. Als iemand mijn leed zou willen verlichten in plaats van hier te wachten, zou hij op pad gaan om de biezen te halen.'

'Heer,' zei Ceredig Call Cwmteifi (niemand onder de Dimetiërs was meer op kennis, wijsheid en nieuws uit dan hij), 'staat u mij toe de biezen te gaan halen?'

'Zeker,' zei Pwyll.

'Bent u het die gaat, Ceredig Call?' zei de oude man. 'Wel, wel, ik zal u de mand geven,' zei hij. Daarop ging hij het huis in; en in de tijd die verliep vóór hij weer met de mand naar buiten kwam, sprak Pendaran met de dwerg in het woud, raakte in de mand gevangen en werd op magische wijze over de vlakte meegevoerd.

'Maar onthoud goed, Ceredig Cwmteifi,' zei de grijsaard, 'dat de mand tot de rand vol moet zijn, of er zal nooit een einde aan mijn lijden komen.'

'Ze zal tot de rand worden gevuld,' zei Ceredig, en ging te voet naar het westen.

Toen hij de vlakte was overgestoken, en het bleke zonbeschenen, rimpelige zand zich voor hem uitstreckte tot aan de glinsterende zee, wierp zijn gestalte nog steeds een lange schaduw voor hem uit. Zachtjes glansde het zonlicht over het groen, het donkerblauw en het violet van de oceaan; traag kwamen de golven aanrollen; ze krulden, en schuimden en vielen in een brede waaier van zilver uiteen. Naar het noorden strekte de vlakte zich uit tot de voet van een hoge met brem begroeide heuvel die tot aan de zee liep; het zand van de baai ging niet verder dan tot onder aan de heuvel, en daar

voorbij sloegen de golven onophoudelijk op de donkere rotsen. Eerst keerde Ceredig zich naar het zuiden, toen naar het noorden, op zoek naar tekenen van het biezenveld, waar hij het materiaal voor het bed moest halen. In het noorden, ongeveer een halve mijl van hem vandaan en op niet meer dan een steenworp van de vloedrand, in de schaduw van het voorgebergte, zag hij het. Terwijl hij keek, ja, zodra hij de biezen in het oog kreeg, leek er een verfijnde muziek uit de zee te komen; het licht en de helderheid van de hemel werden buitengewoon sterk, en het zand, de verre rotsen en de landtong begonnen te gloeien als zonneschijn in juwelen. Hij wendde zich naar de zee, en zag een grijsaard in de vermomming van een aartsdruïde die naar hem toekwam, waar er een ogenblik eerder niemand was geweest. Het maanjuweel op zijn borst verspreidde prachtige stralen en vanuit de diamanten eikel in zijn scepter scheen een geest van zang over de wereld uit te vloeien. Zijn diepe, heldere ogen gaven blijk van een inzicht waarvoor niets verborgen bleef, van een geheugen dat alle verzamelde geheime wijsheid van de wereld bevatte. Een witte vogel die op het zand liep, vloog bij zijn nadering niet weg. 'Dit is voor mij', zei Ceredig, 'inderdaad een vreugdevolle ontmoeting. Het uiterlijk van de onsterfelijken is mij niet onbekend.'

'Gegroet van de hemel, Ceredig Call Cwmteifi', zei de druïde.

'Gegroet van hemel en mens, heer druïde', zei Ceredig. 'Met wie heb ik het genoeg kennis te maken?' zei hij.

'Wie ik ook ben, zou u een raad van mij willen aannemen?' zei de druïde.

'Niets liever dan dat', zei Ceredig.

'Luister dan', zei de druïde. 'Velen komen naar het moeras van Celyddon op zoek naar de biezen die helderziendheid geven tijdens de slaap, maar weinigen lukt het om ze te vinden. Dat heeft zo zijn oorzaken', zei hij. 'Wanneer ze zich in het moeras bevinden, zijn ze geneigd te luisteren naar elke raad die hun wordt gegeven. Ze zijn al te nieuwsgierig naar de eigenaardigheden van de biezen en houden zich te veel ermee bezig of de mand vol is of niet. Het zou beter zijn

de biezen snel te verzamelen, nergens anders aan te denken en dan terug te keren, en het aan Pwyll Pen Annwn over te laten om te beoordelen of de mand vol is of niet. En dan moet u zo hoffelijk zijn om geschenken te geven', zei hij. 'De nieuwe mantel is een goed geschenk, niet de versletene; de gezonde vrucht, niet een die rot is. En overdenk en onthoud ook het volgende: *'Wie al te veel wil weten wordt gemakkelijk misleid.'*

'Duizendmaal dank voor de raad', zei Ceredig Call. 'Het is ongetwijfeld een grote eer advies te ontvangen van iemand zo waardig als u.'

Terwijl hij nog sprak was de druïde plotseling verdwenen; en niemand in de wereld zou kunnen zeggen hoe hij was vertrokken. 'Het was Tad Awen zelf', zei Ceredig; 'het was de leermeester van de barden van de onsterfelijken, die mij raad gaf.' Hij begaf zich over de zandbank naar het biezenveld, en zong ter ere van Tydain Tad Awen deze verzen:

*Een hand opgestoken naar de lucht,
En een hand aan de gouden hoorn;
En het geluid van zang zal opgaan
Rond de torens van het ochtendglorien,
Gericht aan het huis van het oosten, voor Tad Awen,
Want uit zijn zang wordt elk lied geboren.*

*Het zachte geneurie van de zee,
Een witte zeevogel roept in zijn vlucht,
De glinsterende golven met hun meerstemmig lied,
De dochter van de oceaan en de lucht,
En plots verschijnt een god bij de kust,
Het is de meester van de mysteriën, zonder enig gerucht.*

*Ja, hij die nadacht
In zijn trance, over een grenzeloos gebied,
Zag fonkelend de melkweg ontstaan,*

*Terwijl het geluid het heelal uit zijn slaap stiet
En de stilte deed ontvlammen,
Sneller dan bliksem door de hemel schiet.*

*Bij de poorten van zijn school
Gingen goden rondom Hem uit de Oudheid staan;
Plenydd kwam, in een mantel van gouden vlammen,
Nog voor de zon in volle glorie op kon gaan,
En op zee de golven als juwelen deed glinsteren,
Of ochtendrood en goud verspreidde in zijn hemelbaan.*

*Daar kwam Alawn, een kind,
Met zijn kleine, schitterende harp in zijn hand,
Om zang te leren die door de wildernis zal klinken,
En zich ontwikkelt boven het rulle zand,
Die sterren doet bewegen in een langzame dans;
Die bergen bemoedigt in hun rotsvaste stand.*

*Daarna de jonge Gwron,
Een smetteloze jongen die als derde van hen kwam,
Met in zijn hart vreugde en triomf,
Zijn gewaad en gedaante een en al vlam;
Hij leerde het hart van alle helden te zijn,
De demonen van Abred te onderwerpen, volledig tam.*

*U, Heer van de Adem
Die voortsnelst en de winden van de wereld bezieling bood,
Die bij de dood muziek doet klinken,
En waar duisternis heerste en zielennoed
Zorgt u voor blijdschap, en visie, en verheven hoop,
Ook al worden zielen meegevoerd door de adem van de dood.*

*Dat was oude wijsheid,
Waarin de geest bezieling vindt
Om de dromen van de zee te kunnen zien,*

*En de wijsheid in het wezen van de wind,
En het onpeilbare erfgoed van de bergen,
En de betoverende zang die de hemelkoepel bindt.*

*In het zonlicht vanuit de baai
Was het u, Tydain, die ik naderen zag;
De woeste wateren waren een en al beven,
En de wereld in een gloed van ontzag,
Hoewel u niet als draak of god verscheen,
Maar vlammend uit de bloei van de dag;*

*Zij herkenden de verborgen glorie van een god
Waar de druide ons op onthaalde,
Het witte gewaad versierd met blauw,
En wat uit het juweel in uw staf straalde,
Ze wisten, net als ik, welke godheid
Naar de rand van de wildernis afdaalde.*

*Heeft u het zand om raad gevraagd
Over een geheim sinds lang verhuld?
Wordt een openbaring van wonderen verwacht,
Want overal zie ik topaas en alles lijkt verguld?
Bruist en bonst het niet van leven,
Nu de hemel gloeit, van schitterend licht vervuld?*

*Spant u samen met de zee,
Zodat de glinsteringen van het water mijn ogen treffen,
Als saffieren en amethisten,
Golven van beril en opaal die zich verheffen,
Een vlammenzee van edelstenen
Die opgaat in een hemels blauw, nauwelijks te beseffen?*

*En wat het hemelrijk betreft,
Bracht u zijn blijdschap waardoor iedereen weer lacht?
Werd zijn turkooizen lieflijkheid gegeven,*

*En zijn saffieren ziel gedacht
Als versiering bij de vervoering
Die uw stem op de kustlijn heeft gebracht?*

*Ja, een hand opgestoken naar de lucht,
En een hand aan de gouden hoorn;
En het geluid van zang zal opgaan
Tot aan de poorten van het ochtendgloren,
Uit diepe liefde voor u, Tydain Tad Awen,
Want uit uw zang wordt elk lied geboren!*

De biezen waren vol gefluister toen hij naderde; een gefluister dat het geheim van magie leek te bevatten, en wonderbare, vage, onverwachte dingen die aan slechts enkelen onder de druïden bekend waren. Het was een plek met veel poelen, met zwart water, met juweelgroene en gouden mossen, onvast en verraderlijk voor voeten. Nooit eerder had Ceredig biezen gezien zoals daar groeiden, zo fraai van vorm en kleur, zo lang en waarvan de pluimen zo'n zachte bruine glans hadden. Maar wanneer hij op de plek probeerde te komen waar ze groeiden om ze te verzamelen, versperde het zwarte water van de poel hem steeds de weg. De plas was te breed om eroverheen te springen, zelfs wanneer hij aan de overkant vaste grond zou kunnen vinden. Het slijk dat hongerig alles opslokte, maakte het te gevaarlijk om te waden of te zwemmen. Toch waagde hij een poging. Hij was niet bang voor het avontuur, maar hij was ook niet van plan zijn leven onnodig te riskeren, als met het verlies ervan niets zou zijn gewonnen. Hij deed meer dan één poging over het water te komen; maar het was alsof het slijk zich aan zijn voeten vast-zoog. Het was een wonder dat hij zich weer kon lostrekken en er heelhuids afkwam. Daarna besloot hij naar droog land te zoeken vanwaar hij de biezen zou kunnen verzamelen. Na een tijdje ontdekte hij het begin van een pad dat naar het hart van het moeras leek te leiden, en hij sloeg het in. Hier en daar waren platte stenen neergelegd, zodat men van de ene op de andere kon stappen of springen; aan

weerszijden bevond zich het helderkeurige, gladde mos of het water van de poel, en nóg verder, zodat ze niet te bereiken waren, groeiden de biezen.

Hij werd omringd door een wereld van lang, fluisterend riet dat de heuvels daarachter en daarboven aan het gezicht onttrok. En het geluid van het riet, het voortdurende mysterieuze gefluister dat rond de plassen en de stille watertjes hing, maakte zelfs het geruis van de zee onhoorbaar. Hoe dieper hij in het moeras doordrong, hoe meer het op muziek begon te lijken; een rustig kabbelende, geheimzinnige, meeslepende muziek, vol van alle dromen en wonderen van de wereld. Het nam bezit van zijn ziel en hij dacht aan niets anders dan verder steeds verder te gaan. In het hart en het midden van het biezenveld zou hij de bron ervan vinden.

De biezen weken aan beide kanten terug. Hij stond aan het begin van een kronkelend water dat zou kunnen leiden naar de plaats die hij zocht, en naar de harpser die met snaren en vingers zo'n mysterie en melodie over het moeras bracht. Hij kon er niet aan twifelen dat het harpspel was. In het water aan zijn voeten lag een vissersboot; precies wat hij nodig had sinds hij in het biezenveld kwam. Hij stapte in de boot en roeide langs de kant van het water en sneed met zijn zwaard hier en daar biezen af om de pluimen ervan in de mand te doen. De mand was nog niet halfvol toen hij bij een bocht in het water kwam en zag dat de biezen verderop tien keer zo mooi waren als die hij had verzameld. Donker was het water vóór hem, omzoomd door de bewegingloze, smaragdgroene lijnen, waar de biezen in het water spiegelde. Het water rimpelde, het riet bewoog zachtjes en een golf van muziek werd naar hem toe gedragen. 'Het zou dwaas zijn niet verder te gaan', dacht hij. Hij wierp de biezen die hij had verzameld in het water, ging langzaam verder, en verzamelde nieuwe waar ze het mooist waren. Bij de volgende bocht in het water ging het net zo; in het verderop gelegen deel waren betere biezen, en klonk de muziek nog mooier. 'Als ik hier voorbij ben zal ik weten waar de muziek vandaan komt', dacht hij. Het scheen hem toe dat hij inmiddels meer dan een mandvol had

verzameld sinds hij haar leegde, maar toen hij keek was ze niet meer dan halfvol. Hij herinnerde zich de raad van Tydain en leegde haar toch opnieuw en ging verder. Hij verheugde zich in de kalme eenzaamheid van het moeras, in het zonlicht op de groene, lange biezen, in de kalme, rimpelende smaragdlijnen die van de oevers op het water werden geworpen, en in de muziek die over het water naar hem toe zweefde.

Hij kwam langs zeven bochten in het water, en leegde de mand bij iedere wending, omdat de biezen verderop nog groter en mooier waren. Elke keer ging hij verder, verzamelde biezen en legde er meer in dan hij eruit had gegooid. Bij iedere volgende bocht leek de muziek weer dichterbij te zijn en lieflijker en verleidelijker te klinken. Bij de zevende bocht kwam hij uit bij een meertje waarin een zonnig eiland lag, en nu zag hij van wie de muziek afkomstig was.

Op een oude boomstronk op het eiland zat een meisje. Haar blanke vingers gleden over de snaren van een harp en ontlokten daaraan muziek zoals hij nog nooit had gehoord. Haar haar was donkerder, zachter en bruiner dan de rietpluimen; haar ogen waren als zonlicht dat door helder water speelt, als stralen die de donkere veenlaag op de bodem verlichten; haar gewaad was lichter en van een mooiere kleur groen dan de weerkaatsing van de biezen op het watervlak. Op haar kleine en mooie hoofd droeg ze trots een gouden kroon waarin een smaragd schitterde met grotere schoonheid en glans dan welke diamant ook. Ze speelde verder en keek naar Ceredig terwijl haar slanke vingers over de snaren gleden. Maar ze sprak niet, afgezien van het zachte, lieflijke, welluidende geneurie van magische melodieën. Wat hemzelf betreft, hij was betoverd door de muziek, en hij kon geen woord uitbrengen vóór ze ophield. De boot kwam aan op de oever van het eiland, en hij stapte eruit en stond voor haar. Toen gleden haar handen van de snaren, en ze lachte; haar gelach was als het geluid van een bergstroom met een diepe bedding en opgeschooten brem en heide aan beide oevers, waardoor het water werd verborgen en de glinstering ervan van bovenaf niet kon worden gezien.

‘Gegroet van hemel en mens, Ceredig Call Cwmteifi’, zei ze.

‘Van harte welkom in het moerasland van Celyddon.’

‘Gegroet van hemel en mens, jonkvrouw van het moerasland’, zei hij; ‘en meer groeten aan u dan aan mij. Bent u het die magie door het betoverde gebied verspreidt?’

‘Magie is er, maar ze bestond vóór ik er was. Het geheim van het riet en de biezen hier is groter dan elk geheim dat u tot nu toe heeft leren kennen.’

‘Wel, wel!’ zei hij. ‘Ik verlang vurig ernaar het geheim te weten te komen!’

‘Het is een geheim, moeilijk te doorgronden. Het bezit een wonderlijke toverkracht en alle schaduwachtige schoonheid van de wereld.’

‘De kennis ervan zou mij meer voordeel brengen dan alle overwinningen in oost en west.’

‘De ongedulden kunnen haar niet verwerven. Hoogbegaafdheid noch goed geluk zijn meer waard dan dit geheim.’

‘Ik zal hier geduldig blijven wachten tot het mij wordt onthuld.’

‘Dat kan niet, want Pwyll Pen Annwn zou u nodig kunnen hebben. Zowel de goden als de heilige druïden verlangen naar deze kennis.’

‘Of hij mij nodig heeft of niet, ik wil blijven tot het ochtendgloren.’

Ze lachte. ‘Ze is gemakkelijk te verwerven en toch niet gemakkelijk. Niemand kan haar verwerven zonder gebruik te maken van de rietpluimen die hij heeft verzameld.’

Door zijn vurige verlangen naar kennis en door de betovering die haar gelach en muziek en haar woorden op hem uitoefenden, bekommerde hij zich niet echt meer om het doel waarvoor de biezen werden verzameld. De raad van Tad Awen vloaide weg uit zijn geest, en hij vergat het goede gebruik om geschenken te geven. Hij dacht dat een versleten mantel of een rotte vrucht wel konden worden weggegeven zonder dat zijn waardigheid daaronder leed. ‘Dat zal ik doen,’ zei hij, ‘als u me wilt zeggen hoe.’

‘Het zou goed zijn om u te ruste te leggen’, zei ze. ‘Ga hier liggen op het veen, gebruik de biezen als een hoofdkussen, en sluit beide ogen.’

‘Duizendmaal dank, en nog veel meer’, zei hij en volgde haar raad. Toen begon ze opnieuw met haar spel. De muziek die ze eerder aan haar harp ontlokte was al prachtig en lieflijk, maar de muziek die ze er nu uithaalde was overweldigend in haar verfijning en geheimzinnige tederheid, en vervuld van het wonder van de wind tussen de boomtoppen of tussen het riet, en van de kalme avondwind wanneer de wereld in dromen is gehuld. Zodra hij zijn ogen sloot, kreeg hij het ene visioen na het andere waarin, zo leek het, grote geheimen en schitterende schoonheid aan hem werden getoond. De ene na de andere innerlijke wereld gaf haar schoonheid aan zijn blikken prijs. De zon ging onder en de maan kwam op en nog steeds gleden haar vingers tokkelend over de snaren, zodat de lucht vol werd van schoonheid en geheimen. De tijd verliep zonder dat Ceredig het merkte. Bij het eerste ochtendgloren leek het dat hij alles wat hij verlangde te weten, te zien had gekregen. Tenslotte werd hem getoond op welke geheime, bijzonder eigenaardige manier de mand moest worden gevuld. Toen hield ze op met spelen, en hij stond op.

‘Is het u onthuld?’ vroeg ze.

‘Ja, nu begrijp ik het. Ik ben u onbeschrijflijk veel verschuldigd. Wonderlijk is de macht van de biezen en van de muziek; verbazingwekkend zijn de eigenaardigheden van dit mandje. Nu zie ik duidelijk waarom ze niet werd gevuld.’

‘Ah,’ zei ze, ‘heeft u dat geleerd?’

‘Ja, bij de luister van het geslacht van Hu Gadarn. Het is de mand van Gwaeddfyd Newynog. Als u het niet aan mij had onthuld, zou Pwyll Pen Annwn daarover niets hebben gehoord. Nu zal ze snel worden gevuld.’

Na dit te hebben gezegd, plaatste hij haar geopend op de grond en zette de rechtervoet op de biezen in de mand en de linkervoet naast de rechter. Zodra hij dit deed en zijn beide voeten in de mand waren, overkwam hem hetzelfde lot als Pendaran. Daar zat hij nu, als op de bodem van een put en ver boven zich zag hij de jonkvrouw die over de rand naar hem keek.

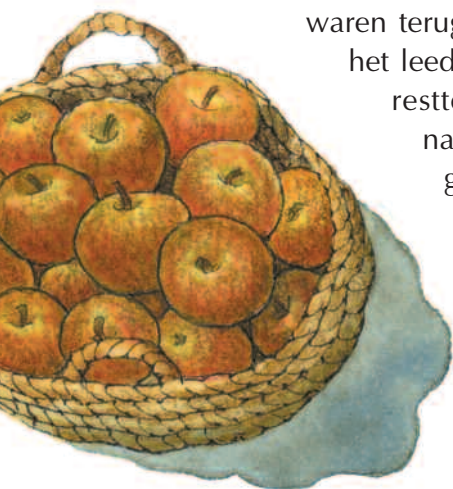
‘Ja,’ zei ze, ‘wie al te veel wil weten wordt gemakkelijk misleid. U

had beter kunnen wachten tot u alle eigenaardigheden van de mand volledig kende. Velen trekken eropuit om haar te vullen, maar de meesten van hen mislukken en worden gevangen genomen en tot slaaf van de eigenaar van de mand indien ze alleen het geheim van het stampen op de biezen leren.'

'Ach, Ceredig Cwmteifi,' zei Pendaran Dyfed, 'werd u door hetzelfde lot getroffen dat mij gisteren trof?'

De behoedzaamheid van Pwyll Pen Annwn, en hoe de mand tenslotte werd gevuld

Bij het eerste kille ochtendkrieken stond Pwyll Pen Annwn op, en het verbaasde hem dat Pendaran noch Ceredig Call waren teruggekeerd. Ook het derde deel van het leed moest nog worden verlicht, en er restte hun nog maar één dag om naar het hof van Hefeydd Hen te gaan. Toen zei hij:

‘Ziel, vertel ons over het derde deel van het leed; en zeg ons of het nodig is op die twee te wachten, vóór wij het kunnen verlichten.’

‘Dat is niet nodig’, zei de grijsaard. ‘Het verbaast me dat u hieraan niet eerder heeft gedacht.

Velen zouden allang hebben klaargestaan en meer ijver hebben betoond

om een edelmoedige daad te verrichten. Ziet u in de verte dat heldere licht in het noorden?’

‘Ja’, zei hij.

‘Het is het blinken van een sierschild op het paleisdak van de koningen van Celyddon. Tussen hier en ginds bevindt zich een boom-

gaard, die de koning toebehoort en zeven keer twintig en zeven appelbomen telt, alle gelijk in leeftijd, hoogte, grootte, schoonheid en geur. Mijn lichaam is zó verzwakt dat als ik niet een van die appels 's ochtends en een andere 's avonds te eten krijg, spijs en drank voor mij slechts vuil en vergif worden, en dan krijg ik last van een druk op de borst, een vieze smaak in de mond en moet ik overgeven bij de wisselingen van de maanfasen. Tot nu toe kon ik de appels zelf halen, en werd het mij toegestaan een mand vol afgevallen vruchten in de boomgaard te verzamelen, en dat was genoeg voor mij van de eerste dag van januari tot de laatste dag van december. Als niemand mij de appels brengt, zal ik ongetwijfeld de rest van mijn leven wegwijnen en daaraan sterven. Het valt te betreuren dat ik ooit werd geboren. Het lot van onschuldigen bestaat veelal uit zorgen en verdriet, minachting en vervolging, en ze worden vaak niet bevrijd van hun zware taak. Indien iemand hier edelmoedigheid kende, zou hij de appels gaan halen.'

'Heer,' zei Einion Arth Cennen daarop, 'is het mij toegestaan de appels te gaan halen?'

'Nee', zei Pwyll. 'Hij die belooft de lijden te verlichten, moet dit zelf doen. Ikzelf zal de appels halen.'

'Doe dat niet, Heer', zeiden ze. 'U zou inbreuk maken op de goede gebruiken en uw vorstelijke waardigheid tekortdoen. Bovendien moet u denken aan het hof van Hefeydd Hen, waar u vanavond moet zijn. U heeft geen tijd meer voor dit avontuur.'

Toen zei de oude man:

'Heer, het is niet gepast dat u de appels gaat halen. Laat Arth Cennen gaan; het is niet juist dat ik door een regerend vorst wordt gediend'.

'Als u appels wilt, haal dan de mand. Ja, zelfs als u ze niet begeert. Ikzelf zal de appels halen, als ze ergens in de wereld te krijgen zijn. Ze zullen uw lichaamskracht herstellen en ze zullen verder een medicijn zijn tegen klachten en ondankbaarheid. Wat is droeviger dan lijden dat samengaat met een slecht humeur en ongeduld?'

Daarop ging Gwaeddfyd het huis binnen om de mand te halen. In

de tijd die verliep voor hij ermee naar buiten kwam, werd Ceredig Cwmteifi opgeslokt door de mand, daarin opgesloten en gevangen genomen, ver weg in het moeras van Celyddon; en werd hij door toverkracht over de vlakte meegevoerd.

Pwyll sprong in het zadel, en Blodwen trappelde van ongeduld, toen de oude man met de mand naar buiten kwam. 'Al zitten er maar een paar appels in', begon hij. 'Wees maar stil', zei Pwyll; 'het komt goed. De mand zal tot de rand worden gevuld, want anders kunt u niet beter worden.' Toen gaf hij zijn paard de sporen en reed weg.

Grauw en zwaar was de lucht. De wind blies krachtig van zee en joeg zware wolken voor zich uit. De wind bracht regen die tijdens het rijden fel in zijn gezicht sloeg. Het veld werd een moeras en Blodwen had moeite haar hoeven neer te zetten zonder weg te glijden. Pwyll liet de vlakte achter zich en reed over veel kale heuvelruggen, bruin van turf en verschroeide brem, waarover laag een donkergrauwe lucht hing waaruit het stortregende. Vanaf de top van zo'n heuvel zag hij de ommuring van de boomgaard; vóór hem was een dal dat naar beneden liep, niet diep; de muren strekten zich uit langs de heuvelrug daarachter. Vóór hij de rand van de heuvel had bereikt en naar beneden begon te rijden, leek het plotseling, alsof al het water van de wereld naar beneden viel en tegen de aarde sloeg, als een onmetelijke grauwe stortvloed tussen de grond en de lage lucht; een vloed, die snel, bitter en onweerstaanbaar tegenstand bood en de varens en braamstruiken neersloeg. Plotseling schoot te midden van de wervelende slagregens uit de geteisterde en doorweekte grond een onduidelijk, nat glanzend silhouet voor hem op, crème-wit en zilverkleurig en hoog als de schoften van zijn merrie. Toen de regen eventjes bedaarde en wat rustiger neerviel was daar iemand zichtbaar met de gestalte van een dennenboom of populier, die met zijn grijze baard en zilveren helm, met zijn ogen en zijn mantel, met aan zijn linkerarm zijn schild, helder wit als een ster, en met een witvlammend zwaard in zijn rechterhand de vochtige lucht rondom hem verlichtte. Hij was knap om te zien met een verheven koninklijke gelaatsuitdrukking en een sober voorkomen; zijn gelaat en zijn ge-

baren getuigden van strengheid: een prachtige schrikwekkende ernst. Een stralende verschijning die licht verspreidde over de talloze regendruppels. Zijn licht viel door de wind links en rechts op het vallende water in de lucht en leidde tot vloeibare bliksemschichten in de onophoudelijk neerstriemende regen.

‘Hoffelijk gegroet van hemel en mens’, riep Pwyll Pen Annwn hem toe. Van de ander kwam geen woord, slechts de dreiging van het mooie getrokken zwaard en de strenge terughoudendheid van het gezicht. ‘Ik moet erdoor,’ riep Pwyll, ‘zelfs wanneer Hu Gadarn zich ertegen verzet.’ Daarop trok hij zijn zwaard en sprong van het paard, voorbereid op en verlangend naar de strijd. Een krachtige wind kwam huilend en klagend van zee, en de regen sloeg hard en onstuimig op hem neer toen hij naar voren rende. Er viel niet doorheen te zien en geen mensenbenen konden ertegenin lopen. Toen de storm was uitgewoed, was er niemand meer te zien.

Hij ging terug naar de plek waar Blodwen met hangende kop op hem wachtte, nat en dampend. Hij leidde haar de heuvel af naar de ingang van de boomgaard terwijl hij naast haar liep, omdat het zo glibberig was. Hij nam haar voorzichtig bij de teugel en onderweg dichtte hij ondanks de regen zo goed mogelijk de volgende verzen en zong ze:

*Er schuilt schoonheid in de rukwinden die verblinden,
Ongetemde vreugde raast door wolken vol geweld;
Waar zal men vrede en gemoedsrust vinden?
Als de verblindende bliksem voorbij komt gesneld.
Luid brullen de wereldwinden hun woeste lied!
Heerlijke hagel en regen door stormwind voortgedreven!
O goden van de hemel, wilt u zich daarin niet begeven?
Ik zal me niet van u afkeren, nee, ik niet!*

*Toen het sein werd gegeven om zorgen te verlichten,
Bleef u in de hemel, maakte de weg niet vrij,
Noch deed u de barrières van het werelddrif zwichten.*

Moet maart dan de luchten lenen van mei?

O, Hu met het schild, gelukkig is deze morgen,

Deze woeste, natte ochtend op de gierende vlakte,

Die uw glorie zag glinsteren in regen die plakte,

En uw licht liet schijnen in een land grijs van zorgen.

Toen hij met het lied zover was gekomen – zo goed en kwaad zingend onder die stortvloed van water – naderde hij het laagste deel van de vallei die toen één grote massa bruisend, kolkend water was. Weer stortte de regen naar beneden, ondoordringbaar voor het oog. Daardoorheen was opnieuw een helder en flikkerend schijnsel te zien, dat schoonheid over het dal verspreidde. En toen de regen een beetje was bedaard, stond daar boven het water iemand in de gedaante van een druïde. Hij had de gestalte van een goed ontwikkelde zilverberk; een magisch blauw borduursel glinsterde op zijn witte gewaad, dat eerder uit geweven licht dan uit linnen leek te bestaan en dat door de wind niet werd bewogen en door de regen niet nat werd. Ernstig en mooi was zijn gelaat; zijn ogen straalden met een krachtige, alles-doordringende en alwetende blik. Hij stak zijn staf uit, waarmee hij de weg voor Penn Annwn versperde; en terwijl hij dit deed, schitterde de grote diamant in de scepter met verblindende gloed; de regen hield op, de wind ging liggen en alles was plotseling stil.

‘De groet van hemel en mens aan de aardsdruïde van lucht en aarde’, zei Pwyll. ‘De majesteit van Tydain Tad Awen blijft mij niet verborgen.’

‘Van hetzelfde; wat brengt u hier?’

‘Ik kom voor appels uit de boomgaard. Deze mand moet tot de rand worden gevuld.’

‘Een gevaarlijke onderneming. Velen gaan naar de boomgaard van Celyddon, maar slechts weinigen lukt het de appels mee terug te brengen. Velen gaan er met die mand op uit, maar slechts weinigen keren terug met die mand in de hand. Als uw veiligheid u lief is, keer dan om.’

‘Terugkeren zal ik’, zei Pwyll; ‘maar niet vóór de mand geheel met

appels is gevuld. Dat zeg ik u', sprak hij. 'Het vullen van deze mand is een dienst die ik bewijs; en zonder iedere dienst te bewijzen die ik kan, zal ik niet vinden wat ik zoek; en zonder dat kan geen dwang worden uitgeoefend op Gwawl, de zoon van Clud; en als hij niet wordt gedwongen, kan het lot van de dochter van Hefeydd Hen niet worden gewijzigd; en zonder dat te wijzigen kan ze nooit naar het Eiland van de Machtigen komen; en als ze daar niet naartoe komt zou het hele volk en geslacht van de Cymry, de zonen en de met goud getooide dochters van Ynys Wen, de beste hulp en heerlijkheid die hun kan worden gegeven, moeten ontberen. Daarom zal ik ongetwijfeld de mand vullen, als dit mogelijk is; zelfs als de goden tegenstand bieden, zou het voor mij ongepast zijn voor hen opzij te gaan.'

'Welnu, luister naar wat ik u over de mand te zeggen heb. Wie haar wil vullen, zal daarin nooit slagen tenzij hij eerst haar eigenaardigheden leert kennen; en zelfs wanneer hij deze kent, zou het een wonder zijn als hij kan verhinderen erdoor te worden opgeslokt, erin gevangen te raken, en de slaaf van de eigenaar van de mand te worden. Pendaran Dyfed trof dat lot en ook Ceredig Call Cwmteifi. Keer terug, tenzij u onverschillig bent voor dit gevaar.'

'Ik vraag de onsterfelijken en u, het hoofd van hun druïden, om deze gunst', zei Pwyll. 'Ik zal hen niet om vrede vragen of om op te houden tegenstand te bieden, noch om mijn leven, als ze dit wensen te nemen, noch om bescherming tegen gevaar. Maar ik neem de vrijheid hun te vragen welke eigenaardigheden deze mand heeft en op welke manier ze moet worden gevuld.'

'Als u dat wilt weten, zal ik u iets erover vertellen, maar niet meer dan dit. Niemand betreedt de boomgaard van Celyddon zonder dat hij op tegenstand stuit, en beledigingen, aanvallen en geweld moet verduren. En hij moet deze blijmoedig doorstaan en zonder ergernis, klagen of morren zijn weg vervolgen. Er zijn zevenmaal twintig en zeven bomen in de boomgaard, die even oud, even hoog, even groot, even mooi zijn en dezelfde geur hebben. Hij moet alle appels oprapen die van elk van de bomen zijn afgevallen, en hij moet dit zonder iets te eten doen, zelfs wanneer alle honger van de wereld

aan hem knaagt. Als hij bovendien vrolijk en wijs, zorgeloos en zorgvuldig, niet minder dan beleefd en niet meer dan hoffelijk is, zou het kunnen zijn dat hij iets leert over de manier waarop de mand moet worden gevuld.'

Toen hij het laatste woord daarvan had gesproken, was hij verdwenen; al het licht dat van hem uitging verdween, en de wind hilde en joeg opnieuw door het dal, en net als eerst gutste de regen neer op Pwyll. Hij ging verder tot hij bij de poort van de boomgaard kwam.

'Is er hier een wachter?' riep Pwyll Pen Annwn.

'Ja, die is er; wat brengt u naar de poorten van de boomgaard van Celyddon?'

'Ik kom appels verzamelen, goede ziel; ja, appels verzamelen.'

'Dieven en kapers zijn hier op de verkeerde plaats. Als uw leven u lief is, ga dan dadelijk terug naar degene die u stuurde.'

De koning lachte. 'Beste man, doe de poort maar open', zei hij. 'Dit is zonder enige twijfel wat ik wens, wat me ook mag overkomen.'

De poort zwaaide open, en daarachter stond een wachter met een grote beukenhouten knots in de hand en aan zijn gordel een bijl zoals maar weinigen kunnen hanteren, zelfs in die tijd. Hij zag er ruw en nors uit; hij was langer en zwaarder dan de grootste onder de Dimetiërs. 'De dood wacht u', zei hij, terwijl hij zijn knots ophief.

Pwylls zwaard lag onmiddellijk in zijn hand, hij ontweek de neersuizende knots en snelde lachend met de fiere drakenkreet van het Eiland van de Machtigen op zijn lippen ten aanval. Hij mikte op het eind van de knots met het scherp van het zwaard, kliefde de geharde en met ijzer beslagen knots over de hele lengte, van boven tot onder, en maakte er twee knotsen van, gelijk in gewicht, en slingerde ze weg, de ene in de boomgaard, de andere in het dal achter hem.

'Het zou goed zijn om nu de bijl op te nemen', zei Pwyll; 'de knots was niets waard.'

'Het ontbreekt u niet aan hoffelijkheid', zei de wachter en trok de bijl. Maar de strijd duurde maar kort.

'Ik erken mijn nederlaag', zei de wachter. 'Maar u, ga verder, als u

verlangt naar gevaar. Ik waardeer uw hoffelijkheid, en zeg u daarom het volgende', zei hij; 'er is iemand in de boomgaard die weet hoe de mand moet worden gevuld. Maar, het is onmogelijk dit van haar te weten te komen als u aan haar verzoeken en uitnodigingen gehoor geeft, want ze heeft de macht om iemand die daaraan gehoor geeft onder een sterke betovering te brengen. En vergeet niet dat de mand haar eigenaardigheden heeft, en dat velen erdoor worden opgeslokt en zo schade en schande ondervinden. Niet veel goeds overkomt hem, die niet genoeg aandacht schenkt aan deze mand en rekening met haar houdt, en die denkt dat ze slechts een draagkorf is van een mosselvrouw aan de kust waar de Llwhchr in zee uitmondt.'

Daarop kwam er een einde aan zijn gedaante als mens en steeg hij op in de lucht als een spreekwiel en verschool zich tussen de appelbomen, kwetterend in de regen. 'Ja,' zei Pwyll, 'goede raad komt nu eens van de een dan weer van de ander. De onsterfelijken zijn er in allerlei graden.'

Hij liet Blodwen bij de poort achter, ging naar binnen en begon de appels op te rapen. Nooit eerder in zijn leven had hij zulke grote, mooie en heerlijk geurende appels gezien, appels die de eetlust opwekten bij iemand die ze zag. Onder de eerste boom lagen tien afgevallen appels, en tegen de tijd dat hij ze had opgeraapt en in de mand gedaan, wenste hij niets liever dan te eten, en vooral appels; zijn hele lichaam werd door een geweldige verslindende honger verscheurd. Bij de tweede boom was zijn honger twee keer zo sterk; hij twijfelde eraan of er op den duur genoeg appels in de wereld waren om die honger te stillen. Snel ging hij van boom tot boom, met een hevig verlangen naar appels. De bomen stonden in zes kringen, de ene binnen de andere en hij ging van kring tot kring naar het hart van de boomgaard. Bij de laatste boom van de derde kring hield de regen plotseling op; tussen het oprapen van twee appels verdreef de wind de wolken, de zon kwam tevoorschijn en toonde hem de bomen in hun volle glorie. Geen enkele boom was minder groot dan een volwassen eik; alle droegen ontelbare appels, zachtgoud van kleur en getint als de lichtrode roos; alle hadden een volle pracht van tedere

bloesems als witte wolken in het oosten, gekleurd door het zachte rose van de ondergaande zon. Terwijl hij verderging, sprongen ze onophoudelijk open en de bloesem viel als zachte sneeuw stilletjes om hem heen, en de jonge groene appels rijpten, en verspreidden de verleidelijke heerlijkheid van hun geur over de wereld. Hun aanblik en hun aroma betekenden de ondergang van zijn vrede, het krachtig aanwakkeren van zijn honger. 'Er zit magie achter dit alles', dacht hij; 'het is beneden mijn waardigheid om er aandacht aan te besteden.' Hij ging dus de vier kringen door en had misschien wel duizend appels in de mand gedaan; niettemin was ze nog maar halfvol. 'Het zal aan de eigenaardigheden van de mand liggen', zei hij. 'Wie het geheim wil leren kennen om haar te vullen moet voorzichtig, behoedzaam en verstandig zijn.'

Langzaam groeide de stilte van de boomgaard uit tot een zachte, dromerige verrukking van harpmuziek. Hij bevond zich misschien tussen de vierde en de vijfde kring, toen hij zich hiervan bewust werd; al wat ze hem toezong kwam erop neer dat hij moest rusten en luisteren, dat hij zijn honger met de vruchten moest stillen, en dan zou geen begeerte hem meer plagen. De aanblik van de appels wekte het verlangen in hem; hun geur deed het vurig branden; maar het was tien keer zo moeilijk de verlokking van de muziek te weerstaan dan de gouden schoonheid en het heerlijke aroma. 'Och wat,' dacht hij, 'ik heb vroeger de vogels van Rhianon horen zingen.' Toen hij zo dacht hoorde hij vaag en van ver prachtige vogelmuziek, alsof deze vanachter de horizon kwam; en hij herkende de stemmen van de vredezangers. 'Ja,' zei hij, 'vergeleken daarmee klinkt het harpspel eentonig en scherp.' Hij doorliep nu snel de laatste twee kringen en bereikte het grasveld dat midden in de boomgaard lag; een plek met veel bloesems, een marktplein voor bijen, vol van de geur en bekoring van de narcis. Toen keek hij op en zag waar het harpspel vandaan kwam.

Midden op het grasveld was een heuveltje waarop de boom der bomen stond, ja de mooiste van alle. Maar mooier nog dan de boom was het meisje dat in de schaduw daarvan op de heuvel zat en van

wie de lange, schuimwitte vingers over de snaren van een gouden harp gleden. Afgezien van Rhianon kende hij niemand die zo mooi was als zij. Roder waren haar lippen dan het helderste rood van de appels; tederder was haar huid dan het rose en wit van de bloesem. Haar gewaad groener en mooier dan de schoonheid van de jonge vruchten, of het groen en de frisheid van de pas ontloken bladeren. Wat haar beide ogen betreft, ze fonkelden als het zonlicht in de regendruppels die nog aan het lover hangen; haar lange, prachtig glanzende haar was negen keer zo zwart als de vleugel van een spreeuw. Hij liep tussen de narcissen en lelietjes-van-dalen naar haar toe, maar ze bleef doorspelen tot hij bij haar eigen boom appels opraapte.

‘Vriendelijk en eerbiedig gegroet van hemel en mens, Pwyll Pen Annwn’, zei ze na enige tijd.

‘Eerbiedig en vriendelijk gegroet van hemel en mens’, zei hij, terwijl hij met het oprapen van de appels verderging.

‘Ik heb met u te doen als ik zie dat u honger krijgt te midden van al dit fruit dat rijp is om te eten’, zei ze.

‘Duizendmaal dank voor uw medeleven. Maar het zou niet gepast zijn ervan te eten’, zei hij, terwijl hij de laatste appels opraapte.

‘Waarom zou het niet gepast zijn? Het is niet ongepast om gebruik te maken van de gastvrijheid van een koningin.’

‘En vorstelijk is uw gastvrijheid inderdaad’, zei hij. ‘Maar men moet aan gepastheid en gematigdheid, en aan het onderwerpen van de begeerten van het lichaam denken. Het zou weinig beter dan gulzigheid zijn wanneer ik van deze appels at.’

‘Ziel, ziel,’ zei ze, ‘denk toch aan de eigenaardigheden van de mand. Zonder het eten van de appels kan de kunst en het geheim om haar te vullen op geen enkele manier worden geleerd.

‘Ook dat is een vriendelijke gedachte’, zei hij. ‘Niets is aangenamer dan te spreken met iemand die zo attent is als u. Maar denk aan Pendaran Dyfed . . .’

‘Wie is dat?’ zei de jonkvrouw.

‘En behalve Pendaran is er ook nog Ceredig Cwmteifi’, zei Pwyll. ‘Het zou mij diep bedroeven wanneer ik deze beide mannen hin-

der en overlast zou bezorgen.'

'Wat is er met hen gebeurd?' zei de jonkvrouw.

'Heeft u niets over hun lot gehoord?' zei Pwyll. 'Het verbaast me dat u niets over hen weet. Pendaran en Ceredig waren de beste van de Dimetiërs.'

'Ik heb niets over hen gehoord', zei ze. 'Wilt u het me vertellen?'

'Hun roem en faam, hun eer en lof werden door de barden bezongen, vanaf de top van de Pengwaed in Cornwall tot aan de voet van de Dinsol in het noorden en tot Esgair Oerfel in Ierland', zei Pwyll. 'En met geen woord meer dan ze verdienden.'

'En wat is hun overkomen?' zei ze. 'Waar zijn ze nu?'

'In de mand', zei hij. 'Opgeslokt door de mand als gevolg van haar bijzondere eigenschappen; de magie ervan houdt hen vast.'

Ze lachte. 'Ik heb geruchten gehoord over zo'n mand', zei ze. 'Hoe kwamen ze daarin terecht?'

'Ja, hoe gebeurde het?' zei hij. 'Neem Pendaran Dyfed. Zijn dapperheid en edelmoedigheid, zijn waardige houding, zijn edele en knappe uiterlijk, zorgden ervoor dat iedereen van hem hield; en ook ontbrak het hem niet aan vrolijkheid en was hij attent en vol hoffelijke vriendelijkheid. Hij was het die naar het woud van Celyddon ging om brandhout te halen in de mand.'

'Kreeg hij het brandhout?' vroeg de jonkvrouw.

'En dan was er Ceredig Call', zei Pwyll. 'Als er iemand in één adem met Pendaran Dyfed mag worden genoemd, dan is het Ceredig Call Cwmteifi; hij kon evengoed zingen als vechten en was de beste man in oorlog en vrede, thuis of op de heuvel, als vriend en tijdens een veldtocht. En ik verzeker u', zei hij, 'dat Ceredig van niets kon worden beschuldigd, al is het waar dat hij al te veel verlangde naar kennis en geleerdheid en nieuws over allerlei zaken. Hij was het die naar het moeras van Celyddon ging om biesen te halen, en . . .'

'Ah,' zei ze, 'maar hij was niet de juiste man.'

'Wat dat betreft,' zei Pwyll, 'ik verklaar en verzeker u, en maak mij sterk te bewijzen dat er onder de Dimetiërs geen betere was. En als zo iemand niet onder hen te vinden is, is hij ook niet in het hele Eiland

van de Machtigen, noch in de drie nabijgelegen eilanden, noch in het Ierse eiland, en nog veel minder in de rest van de wereld, te vinden. Hoe kunt u zeggen, dat Ceredig niet de juiste man ervoor was!’

‘Stil, stil!’ zei ze, moe van al die lof die Ceredig werd toegezwaaid. ‘Wie de mand van Gwaeddfyd Newynog probeert te vullen door te stampen op wat hij erin heeft gedaan terwijl hij niet de juiste man ervoor is . . .’

‘Duizendmaal dank voor uw hoffelijkheid dit bekend te maken’, zei Pwyll. ‘Het zou voor mij niet gepast zijn hier langer te blijven.’

Terwijl hij wegging hoorde hij haar zacht lachen en harp spelen, maar het oefende geen betovering meer op hem uit; honger en vermoeidheid hadden hem toen verlaten. ‘Ja,’ zei hij, ‘we zullen dit stampen ook proberen. Het kan inderdaad zijn dat Ceredig Cwmteifi de man er niet voor was. ‘Hij reed snel door tot hij bij het huis van Gwaeddfyd Newynog op de vlakte kwam.

‘Geef mij de mand’, zei Gwaeddfyd.

‘Ik geef haar niet vóór ze geheel gevuld is.’ Dit zeggende zette hij de mand op de grond en maakte zich klaar om op de appels te gaan staan.

‘Geloof mij, dat is levensgevaarlijk’, zei Gwaeddfyd. ‘Ik ben al tevreden wanneer ze halfvol is.’

‘Stil maar’, zei Pwyll. ‘Ze zal tot de rand worden gevuld, anders zullen de appels geen kracht hebben. Er moet een einde komen aan dit ongeduldige geklaag bij tegenslagen.’ Daarop zette hij zijn linker-voet op de appels, en toen hij dit deed sprong Pendaran uit de mand en stond aan zijn linkerhand. Toen zette hij de rechtervoet naast de linker; daarop kwam Ceredig Call Cwmteifi tevoorschijn en stond aan zijn rechterzijde. Wat de mand betreft, ze was ongetwijfeld geheel gevuld, en drie appels konden er niet meer in en rolden over de weg.

‘Ik zal ze naar binnen brengen’, zei Gwaeddfyd. Ze gingen met hem het huis binnen en hij stortte de appels uit op het bed, omdat hij geen betere plaats ervoor had. ‘Ja,’ zei hij, ‘het derde deel van mijn ellende en het derde deel van mijn vernedering is weggenomen. Mijn jeugd zal nu tot mij terugkeren net als de oude wijsheid van

mijn geest en het vuur van mijn ziel. Als u appels wenst, neem dan de helft of meer dan de helft ervan als beloning.'

'Ik wens ze niet', zei Pwyll Pen Annwn. 'Ze dienen voor uw eigen genezing.'

'De mand is nog vol', zei Ceredig Call. 'Het zullen biezen zijn die erin zitten.'

Gwaeddfyd haalde de biezen eruit; er was nu genoeg bedstro voor tien mannen zoals hij. 'Zo is het goed', zei hij. 'Voortaan zal ik rustige dromen hebben; kennis zal mij in heldere visioenen worden geopenbaard. Het tweede deel van mijn ellende en vernedering is voorbij. Neem de helft van de biezen als beloning, als u wilt.'

'Het zou me geen vreugde schenken ze aan te nemen', zei Ceredig. 'De biezen dienen voor uw eigen vrede en genezing.'

Toen zei Pendaran Dyfed: 'De mand is nog steeds vol, en het lijkt me dat er brandhout in zit.'

'Ja, brandhout, en het beste dat er is', zei Gwaeddfyd Newynog, en schudde de mand leeg; 'en dit is het einde van de hele betovering waaronder ik zuchtte. Neem de helft van het brandhout als bewijs van mijn dankbaarheid en goede wil.'

'O, nee,' zei Pendaran, 'het brandhout is voor u.'

'Omdat u geen appels, biezen noch brandhout uit het woud als beloning wenst,' zei Gwaeddfyd, 'neem dan de mand, ze is ongetwijfeld de mand die u zoekt. En ik zal u op de hoogte brengen van haar eigenaardigheden', zei hij. 'Ze kan door niets op de wereld worden gevuld, behalve door te stampen op wat men erin heeft gedaan; en als iemand erop gaat stampen, zal hij erdoor worden opgeslokt en de slaaf van de eigenaar van de mand worden, tenzij hij de juiste hoofdman is, die zijn juiste plaats inneemt, en als het het juiste moment is. Ga nu heen, en mogen succes, overwinning en blijdschap uw deel zijn.'

Aldus reden ze weg naar het zuiden, en tegen de tijd dat de zon op het punt stond onder te gaan, zagen ze aan de andere kant van de vlakte het paleis van Hefeydd Hen voor zich oprijzen, in al zijn kracht en schoonheid. Voor de maan opkwam, toen de wereld donker was,

hadden ze hun plaatsen in de boomgaard ingenomen, zonder dat iemand hen had gezien. Pwyll verzocht hun te wachten, tot ze hem op zijn krijgshoorn het hai atton voor de samenkomst van de mannen van Dyfed hoorden blazen, terwijl hijzelf verderging naar de zaal.

Zo zag hij eruit toen hij vertrok: hij was nauwelijks vijfentwintig jaar oud; hij droeg een lange witte mantel, gesloten met een gouden borstspeld. Hij droeg de gouden halsring van zijn vorstelijke waardigheid, en de beide juwelen daarin, zo groot als eikels, hadden de waarde van vijftig runderen. Zijn voorhoofd was glad, zijn haar en baard waren zwarter dan kool; hij was sterker dan wie ook en zijn

hart was vol verlangen naar strijd of vrede, wat hem ook te wachten stond. Met fiere, lange passen ging hij naar de eerste en laagste van de zeven poorten van de hoog oprijzende, door reuzen bewaakte, enorme onneembare vesting van Hefeydd Hen in het land van de onsterfelijken. Hiermee eindigt het tweede deel van het verhaal van Pwyll en Rhianon.

Dit is het vervolg van het eerste deel, getiteld:

De komst van Rhianon Ren ferch Hefeydd

3

Het tweede bruiloftsfeest aan het hof van Hefeydd, en de betovering van het verhaal van de zonen van Cleddyf Cyfwlch

De bruiloft van Pwyll en Rhianon was al betoverend mooi geweest, maar de bruiloft van Rhianon en Gwawl was tien keer zo mooi. En zo hoorde het ook, gezien de hoge adel van de zonen van Clud, hun lange afstammingslijn, hun smetteloze leven en moeiteloze vrede, waarin ze sinds het begin van de wereld hadden geleefd. Hefeydd Hen zat op de verhoging, en Gwawl en de prinses zaten naast hem; naar het oude gebruik genoot Gwawl zelfs meer eer dan Hefeydd de Oude zelf. Beneden hen was een groot aantal onsterfelijken verzameld, Hefeydds krijgers en barden, en de hofdames; er waren ook talrijke goden van het geslacht Clud, het volk van Gwawl. Het waren prachtige, rijzige mannen; wat ze zeiden klonk als gezang, en hun zang klonk aangenamer dan het lied van de wind boven het woud, of dat van de wereldzeeën, of het lied meegevoerd door de wind langs de rivier. Het eerste feest was vervuld geweest van heerlijke muziek, pracht en praal, grote welsprekendheid bij het verhalen vertellen en geestige gesprekken, maar de gezangen van nu waren nog tien keer magischer en de verhalen tien keer zo wonderbaarlijk; en ze verhaalden van de wonderlijke onschatbare dingen van de wereld, van de bodem van de Grote Diepte tot de top van de Oneindigheid, en ze werden verfraaid en opgeluisterd met spitsvondige klinker- en

medeklinkerrijm, met een stroom van schitterende melodieën en lieflijke klanken. Wat de gesprekken betreft, de grootste wijze van de wereld zou ernaar hebben willen luisteren; en wie ook maar even had geluisterd, wilde niet vertrekken vóór het gesprek was beëindigd.

Juist in die tijd bracht Taliesin, het hoofd van de barden (zijn voorhoofd blonk als de ochtendster) een bezoek aan het hof van Hefeydd Hen; op zijn zwerftochten over de wereld en de wateren was hij juist in Prydwen, Arthurs glazen schip, om kennis op te doen. De barden van Hefeydd en Gwawl hadden hun liederen gezongen en hun verhalen verteld; tenslotte verzochten ze Taliesin een van de heldenverhalen van het Eiland van de Machtigen te vertellen, want zijn faam was hun bekend. Daarop begon hij hun de geschiedenis van Bwlch, Cyfwlch en Sefwlch, de drie zonen van Cleddyf Cyfwlch, de drie kleinzonen van Cleddyf Difwlch, te vertellen; ze waren in langvervlogen tijden drie krijgshaftige prinses van het Eiland van de Machtigen. Nergens anders zou men een verhaal als dit kunnen horen; alleen een bard met de waardigheid van Taliesin – en de hemel weet of er ooit een tweede van zijn kaliber was – kon erin slagen het naar behoren te vertellen. Vóór hij twintig woorden had gesproken, dacht niemand in de zaal, behalve Rhianon, nog aan iets anders dan aan de daden, de wapens en de wonderlijke eigenschappen van die drie mannen en aan hun vele reizen en avonturen tussen deze wereld en die andere.

Voor Gwawl was het een jaar en een dag geleden sinds hij het licht en de schoonheid van zijn eigen land had gezien, en hij raakte tijdens zijn verblijf in het land van de onsterfelijken door zorgen en inspanningen vermoeid. Maar Taliesin bezat zo'n gave om te vertellen, dat Gwawl nooit eerder zoveel troost had gevonden als bij het luisteren naar hem; alle wanhoop en elk ongemak waren verdwenen, zolang hij kon luisteren naar het rijzen en dalen, het beven en aanzwellen, het neuriën en huilen, het razen en triomferen en de majestueuze wisselingen in de intonatie van Taliesins stem. Zolang hij die stem hoorde, had hij rust en troostte hij zijn ziel met ontelbare zonbeschenen droomwolken. Wat Rhianon betreft, welke tovermacht

de verhalen ook bezaten, ze beletten haar niet aan Pwyll Pen Annwn te denken en zich af te vragen of zijn ziel edelmoedig genoeg zou zijn om door de gevaren heen te komen, die hij het hoofd zou moeten bieden. Het was alom bekend om welke gevaren het ging. Het waren de zeven groepen reuzen op de zeven kantelen, en de minste van hen kon een negenhonderd jaar oude eik over zijn knie breken; en behalve de reuzen waren er de zeven waakhonden bij de zeven poorten; de kleinste en zwakste van deze honden was opgewassen, ja meer dan opgewassen, tegen zeven grote, woeste, naar vlees verlangende, strijdlustige wolven. Terwijl ze over dit alles nadacht en peinsde en tot de conclusie kwam dat de ziel van Pwyll daarvoor sterk genoeg was, schonk ze weinig aandacht meer aan de drie schilden van de zonen van Cleddyf Cyfwlch, met hun schitterende glans; en ze maakte zich weinig zorgen over hun drie speren, de driepuntige priemen; en zelfs niet over hun drie zwaarden, al waren het, zoals algemeen bekend, drie wapens met een verbazingwekkende slag- en stootkracht – Gles, Glessic en Gleisad.

Van het een naar het ander voerde Taliesin hen, en bracht de zaal in verrukking en vervoering. Hij vertelde juist van hun drie honden Call, Cuall en Cafall, toen buiten een woedend geblaf klonk. Twee keer liet het zich horen tijdens het verhaal van Call, de hond van Bwlch, en twee keer in het verhaal van Cuall, de hond van Cyfwlch, en twee keer in het verhaal van Cafall, de hond van Sefwlch, en eenmaal aan het slot; iedere keer eindigde het geleidelijk in een lang, klagend gehuil en stierf weg. Uiteindelijk begon het hem bij het verhalen te storen waardoor hij vergat hoe het verderging toen alles wat er over de drie honden bekend was moest worden verteld.

‘Wat was dat voor geblaf?’ vroeg hij.

‘Als er al werd geblaft, dan was dat het geluid van de honden van de zonen van Cleddyf Cyfwlch’, zeiden de hovelingen. ‘Het zullen Call, Cuall en Cafall zijn geweest, opgeroepen door de magie van het vertellen van het verhaal.’

‘Ik hoorde geblaf, maar het kwam niet van die drie honden’, zei Taliesin.

‘Het zal Pwyll Pen Annwn zijn geweest, die optrok tegen de zeven waakhonden’, zei Rhianon. ‘Hij zal ze nu alle hebben gedood.’

(En het was inderdaad Pwyll; en de strijd, die hij met hen voerde kostte hem per hond drie jaar van zijn leven, zodat hij aan het eind drie keer zeven jaar ouder was dan aan het begin. Niemand anders dan Rhianon had gehoord hoe verwoed ze blaften, hoe ze op Pwyll Pen Annwn toesprongen en met hun lijven tegen zijn schild botsten en hoe zijn zwaard door de lucht kliefde toen hij hen doodde.)

‘Welnee, prinses’, zei Gwawl; ‘het komt alleen door het vertellen van het verhaal. Een bard zo waardig als Taliesin kan dit gemakkelijk teweegbrengen. Heer met het stralende voorhoofd’, zei hij, ‘vervolg het verhaal, als de prinses genoeg erin schept naar u te luisteren.’

‘Het is mij een waar genoeg’, zei Rhianon. Daarop ging Taliesin verder met het verhaal.

Hij vervulde de zaal met de krijgstoet van die drie mannen; hoe ze optrokken tegen Caer Sidi in de sterrenhemel, en de drieduizend verdedigers van Caer Sidi tegen zich hadden; ze vochten van de dageraad tot de middag. ‘s Middags hadden ze van hen die gedood waren, drie hopen gemaakt, en op iedere hoop lagen niet minder dan duizend man. Door het krijgsumroer hoorde alleen Rhianon dat er vanaf de kantelen een strijdkreet werd aangeheven, zeven keer achter elkaar, en dat er zeven keer een strijdkreet werd gebruld door een hele menigte die tegenstand bood; het gebrul stierf weg en ging ten slotte op in de ene strijdkreet, die als eerste werd aangeheven. Maar toen er de zevende keer stilte volgde op die kreet, werd Taliesins kalmte opnieuw erdoor verstoord.

‘Wat was dat voor geschreeuw vanaf de kantelen?’ vroeg hij.

‘Wij hoorden alleen wat er in het verhaal gebeurde’, zeiden de hovelingen.

‘Het was Pwyll Pen Annwn die optrok tegen de reuzen’, zei Rhianon, en zoals de hoffelijkheid gebiedt waarschuwde ze hen volgens het gebruik van de goden en de Cymry. ‘Hij hief de drakenkreet van het Eiland van de Machtigen aan.’

‘Welnee’, zei Gwawl. ‘Het is niets anders dan de magie van het

verhaal geweest. Ga verder met uw verhaal', zei hij; 'als het u behaagt, en de prinses genoeg erin schept.'

'Heer met het stralende voorhoofd,' zei ze, 'het schenkt mij veel genoeg, en meer dan dat.'

Daarop ging hij weer verder met zijn verhaal en vertelde van de wapenkamers van Caer Ochren, en hoe ze werden bestormd door de zonen van Cleddyf Cyfwlch, hoe de imposante torens met de grond werden gelijkgemaakt, de stenen vanaf grote hoogte omlaagstortten en de met juwelen versierde vaandels werden neergehaald. Vanaf de kantelen klonk opnieuw een luid geraas, een hol gekletter en gerinkel en het neerstorten van brons en ijzer op de plavuizen, alsof er in een woedende storm ijzeren vaten uit de hemel vielen; maar de betovering van het verhaal was zo groot dat niemand behalve Rhianon het duidelijk hoorde; en pas toen het wegstierf werd Taliesins vrede erdoor verstoord, zodat hij de draad van het verhaal verloor.

'Laat onheil mij treffen,' zei hij, 'als dat geen kriegsrumoer was wat ik hoorde.'

'Er was kriegsrumoer', zeiden ze, 'door de magie van uw verhaal. De vermogens van de eerste bard van het Eiland van de Machtigen zijn inderdaad wonderbaarlijk.'

Toen liet Rhianon hen opnieuw weten: 'Het was Pwyll Pen Annwn op de kantelen. Hij heeft de zwaarden, schilden en helmen van de reuzen doorkliefd en stapelde ze op de plavuizen in drie keer zeven hopen op. Wonderbaarlijk is de kracht van deze soevereine vorst van de Dimetiërs om te overwinnen.'

(En het was inderdaad Pwyll Pen Annwn. Iedere stapel die hij maakte, kostte hem een jaar van zijn leven, zodat hij aan het eind drie keer zeven jaar ouder was dan aan het begin. Maar niemand wilde Rhianon geloven, zo werden ze meegesleept door het verhaal en door hun intense verlangen het tot het eind toe te horen; en Gwawl geloofde haar het minst van allen.)

Taliesin ging dus verder en maakte het verhaal af; en er klonk steeds meer lawaai, alsof steenblokken van de top van de Cadair Idris werden geslingerd en van rots op rots vielen, met donderend geweld

langs de hellingen rolden, in het meer van het dal stortten, en het water daarvan tot ver over de bergen joeg; maar niemand hoorde meer dan een zwak gerucht daarvan, behalve Rhianon. Tenslotte kwam er een einde aan het verhaal; en juist bij het slot klonk een geluid alsof de Cadair Idris zelf, de hele berg, in het meer was gevallen; en omdat het verhaal juist ten einde was, hoorden ze dat.

‘Het zal Pwyll Pen Annwn zijn, die de aanvoerders van de reuzen over de kantelen in de slotgracht slingert’, zei Rhianon. ‘Heer Gwawl,’ zei ze, ‘het is onwaarschijnlijk dat ik met u mee zal gaan.’

‘Het is het geluid van de storm en het omwaaien van bomen’, zei Gwawl. ‘Heer met het stralende voorhoofd,’ zei hij, ‘vertel ons nog een verhaal van het Eiland van de Machtigen; het zou de grootste vreugde in mijn leven betekenen en troost voor mijn ziel.’

Maar vóór de Penbardd het eerste woord ervan kon uitspreken, hoorden ze dat er zacht aan de deur werd geklopt. Toen deze werd geopend, zagen ze een oude bedelaar met een witte baard, gehuld in een gescheurde mantel, met gebogen rug en een gelaat dat door ouderdom, zorgen en ziekte was getekend. ‘Ik ben door de razende storm gekomen’, zei hij; ‘ik heb een jaar en een dag voortdurend gereisd. Het zou ongetwijfeld beter zijn als u me zou binnenlaten.’

Taliesin sprak: ‘Laat hem als hij binnenkomt vertellen wat de oorzaak van het lawaai is.’

‘Blaften de honden bij de poorten?’ vroeg de wachter. ‘Ik vind het een wonder dat u zo’n bescherming heeft gehad dat u hen ongedeerd kon passeren.’

‘Maar weinigen zullen in deze wereld het geblaf niet hebben gehoord. Ik kwam erlangs toen het voorbij was, en de honden deden mij geen kwaad. Het is ongepast voor mij om te zeggen wat de reden voor het geblaf was.’

‘Weet u iets over strijdkreten die werden aangeheven?’ vroeg de wachter. ‘Hoorde u geschreeuw?’

‘Geschreeuw? Het zou me verbazen als er nog iemand op het Eiland van de Machtigen heeft kunnen slapen. De doven zouden het hebben moeten horen van Ierland tot Griekenland in het oosten.’

‘Wat voor bescherming had u tegen de reuzen?’ vroeg de wachter. ‘Ze zouden niemand vrijwillig hebben doorgelaten.’

‘Ik ging hen voorbij toen het geschreeuw voorbij was, en ze hebben mij geen ietsel toegebracht. Het zou ongepast voor mij zijn u meer te vertellen.’

Toen het verhaal ten einde was, werd Gwawl door zorgen en onrust en heimwee overvallen; en hij kreeg het nog benauwder toen hij de bedelaar hoorde spreken. Hij zuchtte altijd ongeduldig wanneer hij naar de stem van een sterveling moest luisteren; hoewel Taliesin van het ras van de Cymry was, kon niemand hem sterfelijk noemen, omdat zijn leven zich over eeuwen uitstreckte en hij naar wens tussen de werelden heen en weer kon reizen.

‘Laat hem binnenkomen’, zei Gwawl. ‘Geef hem wat hij wil, zodat er een einde aan dit bekvechten komt. Al zijn verzoeken zullen worden ingewilligd, behalve als het gaat om de hand van mijn bruid Rhianon of toestemming om mijn eigen land te betreden.’

‘Ik heb maar een klein verzoek’, zei de bedelaar. ‘Het gaat om het vullen van deze mand met de spijsen van het feest’.

‘Vul haar tot de rand en laat hem zwijgen’, zei Gwawl. ‘Zorg ervoor dat hij zich niet kan beklagen over gierigheid.’

Daarop begon Taliesin met een ander verhaal; en een van de bedienden nam de mand, en deed er spijsen in die op de eerste tafel konden worden gemist. Voedsel voor tien sterke, hongerige mannen deed hij erin, maar daarna was de mand slechts halfvol, en hij bracht haar naar de bedelaar.

‘Ze is niet vol’, zei hij. ‘De hoofdman beloofde dat ze tot de rand zou worden gevuld.’

Als een scherpe, kille januariwind schoten de woorden van de bedelaar, de stem van een sterveling, door Gwawls hoofd, terwijl hij juist probeerde zijn gedachten en verlangens in het verhaal van Taliesin te verliezen. ‘Wat is er met hem aan de hand?’ vroeg hij.

‘Spijsen voor tien sterke, hongerige mannen heb ik in de mand gedaan, en de eerste tafel is leeg’, zei de bediende. ‘Ik had gedacht dat hij daarmee tevreden zou zijn.’

‘Wat een ramp’, zei de bedelaar. ‘Het zou de meest trieste gebeurtenis in mijn leven zijn, als de belofte niet werd nagekomen en de mand minder dan vol bleef.’

‘Vul haar, en laat hem gaan’, zei Gwawl. ‘O, laat er rust zijn aan het hof!’

Ze ruimden de tweede tafel zonder de honger van de mand te stillen. Ze ruimden de derde en vierde, de vijfde en de zesde, de

zevende en de achtste, de negende en de tiende, de elfde en de twaalfde en de dertiende; ze lieten alleen over wat nodig was om de honger van de vorsten te stillen. Maar toen ze de mand bij de bedelaar brachten, was ze halfvol en niet meer dan dat.

‘Als er niet zo’n mooi verhaal door Taliesin werd verteld, zou ik hiertegen protest aantekenen. De hoofdman zei toch dat ze gevuld zou worden.’

Toen Gwawl de stem van de sterveling hoorde was het met zijn rust gedaan, en het genoeg van het verhaal verging hem totaal. ‘Wat wil hij toch?’ zei hij zuchtend. ‘In ’s hemelsnaam geef hem wat hij vraagt.’

‘We hebben van dertien tafels de spijzen genomen die niet nodig waren’, zeiden ze. ‘We dachten dat hij meer dan tevreden zou zijn.’

‘Vul de mand, vul de mand, en laat hem gaan’, zei Gwawl, terwijl de ellende van de wereld hem kwelde. Toen verzamelden ze alle gerechten in de zaal; met plezier gaven de vorsten weg wat er vóór hun stond en vergaten hun honger en de verlangens van hun smaakpapillen. Maar wat ze er ook in deden, de mand bleef ongevuld.

‘De hoofdman heeft zijn woord niet gehouden’, zei de bedelaar. ‘Hongerig kwam ik hier binnen; hongerig zal ik weer weggaan. Dit is de grootste ramp van mijn leven.’ Zijn woorden dreven en doolden als een zeenevel door de overpeinzingen van Gwawl, nog meer dan eerst gekleurd door de ondraaglijke ellende van de wereld; en zelfs Taliesin had niet de macht ze voor hem draaglijk te maken.

‘Het zou een ramp zijn als hij hier nog langer blijft. Zo raken we besmet met sterfelijkheid en vervolgens zullen we wegwijnen, en onze verschijning zal ons met afschuw vervullen. Vul de mand en laat hem gaan.’

‘Er is niet méér voedsel in het paleis’, zeiden ze. ‘En toch is de mand maar halfvol.’

Toen overdacht Gwawl hoe hij van zijn leed kon worden verlost. ‘Goede ziel,’ zei hij, ‘kan het tekort aan spijzen met iets anders worden goedgeemaakt?’

‘Niets kan het goedmaken’, zei hij. ‘Macht niet, noch aardse

schatten, noch de uitbundige lof van die bard.'

'De mand heeft haar eigenaardigheden', zei Rhianon. 'Het zou verkeerd zijn hem te laten gaan zonder hem te vragen wat die eigenaardigheden zijn. Wanneer ze geen eigenaardigheden had, zou de mand allang vol zijn geweest.'

'Welke eigenaardigheden heeft de mand?' vroeg Gwawl. 'Is het bekend hoe ze moet worden gevuld?'

'Ja', zei de ander. 'Het bijzondere aan de mand is dat als ze zich verzet, ze met geen mogelijkheid kan worden gevuld, tenzij men stampt op wat men erin heeft gedaan.'

Toen zei Gwawl tot de eerste bediende: 'Wil jij er eens op stampen?'

'In 's hemelsnaam, doe dat niet!' zei de bedelaar. 'Hij zou dan groot gevaar lopen.'

'Waarom zou het gevaarlijk zijn?'

'Ziet u dan niet dat de mand bijzondere eigenschappen heeft? Moet ze niet met respect worden behandeld? Is ze niet beter dan de draagkorf van een oude mosselvrouw van de kusten van Penclawdd in Gwyr? Hoe kunt u zo onnadenkend zijn?'

'O onheilspellende man, maak het hele verhaal bekend.'

'Luister dan', zei hij. 'Velen proberen deze mand te vullen door erin te stampen; maar als iemand niet de aangewezen hoofdman is, als de plaats die hij inneemt niet rechtmatig is en hij deze niet heeft verdiend en haar door onrecht of bedrog heeft verworven, en als het voor hem niet de juiste tijd of het geschikte moment is, zal hij nooit erin slagen de mand te vullen; en niet alleen zal hij haar nooit kunnen vullen, maar hij zal van geluk mogen spreken wanneer hij aan pijn en schade, tegenslag, verwondingen en rampen zal ontsnappen.'

'Ik zal zelf erin moeten stampen', zei Gwawl. 'Het is heel duidelijk dat ik het zelf moet doen.'

Hij rees op; en toen hij opstond, zei Rhianon: 'Heer Gwawl, kan er verandering worden gebracht in het lot dat mij trof op de bruiloft, toen Pwyll Pen Annwn mij verloor? Kan mij worden toegestaan in vrede naar het Eiland van de Machtigen te gaan?'

‘Vrijwillig kan ik het u niet toestaan. Tenzij ik het uit dwang moet doen en voor het einde van dit feest daartoe wordt gedwongen door de koning die hier vroeger was, kan het lot niet worden veranderd.’

‘Het zal worden veranderd; u zult daartoe worden gedwongen, en morgen zal ik Pwyll Pen Annwn vergezellen.’

Ze stonden uit eerbied en hoffelijkheid van tafel op toen hij van de verhoging afstapte. Hij liep naar de bedelaar en naar de haard in het midden van de zaal. De hovelingen stelden zich langs de muur aan zijn linkerkant op; de mannen van het geslacht Clud stonden langs de muur aan zijn rechterkant.

‘Heer Gwawl,’ zei de bedelaar, ‘is het uw eigen wens om op het voedsel in de mand te stampen?’

‘Ja ik doe het uit vrije wil en omdat ik verlang dat u ontvangt wat u vraagt, en vertrekt. De aanwezigheid van een sterveling is voor mij onverdraaglijk.’

‘Trap er dan op,’ zei de ander. ‘En ik hoop dat het u beter zal vergaan.’

De mand die uitpuilde en toch maar halfvol was, zette hij toen op de vloer. Gwawl plaatste zijn linkervoet op de spijzen, en stampte erop, maar de mand werd niet voller. ‘Er moet met beide voeten worden gestampt,’ zei de bedelaar, ‘anders zal ze nooit worden gevuld.’

Nu zette Gwawl zijn rechtervoet naast de linker op de spijzen.

Nog steeds was de mand niet meer dan halfvol. Halfvol was ze na het stampen, halfvol en meer niet. Maar als men zich het lot van Pendaran Dyfed en het lot van Ceredig Call Cwmteifi herinnert, zal men het lot van Gwawl ab Clud kunnen voorzien. Welke gestalte hij voordien ook had, nu zat hij gevangen in deze kleine zakvormige mand, vanwege de magie, de begoochelingskracht, de vreemde eigenaardigheden en de absorberende aard ervan, en omdat de mand wist dat niet hij maar Pwyll Penn Annwn de rechtmatige hoofdman op de bruiloft en de wettige echtgenoot van de dochter van Hefeydd was. Ze sloot zich boven hem en werd met hem erin over de schouder van de bedelaar geslingerd. Wat de bedelaar betreft, hij stond rechtop met de krijgshoorn aan zijn lippen; en ondanks zijn hoge

leeftijd en lichamelijke gebreken galmde uit zijn hoorn koninklijk het machtige hai atton van de mannen van Dyfed, de verzamelroep van de Dimetiërs van het Eiland van de Machtigen. Voordat de onsterfelijken, de kinderen van het geslacht Clud, of het volk van Hefeydd Hen van hun verbazing waren bekomen, stond Pwyll Pen Annwn in al zijn waardigheid voor hen; ze zagen nu dat de bedelaar niemand anders dan Pwyll was. Hij leek inderdaad oud, alsof er niet één jaar, maar vijftig waren voorbijgegaan sinds hij zijn zwerftocht begon; maar ze zagen aan zijn koninklijke houding, het licht in zijn ogen en het getrokken zwaard in zijn hand dat hij een bedreiging voor hen vormde. Voordat ze de kans kregen hem te overrompelen en in zijn nabijheid te komen, stonden de Dimetiërs met hun in de oorlog beproefde, grote zwaarden in de zaal.

‘Heer Gwawl’, zei Rhianon. ‘De dwang is u opgelegd. Pwyll Pen Annwn deed het.’

‘Ja,’ zei hij, ‘en nu is het lot verbroken. Laat er vrede in de zaal heersen en laat de hoofdman zijn rechtmatige plaats op de bruiloft innemen.’

Pwyll zette de mand op de grond en opende haar en Gwawl ab Clud kwam tevoorschijn. ‘Heer Gwawl,’ zei Pwyll, ‘hoe kan ik u deze onhoffelijkheid vergoeden? Ik wil niet dat uw waardigheid zal worden tekortgedaan.’

‘Alleen wanneer mij wordt toegestaan met u naar het Eiland van de Machtigen te reizen en daar voortaan te wonen, zal ik tevreden zijn. Tijdloze schoonheid en vrede kan geen bron van vreugde meer voor me zijn; ik wens niets anders dan te dienen, daden te doen en plannen te beramen ten gunste van het volk en geslacht van de Cymry.’

‘Het wordt u van harte toegestaan’, zeiden ze. ‘Het zal ons een eer zijn.’

‘Bovendien wens ik u opnieuw uw jeugd en kracht te geven, die u verloor toen u de waakhonden overwon, toen u de reuzen van hun wapens ontdeed en op de kantelen stapels ervan maakte, toen u de strijdkreet van het Eiland van de Machtigen aanhief en toen u de

reuzen van de kantelen dreef, zodat ze in de vestinggracht vielen. Het verbaast me en het wekt blijdschap en bewondering bij me op dat iemand dit voor elkaar heeft gekregen.'

Daarop werd aan Pwyll zijn jeugd teruggegeven; nog jonger en sterker dan vroeger maakte Gwawl hem.

Het feest werd nu tot het aanbreken van de ochtend in vrede en blijdschap, met mooie liederen en het luisteren naar de verhalen van Taliesin Benbardd voortgezet. De spijzen die uit de mand van Gwaeddfyd Newynog werden genomen waren tien keer meer en beter dan die welke erin waren gedaan. De mannen van het geslacht Clud verbaasden zich over de kracht en de heldhaftige houding van de mannen van het Eiland van de Machtigen; en de mannen van het Eiland van de Machtigen verbaasden zich over de gratie, schoonheid en waardigheid, en het hoge peil van de gesprekken van de nazaten van Clud. Wat de goden, het volk van Hefeydd Hen betreft, ze verheugden zich evenzeer in de Dimetiërs als in de nakomelingen van Clud.

De volgende dag vertrokken ze; de mannen van het geslacht Clud naar hun eigen land, en de Dimetiërs met Pwyll en Rhianon, vergezeld door Gwawl ab Clud, naar het Eiland van de Machtigen. Na drie dagen kwamen ze in Dyfed en in Arberth; en het scheen Gwawl toe dat hij nooit een mooiere streek of een betere stad had gezien. Met hun komst aldair eindigt het eerste deel van het verhaal van Pwyll en Rhianon. Waar Taliesin, het hoofd van de barden, toen naartoe ging is niet bekend.

Het derde deel zal nu worden verteld, en dit deel heet:

De komst van Ab Cilcoed en de drie beproevingen van Pwyll Pen Annwn

De smederij van de onsterfelijken

Het eerste jaar na de komst van Rhianon had iedereen in de zeven cantrefs van Dyfed blijdschap, voorspoed en voordeel gebracht. Men moest erkennen dat ze haar gelijke niet kende in schoonheid of wijsheid, adel of welwillendheid, niet op de drie Eilanden van de Machtigen noch op de drie naburige eilanden, niet op het Ierse Eiland noch in de hele wereld, zover men wist. Ze was alom bekend en de glorie die haar werd toegekend en de liederen die ter ere van haar werden gemaakt deden alle onder voor haar werkelijke verdiensten. Pwyll was volledig gelukkig en genoot voorspoed en gezondheid. Wat de Dimetiërs betreft, ze trad hen steeds waardig en met milde vriendelijkheid tegemoet. Behalve misschien Madog Crintach of Deiniol Drwg, Catwg Gwaeth of Gwylltyn Gwaethaf Oll (dit waren mannen uit het oosten, die als kind naar Dyfed waren gekomen om er te worden opgevoed en ze waren er gebleven en rijk geworden; over hen werd niet veel goeds gezegd), was er niemand die ze niet hielp of die uit haar raad geen voordeel trok. Vanaf de dag dat ze koningin was geworden had haar gelaat steeds blijdschap, majesteit en stralende vrolijkheid laten zien.

Een jaar ging voorbij, maar de dag daarna vond Pwyll Pen Annwn dat de koningin er bedrukt en ernstig uitzag. Hij vroeg haar naar de reden daarvan.

‘Mijn bedruktheid,’ zei ze, ‘wordt veroorzaakt door Llwyd de zoon van Cilcoed uit het gebied Uffern. Als iemand hem vandaag buiten Dyfed kon houden, dan zou het land weer een jaar veilig voor hem zijn. Maar hij zal proberen hier binnen te komen, en wel tussen het

middaguur en zonsondergang, en het zal niet gemakkelijk zijn hem dit te beletten.'

'Als iemand zijn poging wil laten mislukken, wat moet hij dan doen?' vroeg Pwyll.

'Hij moet naar Gorsedd Arberth rijden, en daar plaatsnemen op de troon en niemand anders de troon laten naderen tot de zon is ondergegaan', zei ze. 'Hij moet het zwijgen bewaren in de periode tussen zijn vertrek en zijn terugkeer en geen aandacht besteden aan wat er tegen hem wordt gezegd, noch op de Gorsedd noch onderweg.'

'Ik ben bereid om dit op me te nemen', zei Pwyll. 'Als ik zijn plan kan laten mislukken, zal ik dat doen.'

Daarop liet hij Blodwen zadelen en haar naar de binnenplaats brengen. Hij controleerde iedere nagel in de vier ijzers van haar hoeven, en geen enkele ontbrak of zat los. Hij keurde alle riemen en gespen van het zadel en het hele purperen zadelkleed met de gouden appels aan de vier hoeken; niets daarvan liet te wensen over. Hij reed weg en begaf zich in de richting van de Gorsedd. Hij was nog nauwelijks halverwege toen de merrie het ijzer van de rechter voorhoef verloor. Hij steeg af en bond haar vast langs de kant van de weg; als hij vlug zou doorlopen, zou hij vóór het middaguur zijn bestemming nog kunnen bereiken. Terwijl hij Blodwen vastbond, hoorde hij voorbij de bocht van de weg een hamer op een aambeeld slaan. 'Het zou het beste zijn om haar opnieuw te laten beslaan', dacht hij, zonder erbij stil te staan dat hij daar nooit eerder een smederij had gezien. Hij maakte haar los en leidde haar verder. Toen hij voorbij de bocht was, zag hij links van de weg de smederij; deze zag er helemaal niet nieuw uit. Het was een wonder dat hij daar nog geen drie dagen geleden was voorbijgekomen zonder de smederij te hebben opgemerkt.

Vóór de smederij stond een span ossen, en naast hen een ploeger met een flink postuur en een witte baard, die, ploeger of niet, duidelijk de waardigheid van koningen en druïden bezat. Toen herinnerde Pwyll zich de ochtend dat hij naar de boomgaard van Celyddon vertrok om appels te verzamelen, toen de regen op hem neersloeg en er

een wit schijnsel door de regen bewoog. Het was niet te verklaren waarom deze herinneringen nu bij hem opkwamen; hij had, zover hij zich herinnerde, in Celyddon nooit eerder een ploeger gezien.

Hij hoorde het gesprek tussen de ploeger en degene die in de smederij was; het verliep als volgt:

‘Is het vuur door en door wit?’ vroeg de ploeger. ‘Heeft het ijzer de juiste kleur, niet zo helder dat het wit is, maar ook niet zo donker dat het zwart, bruin of grijs is?’

‘Wit is het vuur en rood het metaal’, zei de ander. ‘Voorzover bekend is alles in orde’.

‘Wel, wel,’ zei de ploeger, ‘het is de dag van de beproeving’. Terwijl hij sprak, keerde hij zich om en keek een ogenblik in de ogen van Pwyll voor hij met zijn ossen vertrok. De hoofdmans van de Dimetiërs herinnerde zich niet ooit iemand te hebben gezien van wie de blik zo droevig en tegelijk zo indrukwekkend was, alsof al het leed in wel duizend donkere sterren hem bekend was, alsof hij op iets had gewacht en gehoopt sinds het uitroepen van de Naam. Hij begroette Pwyll met geen enkel woord, maar keerde zich opnieuw om en liep verder, terwijl hij op een vreemde manier zachtjes tegen de ossen neuriede.

De smid kwam naar buiten en nam de koning de teugel uit handen, zonder dat een van hen sprak. Hij was een grote, knappe man, met zwart haar, blauwe ogen en een blanke huid, en Pwyll had hem, evenals de ploeger, nooit eerder gezien. Het zou een koning kunnen zijn uit het noorden of uit Lloegr die voor een van de onsterfelijken smeedwerk verrichtte; daaraan was op zich niets vreemds. Er stond een eik met wel honderd takken aan de andere kant van de weg. Pwyll nam plaats op de verhoging aan de voet van de eik en wachtte; en zijn gedachten gingen naar Gorsedd Arberth en naar het gevaar dat Dyfed liep door Llwyd ab Cilcoed. Wie deze Llwyd kon zijn was hem niet bekend. Hij wist alleen dat hij uit het gebied Uffern kwam. Het zou niet gepast zijn geweest om Rhianon daarnaar te vragen; haar enige wens was dat hij naar de Gorsedd moest gaan om daar stand te houden.

De klank van de hamer op het aambeeld riep hem uit zijn gepeins; nauwelijks hadden zeven slagen geklonken, of hij beseftte dat de smid er een muziek uit sloeg die verschilde van alles wat hij in zijn leven had gehoord. Het geluid nam toe en plantte zich op een wonderlijke manier voort; het nam een vreemd ritme aan en bracht langs de horizon ontelbare echo's teweeg, als het rollen van de donder ver weg tussen de bergen, als golven die op de klippen slaan of als het gebulder van woeste bergstromen. De vonken vlogen er steeds meer vanaf; vonkenregens schoten door het zonbeschenen lover, joegen over de weg en vielen aan weerskanten van hem neer. Het was misschien bij de twintigste slag dat een vonk in zijn rechteroog belandde; in plaats van te branden of hem pijn te doen gaf ze hem een ogenblik van heldere, onbelemmerde visie in het diepste geheim van de dingen. Gedurende een ogenblik zag hij wat weinigen gegeven is te zien, zolang hun lichamen en sterfelijkheid nog een last voor hen zijn.

Het leek alsof er een wind uit onsterfelijke gebieden waaide, en de weg en de boom en de kleine witgepleisterde smederij wegvaagden; ook het zonlicht en het hemelblauw, de Dimetische heuvels en de ochtendglans werden weggevaagd, en over vele kilometers ontstond een grote ontstellende duisternis en een wervelende, rode gloed, met in het midden wat de karmijnrode en vurige zon leek te zijn, als ze tussen zware purperen wolkenbanken ondergaat. En toen verscheen opnieuw iemand die het postuur van een populier en de pracht van een zonsondergang en een dageraad had. Maar vóór er tijd was om te zien welke kleuren zijn gewaad had, werd de hele gloed en het visioen in een rookwolk opgenomen en weggeblazen; en daar waren de smederij, de smid en het aambeeld weer, net als eerst. Dit alles wekte Pwyll Pen Annwns verbazing op.

‘Ziel,’ zei de smid, ‘niet velen is het gegeven deze smederij te betreden. Ik sta u dit toe, omdat het de ploeger van deze eilanden genoeg zou doen.’

Toen wist Pwyll dat de ploeger die hij op de weg had gezien, Hu Gadarn was; en bij hem de verheven ossen, Nynnio en Peibio, die koningen van de wereld waren geweest, vóór ze op grond van hun

geklaag en strijdlustige trots in ploegdieren waren veranderd. Hij gaf voorlopig geen antwoord. 'Hoewel ik werd gewaarschuwd om niet te spreken,' dacht hij, 'had dit vast geen betrekking op een gesprek met de onsterfelijken.' Hij verlangde vurig te weten wat voor smederij dit was en wie de smid was die daarin met de hamer zwaaide.

'Weet u dat niet?' zei de ander, die de vraag opving zonder dat ze in woorden was uitgesproken. 'Het verbaast me dat iemand naar Pen Gannion komt zonder de plaats te kennen of te herkennen. Kijk eens hoe prachtig het hier is', zei hij.

Daarop sloeg hij geen vonken maar één grote vlammengloed uit het ijzer; en toen deze wegtrok waren hemel en weg, boom en smederij opnieuw verdwenen. De smid verloor zijn sterfelijke uiterlijk en hij openbaarde zich in al zijn grootsheid en schoonheid, hoog boven de koning uittorend in de glans en gloed van een machtig, bovenaards gebied.

Pwyll begreep toen dat het Gofannon de koningssmid moest zijn, die zoon van Don die op de aambeelden op kaap Gannion zwaarden voor de onsterfelijken smeedt voor hun oorlogvoering met de demonenrassen. Hij stond daar, groots en machtig en in weergaloze luister; wazig licht en heldere duisternis omspeelden zijn gestalte en zijn gezicht, paarsrood als van druiven en met de diepe kleur van rozen. In zijn hand had hij een speer waar vlammen omheen leken te spelen; de punt ervan gloeide en fonkelde met het felste licht in de wereld. Wat op het eerste gezicht leek op de zon die tussen de wolken onderging, bleek nu een glorieus aambeeld te zijn. Een zaal met talloze smeltovens strekte zich aan beide kanten uit, met schaduwachtige en grote harde werkers erin, en vol van het geluid van ontelbare reuzenhamers, waarmee op aambeelden werd geslagen alsof er aan bergen vorm moest worden gegeven. Het was akelig donker, een enorme duisternis met plotselinge lichtflitsen; van dak of muren was geen spoor; alleen duisternis en plotselinge rood-oplaaiende vlammen in de verte, of een plotselinge diepe karmijnrode gloed, uitgestrekter dan de hemel.

Pwyll dacht dat als er twee legers in de zaal waren geweest, geen

van beide kleiner in aantal dan het leger van de koning van Londen, en als alle mannen van het Eiland van de Machtigen erin werden ondergebracht; en beide strijdlustig waren, vurig verlangend naar roem en eer en de overwinning op hun tegenstanders, en beide bekwaam werden geleid, met fiere, ervaren koninklijke leiders aan het hoofd, en met de beste gidsen van de wereld, net zo bekwaam in onbekende streken als in hun geboorteland; hij dacht dat ze duizend jaar zouden kunnen rondzwerven zonder hun tegenstanders ooit te vinden; dat ze dicht bij elkaar konden komen, zonder het te merken; dat ze elkaar zouden voorbijgaan zonder het doel of het einde van hun omzwervingen te bereiken, zo groot was die zaal, en zo groot het tumult en de verwarring van vluchtige roodgerande wolken, van duistere firmamenten waarin geen ster scheen, en van vonkenregens, talrijker, zo scheen het hem, dan de vele sterren in het kasteel van Gwydion, in de melkweg.

Gofannon sprak: 'Welk geschenk neemt u aan van de smederij van de onsterfelijken? Niemand vertrekt van kaap Gannion', zei hij, 'zonder dat voor hem een dienst wordt verricht; en al helemaal niet als Hu Gadarn hem de gunst verleende hier te mogen komen.'

Vlakkbij Pwylls hand hoorde hij gehinnik in de duisternis. Hij keerde zich om, nam Blodwen bij de teugel en leidde haar naar het schijnsel van het aambeeld, en wees op haar ijzerloze hoef.

Gofannon lachte. 'Hier is iemand naar Pen Gannion gekomen om een merrie te laten beslaan', riep hij. 'Hier is iemand die tegen Llwyd ab Cilcoed optrekt, zonder een wapen te verlangen dat hem succes kan verzekeren.'

Het gelach van miljoenen reuzen galmde en deinde door de zaal. 'Toon hem de geschenken, opdat hij een verstandiger keuze maakt', zei Gofannon.

Hij zag de reuzen zich door het halfduister bewegen; plotseling verscheen er in hun midden een duizendtal speren, alle even voortreffelijk als de speer van Gofannon zelf. Bij het zien van deze speren vloeiende elk gevoel van sterfelijkheid uit Pwyll weg. Van die duizend was er één die in het bijzonder uitblonk; iedereen begreep dat als

deze speer zich ergens in de wereld tegenover een vijand zag geplaatst, ze niet zou rusten in de hand die haar vasthield, maar zich onweerstaanbaar zou proberen los te wrikken en los te worstelen en dag en nacht haar doel zou achtervolgen, en geen vrede zou kennen tot ze haar tegenstander had gedood om zelf weer in de hand van haar meester terug te keren. 'Mijn hemel,' dacht Pwyll, 'Llwyd zal weinig kunnen uitrichten, wie hij ook mag zijn, tegen iemand met een speer als deze.'

'Verlangt u speren?' zei Gofannon.

Weer hinnikte Blodwen, en de koning herinnerde zich de opdracht van Rhianon, en hoe ze hem had gevraagd op Gorsedd Arberth van de middag tot zonsondergang de wacht te houden en zowel op weg daarheen als bij zijn terugkeer het zwijgen te bewaren. Hij wees naar de rechter voorhoef zonder ijzer, en schudde het hoofd als teken dat hij geen speren verlangde.

'Laat hem de schilden zien', zei Gofannon.

Daarop schitterde de lucht feller dan het middaglicht en het leek wel alsof er duizenden zonnen straalden. Toen hij naar hun heldere glans keek, kwam er via zijn ogen een stroom van kracht en scherp inzicht bij hem binnen, en alle vreugde en edelmoedigheid op de wereld vervulden hem. Het was al een wonder dat goden in staat waren naar de schilden te kijken, maar Pwyll bekeek ze zonder met zijn ogen te knipperen. Een ervan verhief zich, en glansde zo fel dat de rest erbij verbleekte.

'Laat dat schild worden beproefd', riep Gofannon ab Don.

De speren kwamen uit iedere hoek van het firmament aansuizen; hun vlucht klonk als het knetteren van een brandend dennenbos. Maar waarheen ze ook vlogen, het schild ving ze op, hield ze tegen en versplinterde ze. Vergeleken met het lawaai van de sperenregen tegen de schilden leek het geluid van de hamers op de aambeelden rustig en vredig. Toen werden er rotsblokken door de lucht geslingerd; met niet meer dan negen ervan, opeengehoopt, had men een berg als de Wyddfa kunnen maken. Ze werden verpletterd door het schild en stortten naar beneden; en op het mooie oppervlak van het

schild was geen deuk of krasje te zien. 'Lieve hemel,' dacht Pwyll, 'met zo'n schild . . .'

'Wilt u het schild hebben?' vroeg de koningssmid. U zou daarmee Dyfed tegen Llwydd ab Cilcoed kunnen beschermen . . .'

Hij stond op het punt het aan te nemen, en de woorden van dankbaarheid en eerbetuiging daarvoor lagen reeds op het puntje van zijn tong, toen hij voelde dat Blodwen zijn hand besnuffelde en liefkoosde. Hij schudde zijn hoofd om het schild te weigeren en wees naar de rechter voorhoef waaraan het ijzer ontbrak. 'Maar', dacht hij, 'tegen zo'n wapen zou men inderdaad weinig kunnen beginnen.'

'Zijn ambitie kent geen grenzen', zei Gofannon. 'Hij wil geen speer of schild hebben, hoewel de goden ze maar al te graag zouden bezitten. Toon hem de zwaarden.'

Dit gebeurde; en wat men ook van de speren of schilden mocht denken, hoe voortreffelijk ze ook waren en het menselijke voorstellingsvermogen te boven gingen, vergeleken met de zwaarden leken ze weinig beter dan het houten speelgoed van een kind. Het was alsof alle bliksem uit de hemel hoog in de atmosfeer werd losgelaten; en zelfs als dit het geval zou zijn, zou het licht ervan niets voorstellen vergeleken met die stralende zwaarden. De aanblik van de zwaarden riep bij Pwyll gedachten op en deed zoveel vuur en edele bezieling in hem oplaaien, dat het hem toescheen dat hij plotseling de grootte van een volwassen populier en de standvastigheid van de bergen had verkregen. 'Beproof de zwaarden', zei Gofannon ab Don. Nogmaals hieven ze de schilden op en degenen met de zwaarden beukten ermee op de schilden; en hoe volmaakt de schilden ook waren, ze werden met gemak verbrijzeld. Pwyll stond verbaasd; hij dacht niet meer aan Rhianons wens; hij vergat Gorsedd Arberth; het was alsof hij in zijn leven nog nooit van de zoon van Cilcoed had gehoord.

'Wenst u een zwaard?' vroeg Gofannon.

'Goeie hemel, ja een zwaard', zei Pwyll. 'Ze zijn in het hele universum ongeëvenaard.'

'Laat er een zwaard voor hem worden gesmeed', riep de zoon van Don. 'Laat snel een nieuw zwaard worden gesmeed voor deze vorst

van de Cymry met verheven verlangens. Het is niet gepast hem een oud en versleten wapen aan te smeren.' Terwijl hij sprak hulde hij zich in schaduw. Toen hoorde Pwyll een grote beroering, en het tumult veranderde in het geluid van een hamer die op een onzichtbaar aambeeld sloeg. Met spanning wachtte hij af; dit wapen zou hij tegen Llwyd ab Cilcoed kunnen gebruiken; Rhianon zou zich hierin verheugen. Alleen tegen Llwyd? Nee, tegen alle demonen; het Eiland van de Machtigen zou nu in ieder geval van al het kwaad worden bevrijd. Nu een van de onsterfelijken daar koningin was geworden, moest hij die aan haar zijde regeerde wel een zwaard van Pen Gannion hebben, om daarmee overal in de wereld haar wensen kracht bij te zetten. Dit was een fantastische eer, die Hu Gadarn hem bewees; even groot als wanneer hij door hem tot hoogste van de onsterfelijken zou zijn gekozen. Donder na donder na donder klonk van de hamer op het aambeeld; avondrood na avondrood na avondrood waarbij het schijnsel van de oplaaiende vlammen de enorme ruimte tussen de vloer en de daksparren in een rode gloed zette.

De goden hadden erop toegezien dat hij voor zijn wacht op de Gorsedd goed zou worden uitgerust voor de strijd met de krachten van Abred, het hele gevolg van Cythraul. . . . Donder na donder na dreunende, galmende, rollende donder . . . en dan stilte en het afnemen van de rode gloed in de lucht en de atmosfeer. Plotseling flitste een zwaard op dat door een grote, schemerige hand werd vastgehouden. Hij herinnerde zich de duizend zwaarden die hem waren getoond; in vergelijking hiermee leken ze verachtelijk en de aanblik niet waard, en ze zouden de eigenaar ervan op het strijdperk in de steek hebben gelaten in vergelijking met dit zwaard.

Het vloog als uit eigen kracht weg, tot Gofannon het vastgreep. Gofannon was in het halfduister en onduidelijk zichtbaar. Plotseling hief hij het zwaard op en deed het neerkomen op het aambeeld dat vóór hem stond. Miljoenen bliksemstralen kwamen vrij en schoten en trilden de verre schemer in. Het zwaard werd in tien miljoen stukken verbrijzeld, en werd als hagelstenen over de enorme vloer verstrooid.

'Wat een ellendig wapen', riep de koningssmid. 'De heldhaftige

vorst van het geslacht van de Cymry een dergelijk wapen aan te bieden zou een belediging voor hem zijn. Laat een betere smid beter staal nemen, en laat een wapen worden gesmeed dat een zwaard mag heten, en dat de man die het in de strijd hanteert, waardig is.'

Weer klonken hamerslagen: een machtige muziek als van klok-gelui, zowel krijgshaftig als melodieus. Een zwaard als het vorige was tot alle overwinningen in staat geweest; het zou zonder te overdrijven goden en draken hebben overwonnen. De gedachte aan het zwaard dat nu werd gesmeed bracht bij Pwyll een wilde vreugde en een vlamme gloed in zijn hart en zijn verbeelding teweeg. Golf na golf weergalmde het gekletter; welke hamer kon de wereld met bovenaardse muziek vervullen? Welk aambeeld kon zo'n prachtige glans over de duistere leegte van de lucht verspreiden? Tenslotte was het gesmeed, dit nieuwe zwaard; en al vlamme ging het voort op vleugels, evenals het eerste zwaard, en Gofannon greep het in zijn vlucht bij het gevest. Hij sloeg ermee op het aambeeld en kliefde het ijzeren aambeeld in tweeën. Toen plaatste hij het met de punt op de plavuizen, zette zijn voet op de kling, oefende driemaal kracht erop uit, brak het en wierp het minachtend weg. 'Ja,' zei hij, 'het was beter dan het andere, maar het was een ellendig, armzalig wapen. Slechts aan mijzelf is het gegeven een zwaard voor deze trotse heerser van de Cymry te smeden.'

Toen verhief hij zich in zo'n glorie, dat het Pwyll toescheen dat hij hem tevoren helemaal niet had gezien, alleen maar een vage schaduw van hem. Geen populier in de wereld of dennenboom in het diepst van het woud, of tussen bergen beschut tegen de wind, kon zich met hem meten wat postuur betreft. Hij was gehuld in een donkerblauwe mantel, ter hoogte van zijn hart bijengehouden door een borstspeld met de omvang van een schild, en gemaakt van schitterend opaal, saffier en amethyst; de mantel zag eruit als de hemel op een donkere nacht met veel sterren, maar de lichten verspreid over de mantel waren mooier dan de sterren in een heldere augustusnacht wanneer de maan niet schijnt. Hij sloeg de mantel naar achteren, waardoor de pracht van zijn wezen werd onthuld. Zijn gestalte

bestond uit paarse en donkerrode vuren die vol glans en gloed en mysterie oplichtten. Op zijn gezicht en zijn glanzende, ravenzwarte haar straalde een schoonheid die zelfs in de bergen niet is te vinden, noch bij zonsopkomst of zonsondergang, noch in het duister om middernacht, noch in het heldere licht van het middaguur.

Toen leek het alsof de hele duisternis van de wereld verging. Zover Pwyll kon zien, werd de hele zaal van noord tot zuid gevuld door een mooi helderrood licht, een intense kolkende vlammenstroom; en in het midden een aambeeld, groter dan de bergen, machtiger dan de grote Pumlumon met vijf toppen, of de Wyddfa die aan de goden onderdak verschaft, of Cadair Idris van de druïde van de sterren. Daarnaast stond de koningssmid, en vuur stroomde zichtbaar door zijn naakte armen en zijn borst. Op het aambeeld gloeide wat men het hart van de gloed kon noemen, helderder en feller dan de vlam zelf; en daarop sloeg een hamer, die in staat zou zijn de wereld te verpletteren. De klank van elke slag die viel evenaarde alle muziek, verdreef al het lijden, en riep alle heldenmoed van de wereld wakker in het hart van degene die ernaar luisterde. Er was geen enkele gedachte in de geest van Pwyll toen hij naar het smeden keek, toen hij het zwaard zijn vorm zag krijgen, toen hij de onsterfelijke koningssmid het met edele trots zag opheffen. Het verspreidde een felle schittering in de intense gloed die de zaal vulde; het was een lange straal van fel en verrassend licht. Alleen een god zou het durven aanraken; maar Pwyll dacht dat het voor hem niet te groot zou zijn.

‘Werp de rotsblokken om het te beproeven’, zei Gofannon. Opnieuw kwamen de grote granietmassa’s door de lucht aangeslingerd, en het was een wonder om dit te zien: het zwaard greep ze, de een na de ander en kliefde ze met gemak. Toen ging de koningssmid ermee naar het grote aambeeld en kliefde dat, zodat het in twee stukken rechts en links uiteenviel. Toen zette hij de punt op de plavuizen onder zijn voeten, boog de kling en trapte erop en oefende er zeven keer kracht op uit. Zodra hij zijn voet ophief, trok het weer recht en vertoonde weer zijn volle glans; en geen kracht in de wereld kon het

beschadigen. 'Het is een zwaard van goede makelij', sprak hij. 'Niemand kon er tekortkomingen in ontdekken. Laat degene die er recht op heeft het nemen; niets kan het verhinderen naar zijn wettige heer te vliegen.' Pas toen klonk er ernst en droefheid in zijn stem. Hij liet het zwaard los. De zaal schudde en beefde, de gloed van de vuren doofde. Grote wonderbaarlijke bliksemschichten met vleugels ontvlamden aan de kling van het zwaard en doorboorden de duisternis van begin tot eind. Was het Hu of een andere god met een ernstig gezicht die in de verre, sombere schemer even oplichtte? Weg vloog het zwaard, fluitend de lucht doorklievend, naar die ernstige, plotseling verschenen figuur; en zowel zwaard als god gingen op in de duisternis, sneller dan de bliksem zijn doel bereikt.

Toen herinnerde Pwyll zich de raad van Rhianon, werd zich bewust van zijn verloren kans en onoplettendheid. De zaal zag er nu

niet zo groot meer uit; de onaardse gloed en schittering was zonlicht en schaduw geworden; het geklink van onsterfelijke hamers maakte plaats voor het slaan van de laatste nagel in het hoefijzer en voor het ruisen van een zachte wind door de bladeren en takken van de eik. . . . Zijn verloren kans en zijn onoplettendheid werden hem duidelijk. . . . Hij keek op naar de zon; het was nog enkele minuten voor het middaguur.

‘Ja,’ zei de smid – en hij had nu niets goddelijks meer – ‘helaas, hoe kon iemand die niet weet hoe hij moet handelen, naar Pen Gannion gaan. De tijd staat stil voor hem die daar weet te zwijgen; hij die zonder verlangens is heeft geen gevaar te vrezen. Maar vaak worden uren verspild, zodra de mond zich opent om te spreken; en vaak wordt het zwaard van de goden verlangd en opgeëist door hen die slechts recht hebben om vóór de middag in Gorsedd Arberth te zijn.’

‘Zo is het,’ zei Pwyll. ‘Ik ben bereid het veroorzaakte leed te dragen.’ Bedroefd reed hij naar de Gorsedd, zo snel als hij kon.

Hij bereikte het draaihek aan de voet van de heuvel kort na het middaguur. Een wolkje schoof voor de top van de heuvel, waardoor de troon een moment onzichtbaar was, waarna de hele lucht verduisterd werd. Terwijl hij de heuvel beklom, ontmoette hij een man die naar beneden ging; het was Madog Crintach uit het oosten van de wereld. Als er in die dagen in het Eiland van de Machtigen één krent van een man was, dan was het Madog; en daarom had men hem de naam Crintach gegeven.

Pwyll hield de wacht op de Gorsedd tot het begon te schemeren; maar iets in hem zei dat het niet veel goeds zou opleveren. Heel het groene land van Dyfed zag er, toen hij erover uitkeek, volkomen anders uit dan vroeger; zelfs de bijen die de bloesems op de heuveltop zochten, waren anders dan gewoon, en in het geluid van hun vleugels was een droevige sombere klank. Hij zag niets bijzonders, en ondervond geen rampen of tegenslagen. ‘s Avonds keerde hij terug naar Arberth. Hij hoorde geen gezang toen hij door de stad ging, geen vrolijk geblaf begroette hem bij de poort van het paleis. Toen hij met de hovelingen en gasten de feestzaal binnenging, zag hij dat een

derde deel van het licht en de muziek was verdwenen. Aden Lonach en Aden Fwynach schenen nog in hun verfijnde pracht tussen de daksparen, maar van Aden Lanach, de oudste van die drie prachtige vogels, de witte vredezanger, was geen spoor. Zwijgend en met een vreemde somberheid liep het feest ten einde.

‘Ziel,’ zei Pwyll tot Rhianon, ‘dit leed is door mij veroorzaakt.’

‘Ja,’ zei ze, ‘wij beiden weten dat.’ Toen vervolgde ze: ‘maar het zou nutteloos zijn om verwijten te maken en op tekortkomingen te wijzen. Het was beter geweest als u niets anders had verlangd dan naar de Gorsedd te gaan.’

‘Wat voor slechte gevolgen zal dit hebben?’

‘Llwyd ab Cilcoed is het land binnengekomen; het zal moeilijk te verhinderen zijn dat de Dimetiërs door hem worden lastiggevallen. Reeds werd hij in staat gesteld om Aden Lanach te stelen, en ze kan alleen worden teruggebracht door onze zoon, wanneer hij volwassen is. Er bevond zich iemand op de troon op Gorsedd op het middaguur, iemand met een bekrompen, verwrongen en slinks karakter; en hij ontkwam niet zonder klappen te krijgen of geweld te ondervinden, hem toebedeeld door Llwyd ab Cilcoed die Dyfed kon binnenkomen omdat deze onoprechte man zich op de Gorsedd bevond.

‘Het was de Crintach uit het oosten van de wereld,’ zei Pwyll. ‘Het zou beter zijn geweest als hij was weggejaagd toen hij nog een kind was.’

‘Nee, dat geloof ik niet,’ zei ze; ‘al is iemand zoals hij de oorzaak van veel kwaad. Toch zou het onbarmhartig en ongastvrij zijn geweest en onder de vorsten van de Cymry tot een bekrompen geest hebben geleid en tot het verval van de goede deugden van de soevereine heersers van dit eiland, als men dit had gedaan.’

‘Dat is waar,’ zei hij. ‘Is er iets dat ik kan doen om dit kwaad ongedaan te maken?’

‘Niets,’ zei ze, ‘tot de tijd daarvoor rijp is.’

2

De komst van de legers van Malen Ruddgoch Ren

Veel Dimetiërs verlangden in die dagen om op de troon te Gorsedd Arberth plaats te nemen; en het werd hun ook toegestaan. Tot de komst van Llwyd gebeurde het zelden dat iemand daar kwam zonder een wonder te zien; zijn ogen werden dan met visie begiftigd, zodat hij zich bewust werd dat daar soms een god door de avond voorbijging; of hij hoorde Plenydd 's middags harpspelen in de zon; en tot dan waren het de beste mensen die erheen wensten te gaan en als ze ervandaan kwamen waren ze nog beter; dit is een natuurlijk gevolg van het zien van en misschien het van gedachte wisselen met de familie van meedogenden. Maar sinds de komst van Ab Cilcoed waren het de slechtsten die Gorsedd Arberth het meest uitdaagden; en ze kwamen er meestal geschokt en geslagen vandaan. Dit was misschien zo erg nog niet, maar het verhaal ging dat degenen die geschokt en geslagen waren, daarna nooit meer helemaal in orde waren. Het denken werd erdoor vergald en verbitterd. Ze waren naar de heuvel gegaan om het wonder te zien in de overtuiging dat ze het recht hadden te zien wat een ander misschien had gezien; en ze waren jaloers op anderen, omdat zij minder hoog werden geacht. Leed en afgunst namen toe, die tot die tijd onder de bevolking van Cymru weinig voorkwamen; en behalve Rhianon wist niemand dat Ab Cilcoed in het verborgene tot deze gebeurtenissen had aangezet; en ze deed wat ze kon om zijn pogingen te verijdelen. Ook Pwyll wist iets ervan af; en het valt niet te zeggen wat Gwawl ab Clud ervan wist.

Een jaar en een dag gingen voorbij, en opnieuw toonde de koningin zich ernstig bezorgd. 'Ziel, wat is de reden van uw bezorgdheid?' vroeg Pwyll. 'Ik zou niets liever doen dan deze te verlichten.'

'Ik ben inderdaad bezorgd', zei ze. 'Het is de dag waarop de zoon van Cilcoed macht krijgt; daarom ben ik bezorgd. Het is de dag dat hij zal proberen zijn mannen Dyfed binnen te brengen. Als Madog of Deiniol, of Catwg of Gwylltyn tussen het middaguur en zonsondergang op de troon in Gorsedd Arberth zou zitten, zou dit Llwyd ongetwijfeld in staat stellen zijn legers hier te brengen.'

'Welnu,' zei Pwyll, 'ik zal de troon verdedigen.'

Hij reed door de grauwe morgen en bereikte het Dal van Gorsedd Arberth zonder iemand te ontmoeten. Beneden hem in het veld was een man aan het ploegen. Pwyll hoorde stemmen, en toen hij zich omkeerde zag hij de ploeger en een vrouw die met hem sprak. Het leek hem dat ze voor een landman en zijn vrouw een zeer fiere en koninklijke houding hadden; maar hij besteedde weinig aandacht aan hen, omdat zijn geest in beslag werd genomen door de wacht op de Gorsedd, en door een zekere vreugde dat hij die dag in staat zou zijn iets tegen Ab Cilcoed te doen na zijn falen een jaar eerder. Maar in het voorbijgaan hoorde hij hen het volgende zeggen:

'Het zou verkeerd zijn wanneer wij slaagden, terwijl dit ongewenst zou zijn', zei de vrouw.

'Zo is dat,' zei de ploeger, 'maar dit is de dag, en er valt niet aan te ontkomen. Laten we de proef nemen, als de mensen en paarden gereed zijn; zonder dit valt er niets te bereiken.'

'Alles is gereed', zei ze. 'Het plan zal worden uitgevoerd, en laten we hopen dat er iets goeds uit voortkomt.'

'Ja, ja', zei hij. 'Er zal iets goeds uit voortkomen, uiteindelijk zal er iets goeds uit voortvloeien.'

Pwyll reed verder en nam een uur voor de middag plaats op de troon. Tegen het middaguur zag hij rook opstijgen aan de oostelijke horizon, eerst op één plek, toen op vele. Terwijl hij toekeek werden de rookkolommen langzaam talrijker en vertoonden zich op steeds dichterbijgelegen plaatsen. Ver weg zag hij kudde die uit de bergen

naar de weg werden gedreven en die zich daarop naar de Gorsedd en naar Arberth begaven. Ook karren en wagens begonnen zich daar te verzamelen, met landlieden, vrouwen en kinderen, en kleine groepjes die te voet gingen; en allen haastten zich naar het westen. Er kwam een ruiter in volle galop de weg langs; toen hij het hek voorbijging, keek hij op en zag wie er op de troon zat. Snel hield hij zijn paard in, steeg af en liep vlug de heuvel op.

‘Heer,’ zei hij, ‘het grootste leger van de wereld is uit Morganwg gekomen en de oostelijke dorpen zijn door hen verwoest.’

Zou Llwyd zijn legers op deze manier naar Dyfed voeren? Pwyll antwoordde niet en bleef zitten op de troon. Hij maakte de man met z’n hand duidelijk te vertrekken en wees in de richting van Arberth. ‘De Dimetiërs zijn niet gereed voor de strijd’, zei de man; en er klonk verwondering in zijn stem. Opnieuw wees Pwyll naar de stad en beduidde hem dat hij moest gaan.

Hij keerde zich om en vertrok al mopperend. ‘Ik zal Pendaran waarschuwen, omdat onze wettige hoofdman ons niet wil helpen. Of ik zal het Catwg en Deiniol zeggen; gelukkig zijn er nog mannen, die een gevecht niet uit de weg gaan. Dit huwen met niet-menselijke rassen is echt een kwalijke zaak.’ Hij besteeg zijn paard bij het hek en reed naar Arberth. Pwyll zag dat hij zich omdraaide en nog eens naar hem op de troon omkeek, waarbij haat en openlijke ontrouw op zijn gezicht waren te lezen. Zolang hij leefde had hij in het hele gebied van de Eilanden van de Machtigen nog nooit gehoord van iemand die de regerende koning niet trouw was.

De boeren en hun kudden kwamen in een lange stoet voorbij; de vrouwen en kinderen om hun toevlucht in de stad te zoeken, de mannen om zich bij het leger van de Dimetiërs aan te sluiten, en de strijd aan te gaan. Het duurde lang vóór een van hen toevallig naar de troon op de heuvel opkeek; maar toen zich een dichte menigte op de weg had verzameld en er geen ruimte meer was tussen de verschillende groepen, gebeurde het dat een ruiter opkeek en iedereen die bij hem reed vroeg stil te staan en luid te schreeuwen toen ze Pwyll zagen. Hij bewoog zich niet; hij herinnerde zich dat hij met volledige

aandacht bij zijn taak moest zijn en op niets anders moest letten. Negen van hen verlieten de menigte en kwamen de heuvel op gerend; en de rest van de menigte bleef staan en keek toe. 'Heer,' zeiden de negen, 'het is een leger uit Morganwg; en hun grootste genoegens is branden, roven, mishandelen, plunderen en vernielen.'

'En ze lijken helemaal niet op stervelingen', zei een ander. 'Streng, fier en ontzagwekkend als de goden zijn ze; en zeven steden hebben ze in de as gelegd.'

Volledig in verwarring vertelden ze het hem; nooit eerder had hij op het gezicht van een van zijn landgenoten een spoor van vrees gezien, zelfs bij de geringsten en minst edelen niet. Ze smeekten hem mee te komen; alleen de koning zou hen goed kunnen aanvoeren. Hij gaf hun geen antwoord; en hij overwoog in gedachten of dit alles illusie en inbeelding was, en probeerde zichzelf daarvan te overtuigen; want de Cymry kenden in die tijd geen angst. Maar hij zag dat de grote menigte daar beneden toekeek; het was duidelijk dat hun verwondering en zorg toenamen. Was het ooit voorgekomen dat een vorst van de Cymry had gearzeld wanneer het leger ten strijde trok, of geen antwoord gaf aan hen die leiding verlangden? De negen gingen terug, en hij zag hen het volk berichten over zijn zwijgen. Een klein meisje barstte in tranen uit; een van de vrouwen ging boos naar haar toe en schudde haar tot ze bijna bezweek. De hele stoet zette zich weer in beweging, de mannen met een norse uitdrukking op het gezicht, de vrouwen klagend en onderling twistend. Nooit had hij gezien of gehoord dat de Dimetiërs iets dergelijks hadden gedaan; en toch. . . . De gedachte eraan kwelde zijn geest de hele dag, als vliegen die de koeien in de wei kwellen op de heetste ochtend in juli.

Ze gingen verder, en de weg werd weer leeg; en nu kon hij het leger zien dat tegen Dyfed optrok. Het dal begon vol te stromen met een krijgsmacht zoals hij zelfs in zijn dromen nog nooit had gezien. Duizenden strijdagens, fraai en hoog, met lange koperen sikkels aan de wielen kwamen de weg af; talloze krijgers bedekten de hellingen van de heuvels met de fiere strijdbarden vooraan. Luid klonken hun krijgsharpen en hun edele en verheven liederen die

donderden van strijdlust. De mannen van Llwyd waren vreemd uitgedost, dacht hij. De grijze lucht begon zich in het westen tot zachtgeel te ontwikkelen toen de vorsten van hen bij de voet van Gorsedd Arberth aankwamen. Aan het hoofd van hen stond een koningin van weergaloze, krijgshaftige waardigheid. Ze reed in een strijdswagen die bezield leek door onsterfelijke vlammen; de sikkels schoten als lange rode en gouden vlammen uit de wielassen. Uit haar uiterlijk sprak een majestueuze somberheid en een duistere waardigheid; de punt van haar lange, sterke, levende speer was een donker gloeiende karmijnrode vlam. Rond haar donkere, fiere en onverzettelijke hoofd scheen een stralenkrans als bij een woeste dieppurperen zonsondergang na de storm. Haar kar stopte aan de voet van de Gorsedd. Ze wendde zich tot de vaandeldrager die aan haar rechterzijde reed, en wees met haar speer naar de heuveltop. Hij steeg af, liet zijn schitterende vlag wapperen, sprong luchtig over het hek en liep vlug de heuvel op.

Zo'n fraaie en prachtig gekleurde banier als hij droeg had Pwyll nog nooit gezien. De draak daarop was vuurrood, feller nog dan vuurrood; hij was helderder, en trotser en vuriger dan alle vlammen van de wereld. Het leek eerder op een levend, kronkelend, sierlijk gevleugeld wezen dan iets dat op zijde was geschilderd. Fier waren zijn gewelfde, glinsterende, heen en weer schietende nek, zijn klappende, glanzende vleugels en zijn lange, lenige, mooi in evenwicht gehouden, schrikwekkende staart; wat zijn ogen betreft, ze glinsterden en waren vol leven; er schoot voortdurend licht uit. Zijn uitstraling hulde de hele heuvel in een goudrode, paarse gloed. Iedereen, die dit zag werd met heldenmoed en pure mannelijke kracht vervuld, en met een sterk verlangen grote machten tegenover zich te zien, legers helemaal alleen te weerstaan, en de beste krijgers van de wereld te verwerven.

Wat Pwyll betreft, het zien hiervan schudde in zijn ziel de strijdlust wakker. Hij zou niets liever doen dan alleen, zonder hulp, tegen dat enorme leger optrekken. 'Dit zou een verkeerd verlangen zijn', dacht hij, en keek niet langer naar de banier. Daarop herinnerde hij

zich duidelijk de bevelen en wensen van Rhianon en dat hij de heuvel tegen Ab Cilcoed moest beschermen tot de zon onder de horizon was verdwenen.

‘Gegroet in naam van hemel en mens, Pwyll Pen Annwn’, zei de boodschapper. Hij was een grote man, blond, en had een mooi gezicht en zag er goed uit; zijn stem klonk zo opgewekt en aangenaam dat als je ernaar luisterde, je hem gelijk liefhad en in zijn gezelschap wilde zijn. Maar hij kreeg niet meer als antwoord dan wanneer hij tegen de wind zou hebben gesproken.

‘Het is de krijgsrode oorlogskoningin tegen het Eiland van de Machtigen’, zei hij. ‘Hoffelijk groet ze u, en ze verlangt ernaar de strijd met u aan te binden. Van Cent tot Gwent, en tussen Gwent en Dyfed heeft ze geen waardige tegenstand ondervonden; en ze zou het u verwijten en het betreuren, en erdoor wegwijnen, als ze van dit eiland zou vertrekken zonder de strijd te hebben geproefd.’

Pwyll keek zwijgend naar het westen. Bleke en lichtgele wolken bedekten de horizon; de zon stond op het punt daarachter onder te gaan, maar het was onzeker of ze al onder was of niet. ‘Het is beter om te wachten’, dacht Pwyll. ‘De plannen van deze Ab Cilcoed zijn subtiel’, dacht hij.

‘Ik verbaas me erover dat u zwijgt’, zei de boodschapper. ‘De koningin heeft van de roem van de Dimetiërs gehoord; en ze weet dat hun koning er niet de man naar is om vrede te verkiezen wanneer de oorlog wordt verklaard. Ze schenkt u het voorrecht de krijg te openen. (Uit een oogpunt van bescheidenheid zou niemand dit voorrecht voor zich kunnen opeisen; als hij het opeiste, zou hij het onwaardig zijn.) ‘Kom naar beneden naar de weg, en ze zal haar beste krijgers tegenover u stellen, de een na de ander, tot de tijd komt dat de weg voor haarzelf vrij is. Wat de strijd van de Dimetiërs betreft, zijzelf zal boodschappers zenden om die te verhaasten.’

‘Het is allemaal een truc van Llwyd ab Cilcoed’, dacht Pwyll. ‘Hij is werkelijk bijzonder bekwaam in het beramen van plannen en in het aandragen van allerlei verleidingen, en dan nog wel de meest verlokkelijke ter wereld. Zolang ik op de troon blijf, kan hij hier

duidelijk niet voorbij.' Tegen hem te spreken leverde niet veel méér op dan te spreken tegen de wind.

'Hoe onbeleefd', zei de boodschapper; 'ja, uitermate onbeleefd is dit. Ik ben verbaasd dat zoiets onder de Cymry kan bestaan.' Hij draaide zich om en ging snel de heuvel af naar de weg.

Toen zag Pwyll dat de koningin de vaandeldrager aan haar linkerzijde riep; en ook deze steeg af, liet zijn vlag wapperen, en zette pas naar de top van de heuvel. Toen hij dit zag, werd Pwyll overmand door droefheid. In het noorden, het oosten en het zuiden, overal zag hij de verafgelegen boerderijen en witte, rustige hofsteden in puin liggen of opgaan in rode vlammen. Velden, waar de jonge tarwe groeier dan smaragd was geweest, waar ze zich in lange, witte golven onder de morgenwind had gerimpeld, zag hij nu worden vertrapt en geheel verwoest. Als bijen die honing verzamelen, als wespen in het oogstseizoen wanneer hun nesten worden bedreigd, zwermde de herinnering aan de schaamte en woede van de boeren, toen ze 's morgens aan hem voorbijtrokken zonder dat hij zich om hen had bekommerd, razend door zijn geest, pijnlijk stekend, en de reden van zijn droefheid. Toen werd zijn aandacht getrokken door de vlag van de boodschapper, zodat hij niets anders kon zien.

Leed, walging, haat en afschuw bekropen zijn hart bij het zien van de vlamme dreiging van de draak daarop. Bloedrood was hij, met kronkels die de wereld langzaam afknepen. Zoiets had men nog nooit zien wapperen in de wind van het Eiland van de Machtigen. Op het zwarte doek van de banier glinsterden en loerden zijn wrede en verachtelijke ogen; zijn lange lijf sidderde, zijn lange, meedogenloze kaken kwijlden bloed, vuur en dampend schuim. Wie naar hem keek werd gegrepen door vrees en angst, door bedroefdheid over allen die in de oorlog waren gevallen, en rouw over de dierbaren die waren gedood sinds de wereld begon. Toen hij hem aankeek leek het Pwyll verbazingwekkend dat iemand nog genoeg kon scheppen in het voeren van oorlog. De herinnering aan de brandende boerderijen en de verwoesting van het land beklemden hem; een droefheid die moeilijk was te verdragen. Hij dacht vooral aan het leed van de

weduwen, aan hun eenzaamheid, aan de Dimetiërs zonder aanvoerder, en aan de schaamte en woede van het volk dat die ochtend zonder antwoord van hem vertrok.

Trots en met grote toorn liep de boodschapper op hem toe. Hij was een grote, donkere man; grofgebouwd, met een nietszeggend maar brutaal gezicht; niemand zou op zijn vriendschap of liefde zijn gesteld. Wat zijn stem betreft, jonge meisjes zouden ervan schrikken, en kleine kinderen zouden er doodsbang van worden; zelfs het fraaiste

woord ter wereld zou uit zijn mond verschrikkelijk klinken. Pwyll kon niet begrijpen hoe zo iemand ooit als boodschapper kon worden gezonden, zelfs niet door de mannen uit Uffern en hun vorsten.

‘Kom naar beneden’, zei de boodschapper; ‘kom naar beneden, als de vrouw in die stad u niet al heeft geruïneerd. Als hier een zuiver mens stond, zou hij niet op de tweede boodschap wachten.’

Pwyll gaf geen antwoord, en was ook niet van plan te antwoorden. ‘Door iemand zoals hij word ik nog liever beledigd dan met hoffelijkheid bejegend’, dacht hij.

‘Wilt u niet opstaan en naar beneden komen, vóór u de boodschap verneemt?’ zei de boodschapper. ‘Zelfs voor de bangerds en lafaards zal het een slechter bericht zijn dan het eerste.’

Pwyll keek naar het westen; de zon was nog steeds achter de wolken verborgen; wanneer ze niet al onder was, dan toch wel bijna. ‘Ik wil geen risico lopen’, dacht hij. ‘De raadgevingen van Rhianon moet ik voor ogen houden.’

‘Luister dan naar de boodschap’, zei hij. ‘De koningin zal Dyfed verwoesten en niets binnen uw grenzen, tussen de Tywi en de Teifi en de zee, in leven laten. Wat u betreft, ze zal wachten tot u uw paard bestijgt en het dal uitrijdt; en daarna mag u van geluk spreken wanneer u aan haar vervolging kunt ontkomen.’

‘Rhianon heeft gelijk gehad’, dacht Pwyll. ‘Het is niet gemakkelijk om aan deze sluwe listen weerstand te bieden. Kwam de nacht maar, zodat ik zeker zou weten dat de zon is ondergegaan . . .’

‘Wanneer men lafaards wakker wil maken is een pak slaag beter dan woorden.’ Hij sloeg Pwyll met de vlaggenstok op het voorhoofd, zodat er bloed vloeide; erger nog was het klapperen van de plooiën van de vlag in zijn gezicht. Het aanraken van de vlag vervulde hem met een plotselinge misselijkheid en afkeer, zodat het zweet hem uitbrak en zijn hele lichaam beefde. Het ging voorbij, en een koude wind stak op en blies over lichaam en ziel; de lucht was vol gefluister en boze dreigingen; alle vijandigheid van de ondoorgrondelijke Abred scheen zich daar te hebben verzameld. Zelfs Blodwen liep naar hem toe, bibberend en hinnikend van schrik; en ze rukte aan

zijn mantel met haar tanden; voor de eerste keer in haar leven toonde ze de neiging om te vluchten. Voor zijn geestesoog verscheen het beeld van Arberth en de heimwee ernaar; ja, een verlangen naar heel de rest van de wereld; die scheen zuiver en vrij van bedrog, vrij van een koud, verderfelijk kwaad dat zich hier in Gorsedd Arberth rondom hem opstapelde. 'Weinig weet deze Ab Cilcoed over de gebruiken van de Cymry en van koningen, en over de hoffelijkheid van de oorlog', dacht hij, en streelde Blodwens hals om haar moed te geven. 'Onze plaats is hier, zowel voor jou als voor mij', dacht hij; en zonder woorden verstond ze hem.

'Wilt u naar beneden komen, dwaas?' riep de boodschapper. Pwyll dacht er niet aan om op te staan of antwoord te geven. Toen keerde de ander zich om en ging haastig naar de koningin terug; en Pwyll zag hoe ze de derde van haar krijgers uitzond en hoe deze de heuvel opging naar de troon.

'Pwyll Pen Annwn,' zei deze, 'het wordt tijd dat u wijs en verstandig wordt.'

Pwyll antwoordde niet.

'De betoveringen zijn sterk; niemand kan het binnentrekken van de legers verhinderen. De boodschap die u wordt gezonden, is deze: Vertrek zo snel u kunt, nu dit nog mogelijk is.'

Pwyll gaf geen antwoord.

'Aangezien u dit advies in de wind slaat, luister dan naar wat ikzelf u te zeggen heb', zei de ander. 'Uit respect voor uw goede naam zeg ik u dit: noch door hier de wacht te houden, noch door in het wilde weg erop los te slaan op de hoofdweg, kunnen die legers in de verte worden tegengehouden; maar als u mijn raad wilt volgen, kan Dyfed worden gered.'

Pwyll antwoordde niet.

'De legers zullen oprukken, zodra ik naar hen ben teruggekeerd. Maar als er hier een krijger was, sterk van geest, edelmoedig en dapper, en een die op zijn spierkracht vertrouwt, dan zou hij naar beneden komen en hen tegemoetgaan op de weg en de aanvoerder van zijn vijanden uitdagen; en mocht hij deze in de strijd verslaan,

dan kan het wel zijn dat het hele leger daarna zijn bevelen zal opvolgen. Het zou voor u niet onmogelijk zijn dit te volbrengen.'

'Ga terug naar degene die u zond', zei Pwyll. 'Ik ken de valstrikken van Ab Cilcoed. Het leger kan dit punt niet voorbij.'

'Dit is onverstandig. Ik gaf u raad uit vriendschap en respect. We zullen zien of het leger verder kan of niet.'

Daarop keerde hij zich om en ging de heuvel af. Pwyll keek naar het westen; de zon zou nu zeker op het punt staan onder te gaan of al onder zijn. Men kon het onmogelijk zien, omdat er wolken waren. 'Het kan waar zijn wat hij zegt', dacht hij; 'deze betoveringen zijn zonder twijfel sterk. En men zou de onsterfelijken geen betere dienst kunnen bewijzen dan deze vorst uit Uffern te doden. 'Hij riep Blodwen, en nam de teugel in de hand terwijl hij in de verte keek. 'Dit zou ons beiden roem en eer kunnen brengen,' zei hij, 'zelfs wanneer de wacht vergeefs is geweest.'

Hij zag dat de koningin sprak met degene die hem raad had gegeven, en dat ze zich omkeerde en aan haar veldheren haar bevelen gaf. Hij hoorde de klaren schallen en zag dat het leger zich in beweging zette. Hij keek in spanning toe, tot het zeker was dat ze oprukten, en de vorsten de heuvel voorbij waren. Toen zei hij: 'het is waar dat ik weinig acht sloeg op de waarschuwing van Rhianon; ik sprak tegen de boodschapper, en dat zal hem in staat hebben gesteld dit te doen.' Vreugde en blijdschap kwamen in hem op bij de gedachte te mogen vechten en niet langer zwijgend vernederingen te moeten ondergaan. Hij sprong in het zadel en reed met daverend hoefgetrappel de heuvel af. 'In 's hemelsnaam,' dacht hij, 'misschien kan vechten helpen, waar de tovermacht en wijsheid van Rhianon tekortschoten.' Hij lachte luid en liet fier zijn strijdkreet horen. 'Met vechten kan men zich duizend keer beter vermaken dan met het houden van de wacht', dacht hij. 'Men zal niet kunnen zeggen dat de Dimetiërs zonder zegevierende beschermer waren.'

'O man,' riep de koningin, 'hoe kon u zo dwaas zijn? Waarom heeft u de troon in Gorsedd Arberth verlaten?'

'Om de strijd aan te gaan', zei hij. 'Om het land voor u, voor uw

listen, uw samenzweringen en betoveringen te behoeden. Het zal iemand uit Uffern niet gemakkelijk vallen met zijn legers Dyfed binnen te dringen. Laat de zoon van Cilcoed naar voren komen en met hem zovelen als hij maar wil.'

Ze wees met haar speer naar de top van de Gorsedd. 'Ja,' zei ze, 'hij is gekomen.'

Pwyll keek omhoog. Er stond een man voor de troon, met beide armen naar de hemel opgeheven. Een zwarte wolk uit het oosten daalde over de Gorsedd, en verborg de troon en degene die erop zat; toen verspreidde ze zich over de hele hemel en wierp een schaduw op heel Dyfed. Aan de kim in het westen was er voordat het licht verdween een kleine open ruimte; daar zag Pwyll het laatste licht van de zonneschijf, terwijl ze onder de horizon verdween.

'Het is het leger van Llwyd ab Cilcoed', zei de koningin. Het leek Pwyll Pen Annwn alsof hij tot op dat moment nooit had geweten wat lijden was.

'Wie bent u, prinses, die mij aan deze proef heeft onderworpen?'

'Ik ben Malen Ruddgoch Ren', zei ze. 'Alle strijd onder de mensen wordt door de onsterfelijken aan mij toevertrouwd.'

'Waarom wordt Dyfed door uw legers onder de voet gelopen? Waarom worden de huizen verbrand? Waarom stelde u mij niet op de proef en confronteerde u mij niet met schande en gezichtsverlies zonder de Dimetiërs kwaad te doen?'

'Het waren dromen en betoveringen', zei ze. 'De woningen zijn niet verbrand; de kudden zijn niet opgejaagd. Geen van de Dimetiërs is voor mij gevlucht. Ik heb andere taken voor mijn mannen dan het volk van dit eiland lastig te vallen. Dromen en bedrieglijke beelden hebben u gekweld.'

Daarop richtte ze zich tot haar leger, haar speer opheffend; droevig en somber klonk het geluid van de trompetten, en mannen, paarden en strijddarren verhieven zich allen in de lucht en werden in een prachtige roodgouden wolk over de bergen naar het westen gevoerd. Pwyll begreep nu dat de goden hem voor de tweede keer op de proef hadden gesteld, en dat hij ook de tweede keer had gefaald.

de verzoeken van de dochter van Hefeydd uit te voeren.

Hij reed naar de top van de Gorsedd om te zoeken naar de man die de legers van Llwyd had binnengehaald; maar hij kon niemand vinden. Toen ging hij bedroefd terug naar Arberth.

Bij het avondmaal was iedereen stil en ongerust; zelfs het zingen van de vogels van Rhianon, de twee die waren overgebleven, was zonder vreugde. Midden onder de maaltijd hoorde men een donderslag; de vensters trilden en het licht van de toortsen werd plotseling veel zwakker. Toen ze weer opvlamden, begreep iedereen dat de helft van de levensvreugde was verdwenen. Er waren geen toervogels meer tussen de daksparen. Aden Fwynach was in de schoot van Rhianon gevallen; maar hoe ze ook zochten, er was nergens een spoor van Aden Lonach, de schone, te vinden. Somber gestemd beëindigde men de maaltijd.

‘Ik wist dat het niet eenvoudig zou zijn om te slagen’, zei Rhianon. Deiniol Drwg verlangde vurig ernaar vóór zonsondergang op de Gorsedd te zijn; en hij verscheen ’s middags achter de troon, en verborg zich daar; en zodra u naar beneden ging naar de oorlogskoningin, kwam hij naar voren, kreeg te maken met veel tegenstand en gewelddadigheid, en stelde Ab Cilcoed in staat om zijn leger het land binnen te brengen. Voortaan zal hij naar waarheid Deiniol Drwg zijn.’

‘Is het mogelijk de schade ongedaan te maken? Kan er iets tegen Llwyd worden ondernomen?’

‘Nee’, zei ze. ‘Maar een derde kans zal u worden gegeven.’

‘Wat was de reden dat Malen hier kwam? Waarom spannen de onsterfelijken tegen ons samen?’

‘Ongetwijfeld spannen ze samen om iets goeds te bereiken’, zei ze. ‘Ik zal u toch nooit de onsterfelijken van kwaad horen beschuldigen?’

‘Dat is waar’, zei Pwyll. ‘Alleen ik ben ervoor verantwoordelijk.’

Vanaf die tijd was Rhianon het doelwit van samenzweringen en haat, en namen het geklaag en de slechte bedoelingen toe, zoals men dat onder de Cymry, tussen de Tywi en de Teifi en de zee, nog nooit had gekend. De koningin, zo fluisterde men, behoorde tot de ziellose rassen van de bossen en de bergen, en haar betoveringen hielden

Pwyll af van zijn koningschap, zelfs van zijn menselijke staat. De bron van die geruchten was niet te vinden, en niemand durfde ze hardop uit te spreken; nog minder was iemand bereid gewapend tegen haar op te treden. Maar vóór het jaar ten einde was, was het voor iedereen duidelijk dat er nog maar weinig trouwe volgelingen in Dyfed waren overgebleven, en dat er nog maar enkelen waren die de moedige onbaatzuchtigheid van de Cymry hadden bewaard. De honderd voornaamste krijgers die met Pwyll Pen Annwn in het land van de onsterfelijken waren geweest worden buiten beschouwing gelaten, want zij waren nog even trouw als altijd.

De intriges van Ceridwen Ferch Hu, en het leed dat de Dimetiërs treft

Een jaar en een dag na het verschijnen van de legers van Malen Ruddgoch Ren in het dal van Gorsedd Arberth werd de zoon van Pwyll en Rhianon geboren. Het was zelfs toen niet moeilijk te zien dat hij tot een geslacht van koningen en goden behoorde. Mooi was het lange gouden haar van de pasgeboren baby; prachtig waren zijn fiere, juni-blauwe ogen zonder tranen. Zijn uiterlijk was waardiger dan dat van elk ander kind op het Eiland van de Machtigen, zelfs in die tijd. Wat zijn naam betreft, Rhianon gaf hem de naam Pryderi. Ze nam haar eigen gouden hoofdband en bond die om de doeken van vlas waarin hij was gewikkeld; ze nam een gouden draad, bevestigde daaraan haar gouden ring en hing deze om zijn hals als teken van zijn heerschappij. Ze liet de ring voorzien van deze inscriptie in coelbrenschrift: *Bydd i ti ddychwelyd*: Er komt voor u een tijd van terugkeer. Ze riep Pwyll bij zich. 'Is het uw wens de Dimetiërs compensatie te verlenen?' zei ze.

'U weet dat ik niets liever zou willen dan dat.'

'Het kan worden gedaan, maar het is niet gemakkelijk. Als iemand vandaag op Gorsedd Arberth de wacht zou houden, zou Llwyd ab Cilcoed een groot deel van zijn macht verliezen.'

'Het spijt mij zeer u te moeten verlaten. De Dimetiërs zijn u vijandig gezind, en niemand weet of ze niet in opstand zullen komen en u kwaad zullen doen, als ik er niet ben om u te beschermen.'

'Ik weet dat hun vijandschap bitter is; ik weet heel goed hoezeer

ze zijn misleid. Maar Pendaran Dyfed en Gwawl ab Clud en de teulu zullen voldoende bescherming voor mij zijn. Wat u betreft, sta niet op van de troon op Gorsedd vóór de ochtend aanbreekt, of velerlei leed zal ons deel zijn.'

'Het is de derde keer', zei hij zuchtend. 'Als ik u nu niet gehoorzaam, zal ik u verliezen. Liever nog zou ik mijn leven verliezen.'

Ze brachten Blodwen gezadeld en wel bij hem, en droevig gestemd reed hij weg in de regen. Hij maakte zich zorgen over de haat van de Dimetiërs en het gevaar voor Rhianon en Pryderi, en verbaasde zich dat het op een dag als deze nodig was de wacht te houden. Hij kwam bij het begin van het Dal van Gorsedd Arberth. Links van de weg stond een klein witgepleisterd huisje; de gedachte kwam bij hem op dat hij daar niet eerder een huisje had gezien. In het voorbijgaan ving hij een glimp op van een grote ketel die in het huisje boven het vuur stond te dampen, en van een gerimpeld oud vrouwtje dat voorover boog en erin roerde; en van een oude boer die bij haar stond en met haar sprak. De oude vrouw kon wel zo oud zijn geweest als de uil van Cwm Cawlwyd; drie wouden konden zijn opgegroeid en gestorven sinds het jaar van haar geboorte. Wat de boer betreft, Pwyll dacht dat hij hem ooit ergens had gezien; maar hij wist niet waar of wanneer. Hij besteedde weinig aandacht aan hen en reed verder.

Hij kwam aan de top van de heuvel en steeg af; dat was een uur vóór de middag. Eerst wilde hij de merrie vrij laten grazen net als vroeger; toen leek het hem het beste haar naar Arberth terug te sturen en helemaal alleen op de heuvel te blijven. 'Blodwen fach,' zei hij, 'het is het beste dat u de stal opzoekt.' Ze liet haar witte kop hangen en besnuffelde zijn handen. Hij hief haar mooie kop op en kuste haar tussen de ogen. 'Ja, ja,' zei hij, 'het is beter dat u mij nu alleen laat'. Hij herinnerde zich hoe hij het jaar daarvoor in het zadel was gesprongen om tegen de legers, waarvan hij dacht dat ze van Llwyd waren, ten strijde te trekken. Ze bleef een ogenblik treurig staan, maar ze was hem nog nooit ongehoorzaam geweest. Ze hinnikte, en ging de heuvel af naar de weg, en hij zag haar door de regen naar Arberth galopperen. Het was moeilijk voor hem om niet bedroefd te zijn toen ze verdween; en hij had moeite zijn tranen te bedwingen.

Hij nam plaats op de troon, en terwijl hij dit deed, gingen zijn gedachten terug naar de twee die in het huisje waren; en hij herinnerde zich de gesproken woorden die hij van hen meende te hebben gehoord; hoewel hij op dat moment niet wist dat hij iets hoorde. En de woorden die hij had gehoord, waren als volgt: *Vannacht zal de beproeving zijn*, zei de een. *Witte klaver, maretak, ijzerkruid en netels; als alles goed gaat, zullen ze alle in de ketel nodig zijn*. En dan, in antwoord daarop: *Witte klaver, maretak, ijzerkruid en netels; netels en netels, netels en netels, niets werd vergeten dat nodig kan zijn*. En verder: *Wanneer zal het gereed zijn? . . . en: Rond middernacht zal het gereed zijn, en meer nog bij zonsopgang*. Tot de middag kon hij de gedachte aan dit gesprek niet van zich afzetten.

De druilerige, milde regen viel, en grauwe nevels kwamen van over de bergen en vulden de vallei; tegen de middag lagen ze in een kring om hem heen, zodat hij behalve de vlakke grond boven op de heuvel niets kon onderscheiden. Het was misschien een uur na de middag of iets later toen hij plotseling een voetstap hoorde en Ceredig Call Cwmteifi uit de nevel tevoorschijn kwam. Het ene moment was Pwyll alleen en het volgende moment stond Ceredig plotseling voor hem. Geen hoefslag op de weg was hoorbaar geweest; hij had geen geluid gehoord behalve die laatste voetstap van iemand die de heuvel opging.

‘Heer,’ zei Ceredig – als het Ceredig was – ‘Pendaran Dyfed zond mij. U was nog maar net een kilometer buiten de stadspoorten toen de mannen van Arberth tegen de koningin in opstand kwamen. Bovendien hebben Madog en Deiniol, Catwg en Gwylltyn met een leger een inval gedaan, en de mannen van uw teulu hebben grote moeite het paleis te verdedigen. De gevolgen zullen verschrikkelijk zijn als u niet terugkeert.’

Pwyll herinnerde zich de ondoorgroondelijke intriges van de onsterfelijken; hij verroerde zich niet en scheen geen aandacht eraan te besteden. Een ogenblik later ging de ander even stil en plotseling heen als hij gekomen was.

Een uur ging voorbij, of misschien iets meer dan een uur, en de

zuidwestenwind stak krachtig op en verdreef de nevel; de koude regen sloeg Pwyll zonder ophouden in het gezicht. Hij hoorde iemand roepen op de weg, en zag een man afstijgen, over het hek springen en gehaast de heuvel beklimmen. Einion Arth Cennen was het, of iemand die er als Einion uitzag; behalve door Pendaran zelf en door Ceredig Cwmteifi werd hij door niemand in de teulu overtroffen. Hij zag er bedroefd en bezorgd uit.

Het eerste nieuws was al slecht geweest, maar het tweede was nog veel slechter. Meer dan vijftig van de teulu, zo zei hij, waren gedood; en ook Pendaran Dyfed was gevallen. Rhianon zelf had hem gezonden om Pwyll te vragen terug te keren. Pwyll keek hem aan, en zag dat zijn mantel niet nat en zijn helm door de regen nauwelijks bespat was. 'Ja,' dacht hij, 'in het uur van beproevingen zijn de werkwijzen van de onsterfelijken heel subtiel.'

'Ik moet vlug teruggaan', zei Einion; 'niemand kan worden gemist. Ik vrees voor het lot van de koningin, nu u zwijgt en weigert terug te keren.' Pwyll zag hem gaan, zonder een beweging te maken of een woord te spreken, maar door wat hij had gehoord namen zijn verdriet en zorgen nog meer toe.

Nog eens een uur was voorbijgegaan, toen hij op de weg opnieuw een luide hoefslag hoorde en een ruiter zo snel hij kon het dal zag inrijden. 'Het is Meurig Mwyn van Bronwydd,' dacht hij, 'of een van de onsterfelijken in de gedaante van Meurig.' (Weinigen onder de mannen van de teulu waren beter dan Meurig.) In korte tijd had hij de heuveltop bereikt. Waar Ceredig zo onverwacht uit de nevel tevoorschijn was gekomen en waar de mantel van Einion geen spoor van regen had vertoond, was bij deze man geen twijfel mogelijk dat hij een verre rit had gemaakt en dat hij onderweg niets dan regen had gehad. Bovendien opende hij zijn mantel, en daaronder was een vogel verborgen, die in alle opzichten op de laatst overgeblevene van de vredeangers leek.

'De koningin zond haar als teken', zei Meurig (als het inderdaad Meurig was). Toen bracht hij Pwyll het bericht. Rhianon had hem gestuurd, en toen hij uit Arberth vertrok waren er nog maar twintig

man van de teulu in leven. Ze hadden met de Dimetiërs een wapenstilstand gesloten tot hij met berichten over Pwyll zou terugkeren. De Dimetiërs zeiden dat de koning door Rhianon was betoverd en nu in een schemerig gebied, buiten deze wereld, verbleef. 'Tenzij u nu terugkeert,' zei hij, 'zullen ze de koningin ongetwijfeld doden. De twintig die nog zijn overgebleven om haar te beschermen zouden het nooit tot de nacht tegen de duizenden tegenstanders kunnen volhouden.'

Dit was inderdaad slecht nieuws, maar het volgende was nog slechter: zij die eruitzag als Aden Fwynach (of mogelijk was het Aden Fwynach zelf; dit kon men op dat moment niet weten) vloog naar de achterkant van de troon, ging daar zitten en hief een klaaglied aan. Zo'n droevig lied had Pwyll nog nooit in zijn leven gehoord; bij het luisteren ernaar drong al het leed op de wereld bitter en treurig door tot zijn bewustzijn. Alles wat hij gehoord had, zo dacht hij, zou wel eens waar kunnen zijn. Hij moest denken aan de intriges van de onsterfelijken en aan de belofte die hij Rhianon had gedaan; maar toch, vroeg Rhianon zelf nu niet aan hem om de wacht op te geven en terug te keren? En al deze berichten over de opstand van het volk waren niet anders dan was te verwachten; toen hij 's morgens wegging, besepte hij het gevaar ervan. 'Lieve hemel,' dacht hij, 'zij behoort ook tot de onsterfelijken, ze zou niet bang zijn voor de Dimetiërs.' Hij wendde zijn ogen van de boodschapper af en lette niet meer op hem, en kreeg wat gemoedsrust door zich op de wacht te concentreren. Kort daarop vertrok de man die hem had aangesproken. Maar de vogel bleef en hield niet op met zingen; en op momenten dat hij niet met zijn gedachten bij de wacht was en niet meer volkomen op de macht van de koningin vertrouwde, overspoelde het lied hem als een springvloed in de riviermond, bruisend en schuimend met leed en angst, verdriet en twijfel en vermoeidheid van geest.

Na nog een uur of iets langer zag hij tien mannen langs de weg uit de richting van Arberth rijden; hij hoorde hun gelach terwijl ze dichterbij kwamen. Madog en Deiniol, Catwg en Gwylltyn waren onder hen; en de zes die hen vergezelden waren, hoewel Dimetiërs, maar

weinig beter geworden dan zij. Vóór ze de heuveltop bereiken, vloog de vogel van de troon; hij zag een van hen een pijl op haar afschieten, maar de pijl miste zijn doel.

‘Heer,’ zei een van de Dimetiërs, ‘als u het leven wilt redden van de vrouw die u koningin maakte, kom dan onmiddellijk met ons mee terug.’

Pwyll gaf hem geen antwoord.

‘Heer,’ zei een ander, ‘men zegt dat de heks u heeft betoverd; als dit waar is, zullen de Dimetiërs haar doden om u te wreken. We zijn gekomen om te zien of het waar is of niet.’ Pwyll gaf hem geen antwoord.

Toen zei Deiniol Drwg: ‘U ziet hoe het met hem is. Hij is betoverd, anders zou hij wel antwoord geven.’

‘Maar als dit zo is,’ zei Gwylltyn Gwaethaf Oll, ‘dan zal dit niet altijd zo blijven. Mijn voorstel is om zijn hoofd naar Arberth te brengen, dan kan hij zich nooit op ons wreken voor het verlies van zijn vrouw.’

‘Laten we nog eens proberen hem wakker te schudden,’ zei een van de Dimetiërs – het was Yniol Ystwyth, en hij was een man die nooit iets zou doen, tenzij duizend anderen het ook hadden gedaan. ‘Het doden van onze eigen heer is iets dat op dit eiland nog nooit is voorgekomen.’

Catwg Gwaeth lachte. ‘Ja, ja,’ zei hij, ‘ik zal het proberen’. Hij wierp zijn mantel terug, en nu zag men wat hij eronder verborg. ‘Heer,’ zei hij, ‘als het in uw macht ligt de betovering te verbreken, red dan het leven van dit kind.’

Pwyll Pen Annwn boog het hoofd niet; hij bedekte zijn gezicht niet met zijn handen. Met trotse blik keek hij over het dal, en het scheen dat hij hen niet hoorde of geen aandacht aan hen besteedde. Deze keer zou hij niet mislukken. Maar toch belette niets hem te zien wat hij zag. Het kind zag eruit als zijn zoon Pryderi; iedereen die het had gezien zou dit hebben gedacht. Daar was de gouden hoofdband die om zijn doeken was gebonden, Rhianons hoofdband; daar was de gouden draad om zijn hals en Rhianons ring die eraan bevestigd was.

Daar was het prachtige gouden haar en de ogen, blauw als de zee. Het kind strekte zijn armpjes naar hem uit, en lachte zonder angst; zou hij zijn eigen zoon niet herkennen? Hoe was het mogelijk niet te geloven in wat hij zag? Hij wist heel goed hoe ze hem haatten en hoe ze de koningin haatten; hij kende hun aard. . . .

Hij hoorde hoe het lachen van het kind in een doordringend, klagend gehuil overging. Al het leed van de wereld kwam op hem neer; en het geluid stak hem pijnlijker dan enig ander geluid dat hij in zijn leven had gehoord. Zijn pijn werd niet minder toen hij dacht aan de intriges van de onsterfelijken die hem op de proef stelden. Hij hoorde duidelijk het gelach van Catwg en Gwylltyn en Deiniol; hij hoorde Yniol en de Dimetiërs kermen. Maar deze keer, nu hij voor de derde keer werd beproefd, zou hij niet falen.

‘Welnu,’ zei Gwylltyn, ‘als het kind dood is, zou het dwaas zijn om niet ook zijn vader de wereld uit te helpen.’

Zes van hen antwoordden: ‘Hij was ooit onze heer.’

Hij verroerde of boog zijn hoofd niet; zijn ogen knipperden niet terwijl hij met strakke blik over de vallei uitkeek. De beproeving was bitter voor hem. Hij verlangde er niet naar Margan, zij die de doden begroet, op een andere manier te ontmoeten dan tot haar te komen door aan het verzoek van Rhianon te voldoen. Trots keek hij voor zich uit; hij lette niet op hen en wachtte het uur van bevrijding af; als hij zich niet had verplicht, zou hij zijn zwaard trekken en geen van hen zou nog lang leven. Zonder zich te verroeren zag hij hoe Gwylltyn het zwaard trok en op hem toesnelde . . . en hoe Madog hem het zwaard uit handen sloeg, toen het dreigde neer te komen.

‘Stop’, zei de Crintach; ‘stop daarmee en wees toch voorzichtig. We moeten rekening houden met Teyrnion Twrf Fliant en de gekroonde koning van Londen. Zelfs de koning van Tara in Ierland was zijn vriend. Niemand van ons zou ontsnappen, als hem iets overkomt.’

‘Wie hij ook is geweest,’ zei Catwg, ‘het is wenselijk om hem te doden, maar voorzichtigheid verbiedt het. Het zal gemakkelijker zijn ons tegen hem te verdedigen dan tegen het hele Eiland van de Machtigen en Ierland.’

‘Dat is waar’, zeiden ze; ‘het is het beste hem alleen te laten.’ Pwyll hoorde het hoeftgetrappel op de weg en hoe ze onder elkaar lachten en ruzieden. Toen vloog de vogel Aden Fwynach – als zij het inderdaad was – terug naar haar oude plaats en begon opnieuw te zingen; het klonk tien keer zo droevig als tevoren. Als langzaam vallende sneeuwvlokken in de schemer drongen haar koude, door-dringende, droevige tonen zijn ziel binnen. Tegen het vallen van de avond werd zijn lijden steeds ondraaglijker. Hij had inderdaad aan haar verzoek voldaan; niemand kon hem van zwakheid of aarzeling beschuldigen. Maar hij wist niet of hij goed eraan had gedaan, of dat dit helemaal verkeerd was. Met de kille, droeve tonen van het vogel-lied groeide er bij hem langzaam enige twijfel. Daar was Pryderi; daar was het lot van Rhianon zelf; daar was het lijden dat de Dimetiërs zou treffen. Was het niet beter geweest, ja was het niet beter geweest wanneer hij haar niet had gehoorzaamd? De avond viel. Vaag zag hij wat het lijk van het kind leek te zijn, dat lag waar ze het hadden neergeworpen. Maar hij stond niet op; hij verroerde zich niet op de troon.

De grauwe, vochtige schemer verdichtte zich; de avondscha-duwen veranderden in duisternis. De druppels van de kille striemende regen vielen snel en zonder ophouden; schril en huiveringwekkend klonk het gehuil van de wind; donker was de regenachtige nacht en er was geen ster te zien. Achter deze grauwhed bevonden zich de onsterfelijken; hij had hen gehoorzaamd; men kan niet zeggen dat hij hen had beschuldigd. Ze mochten alles op hem afsturen, wat ze maar wilden, werkelijkheid of schijn; hoe zou er in de Eilanden van de Machtigen stabiliteit kunnen zijn, indien de schitterenden geen vorsten konden vinden op wie ze konden bouwen? Ja, misschien was alles schijn geweest – de drie krijgers, en dan Madog en zijn mannen . . . en de kreet van het kind Pryderi. Minder pijnlijk in zijn hart zou een giftig zwaard zijn geweest, dan de herinnering aan het lachen van het kind en het plotselinge klagende gehuil. Hij kon het horen in de tonen van Fwynach die steeds bitterder, snijdender, kouder en droeviger werden. Zeven keer verjoeg hij haar van de troon, maar ze

vloog dan in grote cirkels schreeuwend boven zijn hoofd en keerde terug. Het leek hem dat het geen schijn was geweest; dat niets ervan schijn was geweest. Zijn zoon moest voor zijn ogen zijn gedood. Zijn koningschap was ten onder gegaan; de oorlogen die hem wachtten zouden zonder vreugde zijn, en zijn eigen land zou worden verwoest. En Rhianon, o Rhianon!

In Pen Gannion had hij de oorzaak hiervoor gelegd; en was het niet zijn schuld geweest dat de legers van Malen het dal waren binnengekomen? Wat de koningin betreft, wijsheid en mededogen zouden van het Eiland van de Machtigen verdwijnen; uit een wereld zoals deze zou ze beter waardig kunnen vertrekken naar haar eigen gebieden. Daarom groeide bij hem het verdriet en verhief zich zoals het getij van de zee tegen een rots aan de kust; zoals het getij van een grauwe zee tegen de rotsen van een kale zonloze kust. Elke hoop die hij had gekoesterd dat alles beproeving en schijn was geweest, was nu voor zijn blik verborgen, zoals golven de hemel verbergen voor de drenkeling. Nu eens was hij boos dat hij Rhianon zo'n belofte had gedaan en haar alleen had achtergelaten op de dag dat haar zoon werd geboren. Dan weer betreurde hij het dat hij gebonden was de belofte te houden en rustig op de heuvel moest blijven, terwijl in de stad zo'n oorlog woedde. Zijn geest was duisterder dan de nacht; hij had alle hoop opgegeven. Door de regen en het geraas van de wind en de storm van zijn gedachten klonk het langzame spookachtige lied van de vogel, schel, bitter en klagend.

Een geluid van dravende paarden en wagenwielen steeg op van de weg; ze hielden halt aan de voet van de heuvel. Iemand met een lantaarn haastte zich de heuvel op; het was Gwawl ab Clud, of iemand die eruitzag als Gwawl. 'Heer,' zei hij, 'de prinses is hier en de Dimetiërs van Madog achtervolgen haar. Ze smeekt u dat u haar niet aan haar vijanden overlaat.'

Hij was bijna van de troon opgesprongen toen hij die woorden hoorde. Maar . . . hij herinnerde het zich weer vaag. Hij had een belofte gedaan; hij was gewaarschuwd; de onsterfelijken hadden hem reeds wonderbaarlijk op de proef gesteld. Kreunend weerhield

hij zich; bij god, hij zou daar blijven tot het ochtendgloren.

‘Heer,’ zei Gwawl (als het Gwawl was), ‘luister naar het galopperen van de paarden van de achtervolgers.’

In de verte kon hij zwak het hoefgetrappel van talloze paarden horen, dat luider en luider werd en steeds dichterbij kwam.

‘Heer,’ zei Gwawl zachtjes en de tranen rolden hem langs de wangen, ‘denk aan de dochter van Hefeydd Hen en de strijd die u voerde toen u haar van mij won.’

Hij kende Gwawl; hij wist dat niemand een edeler ziel had dan hij. Hij kon er niet aan twijfelen dat hij het was die sprak. Maar hij bewaarde zijn stilzwijgen; hij verroerde zich niet op de troon.

Toen keerde Gwawl zich om en boog treurend het hoofd; Pwyll zag dat hij schokte van verdriet. ‘Het was beter geweest als ze gelijk met mij was meegegaan’, zei Gwawl; ‘deze wereld is niet geschikt voor onsterfelijken. Rhianon, o Rhianon,’ zei hij droevig, ‘u, de trots en het juweel van de goden; voorspelde ik u niet, dat lijden uw deel zou zijn? Het was beter geweest als u koningin was geworden in het gebied waar ik dat had gehoopt; ik zou niet doof zijn geweest wanneer u had geroepen.’ Zo hoorde Pwyll hem treuren toen hij vertrok en terugkeerde naar degene die in de wagen wachtte. Pwyll kende de zoon van Clud; hij eerde hem om zijn grote en edele ziel. Het was niet mogelijk dat de boodschapper iemand anders dan Gwawl was geweest; het was onmogelijk dat Gwawl leugenachtig of zonder wijsheid had gesproken. . . . Hij zat daar zoals hij er sinds de middag had gezeten, onbeweeglijk, met trotse houding, met de blik gericht op de duisternis achter het dal.

Toen hoorde hij de stem van Rhianon zelf; er viel niet aan te twijfelen dat ze nu zelf sprak. De woorden kwamen van de weg naderbij; maar zelfs toen bewoog hij zich niet. ‘Breng me bij hem’, zei ze; ‘als hij me niet wil helpen, is het het beste dat ik sterf.’ Er verschenen twee mannen met lantaarns die de koningin aan beide kanten ondersteunden. In het flauwe licht van de lantaarns zag hij haar; haar gelaat was witter dan ivoor; en ze knielde voor hem neer. Hij voelde hoe ze haar armen om zijn knieën sloeg, en hoorde haar smeekbeden; er

was voor hem geen twijfel mogelijk dat ze zijn eigen vrouw was.

‘Heer,’ zei ze, ‘ik kon dit niet voorzien, toen ik u vanmorgen erop-uit stuurde om de wacht te houden. Het kwaad was reeds geschied; de wacht zou het niet kunnen verhinderen. Llwyd ab Cilcoed is sterker dan de goden. Mijn onsterfelijkheid is verdwenen sinds het kind werd geboren; als u niet met mij meegaat, is er voor ons geen redding meer mogelijk.’

Zijn tranen vielen sneller dan de neveldruppels van de populierbladeren in de herfst. ‘O, dat dit leed u heeft getroffen!’ zei hij, ‘en dat de kleine Pryderi werd gedood!’

Daarop klonk haar huilen door de nacht; hij voelde haar ontelbare tranen vallen. ‘Mijn hemel, hij is dood, hij is dood!’ riep ze uit; ‘het lichaampje, dat voor een god was gereedgemaakt! De blauwe ogen en het gouden haar! O, ik kon het niet voorzien, ik kon het niet hebben geweten!’ riep ze. ‘Al mijn magie is sinds vanochtend verdwenen.’

Hij hielp haar overeind van de grond en ging staan om haar te ondersteunen. Ja, het was waar, ze had een verandering en verlies van goddelijkheid ondergaan, en zij aan wie hij eerbied had betoond, wekte nu zijn medelijden op.

‘Kom’, zei ze; ‘we moeten snel gaan; het is mogelijk dat ik u toch nog naar het land van de onsterfelijken breng.’

Ze gingen samen de heuvel af, en de mannen volgden hen. ‘Neem plaats in de wagen’, zei hij; ‘ik zal hier op de Dimetiërs wachten.’

‘Dat zou dwaas zijn’, zei Gwawl ab Clud. ‘Ze komen niet met tientallen maar met duizenden tegelijk.’

‘Des te beter’, zei Pwyll. Toen zei de koningin: ‘Als u wilt goedmaken wat Llwyd mij heeft aangedaan, kom dan in de wagen.’ Daarop nam hij naast haar plaats. Toen hij dit deed, voelde hij hoe verdriet en schaamte op hem drukten.

De wind ging liggen en de regen hield op toen ze zich op weg begaven. Het toeval wil dat hij zich omkeerde en naar Gorsedd Arberth keek. De maan was flauw te zien en scheen door een dunne plek in de wolken boven de troon. Hij zag een schaduw zich verheffen en hoorde vleugelgeklepper; de schaduw vloog uit en

verduisterde het bleke maanlicht en verdween uit het gezicht achter de heuvels in de richting van Arberth. Twijfel overviel hem plotseling als een koude wind.

‘Wat voor schaduw was dat?’ zei hij.

‘Het was Llwyd ab Cilcoed, op weg naar het paleis’, zei degene die naast hem zat. De wagen bewoog zich sneller dan wat ook dat geen vleugels heeft; Pwyll zou niet kunnen zeggen of ze zich door de lucht of over de weg bewogen.

‘Waarom gaat hij daarheen?’ zei hij. ‘Hij heeft ons reeds al het leed van de wereld aangedaan; meer dan dat kan hij niet doen.’

‘Toch wel’, zei ze. ‘Hij is op weg om Pryderi te stelen. Hij kan hem stelen terwijl de wachters slapen.’ Haar stem had niets klagends meer; ze klonk verheven; de ouderdom van de wereld en ongenaakbare grenzeloze wijsheid klonk erin.

Hij wendde zich tot haar. Het verdriet in zijn geest werd door verbazing en verwarring verdreven. De gesluisde Verhevene aan zijn zijde was hem nu volslagen onbekend.

‘Pryderi is gedood’, zei hij. ‘Zijn er geen wachters . . . ?’

‘Nee’, antwoordde ze. ‘De teulu onder Pendaran hielden de wacht in het paleis en hun honderd vrouwen bewaakten de wieg van Pryderi. Maar de slaap daalde neer op ieder oog in Dyfed, zodra de wacht op de troon op die heuvel daar werd opgegeven.’

‘De slaap overviel Rhianon toch niet; dit zou ondenkbaar zijn.’

‘Rhianon is daar niet meer’, zei ze. ‘Haar plaats vannacht is in de Wyddfa bij Hu Gadarn.’

Zelfs de wind in maart waait niet met zo’n snelheid als waarmee de wagen vooruitging.

‘In naam van het hele volk en het geslacht van de Cymry, laat de wagen naar Arberth omkeren.’

‘We kunnen vooruit, maar nooit terug. Het is onmogelijk de wagen te keren.’

Vóór zich kon hij de ruggen van de paarden zien, deinend en zacht glanzend in de duisternis. Wanneer ze de kop schudden of krachtig aanzetten, glansden hun lange manen als golven in de nacht.

Groter dan de grootste strijdhengsten waren ze; en in hun gang hoorde men geen enkel geluid van hoefslagen.

‘Wie bent u, prinses, die mij aan deze beproeving heeft onderworpen?’

Een vreemd licht ging van haar uit; ze stond in de wagen, in al haar stralende majesteit. De bomen van het bos zouden haar niet kunnen verbergen; ze zou zich niet kunnen verschuilen tussen de bergen; groter was haar schoonheid dan die van de ondergaande zon tussen donderwolken. Het ene ogenblik leek ze ouder dan het woud; het volgende jonger dan de appelbloesem in april, dan het jonge cypergras aan de oever van een beek in het voorjaar. Wat de wagen betreft, Pwyll zag toen dat hij zich door het gebied van de bliksem bewoog.

‘Ik ben Ceridwen, de Dochter van Hu’, zei ze. ‘Ik ben Ceridwen, de pleegmoeder van de onsterfelijken, en koningin van al het groen in de wereld.’

Daarop ebdde naam en herinnering, en alle kracht en gedachten, uit hem weg; gehuld in een droomloze sluimer ging hij met haar naar haar eigen paleis in het hart van de wereld.

De vergadering van de onsterfelijken en het verkondigen van het lot van de vorsten van Dyfed

Die nacht waren de goden opnieuw bijeengekomen in het paleis van Hu Gadarn in de Wyddfa. Ze bespraken het lot van de vorsten van Dyfed: het lot van Pwyll Pen Annwn, dat van Pryderi fab Pwyll, en dat van Rhianon Ren de dochter van Hefeydd.

‘Moeilijk is het, dit voortbrengen van onsterfelijken’, zei Hu de Machtige. ‘Moeilijk is het mensen te vinden en op te voeden om de gelederen van de goden te versterken. Zeg ons, beste broeder, of u succes had, toen u hem in de smederij van Pen Gannion beproefde.’

‘Als u het succes wilt noemen’, zei Gofannon ab Don. ‘Een betreurenswaardig succes was het. Hij weerstond de verleiding van de speren, hoewel het machtige, ongeëvenaarde steekwapens waren. Hij weerstond de verleiding van de schilden, hoewel er weinigen onder ons zijn die ze niet zouden verlangen. Maar de verleiding van de zwaarden was groter dan hij kon weerstaan. Hij verkoos een zwaard van Pen Gannion boven de wacht op de Gorsedd.’

‘Wat zal als gevolg hiervan op het levensweb worden geschreven?’ vroeg Hu de Machtige. ‘Laat de vrouw van het zilveren spinnewiel, Arianrhod Ren, de dochter van Don, het lot verkondigen.’

Arianrhod Ren trad naar voren, en liet haar spinnewiel in de hemelen draaien. De draden zijn de daden en overdenkingen van de mensen, en het gesponnen weefsel is hun lot.

‘Het is mislukking’, zei ze. ‘Het verlangen naar zo’n geschenk

vormt een belemmering om onsterfelijk te worden.'

De goden zuchtten, en verzonken in zwijgen en meditatie, terwijl Arianrhod zich weer over het weefsel boog. 'Maar het is niet onherroepelijk', zei ze, toen het haar duidelijk was geworden. 'Hij zou opnieuw worden beproefd.'

'Hij kon nog een keer op de proef worden gesteld en dat gebeurde ook', zei Hu Gadarn. 'Welk succes had u, Malen Ren, toen uw legers zich in het dal hadden verzameld?'

'Dat is bekend', zei ze; 'hij weerstond de trots, toen het voorrecht van de grote krijgsheren hem werd aangeboden. Hij weerstond de angst, toen ik deze uit alle hoeken van de wereld over hem heen liet komen. Maar ik zorgde ervoor dat hij dacht dat het houden van de wacht vergeefs was en dat hij het land door dapperheid kon redden, waar de wijsheid van haar die hem stuurde had gefaald. Zeer geraffineerd speelde ik dit klaar, en toen me dat was gelukt, kwam hij van de Gorsedd af.'

'Laat het spinnewiel draaien,' zei de Machtige, 'zodat het lot bekend wordt.'

Arianrhod liet haar wiel draaien. 'Het is mislukking', zei ze. 'Er is een kloof tussen hem en onsterfelijkheid.'

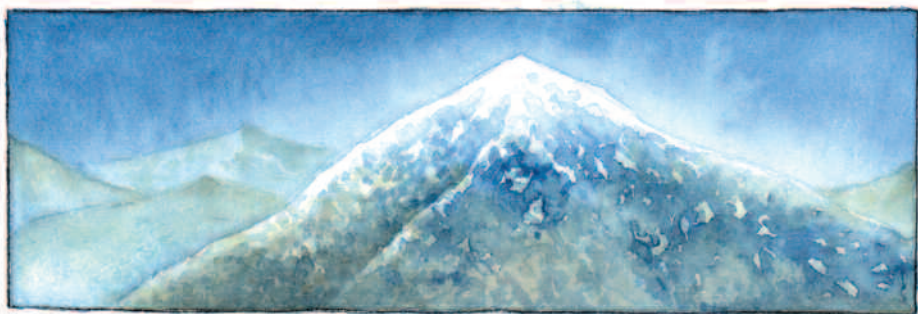
'Laat de onsterfelijken weten of het onherroepelijk is of niet', zei Hu de Machtige. 'Laat het ons weten, Arianrhod Ren, als u ons dat toestaat.'

Ze draaide haar wiel in de hemelen en las wat op het weefsel stond geschreven. 'Drie beproevingen voor de Cymro', zei ze. 'Pwyll Pen Annwn kon voor de derde keer worden beproefd; hoewel het moeilijk voor hem zou zijn om daarbij succes te hebben.'

Daarop betrad Ceridwen de zaal; zij werd vergezeld door Gwydion de zoon van Don, de inwijder. De goden stonden op en begroetten hen in naam van hemel en mens; en werden door hen op dezelfde manier begroet.

'Vertel ons over het werk waarvan u zojuist terugkeerde en wat er gebeurde', zei Hu de Machtige.

'Wij hebben net de derde beproeving van Pwyll Pen Annwn

achter de rug', zei Ceridwen. 'De derde beproeving is volbracht.'

'Zeg ons, of u succes heeft gehad', zei de Machtige. 'De goden willen dit graag weten.'

'Wat een ellende, dat het zover moest komen', zei ze. 'Luister, dit is wat er gebeurde', zei ze. 'Ik beproefde hem niet door trots maar door medelijden. Ik gebruikte bezweringen die nog nooit hebben gefaald, maar hij weerstond ze. Toen nam ik mijn toevlucht tot de laatste van alle bezweringen, overeenkomstig lot en wet, gebruik, regel en noodzakelijkheid, en oefende al mijn kracht uit. Ik ging naar hem toe in de gedaante van Rhianon Ren; maar weinigen, behalve de onsterfelijken, zouden hierdoor niet zijn misleid. Zijn inzicht werd minder helder. Zijn doel stond hem niet meer zo duidelijk voor ogen. Zijn hart was niet zo onwankelbaar meer. Hij werd door verdriet en tranen overmand. Hij kwam naar beneden van de Gorsedd; hij verliet de troon waarop hij de wacht moest houden.'

De goden schudden langzaam en droevig het hoofd, verdiept in innerlijke overdenkingen. 'Wat een ellende, dat het zover moest komen', mompelden ze.

'Laat de vrouwe van de Doniaid het lot verkondigen', zei Hu de Machtige.

Arianrhod draaide haar wiel.

'De onsterfelijken storten geen tranen', zei ze. 'Ook dit is een mislukking.'

'Het is me reeds bekend dat de ketel voor hem in gereedheid werd gebracht', zei Hu Gadarn. 'Het is me al bekend dat hij in de ketel zou

terecht komen. Vertel ons, Ceridwen, wat er verder is gebeurd.'

(Wonderbaarlijk is Pair Dadeni, de ketel van Ceridwen Ren ferch Hu. Wie ook erin wordt gelegd, als hij dood is, zal tot het leven terugkeren; en welke naam hij tevoren ook had, daarna zal hij een nieuwe naam hebben.)

'De ketel werd gereedgemaakt', zei Ceridwen. 'Klaver en maretak, ijzerkruid en netels; van de ingrediënten die daarin moesten koken, ontbrak er niet één. Ik bracht Pwyll door de lucht van Gorsedd Arberth naar het huis van de ketel; slaap en vergetelheid kwamen over hem terwijl ik hem daarheen bracht. Maar wat er daarna gebeurde, kan het beste door Gwydion ab Don worden verteld.'

Nu stond Gwydion de zoon van Don, de inwijder, op. Hij was het die Brython, Eurwys en Euron, en Euron en Modron inwijdde, ja vijf bataljons van de Machtige Wijze. Hij had het uiterlijk van een bard die, wanneer hij zong, de wind tot bedaren bracht om naar zijn verzen te luisteren; en als hij een verhaal vertelde, zou het wel kunnen gebeuren dat de koninklijke sterren zich aandachtig van hun tronen naar hem toe bogen en, als hij dat zou willen, wel duizend eeuwen lang; en ze zouden hun stralende pracht vergeten tot het verhaal ten einde was. Hij had een staf van elzenhout in de hand, beslagen met nagels van Welsh goud; daarmee kon hij wonderen verrichten, wanneer hij dit maar wenste.

'Negen vorstelijke en schone jongelingen waakten naast de ketel,' zei hij, 'en ikzelf als leider was de tiende. Zodra Pwyll Pen Annwn van de troon op Gorsedd Arberth opstond, kookte de vloeistof over; ze ging verloren en kon niet worden gered. Ik bewaarde de drie druppels wijsheid, maar ik begreep dat ze niet voor Pwyll waren bestemd. Toen vulde ik het vat opnieuw en legde alle kruiden die daar waren erin, zodat het voor de hoofdman gereed zou zijn, wanneer de koningin van de wereld hem zou brengen. Als de Machtige dat zou willen, laat hij dan aanwijzingen geven voor wie de druppels bestemd zijn.'

'Wanneer we kijken naar diegenen die ze nodig hebben onder de Cymry van het Eiland van de Machtigen,' zei Hu Gadarn, 'wie is dan de beste en verdient ze het meest?'

‘We hebben Teyrnion Twrf Fliant’, zei Ceridwen. ‘Het zou moeilijk zijn zijn gelijke te vinden, zelfs als men het gezichtsvermogen van Drem, de zoon van Dremidyd had.’

(Wanneer de mug ’s ochtends met de zon wakker werd, kon Drem dit vanaf Gelliwic in Cornwall zien, en dit was net zover weg als Pen Blathaon in Noord Brittannië.)

‘Arianrhod Ren,’ zei Hu Gadarn, ‘laat ons weten, als u dat wilt, wat de koning van Gwent voor goeds heeft gedaan.’

‘Nu spande Arianrhod Ren de daden en overdenkingen van Teyrnion Twrf Fliant, koning van Gwent Iscoed, op haar wiel, liet het draaien en spon. ‘Hij heeft de drie druppels ongetwijfeld verdiend’, zei ze.

‘Zorg ervoor dat ze naar Caerlleon aan de Usk worden gebracht’, zei de Machtige; ‘laat ze vallen op de lippen van koning Twrf Fliant terwijl hij slaapt.’

(Wat hiervan het gevolg was, zal duidelijk worden in het verhaal van Rhianon en Pryderi fab Pwyll.)

‘Welke kruiden waren in de ketel, toen de hoofdman erin werd ondergedompeld?’ vroeg Hu Gadarn.

‘IJzerkruid en netels’, zei Gwydion. ‘Er werden geen andere dan deze twee kruiden verzameld.’

‘Laat de vrouwe van de Doniaid het lot bekendmaken’, zei Hu. Arianrhod liet haar wiel draaien. ‘IJzerkruid voor vergetelheid; netels voor verdriet’, zei ze; ‘verdriet en vergetelheid is het lot. Het is hem niet gegeven een van ons te worden.’

De goden zuchtten. ‘Het is hem niet gegeven’, zeiden ze.

‘Wat de koningin, de dochter van Hefeydd Hen betreft,’ zei de Machtige, ‘laat ze zich daarover geen zorgen maken; zij zal niet zonder troost en beloning blijven. Ze zal haar bergpaleis hier in Wales hebben; of Moel Siabod in al zijn majesteit, of een van de pieken van Yr Eifl, of een berg langs de Tywi in het land waarvan ze hield. Ze zal compensatie ontvangen; ze zal heersen over de Brython; overal op deze eilanden zal ze in alle dingen de gelijke zijn van de goden van de Cymry. Ze zal degene voor wie ze zich heeft in-

gespannen en voor wie ze heeft geleden vergeten; zijn lot zal haar voortaan onverschillig zijn.'

De onsterfelijken knikten. 'Minder dan dat zou ongepast zijn', zeiden ze.

Toen stond Rhianon op. Haar lichaam rustte op dat moment in het paleis in Arberth; maar zijzelf was bij de goden die vergaderden in de Wyddfa.

'Dit zal niet gebeuren', zei ze. 'O Machtige, ik verbaas me hierover. O geslacht van Hu Gadarn, denkt u op deze manier nieuwe goden onder de mensen te kunnen werven? Ik zal niet toestaan dat deze man wordt vergeten. Bij Ceugant en de Eenzame die daarin woont, Pwyll Pen Annwn zal alsnog een onsterfelijke worden.'

'Zoveel konden wij niet van u vragen', zei Hu. 'Werkelijk, ook de goden kennen waardering en dankbaarheid. U heeft het recht te behoren tot de drakenfamilie van deze eilanden en als god onder de goden van de Cymry te worden geëerd. Het zou ongepast voor ons zijn meer te vragen van haar die van ver kwam om ons te helpen, of als wij haar minder toestonden. Al wat de goden van u konden vragen, heeft u volbracht en zelfs meer. Neem de beloning die u wordt aangeboden.'

'Nee,' zei ze, 'het is mij om veel meer te doen. Waar het mij om gaat is onsterfelijkheid voor Pwyll Pen Annwn, zelfs al zijn daar honderd eeuwen mee gemoeid. Als de beloning die mij wordt aangeboden inhoudt dat hij zou worden vergeten en zijn kans op goddelijkheid zou worden verspeeld, dan zou ik er liever voor kiezen vele levens in vergetelheid door te brengen. Ik kan niet toestaan dat al uw pogingen om de onsterfelijkheid in hem op te wekken verspilde moeite zullen zijn. Mijn inspanningen zullen u twee goden schenken: Pwyll Pen Annwn en Pryderi fab Pwyll. Bovendien zal ik op aarde blijven om de Dimetiërs te beschermen.'

'Pwyll Pen Annwn heeft hen overgeleverd aan Ab Cilcoed. U noch een van ons zou hem kunnen verjagen.'

'Ik kan het land voor mijn heer Pwyll bezet houden', zei ze. 'Ik zou de overwinning van Ab Cilcoed op duizend manieren kunnen

verhinderen; en dit zal mij ongetwijfeld lukken.'

'Laat de dochter van Don Ren het wiel draaien', zei de Machtige. 'Laat het lot van de prinses ons bekend worden.'

Arianrhod draaide het wiel.

'Het is bekend welk lot haar werd aangeboden', zei ze. 'Als ze het aanneemt, staat haar dit te wachten: niemand van ons zal meer eer genieten dan zij. Wat haar zoon Pryderi betreft, geen kwaad zal hem overkomen; hij zal door de besten onder de Cymry worden grootgebracht. Het zou zelfs kunnen gebeuren dat wat Pwyll overkwam, ook hem zal overkomen; en het zou kunnen dat hij zal slagen daar waar het zijn vader niet lukte, en dat hij onsterfelijk zal worden.

Maar mocht ze dit lot niet aanvaarden, dan zal het volgende gebeuren. Men zal haar de dood van haar zoon ten laste leggen; het is al bekend dat Ab Cilcoed hem heeft gestolen; en men zal haar hiervan niet kunnen vrijpleiten. Vele jaren lang zal ze daarvoor boete doen door van zonsopgang tot zonsondergang bij de paleispoort in Arberth te zitten, en ze zal iedereen die erom vraagt moeten laten weten op welke grond ze is veroordeeld om daar boete te doen. De drie vredezingers zullen haar niet troosten. Ze zal niets van Pryderi horen tot hij volwassen is; en zelfs dan is het onzeker of ze van hem zal horen. Het is niet bekend of ze ooit iets over Pwyll Pen Annwn te weten zal komen. Ze zal nauwelijks de kans krijgen iets tegen haar vijanden te beginnen; het zal haar moeilijk vallen haar vrienden tegen hen te beschermen. Ook zal ze blind zijn. En tenzij Pryderi of Pwyll haar komt redden, zal haar toestand zo blijven, tot ze verkiest van dat lot afstand te doen, en het lot dat Hu Gadarn haar aanbood te aanvaarden.

Maar als ze dit lot op zich neemt, zou het inderdaad zo kunnen zijn dat Pwyll Pen Annwn door haar wordt gered. Het zou kunnen dat hij voor de tweede keer in de ketel terechtkomt en daar de vier kruiden vindt; en zelfs dat hij tenslotte onsterfelijkheid verwerft. Maar het is onzeker; het hangt af van de daden en gedachten die ik vanaf nu als spinsel van hem krijg. Als hij van onvolkomenheden blijk geeft, kan hij niet worden gered.'

‘We hebben medelijden met u, Rhianon’, zeiden de goden. ‘We betreuren het dat u zo’n lot moet ondergaan.’

‘Heeft u met mij te doen?’ zei ze. ‘Steeds heb ik het vooraf geweten. Ik kwam uit mijn vaders rijk omwille van Pwyll Pen Annwn en de Cymry van het Eiland van de Machtigen, en om de gelederen van de goden te versterken, zoals u weet. Ik zie hierin weinig kwaads. Zelfs als het lot erger was, zou ik het aanvaarden. Ik zou het niet uit de weg gaan zolang er nog een mogelijkheid is het goddelijke in deze hoofdman op te wekken. Zijn uw legers zo zegevierend aan de grenzen van de ruimte dat er geen behoefte aan nieuwe krijgers is? Pwyll Pen Annwn zou een heel goede bondgenoot zijn; op de dag van de strijd zou hij met een leger gelijkstaan. Ik weet hoe verheven zijn ziel is – hij die zo onstuimig is als het vuur in een schoorsteen. Ik twijfel niet om dit lot op me te nemen.’

Hu de Machtige stond op van zijn troon. ‘Laat het zo zijn’, sprak hij.

Toen stond Gwydion op. Hij werd door een aureool van goud en groen omgeven; vluchtige, juweelkleurige nevels dreven om hem heen; zijn haar had de grootse pracht van een pauw. ‘Edele vrouw,’ zo sprak hij, ‘als het van mij afhangt zal Pwyll Pen Annwn zeker naar de ketel worden gebracht; het zal voor mij een eer zijn dit te doen.’

Toen kwamen de oorspronkelijke barden van hun schitterende tronen; in vlamme, grote, wonderlijke schoonheid kwamen ze en bogen zich voor vrouwe Rhianon: Plenydd, Alawn en Gwron. ‘Als de prins, de zoon van Don Ren, dit volbrengt’, zeiden ze, ‘en Pwyll Pen Annwn niettemin met tegenslag te maken zou krijgen, zullen wij geen dag of nacht rusten, vóór we hem daarvoor hebben gecompenseerd; en we zullen voor hem werken en naast hem staan voorzover het ons is toegestaan; en dit zullen we ook doen voor Pryderi fab Pwyll.’

Toen zei Hu de Machtige: ‘Luister, u onsterfelijken. Mocht het gebeuren dat Pwyll Pen Annwn tenslotte slaagt, dan geldt de volgende belofte: veel grootser zal zijn troon en luister hier in ons midden zijn dan wanneer hij nu onder ons was gekomen. En veel

grootser zal ook de troon en de luister van de prinses zijn.'

De ochtend brak aan, en Rhianon keerde terug naar haar slapende lichaam in het paleis van Arberth en ontwaakte. Aden Fwynach was verdwenen; Pryderi was gestolen. Het hele lot dat Arianrhod haar had voorspeld, kwam over haar heen. Het licht week uit haar prachtige ogen; haar mooie haar werd wit. Elke ochtend ging ze bij de paleispoort zitten om boete te doen. Toen ze haar ervan beschuldigden haar kind te hebben omgebracht, gaf ze zich geen moeite hun te antwoorden. Jaar na jaar verstreek. Steeds waakte de teulu over haar, beschermde haar, en ze onderwees hen in de geheime wijsheid. Er was niets zo mooi in het prachtige Dyfed als de oude, blinde, mooie koningin, die in haar majesteit en droevige waardigheid bij de poort zat. Iedere dag kwamen er drie langs die ze niet zag en van wie ze niets hoorde: Plenydd, Alawn en Gwron; ongetwijfeld waren ze de schoonste, de meest geliefde van alle onsterfelijken. Nacht na nacht zag ze in haar slaap Arianrhod Ren, gekleed in glorieuze goddelijkheid.

'O, lieveling, lieveling van het geslacht Hu,' zei Arianrhod, 'bent u nog bereid het betere lot aan te nemen?'

'Ik heb het op mij genomen', zei Rhianon. 'Het betekent nu lijden en blindheid en lang wachten; om uiteindelijk Pwyll Pen Annwn te redden.'

Dit is het einde van het eerste deel van het Lot van de vorsten van Dyfed; namelijk het verhaal van Pwyll en Rhianon. Daarin wordt verteld wat Pwyll op Gorsedd Arberth overkwam, het wordt ook *Het boek van de drie beproevingen van Pwyll* genoemd.

Het verhaal van Rhianon en Pryderi,
of het boek van de drie bijzondere
vaardigheden van Pryderi fab Pwyll

Dit is het eerste deel van het verhaal van Rhianon en Pryderi,
getiteld:

De merrie en het veulen van Teyrnion Twrf Fliant

Het laten vallen van de drie druppels wijsheid op de lippen van Teyrnion

Men weet al dat Teyrnion Twrf Fliant in die dagen koning van Gwent Iscoed was; hij had zijn meerdere niet op de drie Eilanden van de Machtigen, en het is twijfelachtig of hij zijn gelijke had. Pwyll zelf was door hem opgeleid en had vele vaardigheden van hem geleerd, zoals het schrijven van gedichten, de hoffelijkheden van de krijgskunst, de negen vormen van jagen en de wetten van Dyfnwal Moelmud, de negen mannelijke sporten en het rechtvaardig besturen van koninkrijken. Door zijn wijsheid en grootsheid van ziel had hij zich zo'n naam verworven dat in die tijd geen koning zijn zonen

ergens anders heen wilde sturen om te worden opgeleid dan naar Caerlleon aan de Usk; onder de pleegzonen van Teyrnion waren prinsen uit Spanje en Perzië, uit Alban en Llychlyn, uit Cornwall en Corsica en uit India zelf en de landen eromheen. Allen werden een steunpilaar voor rechtvaardig leiderschap, een krijgshaftige draak op het slagveld.

In de koningsstal te Caerlleon stond een van de grote schatten van het Eiland van de Machtigen: de meest weergaloze en prachtigste merrie in de wereld. Ze was het kind van dezelfde vader en moeder als Blodwen, de merrie van Pwyll; maar velen vonden haar een nog beter ros dan Blodwen. Zelfs de winden van de hemel konden haar niet inhalen wanneer ze deze wenste voor te blijven. Tien mannen konden haar niet tegenhouden wanneer ze vooruit wilde. In haar hele leven was nog nooit een bevelend woord van haar meester nodig geweest; door haar liefde voor hem wist ze eenvoudig wat hij wilde zonder dat hij een woord hoefde te spreken. Bovendien kon haar berijder in een gevecht nooit gewond raken; en waar ze haar schelpvormige hoeven ook plaatste, al was het op een steen die van een berg afrolde, dan werd hij vaste grond onder haar; al was het op de groenste plek in het moeras, dan werd deze, wanneer ze haar betrad, zo hard als de beste weg in de wereld. Ze droeg de naam Fflamwen Aden Goleu; en ze was even voortreffelijk onder de paarden als haar heer onder de koningen.

Elk jaar kreeg ze op de laatste avond voor de maand mei een veulen even prachtig als zichzelf. Het was iedereen bekend dat het hele eiland eer werd betuigd wanneer zo'n veulen niets overkwam tot het volwassen was. Geen koning in Brittannië of hij zou zijn beste bezittingen voor zo'n veulen hebben gegeven, als Teyrnion iemand was geweest die zou verkopen wat hij als een geschenk zou kunnen weggeven. De gekroonde koning van Londen en de verheven koning van Tara in Ierland hadden zulke geschenken van hem ontvangen; zo ook Taliesin, het hoofd van de barden, en de aartsdruïde van Ynys Fon, en Paris de koning van Frankrijk. Maar nu was er al twee keer geen veulen te vergeven geweest; en dat was een reden tot grote

droefheid voor het hele Eiland van de Machtigen. Wel werd er 's nachts een veulen geboren, maar bij het krieken van de ochtend werd het uit de stal geroofd.

Het verhaal van Rhianon en Pryderi begint in de nacht toen Ceridwen met haar intriges op Pwyll de overwinning behaalde, en toen de goden bijeenkwamen om te vernemen welk lot hem door het spinnewiel van de dochter van Don zou worden toebedeeld. De nacht daarop zou het derde veulen uit de stallen van de koning van Caerlleon worden gestolen, als de diefstal niet werd verhinderd. Zó luidt het verhaal van de diefstal van de eerste twee:

Het eerste jaar was niemand bang voor diefstal geweest, en er waren geen wachten in de stal geplaatst afgezien van de zeven stal-knechten van Fflamwen; voorzover bekend waren het de beste stalknechten die men in die tijd kon krijgen, wat ook gepast was voor zo'n voortreffelijke merrie. De slaap had hen allen overmand, en 's ochtends was het veulen verdwenen. 'Volgend jaar moeten we de wacht houden', zei Twrf Fliant.

Toen de laatste avond vóór mei aanbrak, liet hij zijn pleegzonen de wacht houden: twintig dappere, waakzame, edelmoedige prinsen, die hem allen graag wilden dienen. Elk van hen zou gemakkelijk negen dagen en nachten zonder ophouden kunnen vechten, of waken, of deelnemen aan feestelijkheden en een heldenkamp. Ze bevonden zich in de stal bij de merrie; bovendien waren er negen grote druïden uit vriendschap voor Teyrnion uit Mon gekomen, om de negen magische passen te maken en op de binnenplaats van de stal krachtige onbegrijpelijke toverspreuken te zingen; want het was voor iedereen duidelijk dat het stelen meer een zaak van magie was dan van gewone diefstal.

Rond middernacht verhief zich een wonderbaarlijke muziek, die de strijd aanbond met het zingen van de druïden, tot ze de een na de ander hun spreuken vergaten en begonnen te knikkebollen en te dromen, alsof ze gedurende hun hele leven geen geheimen hadden geleerd. De muziek dreef naar binnen door de muren van de stallen. 'Hier komen de betoveringen', zeiden de prinsen. Ze begonnen zo

hard te schreeuwen als ze konden; slechts weinigen zouden beter of harder hebben kunnen schreeuwen. Maar het geschreeuw zelf werd in een melodie omgezet, de meest meeslepende ter wereld. Tien van hen vielen ter plekke in slaap.

De rest verzamelde zich rondom de merrie en het veulen, en begon luid te lachen om wakker te blijven, en ze drukten de punt van hun zwaard in de palm van hun hand. Prachtige wolken kwamen aangedreven; tovernimfen bogen eruit neer die liederen aanhieven die een storm zouden doen bedaren. *'Tussen aarde en hemel',* zo zongen ze, *'zijn er rijken, prachtiger dan robijnen, eilanden die het hart van de opaal beschamen, waar ziekte en ouderdom nooit voorkomen. Zouden de helden die zich daarheen begeven geen schoonheid en vrede erven?'* Vijf gaven antwoord door met hun zwaarden om zich heen te slaan; maar vijf anderen werden gegrepen door het verlangen naar wat werd beloofd en gingen tot de ochtend op in een overvloed aan heerlijke dromen, maar werden daarna door verbittering achtervolgd.

Toen de betovering afnam, was het veulentje nog ongedeerd; en de vijf prinsen hielden nog steeds de wacht. Groot was hun blijdschap, omdat ze dachten de betoveringen de baas te zijn; maar de ongerustheid van Fflamwen Aden Goleu was nog even groot als tevoren. Ze jubelden nog over hun overwinning, toen ze talloze legers hoorden die de stad waren binnengevallen en die luide strijdkreten aanhieven. Geroep en gekerm klonk door de straten; met het krijgsgeroep van de Gwyddel Ffichti van Ierland, en de mannen van Gwent, niet gereed om hen het hoofd te bieden. Ze keken elkaar ver twijfeld aan; ze kregen hierdoor de indruk dat Teyrnion met de Gwyddel Ffichti in oorlog was geraakt en dat Caerlleon werd belegerd. Ze twijfelden eraan of ze hun wacht zouden opgeven om dit nog grotere gevaar onder ogen te zien. Ze hoorden hoe er mannen op de binnenplaats van de stal sprongen, het gebeuk van bijlen op de deur, geschreeuw en verwarring aan alle kanten. Het was duidelijk dat de binnenplaats vol mensen was; ze zouden met z'n vijven een heel leger tegenover zich hebben, en zo'n verleiding was niet te

weerstaan. Ze verlieten de stal en renden naar de deur; ze ontgrendelden de deur en wierpen haar open; heerlijk zou het zijn om te vechten na al die bekoorlijke betoveringen. Toen ze de nacht in keken en naar de sterren, werd het plotseling stil. Vage schaduwen versmolten en verdwenen; niets bewoog zich in het maanlicht op de lege binnenplaats. Geen geluid was hoorbaar behalve wat geblaf en hanengekraai in de verte. Ontsteld keken ze elkaar aan; zonder een woord te zeggen haastten ze zich terug naar de stal. Fflamwen Aden Goleu keerde hen de kop toe toen ze bij haar kwamen; ze zagen hoe er langzaam tranen uit haar ogen stroomden. Het mooie veulen dat ze aan haar zijde hadden gelaten, was verdwenen.

Een jaar was verstreken op een dag na, en terwijl Pwyll Pen Annwn op Gorsedd Arberth de wacht hield en de intriges van Ceridwen weerstond, beraadde Teyrnion Twrf Fliant zich met zijn druïden en pleegzonen over de wacht bij Fflamwen Aden Goleu de

komende nacht. 'Laat onheil mij treffen', zei hij, 'als een ander de wacht zal houden dan ikzelf.'

'Heer,' zeiden ze, 'voor een regerend vorst is het niet gepast dit soort werk te doen. Laat ons de wacht houden in de stal.'

'Geen sprake van', zei hij. 'Gewaakt zal er worden, en als iemand zal waken, dan ben ik het.'

'Iedereen die helemaal alleen aan de betoveringen weerstand biedt, komt in levensgevaar. Laat ons met u meegaan', zeiden de pleegzonen.

'Nee en nog eens nee', zei Teyrnion. 'Niemand zal mij vergezellen en niemand zal binnen gehoorsafstand zijn.'

Die nacht, terwijl hij op zijn ivoren rustbank lag, werd hij gewekt door de aanraking van een waterdruppel die op zijn lippen viel; hij sprong op, want hij voelde een strijd lust en kracht in lichaam en ziel zoals hij nog nooit had gekend, zelfs niet in de beste dagen van zijn jeugd of tijdens het oorlogvoeren vóór Pwyll bij hem kwam om te worden opgeleid.

'Wat is dat?', zei hij. 'Het zal een van de onsterfelijken zijn.'

Het meest wonderlijke gelach in de wereld klaterde door de zaal. 'Slaap verder, slaap verder, Twrf Fliant', klonk het gelach. 'Het is niets anders dan de kunst van oorlogvoeren in vreedstijd.'

Teyrnion ging weer liggen; hij kende de stem van een god, en dacht er niet over iets anders te doen dan te gehoorzamen. Nauwelijks was hij in slaap, toen de tweede druppel zijn lippen beroerde; wat toen door zijn aderen vloeide, toen hij zijn ogen opende, was een kalmte die ongestoord zou blijven in het dal wanneer de bergen met elkaar een oorlog zouden beginnen.

'Wat is dat, o lachende over de schoonheid van de wereld?' zei hij. 'Wat is het ditmaal, o Gwydion met uw vele betoveringen?'

Opnieuw klonk het gelach door de zaal met een dartel, vrolijk geklater van rustige muziek. 'Slaap verder, slaap verder, beste Twrf Fliant', sprak de godenstem in de duisternis. 'Het is niets anders dan de kunst vrede te bewaren in oorlogstijd.'

Teyrnion gehoorzaamde en binnen enkele minuten sliep hij weer.

Opnieuw ontwaakte hij door een druppel die op zijn lippen viel; en nu voelde hij dat hij zo'n visie had verkregen, dat hij slechts hoefde te kijken om de geheimen van het heelal te zien, of de goden aan het werk in hun hemelse zalen of in de bergen, of in hun onzichtbare paleizen op golven die geen spoor achterlaten. Ditmaal kon Teyrnion ongehinderd zijn eigen gelach vermengen met het goddelijke gelach dat om hem deinde en klaterde.

‘Wat is dat, heer Gwydion?’ zei hij. ‘In naam van hemel en mens, wat is dat?’

‘O Teyrnion, Teyrnion bach, u had daarvoor niet wakker hoeven te worden’, zei de ander. ‘Vannacht is om te slapen, en de volgende nacht om te waken’, zei hij. ‘Het is niets anders dan de spreuk van het bos, het veld en de berg. Het is slechts de toverspreuk van de drie plaatsen in Wales, waarmee men alles kan bedwingen en waarmee men onzichtbare dingen kan beheersen.’

Teyrnion wist nu dat de goden hem de drie druppels wijsheid uit de ketel van Ceridwen hadden gegeven, die sterfelijkheid in onsterfelijkheid, menselijk leven in goddelijk leven veranderen. Hij verloor zijn kalmte en zelfbeheersing niet, en draaide zich opnieuw om, en niets verstoorde zijn slaap tot de ochtend. Wie hem de volgende dag ontmoette, begreep dat de betoveringen in de stal de volgende nacht zouden worden overwonnen.

De merrie en het veulen van Teyrnion Twrf Fliant, en het vinden van Gwri Gwallt Euryn

Die ochtend stuurde hij zijn pleegzonen voor een dag en een nacht naar Garth Maelor om met de koning van Glamorgan in het dal te gaan jagen. Zodra ze waren vertrokken, verzamelde hij zijn hele leger en stelde het op aan de oever van de Hafren bij Aberrhymni, 'om te waken tegen een inval uit Ierland', zoals hij zei. Daarop reed hij snel terug naar Caerlleon; niemand bleef bij hem in de stad behalve oude mannen, vrouwen en kinderen. 'Zo is het goed geregeld', zei hij. 'Nu zal ik in vrede de wacht kunnen houden.'

Vroeg in de avond ging hij de stal binnen en nam plaats bij de merrie. Toen hij binnenkwam keerde ze de kop naar hem toe, en zodra ze zag wie het was, lachte ze in zichzelf. 'Nu zal er een einde aan de betovering komen', dacht ze. Wat het veulen betreft, zijn hoeven waren meer verfijnd dan een zeeschelp; het was volmaakt gebouwd, had prachtige ogen en stond stevig op zijn benen; geen haar op zijn lichaam was zwart of grijs, vaal, kastanjebruin of rossig; geen ervan was minder wit dan bergsneeuw, of een aprilwolk, of zeeschuim, of een lelieblaadje, of de weerkaatsing van vleugels en borst van de zwaan op het water van Safaddon.

'Je zult in staat zijn de wind op te jagen', zei Teyrnion, al strelend. 'Tenzij je een betere naam wordt gegeven, zal ik je Gyrru'r Gwyntoedd noemen.' 'Ja, precies', vond de merrie, terwijl ze erover nadacht. 'Gyrru'r Gwyntoedd, zo zal hij heten.'

De koning hield de wacht. Hij ijsbeerde door de stal en hield soms even stil om Fflamwen en het veulen te strelen, en de gedachten die hem bezighielden met hen te delen. De merrie was vervuld van een diepe tevredenheid, zoals ze drie jaar lang op de avond vóór mei niet meer had gekend; de stilte werd nauwelijks door het bewegen van haar mooie hoeven verbroken. Het veulen was in het bijzijn van de koning zo mak en onbevreesd, alsof ze

samen al vele gevechten hadden meegemaakt.

Rond middernacht was het alsof de blaadjes van een rode roos onzichtbaar door de lucht dwarrelden. Langzaam veranderde de stilte in een soort muziek, waardoor het leek of de dromende maan en de sterren zich over Gwent heenbogen, en op hun zilveren harpsnaren lage, harmonisch klinkende, slepende tonen aansloegen, die over bossen en paleizen zweefden, even zacht als disteldons op de wind zweeft, of als sneeuwvlokken in het voorjaar vallen wanneer het windstil is. Een lied kwam door de vensters naar binnen, een wonder van kalmte en dromen:

*Rust, koning van Gwentland, rust,
Onder de eenzame maan!
Daden vormen een zwervend bestaan,
Dromen, doe dat gerust.*

*Droom verder, droom!
Wat doet de mens toch in zijn veldslagen,
Met zijn paarden en met zijn strijdwagen?
– Schuim op een kronkelende stroom,
Schuim op een luidruchtige stroom.
Laat dat rusten onder de sterren,
En droom met welbehagen!*

De lucht was vol met miljoenen onzichtbare spinners, die rondom hem zilveren webben van slaap en zoete vrede weefden.

*O, staak nu uw strijd!
Alleen schoonheid draagt bloem
In onze maanbleke vredestijd.
Hier kent men geen dood of doem,
Geen oorlogsvisieo;
Slechts reine schoonheid draagt bloem
In onze witte vredestijd!*

De muziek deinde door de lucht, zwol aan en stierf weer weg; mysterieuze bloesems bloeiden en glinsterden overal: witte, wasachtige bloemen met zo'n honingachtige droomgeur dat een strijdlustig leger op het moment van overwinning door deze maar één keer in te ademen in een stille sluimer zou worden gewiegd. Zwaarden die door de lucht vlogen om helmen te doorklieven, zouden op de aarde zijn gevallen. Armen die speren wilden wegslingeren, zouden krachteloos naar beneden gaan hangen. Oogleden zouden over vermoeide ogen zijn gevallen, ogen die een ogenblik eerder van strijdlust hadden gestraald. Kelen zouden zijn verstomd, midden in de strijdkreet. De slaap zou de machtigen, de vurigen, de wakkeren, de woeden hebben overmand; maar de slaap kon koning Twrf Fliant niet overmannen.

*Droom, koning van Gwentland, droom!
Droom nu het tijd voor dromen is.
Heldendaden van koningen en hun vazallen,
Zijn maar bladeren die vallen
En verdorren, en waarheen ze gaan
Wordt alleen door de vier windrichtingen verstaan.
U, koning van Gwentland, droom
Nu het tijd voor dromen is!*

Fflamwen Aden Goleu keek in de ogen van de koning, en hij in de hare. Het leek haar dat ze nooit iemand had gezien die minder geneigd was tot slapen en dromen dan hij. 'Inderdaad,' dacht ze, 'nu zal aan deze betovering een einde komen.'

De stal vulde zich meer en meer met bloesems, geuren en muziek. De witte wonderbloemen begonnen op de muziek te bewegen en te golven, waarbij ze schitterden als opaal, groeiden en veranderden, tot ze hun bloemvorm verloren en de vorm aannamen van de kinderen van schoonheid, het geslacht van Gwyn de zoon van Nudd. Ze waren er in grote menigten en vulden de lucht met de ene kring na de andere, steeds hoger. Hun vleugels hadden alle kleurschakeringen

van de iris, de roos en de pauw. Hun ragfijne luchtige gewaden hadden de zachte glans van parelmoer. Als hoofdhaar hadden ze een verentooi gekleurd als de nacht die samenvloeit met de dageraad. Zonder zorgen was hun gelaat; hun ogen waren zacht, donker, stralend en ondoorgrondelijk, en spraken van ontelbare oeroude dromen. Zachter was hun lied dan de avondwind tussen het riet van de Teifi; dan de roep van verre wateren uit het dal wanneer de maan schijnt in een augustusnacht; slaapverwekkender was het dan het eenstemmige gegons van bijen tussen de lindebloesems op een wolkenloze julidag. In langzame en sluimerwevende dansen zweefden, golfd en zwierden ze om hem heen. Steeds lager en dichterbij kwamen ze, terwijl een lied als een zucht, zachter dan een droom, door hun kringen voer. Hij stond naast het veulen en wachtte. Hij kon hun adem voelen op zijn gelaat; deze was zoeter dan de geur van viooltjes. Hij boog het hoofd en begon te knikken en te knikken; zijn oogleden bedekten zijn ogen. 'Hoe nu,' dacht Fflamwen met een zucht, 'dreigt alles toch weer te mislukken en komt er helemaal geen einde aan?'

Hij had één arm om haar hals geslagen; hij leunde met zijn hoofd tegen haar hals, alsof hij sliep. Ze keerde de kop stilletjes weer naar de ruif en lachte inwendig. Zijn hoofd zakte al knikkend; zijn regelmatige ademhaling wekte de indruk dat hij sliep. Zachte vingers beroerden zijn oogleden; tedere armen bogen zich om zijn leden. Het zachte zingen ging over in een lach; een zilveren triomfantelijke lach rees op naar de daksparen. Maar deze werd plotseling onderbroken door het snakken naar adem; hij had een arm uitgestoken en de prins van de zangers gegrepen en trok hem naar beneden tot hij vóór hem op de stalfvloer neerknielde.

Daarop ging een zucht door de hele wolk ervan, en ze waren verdwenen. Het licht en de schaduw uit de lantaarn vielen op de voederbak, de ruif en de daksparen; het was alsof er in de wereld nooit betoveringen waren geweest.

'En nu,' zei Teyrnion, 'zou het beter zijn als ik uw leven zou beëindigen.'

‘Doe het niet’, zei de ander. ‘Wanneer u me in leven laat, zal ik u niet meer tegenwerken.’

‘Ik weet het niet’, zei Teyrnion. ‘Niet om aan te horen was het geluid van het lied dat u heeft gezongen.’

‘Het was het lied dat we gedwongen werden te zingen’, zei de ander. ‘Voor hem die macht over ons heeft, zingen we wat hij verkiest.’

‘Het zingen dat u liet horen, verdient beslist de dood’, zei Teyrnion. ‘Wie dwong u de merrie bang te maken?’

‘Uw vijand en de hare. Als ik in leven zou blijven, zou ik u dienen en voor u zingen, overeenkomstig uw verlangens en uw bevelen, en zelfs met de gedachten die u misschien nooit heeft uitgesproken; en dit zullen we doen, ik en de hele menigte die bij mij was, vanaf dit moment.’

‘Goed dan, laat uw volk een lied aanheffen’, zei Teyrnion. ‘En als het gezang goed is en in overeenstemming met mijn verlangens, en zelfs met de gedachten die ik misschien nooit heb uitgesproken, dan zal ik erover nadenken, en uw voorstel overwegen, en u zeggen wat ik met u van plan ben. Maar als het minder dan dat is, zal ik u het bang maken van de merrie betaald zetten.’

Nu begon de ander te zingen; vurige blijdschap en levendige onstuimigheid klonk zelfs in de meest slaapverwekkende tonen. Het lied werd door de hele menigte overgenomen; hoewel onzichtbaar, verspreidden ze hun harmonieën over Gwent Iscoed, tot de tonen van Henffordd tot Aberrhymni neerdaalden als de eerste regendruppels na de droogte, als de strijdkreet van een bevriende krijgsmacht die de oren bereikt van de wanhopigen, de belegerden; of als de krijgsmuziek die op de harp klinkt voor strijders die onrustig zijn geworden na een lange periode van vrede. Niemand zou treurig kunnen blijven bij het luisteren naar een lied met zo’n onsterfelijke triomf en kracht; de ruziezoekers zouden vredelievend worden; zelfs de kwaadwilligen zouden geen ellende meer veroorzaken.

‘Wel, wel,’ zei Teyrnion, ‘het zal u worden vergeven omdat u nu zo mooi zingt. Maar weinigen zouden zeggen dat deze zang vals of

onaangenaam klonk. En nu,' zei hij, 'bij het bos, het veld en de berg, ga heen en zing overal waar er in het universum kwaad is een lied zoals dit.'

Hij hoorde hen gaan; hij wist dat de spreuk van de drie plaatsen niet kon worden verbroken. 'Twee van de druppels hebben me een dienst bewezen', zei hij. Het veulen was niets overkomen.

Het lied stierf tenslotte weg in een stilte die door geen veraf klinkend geblaf, door geen hanengekraai of het gekras van uilen uit het bos werd verbroken. Langzaam ijsbeerde de koning in de stal. Fflamwen zocht weer vredig haar haver op en besnuffelde en liefkoosde haar veulen. Plotseling leek het alsof de diepe vrede van de nacht daarbuiten door geluiden in de verte werd verstoord; hij stond stil en luisterde lange tijd. Het kon het gestamp van legers zijn die ten strijde trokken, het gestamp van hoeven in de verte; het konden strijdkreten zijn of het geknars van de wielen van ongeduldige karren. Langzaam kwam het hele krijgsgedruis dichterbij; het waren twee legers die met elkaar streden, tussen daar en Aberrhymni; en ze kwamen steeds dichterbij. Soms leek het alsof ze buiten de muren van Caerlleon waren, en soms in de stad zelf. Hij kon de stem horen van Gwron Gwent, zijn penteulu, en het aanheffen van zijn eigen strijdkreet beantwoord door de strijdkreet van de mannen van Ierland. Hij hoorde het gekraak van instortende huizen, het gegil van vrouwen en kinderen; door het venster zag hij een zee van vuur. Het gevecht kwam steeds dichterbij; de binnenplaats van de stal zelf vulde zich met verwoed vechtende legers. Het gekletter van staal, het gewentel van driftige wielen, het geknars van strijdagens, het gestamp van hoeven en het geschreeuw van gewonde paarden, schelle kreten en gejammer, en het woeste gebrul van twee grote strijdkreten – niets dan de stalmuren scheidden hem ervan.

'Teyrnion! Teyrnion!' riep de Gwyddel Ffichti; 'waar is koning Twrf Fliant? Vóór deze nacht werd er nooit gezegd dat hij op het slagveld bang was voor de mannen van Ierland.' 'Teyrnion! Teyrnion!' riepen zijn eigen mannen; 'waar, in naam van hemel en mens, is koning Twrf Fliant? Nooit eerder heeft men kunnen zeggen dat hij er niet was

wanneer de legers van Gwent te Caerlleon werden verzameld.' Zo raasde de strijd om hem heen; hij hoorde dit alles maar zag nog niets. Plotseling vielen in het heetst van de strijd en verwarring de stal-muren omver, maar het dak op de vier hoekbalken die de spanten ondersteunden, bleef overeind. Hij keek om zich heen; rondom hem woedde een razend gevecht, huilend en tierend, luider dan een storm in het woud, wilder dan de storm op de kolkende zee.

Ze stonden daar met z'n drieën onder het dak, maar ze werden door beide legers niet opgemerkt; in het vuur van de strijd hadden ze niet gezien dat de muren van vlechtwerk en leem waren omgevallen. Gyrru'r Gwyntoedd hield de kop hoog en keek onbevreesd om zich heen; hij verheugde zich in de dingen die hij zag. Fflamwen zelf herinnerde zich de betoveringen maar half; half trilde ze van verlangen om zich in de strijd te mengen met het gewicht van haar heer op haar rug. Twrf Ffliant keek naar de talloze, fiere, in de strijd beproefde krijgers van Ierland en naar de grote, heldhaftige, vorstelijke hoofdman die hen aanvoerde. Hij keek naar zijn eigen mannen; hij zag dat hen niets kon worden verweten; hij zag de heldhaftige daden van Gwron Gwent, hun aanvoerder. Het viel hem moeilijk zijn trots te weerstaan toen hij hun heroïsche houding, hun onoverwinnelijkheid zag, en toen hij merkte dat het hun gelukt was hun hoffelijke tegenstanders te misleiden en met slechts weinigen tegen velen weerstand te bieden, zoals de ambities van de mannen van het Eiland van de Machtigen en van Ierland hun voorschreef. Rustig stond hij daar, midden tussen het geraas en lawaai van het gevecht. Zwaarden suisden en kloofden helmen; speren snorden fluitend door de lucht; sikkelwagens kwamen al maaïend aanrollen. Fflamwen hinnikte en stampte ongeduldig; ze was niet gewend rustig te blijven staan wanneer er vóór haar strijd werd gevoerd. De koning legde een hand op haar hals; ze herinnerde zich alles en boog de kop. Ze begreep dat haar heer even weinig daarop lette als hij gelet zou hebben op een vlieg die tussen de daksparren gonsde, of op een bosje stro dat uit de ruif viel. 'Ja, inderdaad,' dacht ze, 'hoewel ikzelf misschien dwaas en ontevreden begin te worden en vergeet wat ik wilde onthouden, en misschien in

slaap val terwijl ik wakker wilde blijven, zal dit niet het geval zijn met mijn heer, Twrf Ffliant. Laat leed mij treffen,' dacht ze, en keerde zich weer naar haar haver, 'als vannacht aan die vervelende betovering geen einde komt.'

Plotseling stortten de vechtenden zich luid schreeuwend op hen; blijkbaar hadden de beide machten hen tenslotte gezien. Nu delfden de mannen van Gwent het onderspit; ze bezweken voor de stormloop van de Gwyddel Ffichti, en het hele vijandelijke leger stormde op Teyrnion af. De vorst van Ierland hief het zwaard op en stootte op hem toe. 'Geef u over of sterf', riep hij.

'Verwacht geen overgave', zei Teyrnion. 'Maar velen zouden de hoffelijkheid in acht nemen.'

'Dat is waar', zei de ander. 'Ik geef u de tijd het zwaard te trekken, en als het nodig is het ook te scherpen.'

('De goden mogen hen bijstaan!' dacht Fflamwen. 'Weinigen zijn zo knap dat ze koning Twrf Ffliant kunnen misleiden.')

'O nee, goede ziel', zei Teyrnion. 'Het zwaard zal in de schede zijn vastgeroest.'

'Dan moet ik u doden', zei de ander. Zo moet het zijn. Het zwaard suisde door de lucht maar vóór het neerkwam gaf Teyrnion hem een koninklijk antwoord.

'Dat evenmin', zei hij. 'Vrede zal het zijn.'

Een zucht ging door de krijgshaftige menigte; ze verdwenen als een nevel voor de zon. Ze zagen weer de rustige stal, en het licht van de lantaarn bescheen de haverbak en de muren. Het zwaard dat getrokken was om te doden viel kletterend op de vloerstenen. Fflamwen Aden Goleu stond met haar neus in de voerbak, knabbelde rustig haar haver, en lachte inwendig. 'Goeie hemel, wat heeft deze man een moed!' dacht ze. 'Wat een edele ziel!' Maar hij die eruitzag als de vorst van Ierland lag geboeid aan de voeten van de koning.

'Ja, ja,' zei Teyrnion peinzend, 'voortaan zult u ongetwijfeld een diepe vrede ervaren. Niets zal uw rust nog verstoren.'

'In naam van hemel en mens,' zei de ander, 'bespaar ons dit lot. De dood zou beter zijn.'

‘Waarom zou de dood beter zijn? Waarom zou ik u niet dit barmhartige lot bezorgen? Ik ben niet iemand die zich wil wreken.’

‘Wij zijn van nature oorlogszuchtig’, zei de ander. ‘We zouden voor altijd wegwijnen, als we niet door heftig tumult en felle strijd in leven werden gehouden.’

‘Wie stuurde u hierheen?’ vroeg de koning.

‘Uw vijand en die van de merrie’, zei de ander.

‘Als ik u geen vrede oplegde, zou u de merrie opnieuw lastig kunnen vallen. Een merrie wenst rust op een nacht als deze.’

‘Voortaan zullen we tegen uw wil niets doen, noch iemand lastig vallen. Dood ons, maar leg ons geen vrede op.’

‘Goed dan,’ zei Teyrnion, ‘er is een mogelijkheid waarbij u geen kwaad doet en toch door strijd te voeren in leven blijft.’ Met opgeheven armen stond hij daar, majestueus als een druïde. ‘In overeenstemming met mijn wil,’ zei hij, ‘en bij het bos, het veld en de berg, ga eropuit in de wereld en voer oorlog tegen hem die u hierheen stuurde. En leef voortaan in vrede met wat het beste is, en in strijd met wat het slechtste is, in alle vier windrichtingen.’

Dat lot moesten ze vanaf dat moment dragen. De koning vervolgde zijn wacht.

Het zou geen minuut meer duren vóór de zon boven de horizon zou verschijnen, waarmee aan al het gevaar voor betoveringen een einde zou komen. Plotseling hinnikte de merrie, en bij het raam boven haar kop klonk een gekletter. Een grote klauw brak erdoorheen en greep naar het veulen; de kleinste teen ervan was zo groot als het lichaam van een volwassen man. Gyrru'r Gwyntoedd keek nieuwsgierig op, maar was niet bang. De koning stond in een oogwenk op de haverbak en stak ernaar en sloeg met zijn zwaard fel erop los. Hij verwondde hem zo, dat de klauw losliet wat hij vasthield en het in de haverbak liet vallen; hij viel met onstuimigheid aan en gaf hem geen rust. Hij mocht groot en sterk en hard als staal zijn, en verscheurende, wrede klauwen hebben, tegen Teyrnion was hij niet opgewassen. Toen hem zeven schrikwekkende slagen en zeven diepe wonden waren toegebracht, werd hij door het venster teruggetrokken.

Teyrnion sprong terug op de stalvloer. De zon was opgegaan en de betoveringen waren voorbij. Gyrru'r Gwyntoedd, het veulen van Fflamwen, liep geen gevaar meer, alsof er in de wereld nooit toverkunst en diefstal waren geweest.

Wat had de klauw nu in de haverbak laten vallen, toen de koning hem verwondde? Het was een mooi en koninklijk kind, nooit had Twrf Ffliant ergens in de wereld een mooier kind gezien. Hij kon niet meer dan drie nachten oud zijn, als hij dat al was. De doeken waarin hij was gewikkeld waren van fijne witte zijde en linnen; zijn ogen waren blauwer dan de lucht op een junidag. Zijn haar was lang en goudkleurig. Om zijn hals hing een gouden draad met een gouden ring; de ring droeg in coelbrenletters het inschrift: *Bydd i ti ddychwelyd*. Om zijn middel zat een lendedoek van gouddraad uit Arabië. Iedereen kon zien dat hij een afstammeling van koningen en goden moest zijn. Zodra Teyrnion hem had gezien, had hij hem lief.

Toen de wereld ontwaakte, bracht hij het kind bij de koningin. 'We hebben geen eigen zoon', zei hij. 'Ja', zei ze, 'dit kind zal onze zoon zijn.'

Ze gaven hem de naam Gwri Gwallt Euryn, tot hij de naam zou vinden die zijn eigen moeder hem had gegeven, of voor zichzelf een betere naam zou vinden. Als naamgeschenk ontving hij van Teyrnion het beste naamgeschenk ter wereld. Men begrijpt dat dit Gyrru'r Gwyntoedd, het veulen van Fflamwen Aden Goleu, was. Met de naamgeving van Gwri Gwallt Euryn, toen hij Gyrru'r Gwyntoedd als naamgeschenk ontving, eindigt het eerste deel van het verhaal van Rhianon en Pryderi.

Het verhaal van Dienw'r Anffodion

Nu volgen de twee delen van

Het verhaal van Dienw'r Anffodion

(Hoewel ze geen deel uitmaken van
Het verhaal van Rhianon en Pryderi,
is het beter ze hier te vertellen)

1

De tegenslagen van de naamloze en de vrolijkheid van Gwydion Ab Don

Gwri Gwallt Euryn groeide op van kind tot jongen. Hij was als jongen van dertien de gelijke van een ander van achttien, en – de hemel weet het – mooi en dapper als geen ander, en bijzonder hoffelijk van aard. Het was in die jaren dat een man van het Eiland van de Machtigen over de wereld zwierf. Niemand had ooit zoveel tegenslag gekend als hij. Niemand wist uit welk land of uit welke stad hij afkomstig was. Hij had nooit rust, vrede of plezier gekend, en nooit was iemand vriendelijk tegen hem geweest. Wanneer hij op avontuur uitging of iets ondernam, waren verdriet en afkeuring, belediging en minachting, en verbittering zijn loon. Het leger waarin hij streed werd geregeld verslagen; hoewel niemand sterker of heldhaftiger was dan hij, werd de nederlaag aan hem toegeschreven; en wie er ook faalde of zich laf toonde, hij kreeg de schuld ervan. Wat zijn zwerftochten betreft, volgens het verhaal was hij in Europa en Afrika geweest, en op het eiland Corsica, en in Caer Brythwch en Brythach

en Ferthach, en oogstte daar ellende. Ook was hij in Tara geweest, als dienstknecht aan het hof van de grote koning van Ierland. En verder aan het hof van het Eiland van de Machtigen om de gekroonde koning van Londen te dienen, en aan het hof van de vorsten van Griekenland in het oosten. Men wist niet hoe hij heette en zijn afkomst was onbekend; daarom en ook om zijn tegenslagen werd hij Dienw'r Anffodion genoemd. En ook dit wordt van hem gezegd: grootspraak of leugens waren nooit over zijn lippen gekomen; hoewel hij alle soorten leed te verduren kreeg, kende hij geen angst; hij had nooit voor zichzelf gehouden wat hij aan een ander had kunnen geven, en met hoeveel tegenslag of valse beschuldigingen hij ook te kampen had, steeds was hij vriendelijk en grootmoedig, hoffelijk en vastberaden, dapper en vorstelijk geweest.

Dit deel van het verhaal begint wanneer Gwri dertien jaar oud is. Dienw'r Anffodion trok door Arfon, op weg naar Ynys Mon en Ierland; en nooit had hij zoveel tegenslag gehad als toen. Op grond van die tegenslagen werd hij nergens gastvrij ontvangen en kon hij ook geen werk vinden; en voor iemand als hij was werkloosheid erger dan honger. Het was al lang geleden dat hij een woning of een mensengezicht had gezien. Drie dagen tevoren had hij op de berg een oud, mager konijn geschoten, en sindsdien had hij geen vogel of ander dier meer onder schot gekregen. Hoewel het vroeg in de herfst was, waren er in de velden nergens eetbare paddestoelen of bessen te vinden; er waren zelfs geen lage struiken met bosbessen. Het vlees van het konijn was voldoende voedsel geweest voor drie dagen; die ochtend was er niet meer van over dan de rechterachterpoot; en het beste dat erover kon worden gezegd was dat deze koud en taai, schraal en halfvergaan was.

Na een nacht regen was hij bij zonsopkomst in een heideveld wakker geworden, en het vlees dat hij had, bewaarde hij voor de middag. De zon scheen vanuit een blauwe hemel; de grote bergen rezen aan beide kanten van de weg in hun volle schoonheid op. Hij had geen schoenen en ook geen paard; hij was zwakker en vermoeider dan hij ooit was geweest; en door de talloze mislukkingen die hij

had meegemaakt, had hij weinig hoop meer. Hij had de dag tevoren zijn linkervoet bezeerd tegen een steen en kon daardoor haast niet lopen; wat zijn kleren betreft, deze waren toen weinig beter dan de lompen van een bedelaar.

Toen hij zich op weg begaf, hoorde hij plotseling lieflijke en prachtige harpmuziek, en een lied dat de valleien vervulde van verwondering. Mogelijk had hij het al een tijdje gehoord, vóór hij zich ervan bewust werd. De muziek zwelde aan, zweefde over de groene hellingen, werd luider en luider, en sprong, overal klinkend en weergalmend, van rots tot rots, van piek tot piek; ze maakte de ochtend tot iets heerlijks en wonderlijks, en de regendruppels op de varens trilden en glinsterden erdoor, en honderd langorige pelsdieren kwamen uit hun holen om te luisteren. Een oude, grauwe wolf kwam dichtbij hem, stond stil en snoof en schonk hem geen aandacht. Een jonge arend uit Eryri kwam naar beneden zweven en streek neer op een rots, zonder hem te vrezen. Een kudde berggeiten stond op boogschotafstand van hem stil; ze waren alle betoverd en aan het dromen gebracht door de muziek. Wat hemzelf betreft, de muziek betoverde en verheugde hem zo dat hij pijn en boog vergat.

Nadat hij de weg had verlaten en de berghelling rechts van hem had beklommen, kwam hij al snel bij de zanger en harpser. Het was een jongeman, mooi om te zien en met een edel voorkomen, die met zijn harp aan de ochtend een wonderlijke bekoring gaf; toen hij Dienw zag, stond hij op, wierp zijn harp over de schouder en liep op hem toe. Zodra de muziek zweeg, ging de wolf grommend heen, de arend steeg op in de lucht, de geiten gingen naar hun ontoegankelijke rotspunten en de konijnen keerden terug naar hun holen.

Hij was nog erg jong, maar droeg toch de blauwe mantel met een gouden borstspeld, die alleen een erkende bard mocht dragen. Hij was groot, maar niet al te groot; men zag op het eerste gezicht dat maar weinigen hem niet zouden volgen als hij de leiding had, of zouden weigeren te gehoorzamen wanneer hij een bevel gaf. Zijn lach was als het geklater van harpmuziek en vrolijker dan wat ook ter wereld. Zijn haar was lang en zwart; zijn beide ogen waren blauwer

dan de zee, stralender dan het licht van de junizon op een golftop; men zag dat weinig voor hen verborgen zou blijven van wat ze wens-ten te zien. In zijn rechterhand was een staf van elzenhout, beslagen met nagels van Welsh goud; bijna iedereen zou hebben begrepen dat daarin een geheimzinnige kracht verborgen zat.

‘Van harte gegroet door god en mens’, zei hij lachend. Zover Dienw wist, was het de beste begroeting die hij ooit in zijn leven had gehad.

‘Van harte gegroet door god en mens,’ zei hij, ‘en hopelijk gaat het met u beter en voorspoediger dan met mij. Nooit hoorde ik iets schone-ers dan uw harpspel en gezang, en het zou prettig zijn te weten hoe u heet.’

‘Ik heet Goreu de zoon van Ser’, zei de bard – en het was duidelijk te zien dat hij van edele afkomst moest zijn. ‘Men voorspelde mij dat ik de man die ik zoek vandaag vóór de middag in Arfon zou ontmoeten; en ik maakte de muziek om zijn aandacht te trekken. Het zou best kunnen dat uzelf de gezochte bent.’

‘Wie is het, en waarvoor heeft u hem nodig?’ vroeg Dienw. ‘Heus, niemand zou zijn voorbijgegaan zonder te onderzoeken van wie die muziek afkomstig was.’

‘Ik zal het u zeggen’, zei Goreu. ‘Ik heb een man nodig die zijn diensten wil bewijzen en een groot avontuur wil beleven.’

‘Wat dat betreft,’ zei Dienw, ‘diensten bewijzen en avonturen ondernemen is precies waarnaar ik verlang.’

‘Welnu, luister dan verder,’ zei Goreu, ‘zodat kan worden bekeken of u de gezochte bent of niet. De zes voornaamste hoofdmannen van het Eiland van de Machtigen met Taliesin Benbardd als hun aanvoerder wensen in het westen van de wereld op onderzoek te gaan; maar de tocht heeft een zodanig karakter dat er tenminste zeven deelnemers voor nodig zijn, en het is moeilijk de zevende te vinden.’

‘Waarom is het zo moeilijk hem te vinden onder alle vorsten van de Cymry?’

‘Dat komt door de bijzondere aard van de tocht. Wie meegaat, loopt gevaar trots en eerezuchtig te worden; en trots en eerezucht zou-

den de onderneming doen mislukken. De man die ik zoek zal deze eigenschappen hebben verloren door dertien jaar lang tegenslag te hebben ondervonden, en zal al die tijd geen spoor van lof en eer en blijdschap hebben gekend. De vorsten van de Cymry hebben te veel voorspoed gehad.'

'Het zou mij verbazen als dit iets voor mij zou zijn', zei Dienw. 'Maar het is waar dat ik dertien jaar lang geen blijdschap kende, geen lof hoorde en van alle genoegens verre bleef. Ook moet ik zeggen dat ik velerlei tegenslagen heb gekend.'

'Hoe is uw naam?' zei Goreu.

'Niemand kent die', zei de ander. 'U kunt mij het beste Dienw'r Anffodion noemen.'

(De betekenis daarvan is: De naamloze die tegenslag ondervindt.)

'Ja,' zei Goreu, 'misschien bent u de gezochte. Ik zal u nog meer erover vertellen. Het is zo'n gevaarlijk avontuur, dat hij die het onderneemt door naam noch afkomst bezwaard mag zijn; en hij zou ernstig gevaar lopen als hij de herinneringen van meer dan dertien jaar met zich meedroeg.'

'Ziel,' zei Dienw, 'dit is de waarheid over mij als u het wilt weten. Het is dertien jaar geleden dat ik bij het aanbreken van een kille, regenachtige ochtend op een berghelling ontwaakte, zonder te weten wie ik was of vanwaar ik kwam; en vanaf die tijd tot de dag van vandaag heb ik niets dan ongeluk gekend. Wat mij vóór die tijd is overkomen, is mij onbekend.'

'Zonder twijfel bent u het, die ik zoek. Indien u de voorwaarden niet te moeilijk vindt, zal het u worden toegestaan de uitdaging van dit avontuur aan te gaan.'

'Zeg mij welke dat zijn', zei Dienw. 'Als ze moeilijk zijn, des te beter.'

'Het zijn de volgende', zei Goreu: 'wanneer u eenmaal aan dit werk bent begonnen, mag u niet op uw schreden terugkeren, en u moet steeds bij mij blijven tot ik u verlaat.'

'Ik neem deze voorwaarden aan,' zei Dienw, 'of ze nu moeilijk of gemakkelijk blijken te zijn.'

‘Zweer het op uw leven en de eer van de Cymry.’

‘Graag’, zei hij. ‘Ik zweer het op mijn leven en bij de eer van de mannen van het Eiland van de Machtigen, die niet opscheppen en niet liegen, dat ik mij niet aan deze taak zal onttrekken en bij u zal blijven tot u mij verlaat.’

‘Zo is het goed’, zei Goreu. ‘We gaan.’

Ze daalden af in de vallei, namen de weg naar Mon en vervolgden hun reis tot de middag. Ze spraken niet meer over het avontuur dat hen te wachten stond. Dienw herinnerde zich niet dat hij ooit zo vrolijk was geweest als toen. Aan zijn pijnlijke ervaringen en zwerftochten van vroeger hechtte hij weinig belang; hij dacht aan niets anders dan aan de veelbelovende tocht die hij ging ondernemen, aan de prachtige ochtend en het opgewekte karakter van zijn metgezel. Wat Goreu betreft, hij was geen ogenblik stil; het luisteren naar zijn liederen en verhalen, zijn gelach en zijn onderhoudende gesprekken deden Dienw meer goed dan voedsel of rust of de genezing van zijn pijnlijke voet. Rond het middaguur bleef hij plotseling midden in een verhaal steken.

‘Een vreselijke honger kwelt mij’, zei hij. ‘Heeft u voedsel bij u?’

‘Niet al te veel’, zei Dienw. Hij opende de knapzak en haalde de inhoud tevoorschijn.

‘Wat een ellendig voedsel is dit voor iemand zoals ik. Heeft u niet meer dan deze konijnenpoot?’

‘Meer heb ik niet.’

‘Arme ik’, zei Goreu verdrietig; ‘honger vind ik echt verschrikkelijk; onvoldoende voedsel op reis is afschuwelijk. Dit is wel heel erg bedroevend!’

‘Neem het maar helemaal’, zei Dienw. ‘Ik heb in mijn leven al zoveel honger gekend.’

‘Ja,’ zei Goreu, ‘dat zal het beste zijn.’ Daarop deed hij zich te goed aan de poot.

Vanaf dat moment herinnerde Dienw zich weer al het leed dat hij had doorstaan; het nam zijn geest en zijn lichaam geheel in bezit; met iedere stap die hij deed, werd het erger.

‘Deze maaltijd heeft mij goed gedaan’, zei Goreu; ‘verdriet en vermoeidheid zijn verdwenen, en ik verlang erg naar muziek.’

Hij nam de harp van zijn schouder, maakte zich gereed haar te bespelen, en speelde terwijl ze verder trokken. Maar de muziek die hij nu liet horen vertoonde geen enkele overeenkomst met de muziek die hij die ochtend had gemaakt. Vlug en vrolijk was ze wel, maar het was een vrolijkheid die een meedogenloze bitterheid inhield. . . . Hoe vlugger hij speelde hoe minder vreugde ze Dienw schonk, en hoe meer hij zich van zijn oude mislukkingen en tegenslagen bewust werd. Zo nu en dan kwam een vos uit het struikgewas tevoorschijn en sloop verschrikt weer weg; dan weer verliet een haas zijn leger en rende in paniek door het dal. Het tempo van de muziek werd hoger en hoger; en tegelijk daarmee versnelde Goreu fab Ser zijn pas. ‘Aha,’ zei hij, ‘mijn vermoeidheid is weg. Nu ik ben opgeknapt van een goede maaltijd kan ik geen luiheid en getreuzel meer verdragen.’

Ze verlieten de weg en trokken de bergen in; Goreu was leniger en stond steviger op zijn benen dan de berggeiten van Arfon; rots noch moeras konden zijn haastige schreden of de dolle, onstuimige snelheid van zijn harpspel stuiten. Hoe vermoeid van geest en lichaam hij ook was, de muziek nam bezit van Dienw en trok en rukte hem als het ware vooruit, hoewel hij vaak struikelde en zijn voeten verwondde. Maar door hoeveel rampen hij ook werd getroffen, voor Goreu waren ze slechts aanleiding om op hoge toon van de kracht en schoonheid van zijn muziek of van zijn eigen vermogens te spreken, of om nog wilder en sneller harp te spelen. Hij ontlokte de ene meeslepende melodie na de andere aan de snaren, zodat het een wonder was dat de bergen stil bleven staan; woeste, rumoerige krijgsliederen weerklonken, die een einde aan hun vrede zouden kunnen maken. Maar hoe onstuimiger de dansmuziek was hoe minder hij die het hoorde verlangde te dansen; hoe vuriger het krijgslied hoe meer hij naar rust en kalmte verlangde. Maar hij kreeg geen rust en kalmte; slechts ademloze duizelingen en pijn in de ledematen. Vroeg in de middag glinsterde de zilveren streep van de Menai tussen de bomen door; en na een poosje kwamen ze bij de oever en het huis van de veerman.

Goreu fab Ser begroette de veerman vriendelijk. 'Ik heb een ontzettende honger', zei hij. 'Heeft u wat te eten in huis?'

'Als u het weinige dat ik heb voor lief wilt nemen', zei de veerman. Hij verdween in het huisje en haalde een halve haverkoek en een stukje kaas, en Goreu nam ze van hem aan.

'Beter dat er één genoeg heeft dan dat er twee hongerig blijven', zei hij. 'Er is niet genoeg voor ons beiden.' Hij stilde zijn honger ermee, maar gaf Dienw niets. 'Misgunt u mij het voedsel?' vroeg hij.

'Nee,' zei de ander, 'ik ben gewend honger te lijden.'

'Des te beter voor u', zei Goreu. In zijn stem klonk vrolijkheid noch spot, integendeel, het was misschien wel mededogen.

De veerman duwde zijn boot in het water; ze stapten er alle drie in en begonnen aan de overtocht. Zodra hij in de boot was, werd Goreu vrolijker en wilder dan hij de hele dag was geweest; toch was zijn gelaat niet zonder majesteit. Het was alsof hij nooit eerder een boot had gezien of een rivier of zeestraat had overgestoken. Zijn kwinkslagen en zijn gezang waren niet van de lucht. Hij leunde luid lachend achterover en elk golfje of elke rimpeling in het water deed hem lachen. De veerman zou nog beter de hemelwind hebben kunnen waarschuwen dan hem; het was Goreu onmogelijk ook maar een ogenblik stil te blijven zitten. Luister nu naar wat hij deed toen ze halverwege de Menai waren gekomen – iets zeer gevaarlijks voor iemand in een boot. Zijn aandacht werd getrokken door een vis die rechts van de boot uit het water sprong. 'Mijn hemel, zie daar eens!' riep hij. 'Het is de oudste zalm die in de wateren van de wereld te vinden is.' Hij sprong ogenblikkelijk op en zette de rechtervoet op de rand van de boot. Deze sloeg daardoor om, en ze lagen met z'n drieën in het water.

'O, wat een ramp!' riep Goreu uit. 'Nergens ben ik zo bang voor als om te verdrinken. Als er hier iemand is die beter is dan een laffe praatjesmaker, zet dan uw zelfzucht van u af, en verlos mij van de woede van de golven.' Ja, hij hilde zelfs, en wel op zo'n droevige en tegelijk verheven manier als een god die treurde over de vernietiging van een sterrenbeeld. 'Wat een wonderlijke man', dacht Dienw. 'Ik

kom eraan', riep hij uit. 'Het lot wil niet dat u verdrinkt.' Hij hield hem boven water, en begon met hem in de richting van Mon te zwemmen. Het zwemmen viel hem moeilijker dan ooit. Goreu hield zich verre van rustig en zweeg geen moment. Hij worstelde voortdurend en sloeg naar Dienw, tot ze aan de oever kwamen; en hij scheen niets anders te doen dan klagen, jammeren en honende woorden spreken. Wat de veerman betreft, deze was met zijn boot rustig naar Arfon teruggezwommen. Het is niet mogelijk een boot midden op zee weer recht te krijgen en erin te stappen.

'Laten we hier uitrusten', zei Dienw, toen hij zijn metgezel buiten het bereik van de golven had getrokken. Het leek hem dat hij aan het eind van zijn krachten was gekomen.

'Niets zou onverstandiger zijn dan dat', riep Goreu, en sprong overeind. 'De zon is onder en de lucht bewolkt, en uit Ierland is een storm op komst. Half verdrongen als ik ben, zou het mijn dood betekenen als ik in die storm terechtkwam. Hoe kan zo'n zelfzucht bestaan. Had ik een metgezel die niet loog en opschepte, dan zou hij het niet op mijn ondergang gemunt hebben! Hoe is het mogelijk', riep hij uit, 'iets bij de eer van de Cymry te beloven en toch zijn woord te breken!' Het was alsof hij een god was die treurde over het verraad dat de ondergang van de wereld had veroorzaakt.

'U hoeft niet te treuren', zei de ander. 'Ik zal met u meegaan!' Met moeite stond hij op. 'Als hij op reis gaat, zou het hem slecht kunnen vergaan', dacht hij. 'Hij weet zo weinig van de zee.'

Ze vervolgden hun reis en trokken door de heilige wouden van Mon. Vanaf dat moment scheen Goreu alleen nog maar bittere en honende woorden te spreken. 'Ach, wat jammer dat er in het water niet iemand bij me was die de zwemkunst verstond', zei hij. 'Ik was de verdrinkingsdood nabij door uw onhandigheid en uw verlangen uw eigen leven te redden. Voortaan zal ik nooit meer geheel de oude zijn. Hierdoor zal ik in het vervolg elk jaar vanaf de eerste dag van januari een afschuwelijke hoest krijgen die niet weggaat voor het juni is. En telkens wanneer het regent zal ik aan beide benen verlamd zijn. Als ik had gereisd met een man wiens vroegere levens niet vol kwaad

waren geweest, dan zou de boot niet zijn omgeslagen.'

Ze vervolgden hun weg onder de hoge eiken, toen Goreu plotse-ling in tranen uitbarstte. 'Waardoor wordt u nu gekweld?' vroeg de ander.

'Problemen genoeg, niemand heeft het moeilijker dan ik', zei hij. Hij slingerde zijn harp op de grond. 'Ik kan haar niet verder dragen,' zei hij, 'zo zwak en uitgeput ben ik na het ongeluk.' Hij vertoonde geen teken van zwakheid; het was Dienw moeilijk gevallen hem bij te houden. 'Ach, waarom is er niet iemand bij me die de goden en de heilige barden vereert? Het is een vreselijke schande voor een bard, wanneer hij zijn harp verliest. Velen zouden allang hebben aangeboden haar voor me te dragen!'

Niemand zou in die dagen eraan hebben gedacht een bard iets te weigeren. Hoffelijk nam Dienw de harp op, hoewel niet zonder zich te verbazen. 'Ik zal haar graag voor u dragen', zei hij.

Ze gingen verder. Was Dienw die ochtend vermoeid geweest, dan was hij het nu tien keer zo erg; alle kracht en leven waren uit zijn ledematen geweken, en hij kon niet helder meer denken. Zijn adem stokte, het duizelde hem, zijn lichaam deed overal pijn; en wat de harp betreft, toen hij haar oppakte was ze niet zwaar, maar vóór hij twintig passen ermee had gelopen, werd ze zwaarder dan wat hij ook maar in zijn leven had gedragen. Het scheen hem toe dat wanneer hij nog in het bezit van zijn volle kracht was geweest en van al zijn strijd lust en jeugdige vermogens, hij haar nauwelijks zonder wankelen had kunnen dragen. Maar Goreu was al verder gesneld, en gaf hem geen kans tot rust te komen of aan zijn beledigingen te ontsnappen.

'Als er hier iemand was met zelfs maar een beetje muzikaal talent, dan zou hij met zijn spel het reizen voor mij lichter maken', zei Goreu. 'Wat is er ongelukkiger voor iemand zoals ik dan te reizen zonder muziek, wanneer ik te zwak en te ziek ben om haar zelf te maken.'

'De snaren zullen nat zijn van het water van de Menai', zei Dienw. 'Als ze droog waren zou ik het proberen.'

‘Het ligt in de aard van de praatjesmaker en de lafaard om te liegen en excuses te zoeken’, zei Goreu. ‘Velen zouden het hebben geprobeerd zonder iets ten nadele van de harp te zeggen.’

‘Indien er nog muziek uit te krijgen is na in de Menai te zijn gedompeld,’ zei Dienw, ‘dan is ze van alle verbazingwekkende dingen van deze eilanden wel het grootste wonder.’

‘Indien ik de kracht had om met u te redetwisten, dan zou ik dat doen’, zei Goreu. ‘Wanneer er geen muziek is laat mijn gezondheid me in de steek en raakt mijn hart bedroefd, zelfs in tijden van voorspoed. Maar weinigen hebben zo’n verheven en tere ziel. Zelfzuchtig te zijn is een schande. Ik ga nooit meer met een zelfzuchtige man op reis.’ Dit alles zei hij met buitengewoon verheven waardigheid.

Dienw lachte in zichzelf toen hij de harp van zijn schouder nam en zijn vingers aan de snaren zette. Het water van de Menai had ze alle vochtig en slap gemaakt; niemand zou het in zijn hoofd halen erop te spelen. ‘Ik zal het proberen, als u dat wilt.’

Maar zodra hij de eerste snaar aansloeg, begreep hij dat die harp meer muziek in zich droeg dan enige andere harp die hij ooit had gezien, en dat al het water van de Menai geen kracht eraan kon ontnemen. Verheven muziek weerklonk, die de heilige eiken en braamstruiken betoverden en genoeg schonken, die de varens bij het horen deed huiveren van vreugde, en die zijn eigen ziel en lichaam boven het lijden en alle vermoeienissen uittilde. Hij speelde verder; wonderlijk waren de melodieën die hij eraan ontlokte. Zelfs de grijze donderwolken werden uit de hemel verjaagd, en de zon scheen helderder dan ze de hele zomer had geschenen. Plotseling werd hij bij de arm gegrepen, en werden zijn vingers van de snaren gerukt. Op dezelfde manier als een god of een aartsdruide de machten van het kwaad in de wereld tegenhoudt, bezwoer Goreu hem:

‘In het belang van dit eiland, Mon de moeder van Wales, en van de goden die hier wonen, en van de drie orden van de heilige druïden, geef mij de harp!’ riep hij uit. ‘Arme ik, dat ik zulke akelige en droevige klanken moest aanhoren! Tenzij ikzelf speel om de onsterfelijken te verzoenen, zullen ze zonder voorwaarden of zonder

pardon wraak nemen en de wereld vernietigen.'

Dienw gaf hem de harp; hoewel verbaasd, wenste hij niet onhoffelijk te zijn, en Goreu was een erkende bard van de Gorsedd van het Eiland van de Machtigen. 'Nu zult u pas muziek horen', zei Goreu fab Ser.

Hierop begon hij met kracht en geweld op de snaren te slaan, zodat de wereld met schrille, disharmonische klanken, een grillig snerpend en grommend lawaai, een troosteloze verwarring van afgrijselijke geluiden, werd overspoeld. De helft van de bladeren van de eiken werd bruin en verdorde; over heel Mon verschrompelde de adelaarsvaren van schrik; de vogels van het woud namen de vlucht naar Ierland, en in heel Mon en Arfon stremde alle melk en werd

zuur. De harp gilde en gilde steeds luider; en terwijl de hoge snaren gilden, brabbelden en snaterden, mompelden en gromden de lagere. Als het suizen van een leren zweepriem verhief zich het gegil, schel en doordringend, en vervulde iedereen met afschuw. Nu liet zich uit de verte een lang aanhoudend, droevig gebrul horen; het was het aanrollen en de grote verschrikking van de vier koninklijke golven; de golf van Fannau, de golf van Alban, de golf van Werddon, en de lange, trotse, schuimende, van verre komende, schepen verwoestende golf van Gwalia van de krijgshaftige troepen. Duisternis bedekte de hemel, om de zon en het blauw te verbergen en hen te beschermen tegen de ellende van dat afschuwelijke harpspel. Daarin was duidelijk genoeg magie om de wereld te vernietigen, haar te ontwortelen en uiteen te doen vallen. Alle afschuw en walging van het hele universum namen bezit van Dienw'r Anffodion. Het leek hem alsof de dood overal om hem heen was, alsof hij hem omringde en opwachtte, en alsof de dood zelf hem niet voor die kakofonie zou kunnen beschermen.

'Ah,' zei Goreu, toen hij tenslotte ophield, 'muziek doet mij meer goed dan rust of voedsel of slaap. Dit lieflijke en schitterende harpspel heeft mijn leed reeds half verlicht. Dacht u ook niet dat er toverkracht in schuilde?'

'Ja, zo leek het', zei Dienw.

Ze kwamen aan de zoom van het woud, en daar groeide de grootste eik ter wereld. 'In de naam van hemel en mens,' riep Goreu, 'het is de boom die de maretak draagt. Voorbij te gaan zonder die maretak af te snijden zou hetzelfde zijn als alle voordelen van mijn bard-zijn te verliezen.' Hij ging naar de boom, en nam zijn sikkel uit de gordel; maar hij was niet lang genoeg om bij de maretak te komen.

'Kom maar,' zei Dienw, 'dan zal ik hem voor u afsnijden, als dat uw wens zou zijn.'

'Dwaas, grote dwaas!' riep Goreu, 'uw aanraking zou hem ont-heiligen; het zou mijn bard-zijn volledig aantasten, wanneer u de sikkel ook maar in handen nam. Niemand dan een druïde of een bard mag de maretak aanraken. Wat een ellende!', riep hij uit. 'Ben ik een

druïde geworden, een slang en een vriend van de werelddraak, om zulke beledigingen te ontvangen? U zult daarmee de woede van de drie orden op de hals halen.'

'Of dit nu gebeurt of niet, ik wil u helpen de maretak te krijgen', zei Dienw. 'Ik zie niet in hoe u hem kunt krijgen, als ik hem niet voor u afsnijd.'

'Trots is een kwalijke zaak!' zei Goreu. 'Als hier iemand was zonder trots en geschikt om op avontuur te gaan, dan zou hij hebben aangeboden voor de boom neer te knielen, zodat ik op zijn schouders kan staan om de maretak af te snijden.'

'Ook dat ben ik bereid voor u te doen', zei Dienw.

Hij knielde neer en Goreu ging op zijn schouders staan en sneed de maretak af. Zodra hij hem had afgesneden, viel Goreu neer waar hij stond en lag kreunend op de grond.

'Ga verder wanneer u dat liever wilt', zei hij. 'Ga verder en laat mij hier maar omkomen en breek uw gelofte. Uw onhandigheid en onwelwillendheid hebben mij op de rand van de dood gebracht, ik kan niet opstaan, laat staan de reis voortzetten.'

'Ik vertrek niet zonder u', zei de ander. 'Wanneer hier in de buurt een huis is, waar u kunt worden genezen, zal ik u op mijn schouders erheen brengen. Omdat u een bard bent, kent u de huizen op dit eiland vast wel.'

('Ik heb hiervoor kracht genoeg', dacht hij.)

'Er is het huis van Henwrach de dochter van Hen', zei Goreu. 'Als de doden haar opzochten, zou ze hen weer tot leven brengen, en er weinig voor rekenen.'

'Ik zal u daarheen brengen', zei Dienw.

Goreu raapte de maretak op, en de ander verzamelde al zijn krachten, tilde hem op zijn schouders en ging waggelend en strompelend op weg, half blind, terwijl het bloed uit zijn mond en neusgaten kwam. Ze verlieten het woud; de duisternis viel en een striemende regen begon hen in het gezicht te slaan. De weg leidde door een open veld, begroeid met brem en heide. In de wijde omtrek was er geen rots of boom te zien, laat staan een huis met een dak erop, waar ze

beschutting voor de nacht en genezing konden vinden. Dienw strompelde verder en verder; en Goreu op zijn schouders hield niet op hem te beledigen en te honen, en dit alles op verheven toon. Hij stootte zijn voet aan een scherpe steen en tenslotte begaven zijn benen het. Plotseling sprong Goreu gemakkelijk van zijn schouders.

‘Ah,’ zei hij, ‘dit is het huis van Henwrach ferch Hen; hier zullen we onderdak voor de nacht vinden.’

De vier kruiden in de verjongingsketel, en de naamgeving van Manawyddan, zoon van het grenzeloze

Goreu fab Ser nam hem bij de arm en voorkwam dat hij viel. Aan de kant van de weg, op minder dan tien passen van hen stond een huisje en het licht van een vuur van turf en stro scheen door de deuropening. 'Kom mee, beste ziel,' zei Goreu; 'er wacht u nu weinig onheil meer.' Hij leidde hem naar de deur van het huisje.

Toen ze bij de deur kwamen, zei Goreu:

'U zou er verstandig aan doen, haar te vragen om te mogen drinken.'

'Ziel,' zei Dienw, 'vraag er zelf naar, opdat u wordt genezen.'

'O nee,' zei Goreu, 'ik ben niet degene die moet genezen.'

Ze gingen het huisje binnen, en daar stond een verschrompeld oud vrouwtje dat in een zwart geblakerde, gedeukte ketel roerde die boven het vuur hing. Dienw dacht dat ze nog ouder was dan de uil van Cwm Cawlwyd, die drie wouden had zien opgroeien en sterven en drie steden had zien verschijnen en verdwijnen op de plek waar de wouden hadden gestaan, zo gerimpeld was ze en zo krom; en zo oud en onbegrijpelijk was de geheime kracht van de spreuk die ze prevelde.

'Gegroet van hemel en mens', zei Dienw.

'U bent gekomen, omdat u bent gekomen', zei ze.

'Heeft u iets voor ons beiden te eten?' vroeg hij.

'Er is hier niets te eten.'

‘Staat u ons toe dat we hier overnachten?’

‘Als het niet anders kan, is het toegestaan.’

Toen ging hij zitten.

Wat Goreu betreft, er was geen spoor meer van spotternij en wrangheid en er was niets meer te zien van zijn verwondingen. Zonder iets te zeggen liep hij naar de ketel en wierp de maretak erin, die hij had afgesneden. ‘Het is het vierde’, zei hij; en een ander woord van begroeting gaf hij haar niet. Ze gaf geen antwoord, en hij ging zwijgend naast Dienw op de rustbank zitten.

Toen ze daar enkele ogenblikken hadden gezeten, kwam een oude man uit het duister en trad in het licht van het vuur; het was onmis-

kenbaar dat hij in zijn tijd veel heldendaden had verricht, alle wijsheid had verworven en alle leed had doorstaan. Goreu en Dienw stonden beiden op en begroetten hem hoffelijk; maar hij zei bijna niets terug.

‘Dochter’, zei hij; ‘zijn de vier kruiden haast gekookt?’

‘Bijna’, zei ze, en ging verder met haar geprevel. ‘Netels en witte klaver, ijzerkruid en maretak,’ prevelde ze, ‘witte klaver en maretak, witte klaver en maretak.’ Toen wendde Dienw zich tot de bard.

‘Waarvoor dienen de netels?’ zei hij.

‘Voor het leed’, zei de ander zachtjes, maar Dienw begreep hem niet.

‘En met uw welnemen, waarvoor dient het ijzerkruid?’

‘Om aan het leed een einde te maken’, zei Goreu. ‘Om te slapen en om aan het leed een einde te maken.’

‘En de witte klaver, als ik zo vrij mag zijn dat te vragen?’

‘De witte klaver is voor mij’, zei het oude vrouwtje, zich plotseling tot hem richtend.

‘En de maretak?’ zei hij, ‘als het u is toegestaan te antwoorden.’

‘Komt er nooit een einde aan zijn vragen en zijn ijdele gepraat?’ zei ze, en ging verder met prevelen en roeren. ‘De maretak is voor mij,’ zei de landman, ‘en vraag niet verder.’ Het scheen Dienw dat er een geheime betekenis in hun woorden school, en een diepere wijsheid dan hem tot dan toe was gegeven te vernemen; maar wat de betekenis of die wijsheid was, kon hij op dat moment niet zeggen. De dampen van de ketel, het geprevel van de spreuken en zijn eigen vermoeidheid en honger brachten hem in een vage dromerige toestand; soms vielen zijn ogen dicht en schenen de drie die bij hem waren gehuld te zijn in een vurige schoonheid en pracht; maar zodra hij zijn ogen opende om hen beter te zien, zagen ze er niet anders uit dan tevoren.

‘In de hoek van het huisje liggen droge varens’, zei het oude vrouwtje. ‘Het kan hem tot bedstro dienen, als hij wil slapen.’ Hij hoorde haar spreken, maar haar woorden hadden weinig betekenis voor hem. Toen stond de bard op, en haalde drie armen vol

varens, en legde ze vóór hem op de rustbank.

‘Verlang niet al te zeer naar rust en slaap’, fluisterde Goreu. ‘Herinner u de raad die ik u gaf toen we het huisje binnenkwamen.’

‘Welke raad was dat, in naam van de mens?’

‘Vraag het oude vrouwtje te mogen drinken. Het zou jammer zijn te gaan slapen zonder eerst te hebben gedronken.’

‘Ziel,’ zei Dienw tegen het oude vrouwtje, ‘heeft u iets te drinken?’

‘Dat heb ik’, zei ze.

‘Ik vraag het u’, zei hij, ‘ter wille van de Cymry.’

Ze stond op en nam een oude, met ijzer beslagen geitenhoorn, doopte hem in de ketel en strompelde daarna naar hem toe. Hij keek erin; de drank die hij bevatte was bruin en aardkleurig, en bij de aanblik ervan herinnerde hij zich alle bitterheid van zijn leven. ‘Dit is niet de drank die ik wens’, zei hij. Ze gooide de drank op de vloer en strompelde terug naar haar plaats bij de ketel.

‘Ziel,’ zei hij na een poosje, ‘bij de hoffelijkheid van de Cymry, als u iets te drinken heeft, geef het mij dan.’

Ze stond op zonder te antwoorden, nam een zilveren beker van de muur en doopte hem in de ketel; moeilijk strompelde ze vooruit en gaf hem aan Dienw. Hij keek erin; de drank was donkerblauw en er steeg een damp uit op die slaapverwekkend was en vergetelheid bracht. Hij wist dat wanneer hij ervan zou drinken, hij alle herinneringen aan zijn leed, alle herinneringen aan zijn streven en alle grootsheid van ziel zou verliezen.

‘Ziel,’ zei hij hoffelijk en vriendelijk, ‘dit is niet de drank die ik verlang.’ Ze wierp de drank op de vloer en strompelde terug naar haar plaats.

‘Ziel,’ zei hij na een poosje opnieuw, ‘kunt u mij iets te drinken geven, dan zal ik u niet verder lastigvallen.’

Ze stond op, nam een beker van ongepolijst smaragd, doopte hem in de ketel en strompelde daarmee onder veel geklaag en gemopper naar hem toe. Hij keek erin en zijn gezicht werd vervuld van het dansen van de Familie van Schoonheid, en zijn gehoor van de muziek van de Kinderen van de Lucht; en hij begreep dat hij na ervan te drin-

ken een schoonheid en een vrede zou verwerven zoals aan deze beide rassen zijn gegeven. 'Ziel, ziel,' zei hij, 'laat onheil mij treffen, als dit de drank is die ik van u verlang.' 'U bent ook nooit tevreden', zei ze, wierp de drank op de vloer en strompelde terug naar haar plaats.

Na een tijdje wendde hij zich opnieuw tot haar. 'Ziel,' zei hij, 'u noch ik zullen vrede kennen, voor ik van u te drinken heb gehad.'

'Wat gebeuren moet zal gebeuren', zei ze en stond op. Toen nam ze een beker van zuiver geslepen en gepolijst kristal van een plank in het donker; hij blonk witter dan de maan toen ze deze naar de ketel bracht; ze doopte hem in de ketel en bracht Dienw de beker. Hij keek in de drank, en deze was helderder dan de bronnen van de berg Eryri; helderder dan de lucht van de middaghemel in augustus, wanneer de zon in het zenit staat en er in de wijde omtrek geen wolk of schaduw te bekennen is.

'De gunst, de hoffelijkheid en de dankbaarheid van de wereld en van dit eiland voor u', sprak hij. 'Dit is ongetwijfeld de drank die ik verlang.'

Zodra zijn lippen erdoor waren bevochtigd, glansde het hele huisje van het licht van duizend zonsopkomsten; van een boerenwoning werd het de zaal van een paleis van de onsterfelijken.

'Niet langer bent u voor mij verborgen', zei hij. 'Ik groet u, Ceridwen Ren, koningin van de wereld!'

'Slaap!' zei ze, en met deze woorden viel hij terug op zijn plaats op de rustbank en sliep in.

Bij het aanbreken van de ochtend ontwaakte hij; hij lag op drie armen vol droge varens op een platte steen, in een kleine holte tussen de heide. De zon scheen en het gras en de heide waren besprenkeld met regendruppels; hijzelf was droog, en honger en vermoeidheid hadden hem verlaten. Naast hem stond Goreu, de zoon van de sterren, alsof hij een paar minuten eerder was opgestaan en nu wachtte op het ontwaken van zijn metgezel, om de reis te hervatten.

‘Wees gegroet van hemel en mens, Manawyddan, zoon van het grenzeloze’, zei Goreu.

‘Zo is het’, zei de ander: ‘Manawyddan, zoon van het grenzeloze is de naam die ik heb gekregen. Waar is het paleis van Ceridwen Ren?’ vroeg hij.

‘Welk paleis bedoelt u?’ zei Goreu.

‘Het paleis waarin wij overnachtten’, zei Manawyddan.

‘We hebben hier gelegen’, zei Goreu. ‘We zijn gisteravond gebleven waar we waren.’

‘Al is dat waar, toch vonden we een schuilplaats in het paleis’, zei Manawyddan. ‘Hoor wat mij overkwam; zodra ik van het oude vrouwtje te drinken had gekregen, overviel mij de slaap, en hoewel ik sliep, zag ik meer dan ik ooit in waaktoestand heb gezien. Zie hier wat ik zag: U was in vlammen gehuld en schoner dan de dageraad, met gouden nevels en groene toverglansen om u heen. Het oude vrouwtje werd mij geopenbaard als Ceridwen in al haar eeuwige schoonheid en geheimzinnigheid. Wat de landman betreft, ik weet wie hij was; hij was de temmer van Nynnio en Peibio; hij was het die Afanc uit het Meer van de Overstromingen trok; hij was de ploeger van het Eiland van de Machtigen, de Heer van het Witte Schild; hij was de voorvader van de goden en de Cymry; hij was Hu Gadarn zelf. Niemand is in staat zijn verheven majesteit, zijn schoonheid of koninklijke houding te beschrijven.

Wat de ketel betreft, deze leefde; het was ongetwijfeld de verjongingsketel; schoonheid en licht en een onbeschrijflijke betovering gingen ervan uit. Hij was van glanzend brons gemaakt, versierd met de verhalen van de goden, en ingelegd met het meest heldere turkoois van Azië en met blauw email dat zijn weerga niet heeft, blauwer dan de zee in het westen wanneer de junihemel het helderst is. De damp die eruit opsteeg was lichtgevend purper en groen, en lieflijker dan de regenboog; een geluid alsof sterren en zee en bergen zongen klonk op uit het kokende water erin.

Toen kwamen er negen schone en onsterfelijke jongelingen die mijn lichaam optilden en het in de ketel legden. De hitte ervan bracht

genezing en onsterfelijke kracht in mijn leden; de dampen ervan verjoegen de vergetelheid en schonken helderheid aan mijn geest. Het werd mij geopenbaard dat ik vroeger Pwyll Pen Annwn was; mijn hele loopbaan als koning en mijn beproevingen in Dyfed kwamen in mijn geheugen terug. Ik herinnerde me de wijsheid, het leed en het mededogen van Rhianon Ren de dochter van Hefeydd, die uit het land van de onsterfelijken tot mij kwam; en het werd mij geopenbaard dat het mij tenslotte zou worden toegestaan om naar haar terug te keren. Na naamloos te zijn geweest, ontving ik nu de naam Manawyddan, zoon van het grenzeloze. Na de naam te hebben verkregen, kwam een droomloze slaap over mij.'

'Zo is het', zei de ander. 'Alles is geweest zoals u het in het visioen heeft gezien. Als iemand mij zonder klagen op een reis vergezelt, zal het zelden voorkomen dat hij aan het eind ervan geen naam verkrijgt.'

'Hoewel ik Hu de Machtige en Ceridwen duidelijk zag en hen herkende, was het mij niet gegeven meer dan de gloed en toverglans te zien die u omgaven. Het werd mij niet gegeven te weten wie van de onsterfelijke vorsten u bent. Noch zag ik u, of onderhield ik mij met u in uw eigen gedaante.'

'Inderdaad, inderdaad,' zei de bard, 'ik zou er geen goed aan doen wanneer ik onder de stervelingen in mijn werkelijke gedaante verscheen.'

Terwijl deze woorden over zijn lippen kwamen, kreeg hij plotseeling een ander uiterlijk. Hij kreeg de gestalte van een dennenboom en populier en een vlammend lichaam van de onsterfelijken, stralend met de kleuren van de regenboog en de pauw. Meer schoonheid had moeilijk ergens kunnen worden geopenbaard, dan toen aan Manawyddan werd getoond.

'Ik ben Gwydion de zoon van Don Ren', zei hij; 'ik ben de vorst van wijsheid en plezier. Ik ben het die de mensen steeds naar de verjongingsketel voert, wanneer het moment van hun onsterfelijkheid is aangebroken. Ik houd ze voor de gek en drijf de spot met hen, terwijl ik hen daarheen voer.'

‘En kijk nu, beste Manawyddan’, zei hij; en leidde hem uit de holte naar de top van de heuvel. Ze zagen op ongeveer een mijl afstand zes mannen over de heide naar hen toekomen. ‘Het zijn de zes voornaamste hoofdmannen van het Eiland van de Machtigen’, zei Gwydion. ‘Hij die voorop rijdt en van wie het voorhoofd blinkt als de morgenster, is Taliesin, het hoofd van de barden. Zij zijn het die met u een tocht zullen ondernemen naar het westen van de wereld; en vóór die tocht is volbracht, wil het lot niet dat u naar Dyfed in het zuiden zult terugkeren.’

‘Zo is het’, zei Manawyddan. ‘Ik heb op mij genomen die tocht te maken en ik zal mij niet aan die plicht onttrekken.’

Na die woorden werd Gwydion één met het zonlicht en de heerlijkheid van de ochtend. Manawyddan ging de zes mannen tegemoet. 's Nachts had men hem van zijn bedelaarslompjes ontdaan, en nu ging hij gekleed als een koning. Hij wist dat de tijd voor zijn terugkeer naar Arberth zou komen, en dat hij Rhianon zou zien, zodra de tocht zou zijn volbracht. Onbekommerd ging hij heen en zong onder het rijden deze woorden van het loflied:

*Ik werd betoverd
Door de zoon van Don, door Gwydion;
Zuiverheid schonk hij mij,
De inwijder van Brython –
De inwijder van Brython,
En Eurwys, en Euron,
Van Euron en Modron,
Van Euron en Modron –
Van de vijf bataljons van de Wijze,
Die door de goden waren betoverd.*

Taliesin Benbardd zelf had dit loflied oorspronkelijk gemaakt; hij zong het, toen hij in de ketel van Ceridwen was geweest en als de zoon van Ceridwen werd wedergeboren, en van Gwion Bach Taliesin werd.

Met het zingen van Manawyddan, zijn tegemoetrijden van de zes voornaamste hoofdmannen, en hun ontmoeting en gezamenlijke vertrek eindigt het verhaal van Dienw'r Anffodion.

Het verhaal van Rhianon en Pryderi

Dit is het tweede deel van het verhaal van
Rhianon en Pryderi, getiteld:

De drie bijzondere kunsten van Teyrnion en Gwri Gwallt Euryrn, en het bevrijden van de vogels van Rhianon

De krijgskunst in vredeestijd en het bevrijden van Aden Lanach

Toen Gwri Gwallt Eurn yn zijn achttiende jaar had volgemaakt, en zijn negentiende inging – en toen al de gelijke was van een man van dertig – ging hij op reis. De reden daarvoor was zijn wens iets te weten te komen over de klauw die hem in de haverbak van Flamwen Aden Goleu had geworpen. Hij wilde onderzoeken waar de klauw hem had gestolen, en vooral wie zijn ouders konden zijn. Koning Twrf Fliant dacht er niet aan hem deze reis en dit onderzoek te beletten of te proberen hem ervan af te houden.

Teyrnion had hem drie bijzondere kunsten onderwezen, naast alles wat een prins in die tijd van zijn pleegouders behoorde te leren. In deze dingen was Gwri de beste leerling die Twrf Fliant ooit heeft gehad; ja misschien was hij wel de enige; dat is niet bekend. Geen van de pleegzonen van de koning evenaarde hem in de dichtkunst of in de krijg, in het spel of in het vertellen van verhalen; ook was hij de geestigste van allen en de vrolijkste en knapste en een bron van vreugde voor iedereen die hem kende. Niemand had hem ooit iets horen zeggen dat op een leugen of onhoffelijkheid leek, nooit had hij over zijn eigen daden opgescheept en nooit had hij zich in een strijd begeven zonder toe te zien dat zijn tegenstander bij de aanvang voordeel van plaats en in aantal had, zoals het hoffelijk krijgsgebruik van de mannen van het Eiland van de Machtigen dit wilde. Al deze kunsten en wetenschappen leerde Twrf Fliant aan zijn pleegzonen, en ze leerden die allen goed. Maar behalve deze waren er drie bijzondere

vermogens die hij Gwri leerde, die voor hem meer een zoon dan een pleegzoon was. Het waren de vaardigheden die Twrf Fliant zelf had verkregen toen de drie druppels van wijsheid in zijn slaap op zijn lippen waren gevallen. De eerste was de krijgskunst in vreedstijd, de tweede de vredeskunst in oorlogstijd en de derde was de spreuk van het bos, het veld en de berg. 'Het zou me verbazen,' zei Teyrnion, 'wanneer u met deze drie vermogens geen succes zult hebben in de avonturen die u onderneemt.'

Gwri reed uit, en hij liet de wind achter zich wanneer hij dit wenste, want het paard dat hij bereed was geen ander dan Gyrru'r Gwyntoedd de windjager, het veulen van Fflamwen Aden Goleu; en alle paarden van dat ras waren voortreffelijk. Hij trok door Europa en Afrika; hij was in Lloter en Ffotor, in Caer Se en As Se, in India en omliggende landen. Toen er twee jaar waren verstreken kwam hij bij Dyffryn Llchwyr in Ystrad Tywi, en reed door tot het vallen van de avond.

Op dat moment reed hij door een veld in een groene vallei; een plek met biezen en koekoeksbloemen, met vergeet-me-nietjes, kruizemunt en dotterbloem, en verborgen stroompjes, murmelend tussen het gras en de kruizemuntbedden. Het was er 's avonds geheimzinnig mooi; het leek alsof de onsterfelijken naar hem keken, zonder dat hij ze zag. Plotseling hield hij de teugel in, en luisterde; en hij hoorde het zachte geneurie en het ritme van een lied. Dit is wat hij hoorde:

*Aan hem wordt alle kennis geboden
Die drinkt van de geheime bron,
Want met een druïdische spreuk betoverden sterren en goden
In een ver verleden de bron van Llandybie.*

*Bijen in moerasbloemen die gonzen en zweven,
Vlamsijsjes die zich in hun lied verliezen –
Wie waren die krachten, eenzaam en verheven
die daarin de rijkdom van de wijzen bliezen?*

*Wie weet wat de winden ons toefluisteren?
En wie kan de dromen van bergen lezen?
Maar met een bardische spreuk betoverden goden en sterren
In een ver verleden de bron van Llandybie.*

*Helemaal alleen, uit een grenzeloos gebied,
Komen koningen aanrijden op zoek naar raad,
Vanwaar ze ooit kwamen, men weet het niet –
Wie ervan drinkt, treurt niet langer als hij weer gaat.*

*Over alle verborgen dingen werd kennis geboden,
Want in die bron schuilt een wonderlijk vermogen tot zien,
Toen met een druidische spreuk sterren en goden
In een ver verleden betoverden de bron van Llandybie.*

Hij keek omlaag, en zag een klein stroompje tussen de varens en biezen; en het werd hem steeds duidelijker dat het toverkracht bezat, en dat hij in niets succes zou hebben tenzij hij erin slaagde het water uit de bron ervan te drinken. Daarop steeg hij af om de bron van het stroompje te zoeken. Lange tijd scheen het hem onmogelijk haar te vinden, maar hoe onmogelijker het leek des te minder was hij geneigd het zoeken op te geven. Soms leek het of er niet eens een beekje was; dan hoorde hij het weer klateren en fluisteren zonder dat hij het zag; en soms ving hij een glimp op van het glinsterende water. 'Bij de drie plaatsen in Wales,' zei hij (en dit waren het bos, het veld en de berg), 'toch zal ik de bron ervan vinden.' Hij keek naar beneden; daar was de bron aan zijn voeten, en de avondster spiegelde zich erin.

Het was een heldere, ronde poel, en vaag kon men het gele zand en de steentjes in het glasheldere water zien dansen, terwijl het uit de grond opborrelde. Hij knielde neer, schepte het water in zijn handen en dronk. Zodra hij zijn lippen ermee had bevochtigd, werd hij zich bewust hoeveel toverkracht erin school. Een windvlaag trok door het dal, en alles begon te trillen en te fluisteren van een lied; toen hij zijn hoofd ophief, zag hij de heuvels heel anders dan eerst. Paleizen met

de kleuren van de regenboog lichtten tussen de prachtige en donkere heuvels op; het waren woningen van oeroud, zuiver vuur. In zijn blijdschap en verbazing zei hij met luide stem: 'Hoe wonderbaarlijk is dit water!'

'Wonderbaarlijk is het, zonder twijfel', gaf iemand hem als antwoord. Het was een stem die de klank had van een verre wind tussen de toppen van de dennenbomen, of van het geruis en de ondertoon van watervallen in de verte in een augustusnacht. Hij zag een jonkvrouw staan op de oever aan de overkant van het water. In het schemerdonker ging er een zekere gloed en donkere straling van haar uit, alsof ze het hart van al het avondrood was. De zachte wind streek door haar donker glanzende haar en bewoog haar lichtgroene mantel met goudborduurzel; haar ogen waren donkerder dan de nachtelijke hemel en ze glansden vochtiger dan haar eigen bron wanneer die de vele sterren weerspiegelde. Hij stond op en groette haar, zoals een vorst van de Cymry een godin zou moeten begroeten; want hij zag duidelijk dat ze van het geslacht Hu was.

'Vertel me wie u bent,' sprak ze, 'en wat het doel van uw reis is, want het is een groot voorrecht voor iemand om van deze bron te mogen drinken.'

Toen antwoordde hij: 'Ik ben Gwri Gwallt Euryn, de pleegzoon van Teyrnion Twrf Fliant; en het doel van mijn reis is meer te weten te komen over de klauw die mij in Caerlleon in de haverbak van de koning wierp; en berichten te vernemen over de ouders bij wie de klauw mij heeft weggenomen.'

'Velen zouden hun diensten aanbieden in ruil voor het water', zei ze. 'Tydain Tad Awen, de beschermheer van de bron, verwacht niet anders.'

'U kunt op mij rekenen', zei Gwri. 'Zeg maar wat ik moet doen.'

'Dit water', zei ze, 'maakt een einde aan onzekerheid en leidt tot de ontdekking van wat oud en onbereikbaar is. Het is goed mogelijk dat u na ervan te drinken en na uw dienstbetoon meer te weten komt over de klauw en over degenen bij wie hij u wegnam.'

'Of ik dit te weten kom of niet, ik zal de dienst verrichten; en wel

uit hoffelijkheid en omdat ik u voor het water wil belonen.'

'Hoor dan wat er van u wordt verlangd', zei Tybie van de bron: 'het is het vinden van de vogels van Rhianon, die van haar werden gestolen vóór uw lichaam op aarde was verschenen. Ik zal u zeggen wat er met hen gebeurde', zei ze. 'Mijn verwante Rhianon ferch Hefeydd had drie vogels, drie toverdochters, drie zangers van schoonheid en vrede. Het was hun gewoonte 's ochtends naar de bron te komen om hun dorst te lessen, en zodra ze die hadden gelest, zongen ze altijd, en hun gezang zou moeilijk zijn te overtreffen, zelfs door de onsterfelijken. Het bedroefde haar diep dat ze werden gestolen; en ook ik heb er erg onder geleden.'

'Het zal voor mij een eer zijn ze te vinden', zei Gwri.

'Als u ze wilt vinden,' zei Tybie, 'vertrek dan niet zonder naar mijn raad te luisteren. Het is het beste dat u hier blijft tot de dageraad en pas bij het krieken van de ochtend vertrekt. En niemand zal erin slaan Aden Lanach de oudste van de vogels te vinden, tenzij hij een veer uit haar vleugel bezit om hem te leiden; neem daarom deze veer en steek haar in de manen van het paard, tussen de beide oren; en de richting waarin de veer door de wind wordt gebogen, die richting moet u gaan. Wanneer u het paard achterlaat, scheid dan niet van de veer; en wanneer u de vogel heeft gevonden die deze veer heeft verloren, keer dan hierheen terug, en werp de veer in de bron. U zult haar hieraan herkennen: haar gezang is ontwaking en de verandering van traagheid in moed.

Ook is het onverstandig deze tocht te ondernemen zonder uw drinkhoorn met het water van de bron te vullen; de oogleden kunnen ermee worden bevochtigd, wanneer er behoefte is aan een meer dan gewoon zicht; en drie druppels ervan zullen aan gereedschappen een bijzondere kracht verlenen, wanneer voor het doen van enig werk gereedschappen nodig mochten zijn. En wanneer u iets anders nodig heeft dan zal vaak blijken dat het water evengoed en zelfs beter is; om al deze redenen doet u er goed aan het water mee te nemen. En ik wens u veel succes', zei ze, 'overeenkomstig uw verdiensten en goede daden.'

Onder het spreken had ze hem de veer gegeven; men zou haar niet van de veer van een oude witte hen kunnen onderscheiden. Na haar raad te hebben gegeven, verhief ze zich boven het water in de lucht, veranderde in een vaag, paars schijnsel en verdween tussen de sterren die in de bron schitterden. Gwri vulde zijn drinkhoorn en ging liggen. In zijn slaap hoorde hij het gemurmel van ontelbare onzichtbare beekjes, waarvan de zang zijn dromen met wondere wijsheid vervulde.

Hij stond in de vroegte op en reed weg, na de veer tussen de beide oren van Gyrru'r Gwyntoedd te hebben gestoken, zoals Tybie van de bron hem had aangeraden. Het moet worden gezegd dat de plaats opnieuw was veranderd en niet meer de geestelijke schoonheid van de voorafgaande nacht bezat. De groene heuvels waren nog steeds prachtig, een aangename bosrijke plek waar de kneu zingt; maar de sterren en de vuurgloed daarin waren verdwenen en niet langer zag men de verblijfplaatsen van de onsterfelijken van wie de bloei van het leven zo oud is als de wereld. Prachtig was nog steeds het water; zacht klaterde de muziek ervan in het licht en de blijheid van de ochtend; maar het was niet langer in verstaanbaar Welsh, zoals de avond tevoren werd gesproken en gezongen. Prachtig waren de goudsbloemen, schitterend in de dageraad; zoet geurend de kruisemuntbedden, fraai de blauwe vergeet-me-nietjes en het rozerood van de koekoeksbloem. Maar waar was te midden van al deze bloeiende schoonheid de bron van Tybie gebleven? Het was alsof ze er nooit was geweest, behalve in zijn dromen. Maar hij wist wat voor water zijn drinkhoorn vulde. De veer boog zich voorover, door een wind uit een onsterfelijk gebied bewogen; dit is werkelijk een magisch gebied. Gwri reed zingend verder.

Tegen het vallen van de avond kwam hij bij een kruising; en de veer stond een ogenblik rechtop, alsof ze twijfelde aan de richting. De weg naar links liep een stukje naar beneden en ging vervolgens verder door een moerassige vallei; de ondergaande zon scheen als een gouden vlam op de uitgestrekte plassen daarin, en op de rivier waar deze breed en doorwaadbaar werd. Daarachter was de wereld

bezaaid met enorme ontoegankelijke bergen, somber in de avond opdoemend tegen een zachtrode en lichtgele lucht als van sleutelbloemen en narcissen. Wat de andere weg betreft, deze boog na een paar kilometer af in de richting van het hart van een grote, sombere, drassige woestijn van bergen, keten na keten en rug na rug; woeste hellingen en moerassen en afgronden, donkerpaars, half verborgen door het vallen van de avond. De wind stak op en fluisterde opnieuw, en de veer boog zich over het linkeroor van de windjager. Gwri keerde zich om en nam de weg naar de vallei. Kort daarop bereikte hij de doorwaadbare plaats.

Zodra de voorste hoef van Gyrru'r Gwyntoedd nat werd door het water, begon de hele wereld te dobberen en te zweven en zich op te lossen; en alle vaste dingen begonnen te vloeien en te stromen als schuim in een stroomversnelling of in een draaikolk. Toen hij omkeek was de oever vanwaar hij kwam niet meer te zien. Wanneer hij vóór zich keek, was de oever waarheen hij

wilde gaan evenmin te zien. Het was alsof al het water van de wereld, of de schaduw ervan, rondom hem schuimde. Het was een soort droom, onwerkelijk, met een geruis in de eindeloze verte dat klonk als het samenkomen van een duistere menigte, als het geluid van een nauwelijks hoorbaar gevecht, als het huilen van een spookachtige wind tussen de eikenbomen ver buiten de grenzen van de wereld. Het was hem onmogelijk ergens betekenis aan te hechten of iets als werkelijk te zien; het was een chaos van schuimend water, van onwezenlijk geluid dat een tijdje toenam en dan weer afnam, tot er aan het rookgordijn van schuim, opgespat door de hoeven van de windjager, een einde kwam, en alle geluid zwakker was geworden dan van een wegstervende wind. Hieruit viel op te maken dat de oever aan de overkant was bereikt; toch was alles rondom hem nog vaagheid en stuivend water. 'Wanneer er ooit behoefte was aan een meer dan gewoon zicht . . .' dacht Gwri en nam het deksel van zijn drinkhoorn. Zodra zijn vingertop, bevochtigd door het bronwater, zijn beide oogleden had aangeraakt, rolden schuim, nevel en onzekerheid weg en verdwenen. Hij begreep nu dat hij de grenzen van het Eiland van de Machtigen had overschreden, en het gebied van de door de mens bewoonde wereld inderdaad had verlaten.

Achter hem was het kolken, woelen en schuimen van een krachtige stroom zonder geluid, nevelig en niet over te steken, en ondoordringbaar voor het gezicht. Vóór hem was een dromerig moerasland, met plassen die het diepe goud van de zon weerkaatsen; een oord van stilte en nog eens stilte; en het scheen hem toe dat er sinds de tijd dat de drievoudige Naam was uitgeroepen, geen geluid was gehoord. Het gebrul van de roerdomp, de kreet van de snip zouden daar nooit doordringen vanaf de overzijde van de doorwaadbare plaats. Ook al burlden de herten in oktober in het hoogland, of huilden de wolven als er een dik pak sneeuw lag, voor dat moerasland zou dit geen verschil maken, alsof er in de wereld geen levende wezens waren. Geen wind bewoog de rietpluimen of deed het heldere blauw of geel van de plassen rimpelen. De wand van de vallei vóór hem werd gevormd door wat eerst een bergketen had

geleken, maar wat nu een caer bleek te zijn, zo groot dat hij wel als grens van de wereld kon dienen. Geen geluid drong daar door; geen enkel geluid. Al zou een leger van het geslacht van Hu Gadarn of een demonenhorde uit beneden–Abred en Annwn zich verzamelen en eropuit trekken met de onstuimigheid van vuur in een schoorsteen, en al zouden ze de caer bestormen, dan zou het nog te bezien zijn, dacht Gwri, of ze wel tot de toegangspoorten ervan zouden komen en of ze niet onderweg door een onverstoorbare slaap zouden worden overmand en zouden neervallen als lang gras in juni voor de zeis van de maaier, of als de gele bladeren van de late herfst voor de snelle vaart van de vleugelloze, voetloze wind.

Daar zocht hij drie ronde stenen uit de doorwaadbare plaats, ter grootte van de grootste appel uit de boomgaarden van de wereld: ‘Ik zal ze nodig hebben’, dacht hij en deed ze in zijn knapzak. Hij liet de windjager achter bij de rivier om te grazen, als hij dit wilde; maar hij scheidde niet van de veer toen hij het paard alleen liet. Het was het paard niet naar de zin dat het werd achtergelaten, en het verlangde vurig zijn baas te vergezellen; maar ‘het zou ongepast zijn dat u ging’, zei Gwri. ‘Er is een vanzelfsprekende gehoorzaamheid die u zich zou moeten herinneren.’ Dit hoefde hij altijd maar één keer tegen Gyrru’r Gwyntoedd te zeggen. Toen begaf Gwri zich naar de poort van de caer.

Nog nooit in zijn leven had hij iets dergelijks gezien; en het zou goed kunnen dat hij in de wereld nooit meer zoiets zou zien. Zover het oog reikte, strekten de muren zich uit; uit muuropening noch venster straalde licht. De muren waren bij de ingangspoorten zo dik dat geen paard zover kon springen als de muren dik waren. De deuren waren bij de scharnieren van massief graniet; de klimopstengels die eroverheen waren gegroeid waren dikker dan de armen van een man. Drie reuzen leunden slapend tegen de deuren; hun haar en baardgroei maakten het onmogelijk te zeggen welke kleren of welke wapenrusting ze droegen.

‘Ik zal hier nooit binnenkomen’, zei Gwri, ‘zonder een goede strategie.’ Hij nam de eerste van de drie stenen uit zijn knapzak, liet drie

druppels van het bronwater erop vallen en sprak de toverspreuk voor het verwekken van oorlog in vreedstijd. 'Wat verlangt u?' zei de steen.

'Lawaai, mijn beste', zei hij; 'lawaai en een flink pak rammel.'

Hij wierp hem voor de voeten van de reuzen, en ogenblikkelijk begon de steen te doen wat Gwri hem had gevraagd. Terwijl de steen opsprong en de drie reuzen hardhandig te lijf ging en met weergaloze kracht de strijdkreet van de draken aanhief, ging hij verder, de muur langs naar het noorden lopend om de tweede deur te zoeken.

Toen hij daar aankwam bleek ze nog groter dan de eerste; de klimopstengels die er overheen waren gegroeid waren even dik als het lichaam van een krijger, en de drie reuzen die er slapend tegenaan leunden waren drie keer zo groot als de anderen. 'Ik zal hier nooit binnenkomen zonder strategie,' dacht hij, 'en zelfs met een goede strategie zullen velen dit niet klaarspelen.'

Hij nam de tweede steen uit de knapzak en liet er zeven druppels van het water op vallen en sprak dezelfde toverspreuk; zodra hij deze had gezegd kreeg de steen het vermogen om te spreken.

'Heer, wat verlangt u van mij?' vroeg de steen.

'Dat u veel lawaai maakt, mijn beste', zei Gwri. 'Ik vraag u om lawaai te maken en ze een stevig pak slaag te geven.' Nauwelijks had hij de steen losgelaten of deze ging aan het werk met nog meer kracht dan de eerste.

Toen hij bij de derde deur aankwam, bleek deze nóg groter te zijn dan de tweede. De klimopstengels die eroverheen waren gegroeid waren even dik als de stam van een driehonderd jaar oude eik, en ze waren helemaal vervlochten met de baarden van de drie reuzen die daar sliepen. Wat die drie betreft, ze konden de toegang tot een wereld hebben versperd, zo groot waren ze. 'Men moet hier toch kunnen binnenkomen,' dacht Gwri, 'met of zonder strategie.' Daarop nam hij de derde steen en liet er dertien grote druppels op vallen, en zong de spreuk.

'Wat verlangt u, meester?' vroeg de steen. 'Wat verlangt u in naam van de hemel.'

'Geschreeuw', zei Gwri. 'Luidruchtig geschreeuw, en het stichten

van een verwarring zoals maar weinig duizendkoppige legers zouden kunnen stichten zonder zich verschrikkelijk in te spannen; bovendien wens ik, dat u de lichamen van die reuzen daar rake klappen toedient.' De steen ging aan het werk, en Gwri stond erbij toe te kijken.

Tegen die tijd was de eerste steen erin geslaagd de reuzen bij de eerste deur wakker te maken. Langzaam drong het tot hen door dat ze op hun kop kregen, en de kwellen hiervan werd hun steeds zwaarder tot het leek alsof de hele menigte goden en de Cymry hen in de duisternis op het lijf viel. Ze sloegen aan het brullen en bonsden op de deur, en verlangden toegang en beschutting; maar ze slaagden er niet in deze te vinden. 'Wat een ellende!' brulden ze; 'dit is de ondergang van de wereld. Helaas, de goden en de Cymry zijn gekomen!' Maar in de deur zat geen beweging en de poortwachter was niet wakker te krijgen. Ze bedachten dat ze misschien door de tweede poort zouden kunnen binnenkomen, en ze vluchtten in verwarring daar naartoe.

Toen ze daar aankwamen had de tweede steen de volgende drie reuzen gewekt, en de angst voor de ondergang van de wereld en voor de aanval van de goden en de Cymry begon hen te kwellen. De zes reuzen bonsden met grof geweld op de deur, maar ze konden haar niet intrappen en de poortwachter was niet wakker te krijgen. Ze vluchtten jammerend naar de derde deur, en terwijl ze renden werden ze door de stenen belaagd.

Toen ze daar aankwamen, werden de reuzen van de derde deur wakker; de derde steen gaf hen een aframmeling en schonk hen geen rust, en vervulde hen met schrik voor de goden en de Cymry. De negen reuzen bonsden op de deur en schreeuwden tegen de wachter. Zo groot was hun gewicht en hun kracht, dat de deur uiteindelijk bewoog.

'Waarom wordt er geklopt?' riep de poortwachter. 'Het is nog maar tweeëntwintig jaar geleden dat Llwyd ab Cilcoed hier met de vogel kwam, en de slaap van de hoofdmannen verstoorde. Zullen we dan nooit rust hebben?'

'Open de poort, voordat we worden doodgeslagen', brulden ze.

‘De goden en de Cymry doen een aanval op Caer Hun.’

Boven al het tumult uit hoorde Gwri het geknars en geratel van grendels en het gemopper van de poortwachter binnen. ‘Het is iets ellendigs dat we niet de tijd krijgen om te rusten en te slapen’, zei de wachter. ‘Hoe kunnen we er mooi gezet blijven uitzien, als we geen slaap krijgen.’ Dertien grendels waren er; maar voordat de tiende was verschoven, werd de deur door het bonzen en gebeuk van de negen reuzen van haar hengsels gerukt, en viel op de grond. Ze stortten zich over de drempel naar binnen, en struikelden en vielen over de deur en de klimopstengels. Maar de stenen gingen hen met kracht te lijf; zelfs nu kregen ze nog geen rust om te slapen. Ze stonden op en vluchtten in verwarring, sommigen naar rechts en anderen naar links, en de stenen achtervolgden hen. Het lawaai van hun vlucht stierf in de verte weg, terwijl Gwri snel naar de binnenzaal liep. Door oeroude duisternis, door een stilte die sinds de aanvang van de wereld niet was verstoord, ging hij verder; het natmaken van zijn oogleden met het water had hem zo’n scherpe blik gegeven, dat hij daar tenslotte aankwam, zonder ook maar een keer te zijn gestruikeld of de verkeerde weg te hebben genomen.

Een flauw licht flakkerde in de zaal, zoals een vlammetje tussen de as flikkert wanneer het vuur bijna uit is. Groter was de zaal dan nodig was als slagveld voor twee legers van tienduizend man. Aan alle muren en pilaren hingen zwaarden, speren en schilden; ze waren zo lang niet gebruikt dat ze dof en roestig waren geworden; sinds het uitroepen van de drievoudige Naam waren ze door niemand gedragen of gehanteerd. Het kleinste van de zwaarden had wel de lengte van een dennenboom die aan de rand van het woud staat. Een sikkeltwagen en zijn paarden zou op het oppervlak van het kleinste van de schilden hebben kunnen staan. In de haard was het vuur uit, en een reuzenketel hing boven de as. Langs de muren waar geen rustbanken stonden en aan de voet van onmetelijke pilaren sluimerde een ras van reuzen. Ze waren in diepe slaap gedompeld, lagen onderuitgezakt, en hun ledematen, groter dan beukenstammen, slingerden alle kanten op over de vloer.

Maar wat verspreidde licht in de zaal en bewoog en dacht na? In een loden kooi die hoog boven de koningstroon op de verhoging hing, zat een gekroonde vogel, zo wit als sneeuw waar de zon op schijnt en lieflijker dan elke andere vogel in de wouden van de wereld. Deze vogel was het die het licht verspreidde. Ze straalde met zachte en schone glans in het duister rondom haar. Maar het scheen niet goed met haar te gaan; ze gaf blijk van verdriet en zorgen, en een vervlogen hoop op rust, vrede of voldoening. Ze had haar veren opgezet en fladderde rusteloos heen en weer; en haar tere vleugels waren gehavend door het slaan tegen de tralies van de kooi. Droeviger vond hij haar dan al wat hij ooit had gezien. Hij begreep onmiddellijk dat het Aden Lanach was, en hij was gekomen om haar te bevrijden.

Hij liep naar de verhoging toe, terwijl hij erover nadacht hoe hij de vogel de vrijheid zou kunnen teruggeven. 'Het verwekken van oorlog in vredestijd is het beste,' zei hij, 'als je dit tenminste vrede wilt noemen.' Toen sprak hij opnieuw de toverspreuk. Nauwelijks waren de laatste woorden ervan over zijn lippen gekomen, of hij hoorde in de verte rumoer en geschreeuw, dat snel dichterbij kwam. 'Het zullen de tien reuzen van de poorten zijn', dacht hij; 'de negen schildwachten en de portier als tiende, opgejaagd door de drie stenen.' Zo was het; de stenen hadden de reuzen binnen de muren driemaal om de caer gejaagd, en dreven hen nu de zaal in.

Luid brullend kwamen ze al struikelend binnen, in doodsangst voor hun achtervolgers, en ze smeekten de hoofdman die op zijn troon zat te slapen, om bescherming. Ook hem gingen de drie stenen te lijf, en ze brachten zijn hoofd en zijn lichaam felle, rake, pijnlijke slagen toe. Bovendien gingen de tien van de poorten naar hem toe en brulden hem het nieuws over de komst van de goden en de Cymry in de oren. Het zou eenvoudiger zijn geweest de bergen wakker te krijgen.

De drie stenen hielden nu onderling overleg. 'We moeten meer kracht aanwenden', dachten ze; 'het is nodig deze zaal in beroering te brengen, want we hebben het tot nu toe nog rustig aan gedaan.' Daarop gingen ze opnieuw de tien te lijf, en als ze hen eerst ver-

schrikkelijk hadden gekweld, dan begonnen ze dit nu nog tien keer erger te doen. Driemaal joegen ze hen de zaal rond en hun eigen strijdkreet van de draak vermengde zich met het uiterst angstaanjagende gebrul van de reuzen. Gwri keek met hoopvolle verwachting toe. Tijdens de eerste ronde door de hal maakten ze zo'n oorverdovend kabaal, dat de wapens van de muren vielen en deze kwamen daverend en kletterend op de grond terecht. 'Niet zo best, het kan beter', schreeuwde hij. 'Verdubbel uw inspanning.' Ze gehoorzaamden hem en maakten bij de tweede omloop zo'n herrie, dat de grote zuilen zichtbaar schudden. 'Zo gaat het beter,' schreeuwde hij, 'maar er is nog meer uit te halen. Verdubbel uw inspanning, in naam van de hemel!' Ze gehoorzaamden hem, en bij de derde ronde ontplooiden ze hun kracht en verwekten tien keer zoveel lawaai als tevoren. Zo luid was het geroep van de stenen en het gebrul van de reuzen, en het gestamp van hun voeten op de plavuizen maakte zo'n donderend geraas, dat drie van de zuilen werden omvergeworpen. 'Dit is pas lawaai maken', riep Gwri, hen prijzend. 'Dit geraas en deze verwarring verdienen eerbied!' De val van de pilaren vergruizelde de plavuizen, waardoor de bergen over een groot deel van de wereld trilden, en de derde kwam precies op het hoofd van de aanvoerder van de reuzen terecht. Toen staakten de stenen hun vervolging, en de tien van de poorten vielen in slaap nu ze van de stenen waren bevrijd.

De hoofdman van de reuzen hief zijn hand langzaam naar zijn voorhoofd; langzaam trok hij zijn oogleden op, die over zijn ogen waren gevallen.

'Het is het gegons van een vlieg tussen de daksparren', mompelde hij; 'een vlieg heeft stof van de daksparren doen vallen. Ik verwens die ellendige vlieg die mijn rust en vrede heeft verstoord! Laat de zeven slaapverwekkende harpsnaren weerklinken!'

Hierop dreunde een zware, plechtige harptoon van achter de verhoging waarop hij zat; het geluid ervan bracht onweerstaanbare slaap. Gwri sprong eropaf; hij vond er een harp, waarvan de drie zijden zo groot waren als drie volwassen beukenstammen uit het hart

van het woud. Voordat de toon tot haar volle kracht was aangezwollen, doorkliefde zijn zwaard de zeven snaren. Het geluid dat ze maakten toen ze knapten, schalde en gilde door de zaal van het ene eind naar het andere, en hevig klagende stemmen, afschuwelijk schel en krijsend, ontsnapten aan ieder afgebroken einde. 'Gesprongen, gesprongen, gesprongen!' gilden ze; 'wat een ellende, ik ben gesprongen!'

Gwri ging aan de voet van een zuil zitten, tegenover de hoofdman, en luisterde naar hun doordringende geklaag; want eens, dacht hij, moest er toch een einde aan komen, al duurt het een tijdje. 'Nu is het voorgoed gedaan met slapen!' gilden ze; 'nu is het gedaan met de genoegens van Caer Hun!' Hoewel het geluid dat ze maakten, misschien niet meer dan drie keer harder was dan het geluid dat de stenen en de reuzen hadden gemaakt, was het zo doordringend dat het tien, ja dertien keer zo angstaanjagend was. Ze lieten de zaal niet met rust, totdat de wakker geworden reuzen, kreunend van verbijstering en ergenis tot de laatste man overeind stonden.

'De zeven harpsnaren van de slaap, laat ze klinken! Ja, laat ze in 's hemelsnaam klinken!'

De meester van de harp deed wanhopig wat hij kon; maar wat hij aan de snaren kon ontlokken was slechts gegil en nog eens gegil en een steeds akeliger gejammer en geen ander nieuws dan dat het in Caer Hun voortaan afgelopen was met slapen. De reuzen zaten voorovergebogen met hun hoofd in hun handen, klaagden en lieten tranen vloeien over het verstoren van hun rust.

Toen stond Gwri op en ging voor de troon staan. 'Waarvoor dient dit ongepaste geklaag?' zei hij.

'Het is gedaan met slapen in de zaal van Caer Hun', zei de hoofdman van de reuzen. 'Zonder slaap hebben we geen ontspanning meer. Door verdriet en slapeloosheid zullen we ongetwijfeld wegwijjnen, en het zal onze dood betekenen. Wat een ellende dat onze slaap zo wreed werd verstoord.'

'Wat een ellende', kreunden de reuzen, 'dat onze slaap zo wreed werd verstoord.'

‘Luister eens!’ zei Gwri vriendelijk. ‘Er is iets beters dan slapen.’

‘Dit kan niet waar zijn. Over welk vermogen beschikt u dat u ons genoegens kunt verschaffen? Wij hebben geslapen zolang de wereld bestaat.’

‘Ik bezit drie bijzondere vermogens van grote kracht. Ik zal u tonen waarmee u zich beter kunt vermaken dan door lui te slapen.’

‘Zeg het ons! Zeg het ons, in naam van hemel en mens! Zeg ons om wat voor vermaak het gaat!’

‘Het is eten’, zei Gwri. ‘Het is het bereiden van heerlijke maaltijden, en het koken van het eten in ketels, en het verslinden ervan. Daarmee kunt u zich duizendmaal beter vermaken dan met het verspillen van uw tijd door te slapen als een dier en van alles onbewust te zijn.’

De reuzen keken elkaar verbaasd aan, en vervielen in een verward gepeins. ‘We hebben hierover een gerucht gehoord, vóór de tijd van de vroegere rustperiode van de werelden’, zeiden ze. ‘Het is lang geleden dat we deze kunst hebben verleerd.’

‘Ik zal het u laten zien’, zei Gwri. Daarop ging hij naar de haard en ontstak een vuur. Hij schudde drie druppels uit zijn hoorn in de ketel uit, en onmiddellijk was deze tot de rand met water gevuld. Toen raapte hij de vleugel van een dode vleermuis op die door het geschreeuw van het dak was gevallen, en wierp ook die erin. Zodra hij in de ketel was, begon het water te koken. De reuzen keken met trage en droevige blikken toe.

Hij nam de hoorn nog eens, en keek erin: ‘Heeft u ook peper’, zei hij tegen de hoorn. ‘Er is peper nodig.’ Hij schudde hem boven de ketel en er kwam peper uit, de scherpste peper ter wereld; de krachtige geur ervan verspreidde zich van de deur naar de verhoging en van de vloer naar de daksparen. Het gejammer van de harpsnaren stierf weg. De reuzen keken elkaar met steeds meer vreugde aan. ‘Aah!’ zeiden ze. ‘*Dat ruikt goed!*’ Na een poosje nam Gwri de ketel van het vuur, en zette hem voor de hoofdman.

Sinds het ontstaan van de wereld hadden de zinnen van de reuzen geen genot gekend dat was te vergelijken met het genot van de geur

die van het gekookte vlees in de ketel opsteeg. Hun gezichten begonnen te stralen van genoegen. Weinigen van hen verlangden nog te slapen, zelfs al zou dit hun worden toegestaan.

‘Laat iedereen bij de ketel komen’, zei Gwri, ‘en zoveel nemen als hem lief is, en het gebruiken zoals zijn begeerte het hem ingeeft.’ In groepen van drie keer negen man gaven ze hieraan gehoor, te beginnen met hun aanvoerders. Elk van hen voelde een

brandend verlangen om wat ze pakten gulzig te verslinden.

Er viel niet aan te twijfelen dat het eten heet, goed gepeperd en geurig was. Terwijl ze het verslonden, groeide hun honger, en ze verlangden vurig naar meer. Hoe meer ze wensten, en hoe meer ze verslonden des te minder slaap ze hadden. 'Wat een heerlijk vermaak!' zeiden ze. 'Het is veel beter dan dat domme slapen.' Ze werden warm en opgewekt en kregen zin om zich in te spannen, zo groot was de kracht van de peper in het eten. Zwaarmoedig geklaag maakte plaats voor luid gelach en vrolijkheid; de vrolijkheid bracht hen ertoe het eten van elkaar weg te roven, en elkaar zelfs onverwachte klappen toe te dienen. Nu trok in plaats van vreugde de schaduw van boosheid over hun ziel, iets dat ze tot dusver niet hadden gekend – degenen die werden geslagen waren hiervan niet gediend. Driftig, met ongepaste aanspraken, met oorverdovend lawaai en buitengewoon heftig riepen ze om het eten en verslonden het; en ze gingen daarmee door tot de ochtend aanbrak. Bij het eerste licht van de dageraad was de ketel leeg; en ze hadden inmiddels allang vergeten dat er in de wereld zoiets als slapen was of ooit had bestaan. Bovendien was Aden Lanach in haar kooi eindelijk tot rust gekomen. Ze was opgehouden met haar vleugels te slaan, en keek niet zonder verbazing en met ontwakende hoop toe naar wat er zou gebeuren.

'Waarom is de ketel leeg? Laat hij opnieuw worden gevuld; laat hij snel worden gevuld, zodat we niet wegwijnen! Laat de ketel opnieuw met eten worden gevuld, opdat we niet omkomen van de honger en door het ontbreken van dit uitstekende vermaak!'

'Wat een gulzigheid en vraatzucht!' zei Gwri. 'De ketel zal nooit meer worden gevuld.'

Ze begonnen opnieuw te klagen; deze keer lag er een toon van verbittering en boosheid in, terwijl er de eerste keer alleen zwaarmoedigheid en doffe ellende in te horen viel.

'Waarom klaagt u zo?' vroeg Gwri. 'Vanwaar dit ongepaste bedroefde geklaag? Het verbaast me werkelijk.'

'Helaas!' zeiden ze. 'De ketel is leeg. Nu ontbreekt het ons aan vermaak en zullen we wel moeten sterven.'

‘Laat de hemel u hiervoor behoeden!’ zei hij vrolijk. ‘Ik ken een veel beter vermaak dan dit gulzige schransen.’

‘Dit kan niet waar zijn. Welke macht of kennis heeft u dat u ons genoegens kunt verschaffen? Sinds het ontstaan van de wereld hebben we gegeten. Een ander vermaak dan dit bestaat niet.’

‘Wat macht en kennis betreft, ik heb drie bijzondere vermogens die getuigen van grote kracht en kennis. Waar denkt u dat de wapens aan de muren voor zijn?’

‘Dat weten we niet’, zeiden ze verbaasd. ‘Zover wij weten dienen ze als versiering.’

‘Jullie zijn wel erg dom. Als versiering zijn ze nutteloos. Ze zijn bestemd voor vermaak en onderhoudend amusement.’

Ze stonden verbaasd. ‘In naam van de hemel vertel ons meer daarover!’ zeiden ze. ‘Als u de waarheid heeft gesproken, zeg ons dan voor welk vermaak ze dienen.’

‘Ze zijn gemaakt om ermee te vechten’, zei Gwri. ‘Om er aange-naam klinkend lawaai mee te maken, om er lustig mee op los te slaan en om er krachtige, raak aankomende slagen mee toe te brengen. Dit vermaak is duizendmaal beter voor u dan dit verachtelijke schrokken en schransen.’

Een gemompel van verbazing en diep nadenken ging door de zaal. ‘Ja, we hebben daarover iets gehoord, voordat de nacht van de werelden begon.’

‘Ik zal het u laten zien’, zei Gwri. Hij ging naar twee van de zwaarden, en druppelde water op de kling. ‘Er wordt van u verlangd dat u strijd voert’, fluisterde hij hen toe. Toen riep hij de hoofdman en een van de aanvoerders. ‘Neem hen zó in uw handen’, zei hij.

Zodra deze twee de zwaarden hadden aangepakt, gebeurde het volgende:

‘Aha!’ zei de hoofdman; ‘u slaat mij!’

‘Niets dan kwaad over u!’ zei de ander; ‘u beschuldigt mij ten onrechte!’

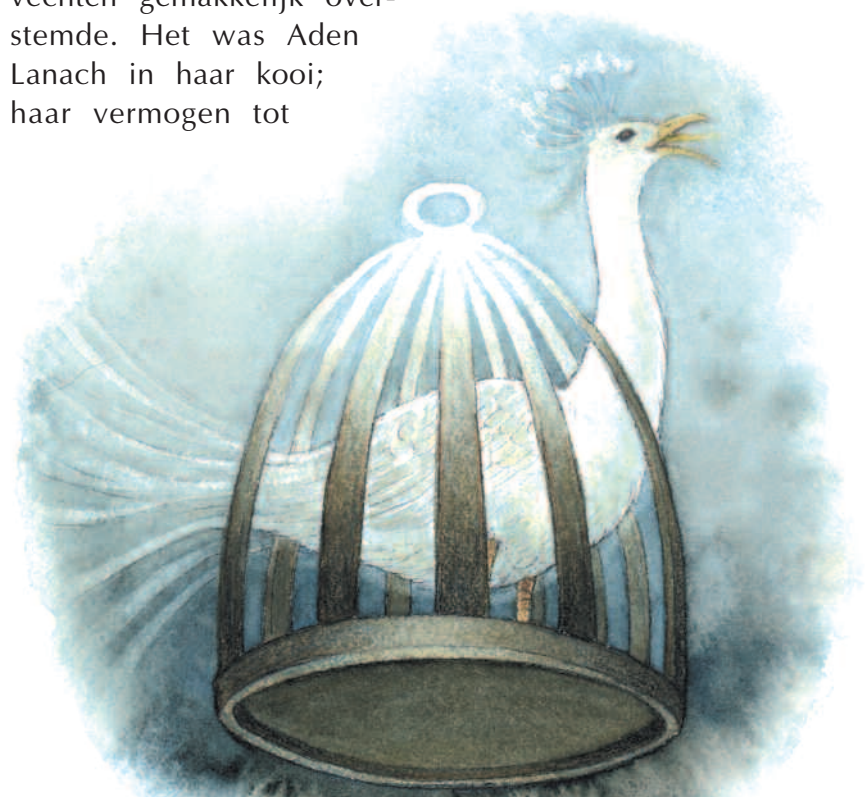
Daarop gingen ze elkaar met grote kracht te lijf, alsof ze sinds het uitroepen van de Naam niets anders hadden gedaan. ‘Hé!’ mompel-

den de anderen; 'wat een heerlijk en koninklijk vermaak! Werd ons maar toegestaan om mee te doen!'

'Het is u van harte vergund!' zei Gwri, hen aanmoedigend. 'Laat ieder van u een van de lange en een van de ronde nemen, en ze gebruiken naar wens, en naar het voorbeeld van de hoofdman en de aanvoerder.'

Ze lieten zich dit geen tweemaal zeggen, en zodra ze de wapens in handen hadden, begrepen ze het gebruik ervan en vergaten alle genoegens behalve vechten. De strijdlust vervulde hun hart; ze brulden van het lachen en sloegen erop los. Brullend en slaand stortten ze zich van de verhoging, willekeurig tegen elkaar vechtend, zonder wet of regel of hoffelijke oorlogsgebruiken.

Toen liet zich in de zaal een geluid horen, dat het geluid van het vechten gemakkelijk overstemde. Het was Aden Lanach in haar kooi; haar vermogen tot

zingen was teruggekeerd. Het was een woest, onstuimig en luidruchtig oorlogslied, en het klonk en rolde in machtige golven door de zaal; en miljoenen tonen volgden elkaar op in een ultieme bedwelmings van krijgsmuziek, golvend en dansend langs de pilaren. Het gevecht van de reuzen werd door die zang tot een wilde razernij opgezweept. Op een gegeven moment werd de muziek statig en verheven, hoewel nog steeds krijgshaftig, en de verhevenheid en statigheid van het lied bracht het tumult van de reuzen tot bedaren. Ze stelden zich hoffelijk in regelmatige rijen op en hun gevechten werden even waardig als de krijg van de mannen van het Eiland van de Machtigen. Ze zong en haar zang was ontwaking en de verandering van traagheid en beestachtigheid in heldenmoed.

Ze zong, en de loden staven van haar kooi smolten en vielen op de vloer. Ze steeg op in de lucht, en haar licht en heerlijkheid verspreidde zich tussen de hoogten van de pilaren. Haar wonderbaarlijke zang overstroomde de zaal met muziek die haast door niets ter wereld te evenaren zou zijn. De grove natuur van de reuzen veranderde voortdurend toen ze haar hoorden, en hun behendigheid en kracht groeiden, hun hoffelijkheid en schoonheid namen toe. Toen scheen er ver weg in de grote uitgestrektheid van de zaal een wonderlijk licht, alsof de zon opkwam. Toen hij keek zag Gwri de schoonheid en pracht van een vorst van de onsterfelijken. Hij zag de Schitterende zijn arm boven de reuzen uitstrekken, waardoor ze snel tot rust kwamen. Hij zag hoe hij hen wegleidde. Toen was er opnieuw stilte in Caer Hun, op het zingen van Aden Lanach na.

Mooier dan de avondster op de mooiste juli-avond ging ze hem voor, en bracht overal schoonheid in de duisternis. Een windvlaag met heerlijke berglucht, vol van de geur van heide en moerasland, blies hem in het gezicht. Door de opening van een ruime grot kwam hij uit de berg, en wist dat hij opnieuw binnen de grenzen van het Eiland van de Machtigen was. De zon scheen over een moerasland dat er anders uitzag dan dat vanwaar hij naar Caer Hun was gekomen. De wind bewoog het riet en maakte golfjes op het oppervlak van de plassen. Hij hoorde in de verte het gebrul van de roerdomp en

de kreet van de snip; hij hoorde de leeuwerik kwinkeleren in de ochtend, vanuit haar onbegrensde speelterrein in de lucht. Hij zag de doorwaadbare plek in de rivier, en hoorde de muziek van het water ervan; de windjager stond vlakbij te grazen en wachtte op hem. Waar de onmetelijkheid van de caer was geweest, waren nu slechts onge-repte bergen.

Aden Lanach steeg op naar het hemelblauw, en hij hoorde haar lied ver weg boven de bergen. Hij reed voorwaarts, en kwam die avond aan bij de bron van Tybie in Llandybie.

De kunst van vrede in oorlogstijd, en het bevrijden van Aden Lonach

De bron was voor hem verborgen toen hij daar aankwam, net als de eerste keer toen hij eveneens in de ochtend eropuit was gegaan om Aden Lanach te bevrijden. Hij nam de veer weg tussen de oren van de windjager, en wierp haar in de lucht; ze werd een eindje door de wind meegevoerd en viel toen naar beneden. Op de plaats waar ze neerkwam begon de grond rondom de veer zijdeachtig te glanzen; en hij zag de Wonderbron, omringd door de heuvels en beschenen door de stralende zon. Aan de overkant van het water stond de onsterfelijke maagd, een donkere en prachtig stralende gedaante; maar ze zag er deze keer niet zo vriendelijk of welwillend uit.

‘Hoffelijk gegroet van god en mens’, zei hij.

‘Van hetzelfde; wat is het doel van uw komst?’

‘Aden Lanach is bevrijd’, zei Gwri Gwallt Euryn.

‘Zo is het’, zei Tybie. ‘Maar het was Pryderi fab Pwyll die haar bevrijdde.’

Gwri was verbaasd. ‘Met uw welnemen,’ zei hij, ‘heeft u nieuws over deze koningszoon?’

‘Hij werd ’s nachts uit zijn wieg gestolen vóór hij een dag oud was’, zei ze. ‘Degene die hem stal, roofde ook de drie vogels; en er werd beschikt dat alleen Pryderi, zodra hij volwassen is, ze zou kunnen bevrijden. Vanaf het moment dat hij werd gestolen tot nu gaat een familielid van mij, zijn moeder, gebukt onder verdriet, boetedoening en een treurig lot.’

Gwri verbaasde zich opnieuw. 'Waarom vindt u dit zo vreemd?' zei Tybie van de bron.

'Hierom', zei hij. 'Gedurende al deze jaren is het Pryderi niet gelukt Aden Lanach te vinden, al wilde het lot dat hij haar tenslotte zou vinden. Maar nu een ander die taak heeft overgenomen, heeft hij haar bevrijd. Ik dacht erover om ook op zoek te gaan naar Aden Lonach, als mij dit wordt toegestaan.'

'Niemand zegt dat dit niet goed zou zijn,' zei ze, 'en daarom wordt het u toegestaan. Deze veer uit haar borst zal u als gids worden gegeven; laat haar 's ochtends op de wind varen en volg haar. En het is u ook toegestaan om water uit de bron in uw hoorn te doen, om beter te zien wanneer dat nodig is en aan gereedschap voortreffelijke eigenschappen te geven. Daarnaast geef ik u vrijwillig nog deze raad: Ga niet oorlogszuchtig op pad, en verzaak de vrede niet uit een verlangen naar strijd, en denk aan de stilte wanneer u lawaai zou kunnen maken; want het ligt in de aard van Aden Lonach om zinloze drukte te verafschuwen. Haar zang verlicht alle pijn en verandert begeerte in vrede. En verzuim niet dit werk te verrichten, als u mij wenst te belonen; zelfs wanneer u daarmee geen geluk heeft en niemand dan Pryderi de vruchten ervan plukt.'

'Laat het lot mij treffen wanneer ik nalaat dit te doen', zei hij. Vóór de woorden van zijn lippen waren, werd ze weer één met de schoonheid en betovering van de avond.

De volgende ochtend liet hij de veer varen op de wind, en reed haar na. Het kon de veer van een houtduif zijn geweest toen hij haar losliet, maar zodra ze vooruit werd geblazen begon ze er magischer uit te zien, ze glinsterde in het zonlicht en verspreidde een zachte gloed wanneer ze in de schaduw kwam. Door bergpassen en valleien met klaver, door weiden met spirea en langs heggen met bosanemonen, dreef en dwarrelde ze glinsterend voor hem uit. 's Middags trok hij voorbij Caer Hun, maar de veer stopte daar niet noch draaide ze naar die richting; en na de middag tot zonsondergang drong hij steeds verder door in het hart van woeste bergen.

Toen de westelijke horizon als rozen en narcissen begon op te

bloeien, bevond hij zich hoog boven de wereld. Hij nam een met gras begroeide weg waar zeven schapen naast elkaar konden lopen, en waar aan beide kanten varens groeiden die tot de knieën van de windjager reikten. Vóór hem slingerde de weg omhoog en omlaag, zodat nooit tegelijkertijd meer dan dertig stappen ervan zichtbaar waren. Naar het westen leidde zijn weg langzaam naar een nog onzichtbare vallei in het hoogland, vanwaar het geluid van stromend en bruisend water door de wind gedragen tot hem kwam; daar voorbij toonden andere schemerige pieken en bergruggen hun kleurenpracht in opaal, zilver en violet, waarboven de lucht schitterde met een schoonheid van rozen, sleutelbloemen en sering. Hij reed de vallei in, en volgde, geleid door de veer, de snelle stroom opwaarts, die slingerend door de vallei liep. Toen de schemering over de bergen daalde, kwam Gwri op een plek waar de vallei zich verbreedde, en zag aan de overkant van de stroom, misschien drie flinke speerworpen daar vandaan, een reusachtige rots die tot de hemel reikte; wie zal zeggen of hij al dan niet de hoogste ter wereld was, en niet minder hoog dan de rots van Gwern Abwy langgeleden was, waarop de arend van Gwern Abwy elke avond naar de sterren pikte om zijn bek te scherpen. Daartegenover splitste het pad zich; de ene weg volgde de stroom verder omhoog de bergen in, en de andere stak de stroom over en liep aan de overkant langs de voet van de rots. Door een windvlaag dwarrelde de veer naar links; als een lichtblauw en paars vlammetje hing ze in de lucht boven de stroom en zweefde erover naar de andere kant.

‘Het water is niet te breed voor een sprong’, dacht Gwri. Inderdaad, Gyrru’r Gwyntoedd zou gemakkelijk eroverheen kunnen springen, dit kan zonder ijdelheid of zonder op te scheppen worden gezegd; maar voor een paard van een minder sterk ras zou het misschien onmogelijk zijn geweest. ‘Wanneer ik hier wil oversteken,’ dacht Gwri, ‘zal ik eerst mijn oogleden moeten bevochtigen.’ Hoe meer hij hierover nadacht, hoe minder dat viel te ontkennen. Hij doopte zijn rechterwijsvinger in de hoorn, maakte de hoorn weer dicht en bevestigde hem opnieuw aan zijn gordel. Toen hij zijn vinger

naar zijn oogleden bracht, sprong de windjager op en vloog als een zwaluw door de lucht.

De wereld veranderde en het dichte schuim van talloze onwaardse rivieren, bruiste, kolkte en glinsterde chaotisch om hem heen, met verre onduidelijke geluiden en het voorbijflitsen van honderdduizend dromen, te snel om er een van te zien of te onderscheiden. Het scheen hem toe alsof hij in dit vage onwerkelijke gebied al zeven eeuwen had doorgebracht, zonder te weten vanwaar hij kwam en wat het doel van zijn tocht was. Tenslotte werden zijn oogleden aangeraakt en bevochtigd; op dat moment stonden de hoeven van de windjager weer op vaste grond en alle verwarring verdween. Het was het water van Llandybie dat zijn oogleden bevochtigde, en zijn eigen vinger die het deed. Men weet al dat zijn hand die beweging begon op het moment dat de windjager zich in de lucht verhief. Toen de hoeven op de grond waren gekomen, de stroom helder was geworden, de oogleden waren bevochtigd en de verwarring was verdwenen, begreep hij dat hij het Eiland van de Machtigen opnieuw had verlaten, en dat hij zich buiten de grenzen van de wereld bevond.

Achter hem was het geraas van de stroom, donker en niet over te steken, en ondoordringbaar voor het menselijk gezicht. Vóór hem, kilometers ver tot aan het paarsrode duister aan de horizon, strekte zich een grote vlakte uit en daarboven ver weg in de schemer was het kabaal van schimmige legers die van de oorlog terugkeerden. Hij zag hun enorme legerplaats aan de horizon, hun verblijven die tegen de lucht afstaken en hoger dan de bergen en talrijker dan de ontelbare sterren waren. Wat van de andere kant van de stroom een onmetelijke rots had geleken, bleek nu een caer te zijn, groter dan alle andere ter wereld en verhevener; zonder twijfel was hij gebouwd in een tijd toen de hemel en de bergen werden gemaakt. Indien legers, aangevoerd door mannen waarvan de minste de bergen met zijn vingers kon vergruizelen, het zouden aanvallen, dan zou hij nog niet kunnen zeggen of ze erin zouden slagen het kasteel door bestorming te nemen of niet.

Hij bleef aan de rand van de vlakte staan om met zichzelf te over-

leggen wat hij moest doen. 'De maagd van de bron heeft gelijk,' zo dacht hij. 'Op een plek als deze is vrede nodig.' En inderdaad, een luid gerucht van onophoudelijk tumult, van enorm geschreeuw drong uit het hart van de caer tot hem door, ondanks zijn uitgestrektheid en de grote dikte van zijn muren. Hij steeg af, en verborg zijn wapens onder een overhangende rots bij de rivier; daarna, terwijl hij de windjager rustig liet grazen, volgde hij de veer naar de ingang van de caer. Daar bleef ze liggen op de deurklopper en bewoog zich niet, tot Gwri haar oppakte en aan zijn borstspeld bevestigde. 'Het is duidelijk dat er moet worden aangeklopt', zei hij, en klopte op de deur.

'Is er een wachter hier?' riep Gwri.

'Ja. Waartoe, o onsterfelijken, dit luidruchtige geklop? Sinds het uitroepen van de Naam heeft u Caer Drais belegerd; en al die tijd hebben we dagelijks met u de oorlog gevoerd die u verlangde, van de ochtend tot de avond, en we hebben u zelfs meer gegeven dan u toekwam. Het is ongepast dat u ook 's nachts onze genoegens verstoort.'

'Er klopt geen onsterfelijke, noch iemand die gewapend is. Hier staat een reizende handwerksman uit het Eiland van de Machtigen, die over vele vaardigheden beschikt.'

'Luister dan', zei de wachter. 'Overdag voeren we krijg tegen een grote menigte onsterfelijken, en 's nachts voeren we als een aange-naam tijdverdrijf krijg onder elkaar. We hebben geen handwerksman nodig, en het zou zijn dood betekenen, als hij hier binnentrad.'

'Wanneer u behagen schept in oorlogvoeren, dan heeft u een handwerksman zoals ik juist heel erg nodig. Wilt u niet weten om welke vaardigheden het gaat?'

'Vertel het me maar snel, als uw leven u lief is. De handwerksman die met een nutteloze bekwaamheid hier komt, zal beslist worden gedood.'

'Ik bezit drie bijzondere vaardigheden, en de minste ervan is zo bruikbaar, dat iedere hoofdman haar nodig heeft, of het nu oorlog of vrede is.'

'Wat is de eerste, in naam van hemel en mens?'

'Koken', zei Gwri, en hij dacht dat de beoefening van deze kunst

hem gemakkelijk zou vallen met de kennis die hij daarvan in Caer Hun had opgedaan. Toen legde hij hun uit, hoe dit koken moest gebeuren, geleid door het inzicht dat hij door het bevochtigen van zijn oogleden had verkregen. 'Als de hoed van een oude paddestoel in de pot wordt geworpen,' zei hij, 'zou hij, gekookt, voor vijftig of honderd, ja zelfs duizend, hongerige mannen een voedzame maaltijd kunnen zijn; en ieder van hen zou denken dat hij zolang hij leefde nooit zulk fijn, gezond en smakelijk voedsel had gegeten.'

'Die vaardigheid kunnen we misschien wel gebruiken', zei de wachter, peinzend. 'Wat is de tweede?'

'Deze is nog beter dan de eerste,' zei Gwri, 'en nog nuttiger voor wie oorlog voert. Het is het slijpen van de wapens.' Toen vertelde hij de wachter over een bijzondere manier om de wapens te slijpen. 'Als dit slijpen gebeurt op de veer van een oude hen uit het hoenderhok,' zei hij, 'zou dit de veer veranderen en haar met bijzondere en voortreffelijke eigenschappen begiftigen die ze eerder niet bezat. Het zou haar oorlogszuchtige neigingen en verlangens geven die maar weinigen erachter zouden zoeken; en het zou haar tot een zwaard kunnen maken dat gelijkstaat met de zwaarden van de goden en de Cymry; en het zwaard zou blauwer dan de hemel of helderder dan de bliksem zijn, of de kleur van de onzichtbare lucht van de hemel bezitten, en het zou scherp genoeg zijn om de wind te verwonden en bloed te doen vloeien.'

'Een vaardigheid als deze kunnen we misschien goed gebruiken', zei de wachter. 'Van welke aard is de derde?'

'In naam van de hemel, het is die van de zang', zei Gwri, en hij herinnerde zich hoe goed Glanach deze kunst verstond, en dat Llonach daarin niet voor haar zuster onderdeed. 'Het gaat om het zingen van zo'n lied,' zei hij, 'dat indien het voor een zwerm sprinkhanen in augustus werd gezongen, ze daardoor met genoeg tegen de reuzen zouden optrekken; en de zang zou hen met zoveel kracht en heldenmoed en magische ridderlijkheid begiftigen, dat het een wonder zou zijn als ze hen niet de baas werden.'

'Ja,' zei de wachter, 'zo'n vaardigheid kunnen we misschien heel

goed gebruiken.' Toen dacht hij na en overlegde wat hem te doen stond. 'Laat onheil mij treffen,' zei hij, 'als deze drie kunsten u geen recht geven op toegang tot de zaal.'

Daarop opende hij de poort, en Gwri trad de zaal binnen.

Daar was zo'n razend lawaai als door mensen nog niet eerder werd gehoord. In de enorme ruimte, overspoeld door een spookachtige gloed, zag hij vóór zich de strijd van reuzen, een woeste, verbitterde, onzinnige strijd. Hiermee vergeleken was het vechten dat hij in Caer Hun had uitgelokt nog rustig en vredig. Er brandden zeven omvangrijke vuren in zeven onverzadigbare haarden, waarvan de kleinste wel een bosbrand leek. De vlammen ervan stegen op tot de daksparren, hoger dan de vlucht van de adelaar in de vroege ochtend. Tussen elke twee vuren was zoveel ruimte, dat duizend reuzen er gemakkelijk konden strijden, zonder dat ze gevaar liepen hun haar te schroeien of zich te branden. De vlammen ervan brulden, laaiden op en knetterden tegelijk met het toenemen van het lawaai, het geschreeuw, het gebrul van zinloze strijddreinen, de slagen en het gedreun van knotsen, het geknars van bijlen, het splijten van brekende schilden. De knotsen zouden de bergen hebben verpletterd; de strijdbijlen zouden de steile rotsen hebben gespleten. Een duizendtal reuzen hanteerden ze tijdens een hevig gevecht. Ze hakten, hieuwen en beukten op elkaar in, voortdurend brullend en tierend. Hun enige vermaak was elkaar diepe wonden toe te brengen, en diepe en afzichtelijke wonden op te lopen. Wanneer ze werden gedood, bleven ze niet liggen, maar stonden snel op en gingen weer verder met vechten.

Gwri liep door de zaal zonder dat iemand hem opmerkte, en kwam uiteindelijk bij de open ruimte vóór de verhoging. 'Ja,' zei hij, 'dit is zonder twijfel de plek.' Want dit is wat hij daar zag: de hoofdman van Caer Drais troonde op de verhoging, en hoog boven zijn hoofd hing een sterke ijzeren kooi, waarin een vogel zat die Aden Lanach in schoonheid evenaarde of misschien nog mooier was. Ze had de kleur van blauwe vergeet-me-nietjes in het moerasland; haar kop hing lager dan haar vleugel; het was duidelijk dat ze vele jaren niet had gezongen en in een toestand van verdoving verkeerde. Maar

weinigen zouden niet verdrietig zijn als ze haar schoonheid zagen en de onwaardige manier waarop ze was behandeld.

‘Het verbaast me dat Pryderi niet komt’, dacht Gwri. ‘Het zou me verwonderen als die vogel daar niet Aden Lonach is.’ Toen dacht hij na welke vaardigheid hij zou gebruiken om haar te bevrijden. ‘Eerst moet er vrede worden gesticht’, dacht hij.

Velen zullen zich erover verbazen dat er tus-

sen de hoofdman van Caer Drais en Gwri geen groet werd uitgewisseld, hoewel de een op de verhoging zetelde en de ander voor de troon stond; en ook dat Gwri daar kon staan peinzen, zonder dat men hem zag of aandacht aan hem schonk. De reden daarvoor was deze: de hoofdman was groter dan enige andere reus in de zaal, en nog veel meer dan in dikte en lengte overtrof hij hen in weerzinwekkendheid. Als hij een ogenblik was gestopt met brullen of met zijn knots om zich heen te slaan, zou het tumult zijn afgenomen; en daarom hield hij nooit hiermee op, en stond ook niet op van zijn troon. Hij leunde voorover en keek naar de reuzen, luid brullend en om zich heen maaiend, en hield op die manier het gevecht aan de gang. Hoe luider hij brulde en hoe sneller hij om zich heen sloeg, des te hoger stegen de rode vlammen van de vuren en des te luidruchtiger en verwoeder werd de strijd van zijn mannen.

‘Is er hier een stilteroeper?’ riep Gwri. Het was een roep zoals men op een julidag en bij zuidenwind van de top van Pengwaed in Cornwall tot aan de Dinsol in het noorden zou kunnen horen; maar in die zaal drong deze zelfs niet tot hemzelf door. ‘Ik zal zelf deze taak op me moeten nemen’, dacht hij. Daarop ging hij naar de zuil die tegenover de troon stond en besprenkelde hem met water uit zijn hoorn en sloeg drie keer erop naar het gebruik van de stilteroepers aan de koningshoven. In plaats van om stilte te vragen zei hij de spreuk van vrede in oorlogstijd. Zodanig was de kracht van het water en het slaan en de spreuk, dat de hoofdman ophield met brullen, de vuren tussen de as zachter gingen branden en over de hele zaal een stilte neerzonk.

‘Wat een ellende!’ riep de hoofdman, ‘er is een stilteroeper in de zaal.’

Toen zag hij Gwri en sloeg naar hem met zijn knots; maar Gwri sprong opzij en was buiten zijn bereik.

‘Helaas!’ jammerden de duizend reuzen, ‘er is een stilteroeper!’ en ze begonnen bitter te klagen.

‘Waarom staan jullie daar werkloos als de zaal in gevaar is?’ zei de hoofdman. Laat de stilteroeper onmiddellijk worden gedood, volgens het oude gebruik.’ Het was in Caer Drais steeds de gewoonte geweest

om stilteroepers uit te roeien. 'Laat hem worden gedood, in naam van de hemel, opdat deze verschrikkelijke stilte ons niet overvalt.'

'Over stilte gesproken,' riep Gwri, 'hoewel jullie tot dusver in jammerlijke stilte hebben verkeerd, bezit ik een bekwaamheid die van nut kan zijn om lawaai en verwarring in de zaal te brengen. Het zou zeer te betreuren zijn als jullie hiervan geen kennis nemen.'

Droevig antwoordde de hoofdman hem: 'sinds de dageraad van de werelden hebben we tegen de stilte gevochten; en we hebben zoveel lawaai gemaakt als we konden, uit angst dat ze ons tenslotte te machtig zou zijn. Deze angst heeft ons helaas weinig blijdschap geschonken. De rust die u hier vond, en het gebrek aan vrolijke drukte waarover u klaagde, zullen wel een teken zijn dat onze kracht afneemt. Arme ik, na een paar eeuwen zal er stilte zijn.'

De reuzen zuchtten. Niets ter wereld scheen hen zo droevig te stemmen als dit. Ze dachten vroeger nooit iemand aanleiding te hebben gegeven om zich over hun kalmte te beklagen.

'De stilte zal u ongetwijfeld de baas worden,' zei Gwri, 'tenzij u zich ertegen wapent en uw kracht hernieuwt. De vaardigheid waarover ik beschik is zeer geschikt om u van deze angst te verlossen.'

'In 's hemelsnaam, zeg ons om welke vaardigheid het gaat', zei de hoofdman.

'Koken', zei Gwri. 'Het bereiden van een voedzame en verrukkelijke maaltijd en het koken ervan in ketels, om het u daarna smaakvol op te dienen zodat het kan worden verslonden. Dit is zeer geschikt om uw krachten voor verval te behoeden en ze voortdurend te hernieuwen, ja duizendvoudig te versterken. Het eten kan in onbeperkte hoeveelheden worden bereid en het heeft de voortreffelijke eigenschap dat maar weinig ervan velen kan voeden; en hoe meer ervan wordt verslonden, hoe groter het vermogen wordt om te verslinden; en hoe groter het vermogen om te verslinden, des te sterker ook de kracht van de longen om te schreeuwen en de kracht van de armen om te slaan. Zo zou de uitoefening van deze kunst hier al snel oorlog en strijd, luidruchtig lawaai en chaos brengen; en dit alles zou u maar weinig kosten.'

‘Tienduizend jaar lang hebben we geen voedsel geproefd, om niet tijdens het eten door de stilte te worden overvallen. U heeft zonder twijfel gelijk; we verzwakken nu uit gebrek aan voedsel, of u zou geen reden tot klagen hebben gehad. Wat zou het kosten om ons van dit voedsel te voorzien?’

‘Brandstof onder de ketel, water uit de bron en de hoed van een oude paddestoel uit de schuur, zijn de benodigdheden.’

‘Zorg dat hij deze krijgt’, zei de hoofdman, en hij begon opnieuw te brullen, waarna de reuzen weer met elkaar begonnen te vechten. Gwri zette de ketel op het vuur, vulde hem met het water en wierp de paddestoel erin. Het water kookte, en het rumoer nam toe en de reuzen werden nog ongeremder dan tevoren.

‘Ze blaken van vechtlust’, dacht Gwri. ‘Ze hebben vertier en afleiding nodig.’ Hij nam zijn drinkhoorn en zei ertegen wat hij nodig had. Op dat moment ontstak de hoofdman opnieuw in woede.

‘Wat voor smerig vergif werpt u in de pot?’ schreeuwde hij.

‘Peper’, zei Gwri. ‘Wees gerust, het is peper, om het eten op smaak te brengen.’

‘Geef me de peperbus; geef me haar in de hand; ik wil zien of u me niet bedriegt.’

Gwri gaf hem de hoorn; deze leek precies op een oude, gedeukte peperbus. Zodra de hoofdman van de reuzen haar had geopend, werd de hele zaal van de geur van peper vervuld, zodat de reuzen heftig begonnen te niezen, en de wapens uit hun handen vielen. ‘Hé!’ mompelden ze; ‘wat verkwikkend!’

‘Ja, het is peper’, zei de hoofdman. ‘Beloningen en dankbaarheid zullen u worden gegeven; en u zult het er zelfs levend vanaf brengen als het eten even geurig is als dit.’

‘Even geurig, ja nog geuriger zal het zijn’, zei Gwri. Hierop wierp de hoofdman hem de peperbus weer toe en begon opnieuw te brullen en om zich heen te slaan. Gwri ging door met koken.

De kracht van de peper verminderde, en de reuzen hervatten de strijd, en ze vochten heviger dan ooit. ‘Er is een slaapverwekkend middel nodig’, dacht Gwri, en hij overwoog hoe hij dit kon krijgen.

Toen greep hij opnieuw zijn hoorn en zei ertegen wat hij nodig had.

‘Doet u meer peper in de ketel?’ brulde de hoofdman.

‘Dat niet,’ zei Gwri, ‘maar dit is nog beter dan peper. Ik heb hier gezonde en aangename kruiden, heerlijk van smaak en voedzaam: prei, knoflook en ui.’

De druppels, die hij uit de hoorn schudde, namen de vorm aan van die kruiden terwijl ze vielen, en zodra ze in de ketel waren verspreidden ze een krachtige en slaapwekkende geur, die de woede van de reuzen deed bedaren. ‘Aah’, mompelden ze. ‘Aaah, zoiets hebben we nog nooit geroken.’ Zo doordringend was de kracht van de prei en de uien, dat hun strijd veel minder hevig was tot het moment dat de maaltijd gereed was.

‘Ik ben klaar met koken’, zei Gwri. ‘Haal de tafels tevoorschijn.’

Dit deden ze. Het eten dat Gwri hen voorzette was voldoende, ja meer dan voldoende voor hen allemaal; en iedereen moest toegeven dat hij zoiets nog nooit had geproefd, zowel wat geur als voedzaamheid betreft. Ze smulden tot middernacht en dronken tot de vroege ochtend; en toen bleef er nog zoveel over, dat ze nog wel drie van zulke feesten konden houden, zonder tekort te komen of op een houtje te moeten bijten. Rond middernacht keek de huisbard van Caer Drais op naar de kooi (een bard zoals men ze daar had, die naast de hoofdman op de verhoging moest staan om hem met geschreeuw aan te moedigen terwijl de strijd aan de gang was). ‘Heer,’ zei hij, ‘er dreigt gevaar. Het niezen heeft de tralies van de kooi verzwakt, en nu ook het vechten is opgehouden, heeft de vogel haar vleugels bewogen.’

‘Val me niet lastig tijdens het feest.’ zei de hoofdman. ‘Ik heb me nog nooit zo vermaakt als nu.’

Het feest ging verder tot de volgende ochtend; en toen het was afgelopen, begonnen ze weer te vechten, maar minder levendig, omdat ze verzadigd waren; en het lawaai dat ze maakten was nauwelijks genoeg om iedereen tussen het Eiland van de Machtigen en Griekenland in het oosten de slaap uit de ogen te houden. ‘Hoe gevaarlijk het ook is,’ zei Gwri, ‘ik moet hier stilteroeper zijn.’

Hij ging opnieuw naar de zuil, besprenkelde haar met zeven druppels uit zijn hoorn en sloeg er zeven keer op, onder het zeggen van de spreuk. Bij de zevende slag en het laatste woord hield de hoofdman op met brullen en staakten de reuzen hun strijd. De vuren brandden laag, en vrede daalde over de zaal als sneeuwvlokken wanneer het windstil is.

‘O, mijn geboorte en mijn vorige levens!’ zuchtte de hoofdman. ‘Er is een stilteroeper in de zaal en er dreigt het gevaar van vrede.’

‘Kent u geen dankbaarheid?’ sprak Gwri. ‘Zou u geen echte strijd willen leren? Wilt u zich steeds tevreden stellen met deze kinderachtige nabootsing van oorlog?’

De hoofdman zuchtte. ‘Wat ontmoedigend’, zei hij. ‘We maakten zoveel lawaai als we konden, en toch behaagde het u niet. Toen begonnen we voedsel te verslinden, waardoor onze kracht misschien wel duizend keer werd versterkt. We hervatten de strijd en ontwikkelden al onze kracht, en toch bent u niet tevreden. We moeten wel oud en zwak zijn geworden, anders zou u geen reden tot klagen hebben gehad. De stilte wordt ons te machtig, wat een ellende!’

‘Wapens heeft u nodig,’ zei Gwri, ‘niet alleen kracht. Het gebruik van kinderachtig wapentuig heeft u vadsig en lui gemaakt. Maar hoewel u nu aan rust gewend bent geraakt, zou ik u een vaardigheid kunnen laten zien waarmee u pas tot een heerlijk gevecht komt.’

‘In ’s hemelsnaam, welke vaardigheid is dat?’

‘Het is het slijpen van zwaarden’, zei Gwri. ‘Het gereedmaken en scherpen van wapens, waardoor dit spelen met knotsen en bijlen maar saai, vervelend en vredelievend zal lijken.’

‘Is dat zo?’ zei de hoofdman. ‘Zullen de wapens ons sterken in de strijd?’

‘Ja, ze zullen u in staat stellen te vechten zoals de goden en de Cymry’, zei Gwri. ‘In een felle, snelle en heerlijke strijd, zonder gevaar te lopen dat deze ophoudt. Luister,’ zei hij, ‘ik kan u van zwaarden voorzien, waardoor u uw krachten kunt sparen, zodat u in één dag meer genoeg ervan zult hebben dan tot dusver in een jaar, en met minder verspilling van energie; en als iemand van u door de

slaap wordt overmand, zou een keer prikken met een zwaard hem wekken, zo voortreffelijk zijn ze; en ik kan er bij het slijpen een blauwe kleur, de kleur van bliksem of die van de onzichtbare lucht aan geven; en ze zouden scherp genoeg zijn om de wind te verwonden. En dit alles zou u maar weinig kosten.'

'Dit is inderdaad een wonder', zei de hoofdman. 'Dit goede nieuws klinkt ons aangenaam in de oren. Wat zou het ons moeten kosten?'

'De slijtage van de slijpsteen,' zei Gwri, 'en u moet veren uit de vogelkooi halen om tot zwaarden te worden geslepen.'

'Breng hem de veren en de slijpsteen.'

Dit gebeurde. Drie oude staartveren uit de vogelkooi gaven ze hem, een zwarte, een bruine en een grijze.

'Welke van de drie manieren van slijpen verlangt u voor het eerste zwaard?' zei Gwri.

'Het slijpen met de blauwe kleur.'

Daarop nam hij de zwarte veer en sprenkelde drie druppels uit de hoorn op de slijpsteen.

'Werpt u peper op de slijpsteen?' vroeg de hoofdman.

'Welnee,' zei Gwri, 'het is olie.' Hij hield de hoorn omhoog, en deze leek in alle opzichten op een oliekan, die niet met water maar met olie was gevuld. 'Dit is verbazingwekkend', zei de hoofdman en uit verbazing vergat hij haast te brullen en met zijn knots te maaien.

Gwri begon de steen te draaien, terwijl hij de veer erop hield en de spreuk van vrede in oorlogstijd zei. De veer werd groter en harder; snerpnd en gillend klonk het geluid van het slijpen en ontelbare vonken vlogen door de lucht. Sneller en sneller draaide hij de slijpsteen. Het gegil werd sterker en ging van de ene toon over in de andere, nu eens zo schel als de aanvalskreet van de valk wanneer hij in de lucht een reiger ziet, dan weer zo zwaar en diep en zacht ruisend als de ondertoon van een waterval in de verte. Het begon enigszins op muziek te lijken; iets dat sinds de schepping van de werelden in Caer Drais onbekend was. De reuzen vergaten hun gevecht en keken en luisterden met verbazing toe. Aden Lonach bewoog zich in

haar kooi en hief haar rechter-vleugel op.

‘Ah,’ zei Gwri, ‘hier is het zwaard’.

Het glinsterde in zijn hand, met een grote scherpe kling, een heldenwapen dat schitterde met de volle pracht en schoonheid van de middaghemel in juni. Het was niemand van hen vergund geweest een wapen als dit te voeren; bij het zien ervan kregen ze een afkeer van knotsen en strijdbijlen. Het scheen hun dat als ze een duizendtal van deze zwaarden konden krijgen het vechten voor hen een verrukking zou worden, een waarvan ze nog nooit hadden gedroomd, en dat ze de onsterfelijken langs de grenzen van de ruimte zouden achtervolgen. ‘Ah!’ mompelden ze, ‘wat een schitterend glanzend kunstwerk.’

‘Welke eigenschappen bezit het?’ vroeg de hoofdman.

‘Het kan de stam van een eik van negenhonderd winters kloven op een handbreedte van de grond, waar hij het dikst is’, zei Gwri. ‘Eén slag zou daarvoor voldoende zijn, zonder dan aan het eind van zijn kunnen te zijn of er prat op te gaan.’

Inderdaad, een zwaard als dit zou zo iets gemakkelijk hebben kunnen doen.

‘Kan het dat?’ vroeg de hoofdman. ‘Kan het de onzichtbare wind verwonden? U heeft gesproken over een zwaard dat de wind kan verwonden en doen bloeden.’

‘Dat kan het niet’, zei Gwri. ‘Geslepen zwaarden met de blauwe kleur beschikken niet over dat vermogen.’ Daarop nam hij de bruine veer. ‘Welke manier van slijpen verlangt u voor het tweede zwaard?’ zei hij.

‘De bliksemkleurige’, antwoordde de hoofdman.

Daarop nam Gwri de hoorn, liet zeven druppels op de slijpsteen vallen en zong de spreuk van vrede in oorlogstijd, en begon de bruine veer te scherpen. Nog wonderbaarlijker dan met de zwarte veer het geval was geweest, kreeg ze vorm onder het snerpen en gillen van de slijpsteen. Luider en doordringender was het geluid van het draaien en het suizen en slijpen van het staal, en ook klonk het soms dieper als een hol gegorgel met meer slaapverwekkende onder-tonen. Al rijzend en dalend, golvend en deinend, dartelend en dansend, zwellend, zwierend en triomferend begon het meer en meer op muziek te lijken: de meest krijgslustige en heroïsche muziek ter wereld die zowel mooi klonk als aanspoorde tot strijd. Als iemand toen omhoog had gekeken naar Aden Lonach, dan zou hij hebben gezien hoe ze haar beide vleugels uitsloeg en ze weer vouwde en haar fiere en edel gekroonde kop ophief.

‘Zie,’ sprak Gwri, ‘hier is het zwaard.’

Prachtig blonk het in zijn hand; een lang, schitterend wonder met de kleur van bliksem. Zijn glans, zijn straling, zijn zuivere helderheid deed een golf van blijdschap en loutering door het gemoed van de reuzen gaan. Ze bekeken hun eigen wapens met afkeer; de een na de ander liet ze zwijgend vallen, en ze verlangden naar een edeler strijd dan ze tot op dat moment hadden gekend. Ze herinnerden zich de krijg van de goden, en verlangden ernaar op eenzelfde manier te strijden, of helemaal niet te vechten. ‘O!’ riepen ze uit; ‘wat een schitterend en bewonderenswaardig zwaard is dit!’

‘Het is inderdaad een prachtig zwaard’, zei de hoofdman; en hij vervolgde: ‘Welke eigenschappen bezit het?’

‘Het kan het stofje op een zonnestraal doorklieven’, zei Gwri, waarbij hij zijn best deed nauwkeurig te vertellen waartoe het in staat was. ‘Wanneer het neerkomt snijdt het het stofje zo doormidden, en verdeelt het op zo’n manier dat de ene helft even groot is als de andere. Ook kan het met één zwiep door de lucht de baard van een dwerg afscheren op een augustusavond langs de rivier in het dal; en dat zonder wond of schram of bloedvergieten te veroorzaken, en zonder dat de geschorene door heeft dat zijn baard eraf is.’

‘Kan het dat echt?’ vroeg de hoofdman.

‘Ja,’ zei Gwri, ‘en het zou er allerminst prat op gaan. Geen graniet in de bergen van de wereld kan weerstand bieden aan de scherpste van dit zwaard, wanneer het de dingen wenst te klieven.’

(Niemand die het zag, kon eraan twijfelen dat het zwaard hiertoe en tot nog veel meer in staat was).

‘Kan het de wind verwonden?’ vroeg de hoofdman. ‘Kan het inderdaad bloed uit de onzichtbare wind doen vloeien?’

‘O nee’, zei Gwri. ‘Geslepen zwaarden met de kleur van bliksem hebben dat vermogen nog niet bereikt.’

De hoofdman zuchtte. ‘Hoewel de zwaarden die u heeft gemaakt goede zwaarden zijn, en hoewel er weinig tegen kan worden ingebracht, is het zwaard dat we wensen geen ander dan het zwaard dat de wind verwondt.’

‘Dan zal ik ervoor zorgen dat u zo’n zwaard krijgt’, zei Gwri; en hij ging opnieuw aan het slijpen.

Hij nam zijn hoorn, en goot al het water dat erin was op de slijpsteen; en in plaats van de derde veer uit het vogelhuis, nam hij de veer van Aden Lonach die hij van Tybie van de Bron had gekregen: ‘Voor dit werk is de beste veer nodig’, dacht hij. Zodra de punt ervan de steen had aangeraakt, liet zich in plaats van het snerpen en gillen een lieflijk en helder gezang horen, helderder en lieflijker dan het gekwinkeleer van de bergleeuwerik dat hij ’s ochtends jubelt – miljoenen malen helderder en lieflijker. De ontmoeting van staal en

steen deed vonken wegspringen die opstegen naar de daksparren; ze werden van de ene kant naar de andere gedreven en speelden tussen de sparren in een fontein van veelkleurige vlammen. De juwelen uit het binnenste van de aarde of de meibloemen op de bergen konden haar in schoonheid of kleurenpracht niet evenaren. De reuzen kwamen dichterbij en keken toe; terwijl ze het zwaard zagen groeien en de vonkende vlammen zagen branden en oplichten, verbaasden ze zich in hun blijdschap. Ze mompelden zacht, vergaten hun strijd en hun ruwheid en verlangden naar schoonheid en vrede. De kooi van Aden Lonach was in luister gehuld, zodat niemand het licht kon zien dat daaruit begon te stralen, dat steeds schitterender werd, en aan de ijzeren staven de glans gaf van het gelige licht van de wolken aan de ochtendhemel; niemand was in staat het licht en de glans te zien die door de hemel-schone vleugels en veren van Llonach zelf straalden. Luid en lieflijk en prachtig verhief zich het lied van het stalen zwaard en de steen; zelfs het gemurmel van blijdschap verstomde. De muziek sloeg tegen het dak als zeeschuim in de grotten aan de kust; de hele zaal werd daardoor tot een hoge extase opgevoerd; en nog steeds nam ze in kracht en lieflijkheid toe.

‘Kijk eens!’ zei Gwri. ‘Hier heeft u dan eindelijk een zwaard.’

Het was wel dertien keer zo mooi als de andere, ja meer nog. De schittering van het zonlicht op de golven aan de kust, glinsterend in een baai, wanneer ze fonkelt en schittert vóór de vorming van het schuim, zou hiermee vergeleken glansloos en zonder schoonheid zijn. Het was evenmin blauw als de middag, noch geel en fel als bliksem. Het leek niet zozeer op een zwaard van staal of brons, maar eerder op een felle, heldere harde straal midden in de onzichtbare lucht, meer onzichtbaar door die helderheid dan de lucht zelf. ‘Ah!’ mompelden de reuzen; ‘Aah!’ Het scheen hun toe dat ze vóór dat moment nooit blijdschap hadden gekend. Als ze terugdachten aan hun vroegere strijd, vervulde die herinnering hen met afkeer, schaamte en weerzin.

‘Wonderbaarlijk is het, en schoner dan schoon’, zei de hoofdman. ‘Wilt u alstublieft zeggen welke eigenschappen het heeft?’

‘Het kan de wind verwonden’, antwoordde Gwri. ‘Zonder twijfel zal de snijkant ervan de wind verwonden.’

‘Zodat het bloed eruit stroomt?’ vroeg de hoofdman.

‘Wis en waarachtig’, zei Gwri. ‘Sneller dan de dauwdruppel van de riethalm valt, ’s ochtends wanneer de junidauw het zwaarst is.’

‘In naam van de hemel, beproef het dan’, zei de hoofdman. ‘Nooit heb ik zozeer naar iets verlangd dan om dit wonder te zien.’

‘Ik zal het u laten zien’, zei Gwri. ‘En ik zal u ook de derde van mijn drie vaardigheden tonen.’

‘Welke kunst is dat?’ vroeg de hoofdman.

‘De zangkunst’, antwoordde Gwri. ‘Een lied, dat aan sprinkhanen de kracht zou geven zich te meten met reuzen en hen te overwinnen.’

Daarop sprong hij lenig op de slijpsteen en liet het zwaard door de lucht suizen. Bij iedere zwaai van het zwaard baadde de hele zaal zich in een schitterend licht. Toen hief hij met luide stem de spreuk van vrede in oorlogstijd aan, zodat iedereen haar zou horen en erdoor zou worden betoverd. Zeven keer zwaaide hij met het zwaard om zich heen; het was met het oog niet te volgen, maar het leek op de zon aan de heldere hemel, die schitterde boven zijn hoofd. De punt van het zwaard kwam steeds dichterbij de kooi waar Llonach, de vogel van Rhianon, gevangen zat, waar ze fladderde en haar vleugels gladstreek, en probeerde zich de zangkunst te herinneren. Bij de zevende omzwaai van het zwaard en nadat de spreuk drie keer had geklonken, gebeurde wat hier volledig naar waarheid wordt verteld. Diamanten druppels begonnen uit de lucht te vallen, diamantkleurig bloed viel uit de onzichtbare wind, sneller dan dauwdruppels van de riethalm vallen, ’s ochtends wanneer de junidauw het zwaarst is.

Toen was het plotseling alsof de volle maan vleugels kreeg en naar het midden van de hemel vloog, tegen de duisternis van de donkerste nacht in het jaar. Het was Aden Lonach die wegvloog. Toen ze in al haar tedere, alles overtreffende luister verscheen, werd de caer vervuld van gezang dat een rusteloos hels leger zou doen inslapen, of een zwerm sprinkhanen op de droogste dag van augustus onstuimig

zou doen optrekken tegen de reuzen van de oudheid, met zoveel geweld dat het een wonder zou zijn als ze de reuzen niet overwonnen. Het was Llonach, de vogel van Rhianon; zij was het die zingend uitvloog. Het zwaard had de tralies van haar kooi doen splijten; de spreuk zorgde ervoor dat ze zich haar oude zangkunst herinnerde. Haar zang verlichtte de pijn van allen en veranderde alle begeerte en woestheid in vrede.

Ze begon haar lied; het klonk steeds voller en krachtiger, en de tonen ervan dartelden en dansten door de zaal, en de betovering die ervan uitging vermengde zich met het wezen van de reuzen. Van onaantrekkelijk werd hun uiterlijk knap; hun lompe en woeste gedrag veranderde in een edele houding. Ze leerden blijdschap, vrede en wijsheid kennen. Zonder te treuren hoorden ze hoe de poorten van de caer het begaven. Zonder angst zagen ze de vorstelijke onsterfelijken binnentreden. Ze zagen aan het eind van de zaal hun schitterende gestalten, schoon als een stralende ochtend, een helder stralende ochtend boven in de bergen. Ze zongen met opgeheven armen, en verwelkomden de schitterende onsterfelijken. De onsterfelijken riepen hen; ze verlieten de zaal en volgden de onsterfelijken. Terwijl ze vertrokken, hoorde Gwri de reuzen het volgende zingen:

*Wij die altijd hebben gestreden, nadat op een slapende aarde,
Deze woeste wereld, de vlam van het denken werd geboren,
En in haar hart de dromen van god ging voelen,
En in haar droom de gezongen naam kon horen,
Wij voelden de vlam van een veel heviger vuur,
Dan één dat woede in driftige zielen laat branden;
We hoorden de liederen van het drakenkoor,
Waarom zouden we nog langer in ons oude leven verzanden?*

En hij hoorde dit vers van de onsterfelijken:

*De slaap zal afnemen, en de verwarde wereld
Heen en weer worden geslingerd door te strijden;*

*Om te leven in het opspattend schuim
Aan de kust van Abred die door storm moet lijden;
Maar altijd zal strijd opgaan in vrede,
En storm wordt kalmte, de dageraad goud;
Een vlam, een lied – de verwarring teneinde,
Waarom zou u nog langer berusten in gewoonten zo oud?*

En hij hoorde nog een vers van de reuzen, die hen antwoordden:

*Hoe bereiken we het doel van onze strijd,
Het vergeten doel, tot de nacht is binnengegaan
In dit wonder van tijd die heel is geworden,
Deze vrede in de dageraad van ons bestaan?
Wij die streden sinds de naam werd gezongen
Trokken met passie door de kou van het eerste uur,
Waarom zouden we nog langer in ons oude leven berusten?
We hebben de adem gevoeld van het bezielende vuur.*

De zoektocht naar Aden Fwynach, de derde vogel, en de tegenstand van het leger van Bargod y Byd

Toen hij weer in het daglicht kwam, bleek hij uit een gewone spelonk in de grote berg te zijn gekomen; er was niets meer te zien van een caer. Er was geen tent meer te zien waarin de onsterfelijken verbleven, alleen maar bergen die zich uitstrekten langs de horizon. Hij besteeg Gyrru'r Gwyntoedd, en reed door tot hij bij het veld van Llandybie kwam.

Het was avond toen hij daar aankwam, en de bron was niet door betovering voor hem verborgen. Hij liet het zwaard, de windverwonder, in de bron vallen; het veranderde in een blauwe veer en dreef daar, net zoals eerst. Zodra deze de waterspiegel raakte, rees Tybie van de Bron voor hem op.

'Uw komst verbaast me', zei ze. 'Aden Lonach is bevrijd, zonder dat u haar heeft bevrijd.'

'Prinses,' zei hij, 'het gaat me niet om de twee die al zijn bevrijd, maar om de vogel die nog gevangen zit. Kunt u me toestaan Aden Fwynach te gaan zoeken, zodat Pryderi zal slagen?'

'Ik sta het u toe om u een genoegen te doen, en alleen daarom', zei ze. 'Voor u zal geen succes zijn weggelegd.'

'Wat kunt u me over deze vogel vertellen?'

'Haar vleugels hebben mooiere kleuren dan de regenboog, en haar zang is meer betoverend dan enig ander geluid ter wereld. Ze bezit zulke voortreffelijke eigenschappen, dat Glanach noch Llonach

met Mwynach zijn te vergelijken. Haar muziek verbreekt de boeien van het hart, ze is de vervulling van dat waarnaar de ziel het meest verlangt. Niemand anders dan Pryderi fab Pwyll kan erin slagen haar te bevrijden; en zelfs hij zou geen succes hebben, tenzij hij in het bezit is van de derde van de drie bijzondere vaardigheden van de goden en druïden.'

'Ja, inderdaad', zei Gwri. 'Ik weet dat hij de spreuk van de drie plaatsen nodig heeft.'

'Welke drie plaatsen zijn dat?' vroeg ze.

'Drie plaatsen in Wales, en de macht van de goden die daar wonen', antwoordde Gwri.

'U heeft ze nog niet genoemd', zei ze.

'Hun naam wordt zelden uitgesproken', zei hij. 'De eerste is het Bos van Mon, en de tweede is dit Veld –'

'Water uit de bron geef ik u, en deze veer die Aden Fwynach hier liet vallen.' Ze leek op een wolkje bij zonsondergang, zo helder en mooi was ze. 'Vertrouw de veer 's ochtends toe aan de wind, en ga waarheen ze u leidt. En denk om het volgende', zei ze. 'Laat u noch door vrede noch door oorlog van deze tocht weerhouden. Eet en drink niet, en luister ook niet naar liederen of verhalen op plaatsen waar misschien leugens worden gesproken, want Aden Fwynach heeft een afschuw van onwaarheid; en het zou ertoe leiden dat u wordt betoverd, zoals ook zij werd betoverd op de dag van uw geboorte.'

Nadat ze dit had gezegd, werd ze opnieuw aan zijn blik onttrokken.

Bij het krieken van de dag ging hij op weg; hij reed door onbekende streken en volgde de veer. Halverwege de ochtend kwam hij voorbij de doorwaadbare plek en het moerasland en de bergen van Caer Hun, maar hij ging niet naar links. Rond het middaguur reed hij boven in het dal waar Caer Drais langgeleden door de onsterfelijken was belegerd. Maar de veer was niet van plan de stroom daar over te steken, en hij reed verder naar het oosten, steeds hoger de eenzaamheid van de bergen in.

De rivier werd steeds smaller naarmate hij de bron ervan naderde. Na eerst woest over mossige rotsen te hebben gestroomd, kabbelde ze nu over ondiepe plaatsen, om tenslotte als een nietig beekje met zacht ruisend geluid langs venige berghellingen te vloeien. Daar eindigde het pad, en alleen een woeste rotswand rees hoog boven hem op. 'Gyrru'r Gwyntoedd,' zei hij, 'verder dan hier kunt u niet mee-reizen'. 'Zoals u wilt', dacht de windjager; 'het is hier een goede plek om te grazen.' Deze twee konden geen gedachte voor elkaar verbergen. De veer glinsterde en zweefde nog steeds omhoog, en toonde geen neiging het stroompje over te steken; lang volgde hij haar, terwijl hij de helling beklom. Bij de bron en de oorsprong van het water, een plek groener dan smaragd, aangenaam met rietpluimen en bloeiende vergeet-me-nietjes, dreef een plotselinge windvlaag haar naar links, en het was duidelijk dat hij het Eiland van de Machtigen opnieuw zou moeten verlaten. 'Eerst moeten de oogleden worden bevochtigd', dacht Gwri.

Het schuim en de verwarring van de wereld rezen boven hem op; ontelbare vluchtige dromen dreven snel voorbij, als sneeuwvlokken op de wind. Hij hoorde het lawaai van aanstormende legers onzichtbaar boven zijn hoofd, aanhoudend snel hoeftgetrappel en het gedreun van wagenwielen, een donderslag en een jammerlijke schreeuw. Tien eeuwen konden er zijn verstreken vóór hij zijn vinger op zijn oogleden voelde en deze werden bevochtigd door het water van de bron. Zijn voeten stonden weer op vaste grond en het Eiland van de Machtigen was verdwenen; maar nu trokken de nevels niet plotseling op en de verwarring hield aan. Wat zich vaag had afgetekend nam vastere vormen aan; het gerucht van schimmige legers werd een grimmige, luidruchtige werkelijkheid. Hij zag de kringelende rook boven zich waar de machtigen met grote snelheid doorheen joegen; de schreeuw die eerst ver weg en onzeker had geklonken, veranderde in een schor gebrul van een krijgslustige menigte. Ze verzamelden zich in een cirkel rondom hem en kwamen van alle kanten op hem af. Reusachtige strijdagens kwamen aan-gerold, keerden en verdwenen; hun sikkels waren bleke en ijle

vlammen, die flikkerden en flitsten, en langs de nevels speelden. Geknielde wagenmenners zaten voorovergebogen en hadden de teugels in handen; ze hadden een strenge, onsterfelijke schoonheid, en donkere vlammen rond hun hoofd in plaats van haar. De krijgers in de wagens leunden op hun ontzagwekkende speren van essenhout; ze keken met vlammende ogen in de verte met daarin visioenen van oorlog, hun mond stond open en hun stemmen waren schor van het roepen. Ze verzamelden zich, en wervelden in cirkels rond; ze kwamen als een storm, steeds dichtër naar hem toe. Luider, steeds luider werd het lawaai, ijler de nevel, trotser en strenger de dreiging van hun aanblik. Het zonlicht glinsterde op de speerpunt, op de bijl en het lange vlammende blank van het zwaard. Ze kwamen steeds dichtër bij hem, in volle vaart om hem heen wervelend, onstuimig als een bosbrand van dennenbomen in het dal, luidruchtiger dan de felle noorderstorm. Hun zijden vaandels, versierd met vlammeende draken, wapperden in de wind. Ze waren nu heel dichtbij; de grote strijd-wagens stonden dreigend vóór hem, de vlammeende speren waren in de aanslag. Er klonk een kreet, een gekraak, een gedonder, als van de negende door de storm opgezweepte golf die op de steile klippen van het noorden beukt. De zon scheen over een grote vlakte, en daarachter over een meer zo breed als de wereld. De veer van Aden Fwynach zweefde in de lucht boven de oever; er was geen teken of geluid van een leger meer. Gwri ging verder.

Toen hij bij de oever kwam, hoorde hij plotseling een kreet en zag een wagen met grote paarden, die bewegingloos tussen hem en de oever stond; en daarin, achter de knielende wagenmenner, een krijger met een donkere huid en een streng gezicht, mooier, en groter van gestalte dan wie ook in de wereld sinds de dagen van keizer Arthur. Gwri herkende hem als een van de menigte die hij uit de lucht had zien afdalen. De vleugels op zijn helm waren vurige vlammen. Zijn lange, wapperende mantel was paarsrood en gesloten door een speld van robijnen; zijn kleet was van donkerblauw linnen, versierd met zilveren sieraden met een waarde van vijftig koeien.

‘Gegroet in naam van god en mens’, zei Gwri Gwallt Euryn.

‘Ook u gegroet in naam van god en mens’, zei de krijger. ‘Ga terug naar het Eiland van de Machtigen, nu u nog in leven bent.’

‘Het spijt me dit verzoek te moeten afslaan’, zei Gwri. ‘Ik kwam hier door die veer te volgen, en ik zal haar blijven volgen tot voorbij de grenzen van de wereld.’

‘U kunt niet verder zonder tegenstand van legers te ontmoeten.’

‘Met uw welnemen, zeg me, om welke legers het gaat.’

‘Het zijn machtige en onoverwinnelijke legers; de mannen van de koning van Bargod y Byd’, zei de krijger. ‘Daarginds is het meer van Bargod, en daarachter ligt Caer Hedd; daar woont een menigte onsterfelijken die sinds het uitroepen van de Naam geen strijd hebben gekend. Het zou ongepast zijn dat hun genoegens door mannen van het Eiland van de Machtigen werden verstoord; daarom mag niemand het meer oversteken zonder het hele leger van Bargod te verslaan; en daartoe zal niemand in staat zijn.’

‘Ik verlang tegenstand en felle strijd; en ik verlang niet verder te gaan zonder me aan het gebruik te houden.’

Toen stapte de krijger uit zijn wagen. ‘Ik ben de distain van de koning van Bargod y Byd’, zei hij. ‘Ik heb het recht als eerste het strijdperk te betreden en de strijd van man tot man aan te binden met de vreemdeling, vóór iemand anders van het leger dit zal doen.’

‘Het is mij een eer om met u te strijden’, zei Gwri. Daarop ontblootte hij zijn borst voor de strijd, naar het gebruik van de goden en mensen van het Eiland van de Machtigen. Hij hief de drakenkreet aan en ging ten aanval. Hij tegen de distain, en de distain tegen hem. Ze vochten aan de oever van man tot man tot de avond viel. Het scheen Gwri toe dat hij vanaf zijn geboorte tot op dat moment slechts in diepe vrede had geleefd. Bij het vallen van de avond versloeg hij de distain en van zijn wapenrusting maakte hij bij de oever een stapel.

Daarna wendde hij zich tot de wagenmenner. ‘Neem de wapenrusting,’ zei hij, ‘en breng haar als geschenk aan de koning van Bargod.’

Dit gebeurde; en zodra de wapens op de wagen waren geladen, verdwenen de man, de paarden en de kar. Toen rees uit het water een

andere wagen op, getrokken door twee reusachtige, parelwitte, lichtgevende rossen. Hij was drie keer zo groot als de wagen van de distain en gemaakt van donker brons, versierd met schitterende safieren. De krijger die erin stond was groter van gestalte dan de ander, knapper, fierder en had een donkerder gelaatskleur. Zijn lange mantel wapperde van zijn schouders in de richting van het meer; deze had de kleur van parels en parelmoer, en gaf licht in de avondschemer; op de mantel, was een karmijnrode draak geborduurd, in een dreigende houding en met een woeste blik in de ogen, en helderder en roder dan een wolk bij zonsondergang. Hij droeg een juweel ter grootte van het borstschild van een koning, een grote, lichtgevende kornalijn versierd met opalen. Zijn helm gloeide en brandde tegen de avondhemel, roder dan de volle maan rond 22 september. De speer waarop hij leunde was lang, buigzaam en scherp en moest hem vaak de overwinning hebben gebracht.

‘Gegroet in naam van god en mens’, zei Gwri Gwallt Euryn.

‘Ook u hartelijk gegroet’, zei de ander. ‘Daar op de heuvel is de ontvangstzaal’, zei hij; ‘en daar is een tafel voor u gereedgemaakt; zeven ervaren erkende barden zullen voor u zingen en er staat een rustbank bekleed met huiden en zijde tot uw beschikking. Bij het aanbreken van de ochtend zal het u vrij staan naar het Eiland van de Machtigen terug te keren; of u kunt, wanneer u dat wenst, hier strijd leveren.’

‘Laat uw hoffelijkheid worden beloond’, zei Gwri; ‘ik kies voor de strijd. En laat uw beloning beter zijn, wanneer u me nog een gunst bewijst.’

‘Op wat voor gunst doelt u?’

‘Rusten na inspanning is beter dan ervoor’, zei Gwri. ‘Wanneer ik mag kiezen, dan kies ik ervoor eerst te vechten.’

‘Zoals u wilt’, zei de ander; ‘en u zult over gebrek aan strijd niet te klagen hebben; er zal uitvoerig worden gevochten. Waar u bij daglicht één tegenstander had, daar zullen er gedurende de nacht tien zijn; en de minste van hen is sterker, dapperder en meer bedreven in de strijd dan hij die door u is verslagen. Ik ben de penteulu van de

krijgsmacht van de koning van Bargod y Byd', zei hij; 'en het is mijn voorrecht als tiende man hen aan te voeren.'

Daarop keerde hij zich naar het meer, en blies het hai atton van de mannen van Bargod op zijn hoorn; en daarna stapte hij uit zijn wagen. Negen strenge, grote, vorstelijke krijgers rezen op uit het meer en kwamen naar voren. Ze evenaarden hun heer, de penteulu, in kracht en schoonheid, en in hun rijk versierde kleding en wapenrusting. De dofste van hun tien gehoornde helmen gloeide als het karmijnrode licht van de ondergaande zon. Zelfs op de minste van hun glanzende, parelkleurige mantels was een robijnrode, rooskleurige draak geborduurd. De minste van hun scherpe, zilverkoppige speren zou zeker tot overwinningen in staat zijn aan de grenzen van de hel. Hoffelijk groetten ze Gwri; hoffelijk groette hij terug.

'Het doet ons genoegen', zeiden ze, 'u gelegenheid tot deze strijd te geven; het verheugt ons dat u blij bent tien man tegenover u te hebben.'

'De eer om met u te strijden', zei hij, 'is groter dan de eer om met honderd stervelingen te strijden.'

Toen hief hij de drakenkreet aan en ging op hen af; en de tien tegenstanders, aangevoerd door de penteulu, kwamen op hem af. Hij herinnerde zich de strijd die hij tegen de distain had gevoerd; deze scheen hem nu een vredige en zoete droom toe. Hij versloeg er drie voordat de maan te zien was. Hij versloeg er drie tussen het opkomen en het ondergaan van de maan. Hij versloeg er drie in de duisternis vóór de dageraad. Toen de ochtend aanbrak versloeg hij ook de penteulu, en maakte bij de oever van hun wapenrusting tien stapels.

Toen wendde hij zich tot de wagenmenner van de penteulu, die in de wagen wachtte. 'Neem de wapens als geschenk voor de koning van Bargod', zei hij. De wagenmenner stapte uit en verzamelde de wapenrustingen; zodra deze op de wagen waren geladen, verdwenen de man, de paarden en de kar.

'Is de doorgang nu vrij?' vroeg Gwri zich af; en keerde zich naar het zilverwitte water. Terwijl hij dit deed rees een geweldige strijdswagen op uit het meer, getrokken door twee prachtige, mistgrijze rossen.

Daarmee vergeleken waren de paarden van de penteulu niet meer dan slecht verzorgde eenjarige veulens. De strijdwagen was drie keer zo groot als de strijdwagen van de penteulu; hij was gemaakt

van ongepolijst zilver, ingelegd met turkooizen als versiering en om er magische kracht aan te geven. De krijger die erin stond was drie keer mooier en beter toegerust dan de penteulu; en hij was groter van gestalte. Zijn lange, wapperende zijden mantel had de kleur van de hemel waarin witte wolken drijven. Zijn prachtige, vorstelijke helm met zwanenvleugels was van zilver, witter dan de Wyddfa wanneer in januari het zonlicht op de besneeuwde top ervan schijnt. Zijn borstjuweel bestond uit de mooiste parels en was groter dan het schild van een krijger. Het goedgekamde haar hing over zijn schouders en was donkerder en glanzender dan een spreeuwendvleugel.

Zijn schild was één grote heldere zilveren maan; alleen al het zien van zijn speer zou de gezamenlijke demonen van Abred op de vlucht hebben gedreven.

‘Gegroet in naam van hemel en mens,’ zei Gwri Gwallt Euryn, ‘met alle hoffelijkheid en strijdvaardige vriendelijkheid.’

‘Een nog betere hulde aan u’, zei de ander. ‘Ik ben de zoon van de koning van Bargod y Byd, en ik raad u aan naar het Eiland van de Machtigen terug te keren voordat enig kwaad u overkomt.’

‘Een hoffelijk advies,’ zei Gwri, ‘en het wordt hoffelijk afgewezen.’

‘Zelfs als u dit advies in de wind slaat,’ zei de koningszoon, ‘wordt u toch een gunst bewezen. De koning van Bargod heeft de wapenrustingen ontvangen die u hem heeft geschonken, en hij wenst u daarvoor vorstelijk te belonen. Daarom is het niet nodig dat u vandaag vecht, noch morgen, maar pas wanneer u het verlangt. Daar-ginds op de heuvel is de ontvangstzaal; daar kunt u zich te goed doen tot de middag en drinken tot de nacht, wanneer u eten voor honderd man zal worden voorgezet. Daar zullen tien ervaren erkende barden zijn om verzen voor u te zingen, en tien anderen om verhalen te vertellen; en wanneer u mocht wensen te rusten, dan is er de ivoeren rustbank met zijde en bont, en het ivoor is met brons en opalen ingelegd.’

‘Zelden werd mij zo’n hoffelijkheid betoond’, zei Gwri. ‘Laat uw koninklijk gebaar ruim worden beloond; en laat uw beloning groter zijn, wanneer u me nog een gunst bewijst.’

‘In naam van de hemel, om welke gunst gaat het?’

‘Rust na inspanning is beter dan ervoor’, zei Gwri. ‘Ik zal weinig zin hebben om mij aan een maaltijd te goed te doen vóór ik naar de overkant van dat meer ben gegaan en weer terug.’

‘U kunt het niet oversteken zonder eerst op tegenstand te stuiten’, zei de koningszoon.

‘Ik zou meer van het feest genieten na de tegenstand te hebben overwonnen’, zei Gwri.

‘Zoals u wenst’, zei de koningszoon. ‘De vorige keer streed u ’s nachts met tien krijgers, maar nu krijgt u er overdag honderd tegenover u; en de zwakste van hen is sterker, woester en behendig-diger dan de beste van die tien, en ikzelf zal als honderdste hen aanvoeren.’

‘Ik beschouw dit als een groot voorrecht’, zei Gwri. ‘Het is inderdaad een bijzonder genoegen.’

Daarop stapte de zoon van de koning van Bargod uit zijn strijddkar en blies het hai atton op zijn hoorn. Een machtige strijdkreet klonk als antwoord; een leger van acht dozijn en drie man kwam uit het meer aansnellen. In kracht en schoonheid, in waardigheid van houding en pracht van uitrusting was geen van hen de mindere van hun leider, de zoon van de koning. Met grote hoffelijkheid groetten ze Gwri, en niet minder hoffelijk groette hij hen. Men zag ogenblikkelijk, dat het allen zonen van regerende vorsten waren, die gewend waren oorlog te voeren aan de wereldgrenzen. Zodra de begroeting voorbij was stelden ze zich in slagorde op aan de oever. Gwri hief de drakenkreet aan en ging hen vrolijk tegemoet, en zij kwamen tegen hem in het geweer. De minsten van hen waren veel krachtiger dan de beste krijger van de penteulu. Uiterst heftig was hun aanval; met veel kracht weerstond Gwri hen. Hij versloeg er twintig vóór de middag en nog eens twintig tussen de middag en de avondschemering. Tussen de avondschemer en het opkomen van de maan versloeg hij er twintig en vóór de maan onderging nog eens twintig. Vanaf dat moment tot het aanbreken van de ochtend verzamelden de twintig overgeblevenen hun kracht en herinnerden zich hun dapperheid en vielen hem aan met een woede die de bergen deed schudden. Hij legde de een na de ander het zwijgen op en bevrijdde hen van hun lichaam; en toen de morgen begon te dagen versloeg hij ook de koningszoon. Toen maakte hij op de oever tien reusachtige, blinkende stapels van hun wapenrustingen en gaf ze aan de wagenmenner om naar de koning te brengen.

‘Dat hoeft hij niet te doen’, zei een stem uit het meer. ‘Ik ben hier zelf om ze in ontvangst te nemen, en ook om u een raad te geven.’

Gwri draaide zich om, en zag een strijdswagen die door twee enorme kastanjekleurige hengsten van grote kracht en schoonheid uit het meer werd getrokken. Met iedere beweging van hun schelpvormige hoeven wierpen ze golven schuim en waterdruppels op zo hoog als de lamoenstokken van de strijdswagen. De morgenzon brandde op hun vlammeende, wuivende manen. De strijdswagen was van goud en

rijk versierd met kostbare robijnen. Degene die erin stond en op zijn ontzagwekkende gouden speer leunde, was groter van gestalte, strenger en edeler van houding, en had een meer verheven schoonheid en edelmoediger ziel dan alle anderen. Zijn gevleugelde helm was helderder dan de middagzon. Zijn haar en zijn lange baard hadden de kleur van een zonbeschenen tarweveld, drie dagen vóór de oogst. Zijn lange mantel was meer donkerpaars dan het violet van de aanrollende golf; en daarop was een vorstelijke draak van het zuiverste goud geborduurd. Zijn borstjuweel bestond uit diamanten, topazen en robijnen. Zijn kleed was van geweven goud, rossiger dan het goud van de draak. Zijn borstschild schitterde als de zon; de schede van zijn zwaard scheen feller dan de bliksem.

‘Mijn groet van god en mens aan de koning van Bargod’, zei Gwri. ‘Beleefd en eerbiedig wordt deze u gebracht. Wilt u mij alstublieft zeggen welke raad u voor me heeft.’

‘Ook u groet ik hoffelijk en eerbiedig’, zei de koning van Bargod. ‘Mijn raad is dat u naar het Eiland van de Machtigen terugkeert na hier feestelijk te zijn onthaald en vóór u kennis maakt met werkelijke strijd en oorlog.’

‘Een hoffelijk en vriendelijk advies’, zei Gwri. ‘Maar het wordt even hoffelijk en vriendelijk afgewezen. Ik kwam hier om verder te gaan, hoeveel tegenstand mij ook wordt geboden.’

‘Tegenstand zult u ondervinden, en wel van duizend man’, zei de koning. ‘En ikzelf zal hen als duizendste aanvoeren. De minste van hen is tien keer zo goed en tien keer zo sterk als één van de mannen die u heeft verslagen.’

‘Ik beschouw dit als een bijzondere eer en een groot genoegen’, zei Gwri.

‘U zult volop tegenstand ontmoeten; alle strijd die u tot nu toe heeft gevoerd zal hiermee vergeleken vredig en rustig schijnen. Maar eerst zal u hoffelijkheid worden betoond volgens het gebruik en op grond van uw dapperheid, uw edelmoedigheid en uw indrukwekkende daden. Ikzelf zal u naar de ontvangstzaal begeleiden, en daar kunt u zeven dagen en zeven nachten verblijven. Ik zal zorgen dat u

dagelijks gekookte en gepeperde spijzen worden voorgezet en een overvloed aan kostelijke wijn en honingdrank; 's ochtends voedsel voor vijftig man, en 's avonds spijzen voor honderd. Dagelijks zullen er zevenmaal twintig ervaren, wijze, erkende barden zijn, de beste ter wereld om liederen voor u te zingen en zevenmaal twintig anderen om verhalen te vertellen; en 's ochtends en 's avonds kunt u baden in een verjongingsketel om u te sterken; en 's avonds is er een gouden rustbank voor u, met turkooizen en diamanten ingelegd; deze is meer waard dan tienduizend koeien; ze wordt bedekt met een kleed van geborduurde zijde, waarop voorstellingen van goden en draken zijn aangebracht en onder het kleed ligt dons van zeevogels, twee meter dik.'

'Werkelijk een hoffelijk voorstel', zei Gwri; 'ik hoop dat u er rijkelijk voor wordt beloond; en dat het u voortaan aan niets zal ontbreken. Uw gastvrijheid kan moeilijk worden overtroffen, zelfs op het Eiland van de Machtigen; zelfs in het huis van de koning van Londen; toch kan ze worden overtroffen.'

'Vertel me hoe ze kan worden overtroffen,' zei de koning, 'en uit dankbaarheid zal u niets worden geweigerd.'

'Luister dan', zei Gwri. 'Rust na inspanning is aangenaam en eerzol; maar rust daarvóór kan de dappere niet behagen. Het hele geslacht van de Cymry zou te schande worden gemaakt, wanneer ik mij liet onthalen zonder eerst de krijg te hebben geproefd. Ik kwam hier niet om voedsel te verorberen. Wanneer het vechten onmiddellijk wordt voortgezet, betoont u mij nog meer hoffelijkheid dan eerst.'

'Dank u voor deze woorden', sprak de koning. 'Uw wens zal worden vervuld en er zal u ruimschoots hoffelijkheid worden betoond.' Daarop zette hij een schitterende hoorn van diamant aan zijn lippen, en blies het hai atton van Bargod; vervolgens steeg hij uit zijn wagen. De oever van het meer werd nu verlicht door de schittering van duizend zonsopkomsten; negenhonderdennegentien en viermaal twintig in getal waren de mannen die uit het water oprezen. De kleinste van hen was groter van gestalte dan de koningszoon; degene met de minste opsmuk verspreidde meer licht. Hoffelijk groetten ze Gwri;

en hoffelijk groette hij hen. Edel waren de woorden die ze spraken over de mannen van het Eiland van de Machtigen; edele woorden sprak hij op zijn beurt over de zielenadel en de edele stamboom van de mannen van Bargod y Byd. Het scheen hen allen dat zowel zijn vriendschap als zijn vijandschap aangenaam was; het scheen hem dat te strijden met hen evenzeer een genoeg was als hen aan tafel te ontmoeten in de zaal.

‘Vindt u het goed dat de strijd nu begint?’ vroegen ze.

‘Ja’, luidde zijn antwoord.

Hierop stelden ze zich in slagorde op aan de oever en hieven de strijdkreet van Bargod aan; en Gwri uitte de kreet van de draak.

Daarna gingen ze op elkaar af. Trots en onstuimig was het suizen van de speren; de legers van Abred zouden bang zijn geworden als ze dit zagen. Maar hij sloeg met zijn zwaard overal om zich heen en oogstte de koppen van de speren in hun vlucht. Zodanig waren zijn vaardigheid, kracht en moed, zijn onberispelijke dapperheid, en de kennis die hij bij Twrf Fliant, zijn pleegvader, had opgedaan, en de verheven ontembare aard van zijn ziel, dat ze hem niet de baas konden worden. Hij vocht tot de middag en versloeg tweehonderd man; hij vocht tot de schemer en versloeg er nog eens driehonderd. Tussen de schemering en middernacht schonk hij aan nog tweehonderdvijftig hun rust. Tussen dat uur en het aanbreken van de nieuwe dag verzamelde de tweehonderdvijftig overgeblevenen hun krachten; ze herinnerden zich hun roemrijke heldendaden en gingen hem met zoveel kracht te lijf, dat het hem toescheen dat ze tot nu toe slechts met hem hadden gespeeld. Maar de een na de ander moest het onderspit delven, hij maaide ze neer waardoor ze hun lichaam verlieten, vol blijdschap over het gevecht waaraan ze hadden deelgenomen. Toen de ochtend aanbrak, had hij er tweehonderdnegenenveertig verslagen.

‘Bent u tevreden over het gevecht?’ vroeg hij.

‘Nee, helemaal niet’, zei de koning van Bargod; ‘hoewel ik me niet kan herinneren dat er ooit zo werd gevochten. Maar u kunt niet verdergaan voordat u ook mij heeft verslagen.’

Ze gingen door met vechten tot de zon boven de horizon was uitgekomen en bleek over het door nevels bedekte meer scheen. ‘Bent u nu voldaan?’ vroeg Gwri Gwallt Euryrn.

‘Ja, want u heeft mij verslagen’, zei de koning van Bargod. En hij vervolgde: ‘Ik kan tevreden sterven, nu ik tenslotte heb geleerd wat oorlog en vechten is. Ik dank u dat u me dit voorrecht heeft geschonken.’

Hij steeg onvermoeid uit zijn gedode lichaam op en verdween met zijn hele leger uit het gezicht. Gwri ging naar de ontvangstzaal en baadde zich in de ketel van herstel. Hij at zoveel hij nodig had en sliep drie dagen en drie nachten zonder wakker te worden. Dit is wat hem in zijn slaap en zijn dromen werd geopenbaard: hij zag de

koning van Bargod en de koningszoon, de penteulu en de edele distain en hun trotse, grootmoedige legers; ze trokken in hun vlam-mende strijdagens door de lucht om hem heen; ongedeerd waren ze opgestaan; in grote luister trokken ze verder, om hem heen draai-end, voortrollend, stralend, liederen zingend. Dit is het lied dat ze zongen, voorzover hij het zich later kon herinneren:

*Hoewel we werden verslagen vele keren,
Zijn we telkens weer opgestaan;
Wie de verzen van de oudheid wil leren
Moet ons opzoeken, naar dit grensgebied gaan,
En zijn borst ontbloten voor de verheven speren
Tot het sterfelijke deel gedood is in zijn bestaan.*

*Sommigen zullen duizend jaar mislukking ondervinden,
En anderen zullen slagen in een nacht en een dag;
Tranen zullen de ogen van sommigen verblinden,
In het hart van anderen is altijd een lach;
Maar of men vol angst komt of zingt als beminden,
De overwinning moet men behalen, vóór men verder mag.*

*En hij die aan de oever wordt verslagen,
Zal hij de beschermers nooit meer ontmoeten?
Heeft hij vrede bereikt na al die oorlogsdagen,
Die vrede die er was vóór we de werelden konden begroeten?
Nee, – want tot de mens is geklommen tot hogere lagen,
Zal de strijd nog eeuwenlang worden uitgeroepen.*

*Want wij die aan de rand van de tijd onze opwachting maken,
Verloren vaak het leven, en hernamen onze dagen;
Als wij de grens van de wereld niet zouden bewaken
Met onze verheven speren, maar rusten na te zijn verslagen,
Dan zouden de eeuwen hun rijm en ritme staken,
En de ster in het hart van de wereld vervagen.*

4

De drie familieleden van de veerman van het meer van de Bargod, en de betovering van de drie plaatsen in Wales

Bij het aanbreken van de vierde ochtend werd hij wakker, en stond op, sterker dan hij ooit in zijn leven was geweest, en ging naar de oever. Het water van het meer had de tint van turkoois en beril, helderder en lieflijker dan welk water ook in de wereld van stervelingen. Zowel naar rechts als naar links leek er geen einde aan het water te komen; en tussen het meer en de hemel vóór hem was van een oever aan de overkant niets te zien. De veer van Aden Fwynach, die sinds hij bij de Bargod kwam zonder te vallen in de lucht had gezweefd, bewoog zich nu in de richting van het meer, voortgeblazen door de zachtste wind ter wereld. 'Deze zee moet worden overgestoken', zei hij. 'Het zou me verbazen als er geen pont was.'

Toen riep hij: 'Is er hier een veerman?' 'Ja', klonk een stem. Het was alsof in de verte een roze roos uit de hemel op het water viel en daar begon te glinsteren en te groeien. Uit het hart en de innerlijke schoonheid ervan kwam een boot tevoorschijn, die koers zette naar de oever. Ze had de vorm van het kroonblad van een wilde roos uit de hagen van Cemais, en was gemaakt van één grote, lichtende rozenparel, met fraaie krommingen en lijnen. In de boot stond de veerman; hij had een donkere gelaatskleur, een kalme blik en een waardige houding; hij behoorde tot de voorname familie van Gwyn,

de zoon van Nudd, en er schoten pluimen met azuren vlammen uit zijn hoofd in plaats van haar.

‘Gegroet in naam van hemel en mens’, zei Gwri Gwallt Euryn. ‘Wilt u me naar de overkant van het meer brengen?’

‘Ja,’ zei de veerman, ‘en het kost u niets.’ Daarop legde hij aan en Gwri stapte bij hem in de boot.

‘Als u het goedvindt,’ zei Gwri, ‘zou ik de veer die daar zweeft willen volgen.’

‘Dat is goed’, zei de veerman. Hij ging vóór in de boot zitten en begon te roeien. Zij voeren in stilte door tot de middag; toen zei de veerman:

‘Bent u van het Eiland van de Machtigen gekomen?’

‘Ja’, zei Gwri.

‘Daar woonde in de tijd van keizer Arthur een familielid van me’, zei de veerman. ‘Hij was een man over wie niets dan goeds werd gesproken. Ik zou willen weten hoe het met hem gaat.’

‘Hoe heette uw familielid?’ vroeg Gwri.

‘Ol, de zoon van Olwydd, overeenkomstig zijn aard’, zei de veerman. ‘Zeven jaar vóór hij werd geboren werden de varkens van zijn vader gestolen; en toen hij volwassen werd, volgde hij hun spoor in de drie werelden en bracht ze in zeven kudden terug, zonder er een te verliezen. Hij had een scherp ontwikkelde reukzin. Hij kon het spoor van een bij volgen van de bloesem naar de korf, drie dagen nadat ze de honing had vergaard; en hij kon zeggen of ze deze uit de roos of uit de spirea, uit de hagendoorn of uit de heide had gehaald. Het pad van de eenjarige zalm door de zee kon Ol gemakkelijk volgen, zelfs wanneer hij geblinddoekt zwom. Ja,’ zei hij, ‘ik zou bijzonder on hoffelijk zijn, als ik u nog langer de geschiedenis van Ol onthoud.’

Daarop begon hij deze te verhalen, zoals alleen een groot bard dit kon, zingend en doorweven met aangenaam klinkende rijm. Toen hij daarmee bezig was, werd de lucht gekleurd door viooltjes die uit het onzichtbare opbloeden, en rood gekleurd door karmozijnen rozen zonder wortel of stam. De geur ervan verspreidde zich over het meer

en vulde de hele ruimte tussen het water en het hemelgewelf; hij was zoeter dan honing, veel zoeter. Zoet, zwaar, en lichtelijk slaapverwekkend was de geur uit het purper van de viooltjes, en uit het rijke, vorstelijke karmijn van de rozen. De veerman hield op met roeien, om beide handen vrij te hebben om het verhaal te vertellen. Met aangenaam klinkende rijmen in een prachtig ritme ontvouwde hij de daden van de zoon van Olwydd, en droeg bij aan de sluimer-

zware adem van de bloemen. Slaap zonk neer op de boot. De geur van de rozen en viooltjes steeg op in de avond als nevels langs de horizon; men zag niet meer waar de veer in de lucht zweefde; de boot volgde haar niet langer, maar dreef met de stroom naar het noorden. 'Het moet uit zijn met deze geschiedenis van Ol', dacht Gwri.

'De derde dag', zei de veerman, 'kwam hij in de cantref Mabwnion, en daar was een caer.'

'Zo was het niet', zei Gwri. 'Hij kwam niet in de cantref Mabwnion.'

'Waarom zegt u dit?' vroeg de veerman en zuchtte.

'Om nauwkeurig te zijn en de vertelkunst in ere te houden', zei Gwri. (En het was inderdaad waar dat Ol nooit in zijn leven in de cantref Mabwnion was, zover men weet). 'Hoewel hij niet naar Mabwnion ging, noch op de derde noch op de vierde dag, toch kwam hij op een plaats in Wales, ja op drie plaatsen. Men moet de aard van deze plaatsen kennen, anders kan men het verhaal niet vertellen.'

'Wat is de aard van deze plaatsen?' vroeg de veerman. 'In naam van de hemel, welke plaatsen waren het?'

'Ik zal u zeggen welke de eerste was,' zei Gwri, 'zodat u dit verhaal voortaan goed kunt vertellen.' Toen herinnerde hij zich de kracht van de spreuk van de drie plaatsen, en sprak hem fluisterend in de wind; en ondertussen doopte hij zijn rechter wijsvinger in de hoorn. 'Kijk nu,' zei hij, 'en let goed op!' Daarop schudde hij zijn wijsvinger uit naar de veerman om oplettendheid en herinnering in hem wakker te roepen; en daardoor viel een waterdruppel op het voorhoofd van de veerman. 'De plek die hij de derde dag bereikte was het bos van Mon', zei hij. 'Het was het bos van Mon, ik zweer het bij de goden die daar wonen.'

Slaap en zoete geuren en schemer verdwenen in een oogwenk van het oppervlak van het meer; de veer schitterde opnieuw in de lucht ten zuiden en ten oosten van hen, en de boot keerde zich uit eigen beweging om haar te volgen. 'O,' zei de veerman, zuchtend, 'het verhaal is u bekend. We zullen verdergaan.'

‘En gelukkig was het verhaal me bekend’, dacht Gwri. ‘En gelukkig was het dat hij juist daar, in het bos van Mon, aankwam.’

Ze gingen zwijgend verder, tot de ondergaande zon de lucht achter hen in vlammen zette en de veer als een rijzende ster in de opalen schemer van het oosten bleek begon te glinsteren. De veerman hield op met roeien en verzonk in gedachten. ‘Waarom houdt u op met roeien?’ vroeg Gwri.

‘Ik dacht na’, zei de veerman. ‘Ik probeerde me te herinneren van welk eiland u kwam voor u bij het meer van de Bargod was gekomen.’

‘Het was het Eiland van de Machtigen’, zei Gwri.

‘Als u van dat eiland komt,’ zei de veerman, ‘zou ik graag iets van u willen vernemen over een familielid van me, die daar woonde in de tijd van keizer Arthur, tenminste als hij u bekend is.’

‘Welke naam droeg uw familielid?’

‘Clust,’ zei de veerman, ‘Clust fab Clustfeinydd. Hij was musicus. Indien hij dertig meter onder de aarde zou worden begraven, kon hij de mier nog horen als ze ’s ochtends uit haar nest kwam, op een afstand zover als Gelliwic in Cornwall tot Pen Blathaon in Noord Brittannië. Hij kon de dauw horen vallen, de tarwe horen rijpen, de ster horen schijnen en de roos tot bloei horen komen. Hij kon de taal van de sardine en de zalm horen. Hij kon de hamer en de beitel van de bij horen, wanneer ze een bergplaats voor haar buit uit de bloemen bouwt. Ook hoorde hij wat zich afspeelde in de verbeelding van de eikenboom. Laat onheil mij treffen als ik weiger u dit verhaal te vertellen.’

Toen begon hij. Muziek steeg op in het oosten en in het westen en zweefde en dreef over het parelbleke water naar hen toe. Ze kwam uit de rozen en het goud van het westen, alsof de zon achter de horizon harp speelde; geheime, druïdische, mysterieuze muziek vol toverkracht zweefde over het roze kabbelende water naar hen toe. Ze kwam uit de blauwe schemer van het oosten, alsof de nacht achter de horizon harp speelde; alsof zeven verborgen tovenaars daar spreuken fluisterden; verkoelende, eenzame fluisterende muziek, melo-

dieuzer dan dromen, dreef over het golvende turkoois van het water naar hen toe. De veerman vergat zijn riem, om zijn beide handen vrij te hebben om het verhaal te vertellen. De boot vergat de veer te volgen en dobberde met de stroom naar het zuiden. De veer zelf vergat te glinsteren in het oosten. Het verhaal van Clust was zeventien keer beter dan het verhaal van Ol; en de veerman had zeventien keer zoveel kunst en vaardigheid nodig om het te vertellen. De woorden waren door allerlei subtiele rijm met elkaar verbonden. Met het moduleren van zijn stem, zijn gezang, daalde er een rust en betovering over het meer. De slaapverwekkende kracht in de muziek was zeventien keer zo groot als de kracht in de geur van de bloemen was geweest. Slaperigheid overviel de flauw schitterende sterren en de bleke sikkels van de opkomende maan. 'Het moet uit zijn met dit vertellen van de geschiedenis van Clust', dacht Gwri Gwallt Euryn.

'Hij kwam op de dertiende dag bij Caer Deirtu in de can-

tref Gwionionydd,' zei de veerman, 'en zodra hij in het dal van de caer kwam hoorde hij muziek van de harp van Teirtu . . .'

'Ach, wat een ongeluk treft mij in dit leven en in mijn vroegere levens', zei Gwri. 'Geen leed ter wereld is zo bitter en intens als het horen van leugens en onjuistheden.'

De veerman zuchtte diep. 'Welke leugens en onjuistheden hoorde u?' vroeg hij.

'Onjuistheden bij het vertellen van dit verhaal', zei Gwri. 'De hemel weet dat het niet in Caer Deirtu noch in de cantref Gwionionydd was, waar hij die harp hoorde; en zover bekend is hij daar nooit in zijn leven geweest, en hij kwam daar zeker niet op de dertiende dag. Maar hij kwam naar een plaats in Wales; ja, naar drie plaatsen.'

'Ik verbaas me erover dat u dit zegt', zei de veerman.

'Welke plaatsen waren dit dan, want u schijnt dit te weten?'

Gwri antwoordde hem geheel naar waarheid en zonder iets te verbergen; het was onwaarschijnlijk dat een pleegzoon van Twrf Fliant hierover geen kennis bezat. 'De eerste was het bos van Mon', zei hij; 'dat heb ik u al gezegd. Luister nu, wat de tweede was.' Hij fluisterde de spreuk in de wind, en de kracht ervan toonde zich in een onzichtbare nevel in de lucht rondom hen. Toen schudde hij zijn vinger opnieuw in de richting van de veerman zodat hij zou opletten en onthouden wat hem werd geopenbaard; en daarbij sprenkelde hij water uit de hoorn op zijn borst. 'De tweede plek was een veld', zei hij. 'Het veld van de bron van Tybie te Llandybie was het; ik zweer het bij de goden die daar wonen.'

Plotseling schokte de wonderbaarlijke muziek en stierf weg in een stilte. De boot draaide uit eigen beweging om de veer te volgen, die nu als een kleine maan laag aan de oostelijke hemel scheen. De veerman nam zijn riem die op de bodem van de boot lag weer op en ging verder met roeien. 'U kent het verhaal al', zei hij en zuchtte nog bedroefder dan eerst.

Die nacht voeren ze in stilte over het water, en bij het aanbreken van de dag was er nergens land te zien, vóór noch achter hen. Een

uur na zonsopgang raakte de veerman opnieuw in gedachten, zodat hij met roeien ophield.

‘Waarom houdt u op?’ vroeg Gwri Gwallt Euryn.

‘Ik dacht na en peinsde’, zei de veerman. ‘Komt u van het Eiland van de Machtigen?’

‘Ja, van het Eiland van de Machtigen’, zei Gwri.

‘Liever dan geschenken te ontvangen’, zei de veerman, ‘uit een liefdevolle hand, van iemand groot in edelmoedigheid, die nooit berouw heeft van zijn gift en die nooit iets terugverwacht, liever dan dat zou ik iets horen over een familielid van me dat in de dagen van keizer Arthur op dat eiland woonde. Sinds die tijd heb ik geen bericht meer van hem gehad, en ik weet niet of hij leeft of dood is.’

‘Wat?’ zei Gwri. ‘Heeft u drie familieleden?’

‘Ja,’ zei de veerman, ‘en de derde was me het meest dierbaar; hij was begaafder dan de beide anderen en had een heel scherpzinnige geest. Drem, de zoon van Dremidyd was zijn naam; hij was een sterrenkundige. Wanneer een mugje ’s ochtends samen met de zon in de lucht opsteeg, kon Drem dat zien van de top van Pengwaed in Cornwall tot de voet van de Dinsol in het noorden; en de baardharen van het mugje kon Drem gemakkelijk tellen. Het was voor hem niet moeilijk in een winternacht met sterk bewolkte lucht toch de sterren aan de hemel te tellen, zowel de meer heldere als de zwakkere.’

Terwijl hij sprak, bloeide de lucht boven het meer op in bloemen, schoner om te zien dan de wilde narcis in maart, dan het vingerhoedskruid van Garth Maelor, dan de bloesem van de spirea aan de oever van de rivier, dan de tere, witte bosanemoon bij de bron in het veld. Het water gloeide en brandde in tinten van opaal, robijn en amethyst. Uit de golven keken gezichten met een schoonheid die de toeschouwer zou kunnen verblinden; uit de onbewolkte lucht keken gezichten met een schoonheid die zelfs onder de heilige druiden van de Gorsedd tot onenigheid zou kunnen leiden. De veerman legde zijn riem neer, om beide handen voor het verhaal vrij te hebben; de boot begon met de stroom naar het westen af te drijven. Zeven keer

zo groot was nu het gevaar voor dromen en vergetelheid dan eerder het geval was geweest; vooral door de kracht van de gezichten in de golven en in de lucht, en door de slaapverwekkende betovering van de bloesems. 'Ja,' dacht Gwri, 'er moet worden voorkomen dat deze geschiedenis van Drem fab Dremidyd verder wordt verteld.'

'Luister nu goed', zei de veerman. 'Ik zal u dit nauwkeurig en geheel naar waarheid vertellen.' Hij zong het verhaal op een manier die een grote bard waardig was, zodat zijn vaardigheid in het vertellen van de andere verhalen van onwetendheid en onbeholpenheid leken te getuigen. 'Vanuit Gelliwic', zei hij, 'kon Drem op Esgair Oerfel in Ierland met gemak een winterkoninkje tussen de pootjes schieten, bij dag of bij nacht, met open of met gesloten ogen.'

'Ach!' zei Gwri; 'dat u me dit leed aandoet!'

'Welk leed?' vroeg de veerman.

'U beloofde me alles naar waarheid te verhalen; en wat u zegt is half waar en half onwaar.'

'Ik dacht toch dat het waar was', zei de veerman bedroefd.

'Het is niet waar', zei Gwri. 'Vanuit Gelliwic kon hij het winterkoninkje niet schieten; zijn blik was daarvoor niet scherp genoeg.'

'Van waaruit kon hij het dan wel, in 's hemelsnaam?' vroeg de veerman.

'Vanuit een plaats in Wales; ja vanuit drie plaatsen. Hij was een man die het beneden zijn waardigheid achtte om in andere landen te reizen. Het verbaast me dat u dit niet wist.'

'Ik wist het niet', zei de veerman. 'Welke plaatsen waren dat?'

'Van de eerste en de tweede vertelde ik u al; het bos van Mon, en het veld van Tybie te Llandybie in Iscennen; verbazingwekkend is uw vermogen om dingen te vergeten.' Toen doopte hij zijn vinger opnieuw in het water, om de spreuk kracht bij te zetten. 'Luister nu naar de naam van de derde plaats', zei hij; en schudde nadrukkelijk met zijn vinger, zodat het bronwater op de kruin van het hoofd van de veerman viel. 'Het was de Wyddfa berg in Gwynedd, en in Arfon; die was het', zei hij. 'En in de vier windstreken van de wereld kent deze zijn weerga niet; die was er niet en zal er ook nooit zijn. De

Wyddfa berg was het, bij de macht van onze vader Hu Gadarn die daar woont. Dit waren de drie plekken', zei hij. 'Let goed op en onthoud ze, en zolang u leeft zult u daar voordeel van hebben: Het bos, het veld en de berg.'

'Helaas!' verzuchtte de veerman; 'ook dit weet u al. We zullen aan land gaan.'

De spreuk van het bos, het veld en de berg, en de uiteindelijke bevrijding van Aden Fwynach

De helft van de ochtend was verstreken toen Gwri aan land stapte; en hij vervolgde zijn reis over zonoevergoten heuvels en valleien met appelbomen; een boomgaard, uitgestrekter dan alle andere die toen in de wereld bestonden, en niet alleen uitgestrekter maar ook mooier. De bomen hadden als eigenaardigheid dat ze met bloesemwolken, zowel witte als roze, waren getooid, en niet alleen met bloesems maar ook met friscgroene appels, en bovendien met goudrode vruchten waarnaar zelfs zij die geen trek hebben en niet gulzig zijn zouden verlangen. Tussen de bomen fladderden voortdurend kneutjes en merels die op bovennatuurlijke wijze zongen; en de mistellijster streek neer op de takken, luid kwinkelerend. Er waren daar grasvelden en glooiingen, waar miljoenen narcissen prijken; en onder de bomen een massa kleurige krokussen, paars, wit en geel; zoveel schoonheid en pracht worden bijna nooit aan een menselijk oog geopenbaard. Terwijl de vogels zongen, zweefde de veer glinsterend vooruit tussen de appelbloesems. Hij volgde de veer, en de schoonheid en de muziek namen met iedere stap die hij deed toe. Toen de zon de westelijke horizon naderde, kwam hij bij de rand van de boomgaard en keek neer over een grazige, ondiepe vallei; oplichtend tegen de gloed van de ondergaande zon verrees daarachter een paleis dat eruitzag alsof het van roze parels en zachtkleurig topaas was gebouwd. Op het grasveld vóór het paleis waren een honderdtal jon-

gens en een honderdtal meisjes; hun gelach had niets hards of schels, hun bewegingen waren sierlijker dan de bewegingen van de zwaan op een meer, statiger dan die van de kraanvogel in een moerasland. De minst bekwame van hen evenaarde in gratie en schoonheid de besten van de familie van Gwyn ab Nudd, die meedrijven op de nachtwind en op het bruisende water tussen de bergen, en die ongestoorde schoonheid en blijdschap genieten tot de dag des oordeels. Hoffelijk en waardig traden ze hem tegemoet, en groetten en prezen hem, en spraken over de roem en de edele afkomst van de mannen van het Eiland van de Machtigen, en ze uitten de wens dat hij ervoor zou kiezen zijn zwerftochten te staken en er genoeg in zou schep-pen om bij hen te komen wonen.

Ze leidden hem naar de deur van het paleis, 'want het feestmaal zal gereed zijn', zeiden ze. Toen ze binnentraden verborg de veer van Aden Fwynach zich in zijn borstzak, als teken dat de vogel zelf in het paleis moest zijn. Wat hij daar zag was rijker en mooier dan alles wat hij tot op dat moment had gezien. Geen voetzool raakte de plavui-zen, niet vanwege uitgestrooide biezen maar vanwege zware bever-en berenhuiden, mooie huiden uit het oosten en westen van de wereld. Men kon de muur niet zien door de wapenrustingen, ge-slepen uit amethyst en diamant, en door de kostbare wandtapijten van zijde en taf, versierd met de verhalen van Ceugant, Gwynfyd, en Abred, de drie kringen van de wereld.

Op de verhoging aan het eind van de zaal troonde de koning van Caer Hedd. Zijn troon was van amethyst dat schitterde alsof de zon erdoorheen scheen, en alleen al het kijken ernaar schonk evenveel blijdschap als de terugkeer van zeven kostbare handelsschepen in de haven na hun reis over de wijde zeeën zonder schade of verlies te hebben geleden. Op zijn hoofd was een kroon met negen imposante eikels van geslepen diamant, waarvan de minste, wat zuivere schoonheid betreft, de avond- of ochtendster achter zich liet; het kijken naar de kroon schonk grotere blijdschap dan het behalen van zeven overwinningen op heersers ervaren in de kunst van oorlog-voeren. Wat de koning zelf betreft, niemand in de zaal was zijn

gelijke of kon hem ook maar enigszins evenaren, hetzij in kalmte en waardigheid, in schoonheid van gelaat, of in kennis van het zeggen van spreken, of in de kracht en het gevaar ervan wanneer deze werden uitgesproken. Luister hoe hij eruitzag, voorzover dit kan worden beschreven: zijn haar en baard waren lang en krullend, en geler dan de buitenste blaadjes van de narcis; zijn stem was welluidender en zachter van modulatie dan het klateren en ruisend murmelen van een stroompje tussen de biezen in een venig veld tussen de bergen. Zijn donkere en lichtende ogen werden nu eens verhelderd door een onhoorbare lach en hadden dan weer een verre en schemerige blik van rust en dromen van oeroude, magische schoonheid.

Maar als men zou denken dat er boven zijn troon een kooi zou hangen met daarin Aden Fwynach, dan heeft men het mis, want dit was niet het geval. In de hele zaal klonk aangename vogelmuziek alsof er duizend waren zoals zij; en inderdaad, een ontelbaar aantal schitterende vogels, die glinsterden als juwelen, fladderde, vloog en schitterde tussen de daksparran, en ze gingen onophoudelijk door met hun rijke, welluidende wilde onwezenlijke samenzang van klanke. Zij allen evenaarden de vogels van Rhianon in schoonheid; niemand zou kunnen zeggen of Mwynach onder hen was of niet.

‘Gegroet koning van Caer Hedd in naam van god en mens’, zei Gwri Gwallt Euryn.

‘Ook u van harte gegroet en ik heet u hartelijk welkom’, zei de koning. ‘Zolang u in de caer blijft, zult u hoffelijk en feestelijk worden onthaald; en ’s ochtends, wanneer gasten hun geschenken ontvangen, zult u de eerste zijn die ze ontvangt; en in geen drie dagen of drie jaren zal u worden gevraagd waarom u hier kwam.’

‘Ik hoop dat u voor deze hoffelijkheid ruim wordt beloond’, zei Gwri. ‘Het zou meer dan ongepast zijn als ik u dit nu niet zei. Ik kom hier als afgezant van Tybie de dochter van Hu, van de bron in Llandybie, om Aden Fwynach, de vogel van Rhianon, te zoeken. Haar muziek verbreekt de boeien van het hart, ze is de vervulling van dat waarnaar de ziel het meest verlangt, en daarom is het voor het Eiland van de Machtigen een slechte zaak om haar te moeten missen.’

‘Er zijn hier duizend vogels die zulke muziek voortbrengen en meer dan dat’, zei de koning. ‘We hebben over Aden Fwynach nooit ook maar enig gerucht gehoord.’

‘Dit is de plaats waar onwaarheid wordt gesproken’, dacht Gwri. Daarop gingen ze aan tafel.

‘Laat de plaats van de troonopvolger van Caer Hedd aan dit hoofd van de Cymry worden gegeven’, zei de koning. ‘Laat iedereen die zijn ogen opent en sluit, en die het licht aanschouwt, hem eerbied betonen en hem dienen. Laat het hem niet aan gekookte en gekruide vleesspijzen ontbreken.’

Het feestmaal ging verder, en Gwri zat op de plaats van de kroonprins tegenover de koning. Noch onder de pleegzonen van Teyrnion Twrf Fliant, noch aan het hof van de gekroonde koning in Londen, wanneer de voornaamste barden en vorsten van het Eiland van de Machtigen daar waren verzameld, noch in Europa en Afrika of op eilanden zoals Corsica had hij gerechten gezien die er zo heerlijk uitzagen en zo fraai op prachtige schotels werden opgediend. Tijdens de maaltijd en de gesprekken lieten de vogels tussen de sparren voortdurend hun lieflijke, welluidende liederen horen; niet zo luid dat ze het gesproken woord of het lachen overstemden, en ook niet zo zacht dat ze de stilte niet aanvulden. Ze gaven aan de gesprekken meer schoonheid, zoals het vingerhoedskruid die aan de bergheg ontleent, of de groene kustgolf aan het glinsterende zand ervoor en aan de schitterende, veranderlijke paarsblauwe hemel erachter; of de turkooizen van Azië aan hun plaats in de bronzen borstspeld van een krijgslustige koning; of het lied van de merel tijdens het ochtendgloren aan het ruisen van de wind tussen het zonbeschenen loof in de groene bospaleizen van mei.

De koning van Caer Hedd keek naar Gwri en zag dat hij de beste gerechten onaangeroerd liet; dat was de koning een doorn in het oog, omdat er een magische kracht in de gerechten school; wie ervan at vergat de plaatsen waar hij in zijn jeugd had gespeeld, en de gezichten die hij in de wereld rondom zich had gezien.

‘Wat kwelt de geest van de pleegzoon van Teyrnion?’ vroeg hij.

‘Wat kwelt de geest van de vorst van Ynys Wen? De meest verfijnde gerechten schijnen u even weinig te bekoren als het kaf en de stoppels van de septembervelden na de oogst.’

‘Voortreffelijk zijn ze zeker’, zei Gwri Gwallt Euryn. ‘Ze zijn moeilijk te evenaren zelfs op het Eiland van de Machtigen, laat staan in de rest van de wereld. Zelfs de geur ervan schenkt de hongerige voldoening. Ik dacht na en peinsde, maar ik heb niets tegen de gerechten.’

‘Zeg ons waarover u denkt, anders moeten we geloven dat de gerechten u niet bevallen.’

Toen begon Gwri zich in zijn denken voor te bereiden op de spreuk van de drie plaatsen. Eerst peinsde hij over de geheimen van het bos van Mon, waar Math fab Mathonwy witte magie bedrijft voor de zuivering van de wereld. Hij dacht aan de wilde hyacinten die daar groeien en waaraan de onsterfelijken diepe bovenaardse gedachten hebben geschonken; en hun overpeinzing houdt de kennis van de heilige barden van de Gorsedd in stand. Omdat hij de spreuk van het bos, het veld en de berg bezat, kon hij met één woord de hele kracht van hun meditaties oproepen en daarmee dwang opleggen aan bezielde en onbezielde dingen en alle betovering en schade van zich afhouden.

‘Afgelopen oktober reisde ik in het noorden’, zei hij. ‘De bladeren van de eiken vielen en werden over de bodem van het woud overal heen geblazen, ruisend en meedrijvend op de wind. Mijn geest is bezig na te denken en te peinzen over de vele zaken die ik van hen hoorde. Tot ik te weten kom wat dit alles betekent, zullen

de gerechten me weinig kunnen bekoren.'

'Misschien kunnen we u aan die kennis helpen', zei de koning. 'Zeg ons waar u reisde toen u ze hoorde.'

'Langs het bos van Mon', zei Gwri. 'Langs het bos van Mon.'

Toen hij dat zei ging er een zucht door de zaal, zachter en droeviger dan het gefluister van de westenwind in het droge riet en tussen de zandheuvelds van de Teifi op de eerste herfstavond, wanneer de zon achter donkere wolken boven Ierland ondergaat. 'Haal de gerechten weg', zei de koning. 'Laat er drinkhoorns worden gebracht, met zilver en opalen versierd, en honingwijn in bokaal van kristal en parels.'

Deze werden gebracht. Het schuim van de honingwijn in de bokaal was witter en helderder dan het schuim op de negende golf, wanneer ze oprijst tegen de zwarte rotsen van Gwbert, ertegen uiteenspat en haar lange, witte, glanzende manen tegen de zwartheid ervan uitschudt. De honingwijn had de kleur van zonlicht dat door topaas en amber schijnt; er was een geluid in hoorbaar zoals het gegons van bijen tussen de lindebomen en ze had een geur van alle bloemen in de wereld, van heide en rozen, van appelbloesem, narcissen en viooltjes. Als er in de gerechten al een krachtige betovering school, tien keer sterker en subtieler waren de betoveringen in de drank; voor de machtige, de voorzichtige, voor wie zich beheerst school er gevaar in iedere druppel die in de fraai bewerkte, met juwelen versierde hoorns en bokaal blonk.

'Waarom doet de heer van de Brython zich niet te goed eraan?' vroeg de koning van Caer Hedd. De honingwijn in de hirlas werd

gebrouwen uit honing, negen keer zo zoet als de honing van de bijenzwerm in de heidevelden van het Eiland van de Machtigen, en was vrij van schuim of bijen. De honingwijn heeft als eigenaardigheid dat wie ook maar een beetje ervan drinkt, gaat dromen wat hij wenst te dromen, zich herinnert wat hij zich wenst te herinneren en de zekerheid krijgt dat hij alles zal bereiken wat hij verlangt.'

'Deze honingwijn is werkelijk uitstekend', zei Gwri Gwallt Euryn. 'Slechts dwazen zouden erover klagen. Alleen al de aanblik en de geur ervan vergroot de dorst en lest deze toegenomen dorst. Door gedachten werd ik overvallen; door gedachten en overpeinzingen.'

Toen maakte hij voorbereidingen voor de tweede kracht van de toverspreuk, peinzend over de geheimen van het veld van Llandybie, en de gouden dotterbloemen die daar groeien en door een groep onsterfelijken zijn begiftigd met een geest van onmiddellijke, heldere en onbetwistbare wijsheid, zodat ze alleen al door te bloeien geestelijke wijsheid verspreiden en de barden van de heilige Gorsedd blijven inspireren. 'Ja, inderdaad,' zei hij, 'ik was voortdurend bezig met het overpeinzen en onderzoeken van geheimen.'

'Helaas!' zei de koning van Caer Hedd, 'tenzij we weten waarover u nadenkt, zullen we aannemen dat u iets tegen de honingwijn heeft.'

'Dan zal ik het u zeggen', sprak Gwri. 'Een week geleden reisde ik in het zuiden, en ik kwam op een plaats waar de bijen tussen de goudsbloemen een eenstemmig lied zongen. Het belang van het nieuws dat ik van hen hoorde, kwam tot mij via de geur van honingwijn. Zolang ik niet weet wat de betekenis hiervan is, zal het drinken me niet kunnen bekoren.'

'Misschien kunnen wij u aan die kennis helpen', zei de koning. 'Waar in het zuiden reisde u toen u ze hoorde?'

'Door het veld van Llandybie', zei hij. 'Door het bos en het veld.'

Nauwelijks had hij deze woorden gesproken of er ging een zucht door de zaal, zachter en droeviger dan het ritselen van gele bladeren en het geluid van neveldruppels die 's avonds daarvan afvallen, wanneer in oktober het bos met een bleke, spookachtige gloed is getooid, en de bergen en dalen van de wereld in mist zijn gehuld. 'Haal de

honingwijn weg', zei de koning van Caer Hedd op droevige toon.

Toen trad de hoofdbard van de caer naar voren en begon een verhaal te vertellen. De beschrijving in rijm van heldhaftige mannen en daden en wonderlijke plaatsen was zo prachtig, en de bard sprak op zo'n volmaakte en melodieuze toon, dat zelfs de verhalen van Ol de zoon van Olwydd, en Clust fab Clustfeinydd, en Drem de zoon van Dremidydd, daarbij vergeleken saai en waardeloos waren. Toen het verhaal was geëindigd, zei de koning van Caer Hedd:

'Hoe komt het dat de koningszoon van het Eiland van de Machtigen zo verstrooid is en zo weinig plezier heeft wanneer hij naar deze verhalen luistert? Door verhalen zoals dit te vertellen zorgen de barden dat miljoenen bomen tot bloei komen en vruchten dragen, en verspreiden ze onvergankelijke schoonheid over de zeven cantrefs van Caer Hedd. Maar het luisteren ernaar lijkt voor u niet meer te betekenen dan het luisteren naar een kraai tussen de gele iepen op een herfstochtend, of naar de stem van de kwartelkoning in het dal in de nacht van de volle maan bij het binnenhalen van het hooi.'

'Ja, het was een verbazingwekkend mooi verhaal', zei Gwri Gwallt Eurn. 'Op het Eiland van de Machtigen of in Ierland zou er geen beter verhaal kunnen worden verteld; en zeker niet in de rest van de wereld. Ik dacht na en mediteerde; geen kwaad woord over het verhaal. Mijn eigen overdenkingen namen me volledig in beslag.'

Toen begon hij voorbereidingen te maken voor de laatste kracht van de toverspreuk. Hij herinnerde zich de berg Wyddfa, de top van de wereld, het Huis van Hu Gadarn; hij dacht aan de sneeuw op de piek van de Wyddfa en de zuiverheid ervan, de sneeuw die door de onsterfelijken met geestelijke kracht wordt begiftigd, zodat de spiritualiteit in het hart van de heilige druïden van de heilige kring wordt versterkt. Omdat hij in bezit was van de spreuk van de drie plaatsen, was hij in staat te spreken alsof het vanaf de Wyddfa kwam en de eenzame en verheven kracht uit te oefenen.

'Jammer dat wij het onderwerp van uw overdenkingen niet kennen', zei de koning.

'Ik zal het u zeggen', zei Gwri. 'Toen ik vorig jaar in Arfon reisde,

hoorde ik een merel zingen, hoewel er sneeuw lag. De zwartheid van zijn vleugels, de witheid van de sneeuw en de diepe wijsheid van de verzen van zijn lied hebben me tot nadenken gestemd. Vanaf dat moment tot nu ben ik in mijn gedachten steeds daarmee bezig geweest; en zolang ik de betekenis ervan niet doorgrond, zal geen lied of verhaal mij voldoening schenken.'

'We kunnen u alleen helpen als u ons vertelt waar u de merel heeft gehoord', zei de koning. 'Waar reed u op dat moment?'

'Langs de Wyddfa-berg', antwoordde Gwri. 'Langs het bos, het veld en de berg.'

Nadat hij de woorden van de spreuk op vorstelijke wijze had uitgesproken, en deze zich met majesteit en krachtig vibrerend door de zaal verbreidden, werd de magie van de koning tenietgedaan. De muziek van de vogels tussen de daksparen verstomde en een zucht ging door Caer Hedd, droeviger dan het getjilp van het roodborstje in december, wanneer de hemel grijs en donker is en de voet van de mens geen droge plek op aarde vindt. De koning werd bezorgd en onrustig; tot op die dag had hij zijn betoveringen nooit zien mislukken. 'Wonderbaarlijk is de macht van deze door druïden onderwezen jongeman uit het Eiland van Hu Gadarn!' dacht hij. Toen dacht hij erover na of er een middel bestond om hem te overwinnen en te betoveren. 'Alleen door middel van de vreugde, die de hwyl van zijn eigen woorden en zang in hem opwekt en hem alles zal doen vergeten, zal ik kunnen slagen', dacht hij.

'Wilt u ons alles vertellen wat u van de bladeren, van de bijen en

van de merel hoorde?’ vroeg de koning. ‘We weten maar al te goed dat geen liederen ter wereld die van de Cymry evenaren en dat geen verhalen met die van het Eiland Brittannië zijn te vergelijken.’

‘Als ik een harp had, dan zou ik erover zingen’, zei Gwri Gwallt Euryn. ‘Ze kunnen alleen maar worden bezongen.’

Ze brachten daarop een harp en plaatsten haar vóór hem; hij begon muziek eraan te ontlokken en maakte deze verzen, die hij op de muziek zong:

*De bladeren vallen,
Dwarrelen en worden verspreid
In de wouden van de wereld,
Terwijl heel mijn hart lijdt,
Want zij met vleugels als regenbogen en parels
Blijft zwijgen in deze lentetijd.*

*Wat is er gebeurd met de kracht
In de takken van de boom?
Zijn geluk en verbeelding,
Zijn oneindige droom?
Hij verlangt naar uw lied, Aden Fwynach,
Gezongen aan zee en aan de heidezoom!*

*Want de drie parels van de zang
Gingen verloren in dit land.
Gevleugelde feeën waren zij,
Die door geklapper met hun vleugelrand
Vorstelijke winden deded waaien.
Welke macht heeft u gestolen, welke hand?*

*Moet ik woorden blijven spreken
Met het kwaad nog niet in bedwang?
Treed naar voren uit die groep vogels
Die u hebben vastgehouden, o zo lang,*

*In naam van het bos dat u kent, o Mwynach,
Prinses van schoonheid en zang!*

Toen hij tot hier had gezongen, keek hij op en zag dat de vogels tussen de sparren waren gaan zitten en hun kop onder hun veren verborgen; alle op één na, en zij was de mooiste van hen, met veren als de regenboog, als de wolken bij zonsopkomst en -ondergang. Zij had tijdens het hele feest gezwegen en zich verborgen gehouden; maar nu cirkelde ze rusteloos door de lucht en fladderde heen en weer.

‘Nu zal ik voor u zingen wat ik hoorde van de bijen in Llandybie’, zei hij. Toen maakte hij deze verzen en zong ze:

*Tussen de bergen ligt een veld
Waar rivieren ontspringen, heel opgetogen,
In een diamanten bron,
Door magie verborgen voor mensenogen;
Bijen in koekoeksbloemen schenken aandacht daaraan,
En dromen er van wijsheid en mededogen.*

*En vol verlangen sloeg ik acht
Op hun zoemen, zacht geneurie,
Op de essentie van hun wijsheid,
Een onbestemde melodie;
En dit, o Aden Fwynach, is wat ik hoorde
In juni bij de bron van Tybie:*

*Een vogel kende geen rust
En kon haar vleugels niet bedwingen,
In een stilte heel onaangenaam
In een paleis van koningen
Waar door traagheid niets zich roerde sinds de Drie Roepen,
En wekte leven in de leegte van de dingen.*

*In westelijke richting, steeds naar het westen,
Vóór deze tijd, vloog zij vrij;*

*En door haar zang werd een koningin
In haar hart genezen, rustig en blij;
Want strijd in vreedestijd verbrak haar betovering.
Luister, ook u, naar die boodschap van mij!*

*Deze gave van een paar woorden
Waarin alle krachten wonen,
Zodat sterren, zeeën en vogels
Zich moeten onderwerpen aan hun tonen,
Geldt ook voor rivieren, eilanden en bossen,
Voor paarden, honden, zelfs voor mensenzonen.*

*Wordt u niet aangetrokken
Door deze magische kracht?
Moet het zo zijn dat de witge vleugelde, de zuivere,
In eenzaamheid wacht?
Bij het bos en het veld van de bron,
Ook u zult vrij zijn, o Mwynach!*

Toen hij zover was gekomen, kwam de vogel die had gezwegen plotseling aanvliegen, en landde op de helm van een wapenrusting die hoog boven de troon van de koning aan de muur hing. Niemand merkte haar op, behalve Gwri; en dit kwam door de magie die hij langzaam rondom zich verspreidde met zijn lied, met de twee eerste woorden van de spreuk en met de volle heldhaftige klank van zijn stem tijdens het zingen, en met zijn ongeëvenaarde bardische vaardigheid op de harp.

‘Nu zal ik voor u zingen wat ik hoorde van de merel van de Wyddfa-berg’, zei hij; daarop ging hij verder met zijn harpspel, en maakte deze verzen, die hij zong:

*In Wales is een berg
Waar een lijster leeft,
En ik luisterde naar de verhalen
Die hij met zijn snavel weeft,*

*Waarmee ik de betovering kan doorbreken,
En u kan vinden in het sprookjesland dat u omgeeft.*

*Over een vogel die werd geplaagd
Door dromen zonder zonneplicht,
In vergetelheid sluimerend
De lange, kleurloze nacht,
Tot ik met vrede in oorlogstijd als wapen
Weer zonlicht aan haar ogen bracht.*

*Ja, uw helder stralende zusters zijn vrij,
Zonder ketens, voelen ze zich geborgen;
Vrij om te zingen boven de zee
En uit te vliegen in de morgen –
Laat u ze de moed verliezen
En om u treuren, vol zorgen?*

*In het belang van de koningin
Die u diende – ooit tevoren
Toen u oogverblindend schitterde
Als het goud van het ochtendgloren
Bij het bos en het veld en de berg,
O, stralende ziel, treed naar voren!*

Daarop kwamen de herinneringen bij Aden Fwynach weer boven. De schoonheid van de zaal en de groene velden had voor haar geen waarde meer; de vogels die sinds zij was gestolen haar hadden vergezeld waren niet méér dan een spreekuuzwerm op een ochtend in april; hun zang die haar al die jaren had betoverd en haar schande, stilte en gelukkige dromen had gebracht, scheen slechts het luidruchtige geruzie van spreekuuzen wanneer ze kwetteren en twisten over dingen die hun bezighouden. Ze verborg haar mooie gekroonde kop tussen haar veren; ze werd overstelpt door verdriet en berouw; ze had veel blijdschap gekend, herinnerde ze zich, op de plaats waar

ze was betoverd, maar had geen herinneringen aan Rhianon haar koningin. Dit kwam door de bekoring waaronder ze had gestaan, die tien keer zo sterk was als de betovering van Aden Lanach en Aden Lonach. Wat de mannen van Caer Hedd betreft, ze konden geen aandacht aan haar schenken; kracht en magie stroomden uit hen weg; ze herinnerden zich slechts de ouderdom van de wereld, het zwoegen van de goden en hun eigen leven zonder strijd of werkzaamheid. Roem hadden ze nooit geogst; de schijn van roem die ze hadden gekoesterd werd hen door de tijd ontnomen.

Maar Gwri ging verder met zingen. Hij was zich bewust geworden van de grote macht van het lied; de hwyl van de barden vulde zijn ziel, zoals de wind de zeilen van een schip vult en het voortdrijft. Hij zag dat Aden Fwynach uit haar dromen was ontwaakt; hij zag dat ze haar gekroonde kop boog, en hij wist dat de zang snel tot haar zou terugkeren en dat ze al zingend voor hem uit zou vliegen. Hij zong deze verzen om haar weer haar kracht terug te geven:

*Want ik zag in mijn dromen
In de hallen van haar heer,
Een vrouw gekroond met zonnestralen,
Door vuur omringd,
Helderder dan de dageraad in de zomer,
Schoner dan het ochtendgloren.*

*Opnieuw zag ik haar
Waar diep medelijden haar had gebracht;
Zij was omgeven door lijden,
Dochter van een godin.
Aden Fwynach, kunt u niet komen,
Om een eind te maken aan het onrecht haar aangedaan?*

*Was zij koningin van de wereld,
Of vorstin van hemelse sferen?
Waar het zeeschuim opspat,
Lag daar haar leiderschap?*

*En welke krachten werden tegen haar ingezet,
Waardoor haar wereld dor en kaal werd?*

*Spreek! Heeft u het geweten?
Is het u gegeven te weten
Wat zo vaag werd getoond
Toen mijn dromen in vuur en vlam stonden?
Bij het bos en het veld en de berg,
O zing toch, zodat aan haar lijden een eind komt!*

Nu spreidde Aden Fwynach haar prachtige vleugels uit en steeg zingend op in de lucht. Haar zang was onvergelijkelijk mooi; het was waar dat deze het hart van zijn ketenen bevrijdde en de vervulling betekende van de diepste verlangens van de ziel. Het zingen klonk zeven keer melodieuzer dan de zang van Glanach of Llonach. Terwijl ze zong gebeurde het volgende: de mannen van Caer Hedd stonden op uit hun zetels en hun koning met hen; ze herinnerden zich het ontstaan van de wereld, toen de gezegenden vanuit Gwynfyd vertrokken en *zij* niet met hen megingen; ze herinnerden zich dat ze toen voor genoegens hadden gekozen, en nu waren hun genoegens verbleekt. Maar Aden Fwynach zong en zong.

Toen verrees er een ster en een paars schijnsel in het achterste deel van de zaal; het was een god; de harp in zijn handen schitterde meer dan de zon. Gwri hoorde hem dit lied zingen voor de mannen van Caer Hedd:

*O jullie die je niet verroerden
bij het horen van ons hai atton,
Toen we voor het eerst
in de donkere wereld van Abred belandden;
Toen we ons als oorlogsuitrusting
in vlammeende pluimen hulden,
En de schittering van de goden
de chaos deed ontbranden;*

*Blijven jullie hier in vrede dromen
terwijl dampen van de dood ellende zaaien
Voor uw broeders die langgeleden
eropuit trokken en zijn gestorven?
Zullen jullie die sterren niet te hulp snellen
die verduisterd zijn in sluimeringen,*

*Deze helden die geketend zijn,
in gebieden, heel verdorven?*

En hij hoorde de mannen van Caer Hedd die hem als antwoord gaven:

*O Heldere getooid met vlammen,
welk lot heeft hen getroffen?
Welke duistere kracht heeft hen gedoemd
tot deze uit sluimer bestaande boeien?
Zij waren dapper, maar luisterden niet
naar wijze waarschuwende woorden –
Zeg niet dat hun zonnige helderheid
steeds minder ging gloeien!
Ook wij streefden niet
naar het winnen van de verheven Ceugant;
Tot het veroveren van een gevaarlijke hemel
waren wij niet bereid.
Ook wij hebben zien verminderen
onze vanouds gekoesterde pracht;
Genoegen veranderde in leed,
de hele wereld trof onverschilligheid.*

En hij hoorde opnieuw deze verzen van de prachtige Onsterfelijke:

*Zij reden uit het gezegende gebied
de gouden ochtend van de wereld tegemoet,
Terwijl eenzame, bardische sterren
hen met gedichten eerden;
De kenmerken van goden
tooiden hun trots gelaat,
De nachtelijke menigte gloeide op
juist toen ze daar passeerden.*

*Maar, terwijl hun strijderspad
verder slingerde door de hel,
Waardoor kwamen ze dan ten val
in een tijd, reeds langvergeten?
Als koninkrijk was Gwynfyd
voor hen niet luisterrijk genoeg,
En zij verkozen daarom
in de hel nieuwe hemelen uit te meten.*

*Enkelen konden overwinnen
toen de afgrond oprees om hen te doden,
En ze vlam tegen vlam,
probeerden de nacht te verslaan;
Chaos en hel, de handen ineengeslagen,
hadden geen macht hen weg te sturen,
Noch kon een subtiel uitgesproken toverformule
hun trotse blik weerstaan;
De gelederen van de oorlogsgoden
stralen van majesteit,
Zij zien af van hun heerlijkheid
voor een strijd zonder eind,
Omdat anders de helderheid in het hart
door de eeuwen grijs wordt,
En de geestelijke zon niet langer
boven de horizon verschijnt.*

En opnieuw antwoordden de mannen van Caer Hedd, de goden
die zich niet inspanden, hem:

*Onze vrede is oud geworden,
zoals een bloem na een tijd van glorie,
Op de grond valt,
verkleurd en uitgebloeid.
En wij omgorden ons met zwaarden,
gaan ons sombere lot tegemoet,*

*Om hen die vielen te bevrijden,
of blijven wij door slaap geboeid?
O, aan u met uw donkere gelaat
werd door groot verdriet en mededogen
Een droevige glans verleend
van vlammeende sterren en majesteit;
Wij, zuiver zonder enige smet
van het gezwoeg van passie,
Buigen voor uw goddelijkheid
getekend door glorie en strijd.*

Dit is het derde deel van het verhaal van Rhianon en Pryderi,
getiteld:

De terugkeer van Pryderi

De bijzondere eigenschappen van de ring en de hoofdband van het geslacht Hefeydd, en de drie oorspronkelijke barden van het Eiland van de Machtigen

Toen hij op de avond van de derde dag op het veld van Llandybie kwam, steeg Tybie met een zwakke geheimzinnige glans op uit de bron. Ze zag er nog ernstiger uit dan tevoren. 'Waarvoor komt u hier?' zei ze.

'Aden Fwynach is bevrijd van de betovering', antwoordde hij.

'Ja, zo is het', zei Tybie; 'Pryderi fab Pwyll bevrijdde haar. Tenzij u mij een dienst bewijst, wordt het verlies van het water mij nooit vergoed.'

Gwri verbaasde zich; het kwam hem voor dat hijzelf Aden Fwynach had bevrijd; maar het zou ongepast zijn geweest als hij daarover had gesproken. 'Het zal mij een eer zijn u te dienen,' zei hij, 'waarmee dan ook'.

'U moet mijn verwante, Rhianon ferch Hefeydd, bijstaan', zei ze. 'Van 's morgens vroeg tot 's avonds laat zit ze bij de poort van het paleis in Arberth. Ze doet de minst rechtvaardige boete ter wereld, terwijl haar vijanden voortdurend tegen haar samenspannen. Pryderi, haar zoon, zal eropuit gaan om haar te redden; maar hij zal zovelen tegen zich hebben, dat het te bezien staat of hij zonder hulp zal slagen.'

‘Dit te doen is mijn innigste wens’, zei hij. ‘Ik zal direct uitrijden om het paleis in de ochtend te bestormen.’

‘Wie onbezonnen te werk gaat, treft vaak het ongeluk’, zei ze. ‘Het is beter hier tot de ochtend te blijven. ’s Nachts zou u de veren niet kunnen zien die u moeten leiden.’

Toen gaf ze hem de veren, van iedere vogel was er een. ‘Volg de witte, wanneer u de blauwe niet meer heeft,’ zei ze, ‘en die met de kleur van de regenboog, wanneer u de witte niet meer ziet. Tegen de tijd dat de veer met de kleur van de regenboog u verlaat, zult u Arberth in de verte kunnen zien.’ Daarop verdween ze in het half-duister van het avondrood.

Hij ging liggen bij de bron, en de schoonheid van de sterren diende hem als tent. Nauwelijks had hij zijn ogen gesloten, of hij hoorde vanaf de weg het geluid van stemmen. De stemmen waren zo welluidend dat geen muziek ter wereld ze kon evenaren.

‘Bestaat er een middel tegen de ouderdom?’ zei de eerste stem. ‘Kan men de zwakke leden krachtig maken, kan men de grijsheid van het haar laten verdwijnen en de diepe groeven rond ogen en mond?’

‘Ja’, zei de tweede; ‘als iemand Pryderi fab Pwyll zou kunnen vinden.’

Toen zei de derde van hen: ‘Hoe zou hij dit tot stand brengen?’

‘Met de bijzondere eigenschappen van de hoofdband van het geslacht Hefeydd Hen, uit het land van de onsterfelijken’, zei de tweede.

‘Vertel ons wat die zijn, beste broeder’, zei de eerste.

‘Rhianon, zijn moeder, bracht hem mee uit het paleis van Hefeydd in de tijd dat zij naar het Eiland van de Machtigen kwam. ‘Zij bond hem aan de doeken waarin Pryderi op de dag dat hij werd geboren, werd gewikkeld.’

‘Kan iemand de hoofdband gebruiken zonder kennis van de spreuken.’

‘Nee dat is niet mogelijk; en zelfs met de spreuk van de drie platen is hij onbruikbaar, tenzij het geheim ervan hem is verteld.’ Het

was de derde van de stemmen die dit zei.

‘Luister’, zei de tweede stem. ‘Er was een geslacht dat van blijdschap en schoonheid hield en dat geen werk verrichtte noch overwinningen behaalde sinds de ochtend van de drievoudige roep. Hij ging naar hen toe en wekte bij hen het verlangen naar de wereldkrijg; en om hem hiervoor te belonen zal ik het hem morgen meedelen.’

Gwri dacht na; het lag niet in zijn vermogen om op te staan of de stemmen te ondervragen. ‘De hoofdband was bevestigd aan mijn doeken toen ik werd gevonden’, dacht hij. ‘Bovendien is er de kennis van de spreuk van de drie plaatsen. De mannen van Caer Hedd waren zo’n geslacht als waarover zij spraken.’ Hij haalde de hoofdband tevoorschijn die hij op zijn borst droeg; zolang Gwri leefde was hij nooit zonder die band geweest. ‘Hij kon wel bijzondere eigenschappen bezitten’, dacht hij. Hij begon na te denken over de hoofdband en viel toen in slaap.

Hij wist niet hoe lang hij had geslapen, toen hij de stem opnieuw hoorde. Hij luisterde; hij was nog steeds niet in staat op te staan, het hoofd te wenden of hen te ondervragen.

‘Heer broeder’, zei de derde stem, ‘als het op het Eiland van de Machtigen mogelijk was het gezicht aan blinden te geven, dan zou dit een van de kostbaarste, meest wonderlijke vermogens van het eiland zijn.’

‘Zo’n vermogen bestaat’, zei de eerste. ‘Pryderi fab Pwyll beschikt daarover.’

‘Vertel ons meer daarover, Heer broeder’, zei de tweede.

‘Hij zou het doen met behulp van de spreuk van het bos, het veld en de berg,’ zei de eerste, ‘en door middel van de bijzondere eigenschappen van de ring van het geslacht Hefeydd Hen.’

‘Bezit hij ook die ring?’ zei de tweede.

‘Rhianon zijn moeder reeg hem aan een gouden draad en deed hem om zijn hals op de ochtend toen hij werd geboren. Op de ring stond in het coelbrenschrijft van de barden gegrift: *Bydd i ti ddychwelyd.*’

‘En terugkeren zal hij’, zei de derde stem. ‘Er was een geslacht dat in verwarring, onrust en disharmonie leefde; ze hadden sinds het uitroepen van de Naam een zinloze strijd gevoerd. Hij kwam bij hen en zorgde ervoor dat er muziek in hun caer klonk. Hij bracht er harmonie, zodat ze nu diensten bewijzen aan de onsterfelijken aan de grens van de ruimte. Om hem hiervoor te belonen zal ik ‘s avonds voor hem verschijnen en het pad van zijn terugkeer aan hem duidelijk maken.’

‘Luister’, zei de eerste stem. ‘Ik zal hem het geheim leren van het genezen van blindheid; ik zal in de middag aan hem verschijnen en het duidelijk maken. Er was een caer die door traagheid en een eindeloze slaap was bevangen; en hij bracht er de helderheid van de dag en scherp inzicht; en om hem hiervoor te belonen zal ik aan hem verschijnen en hem het geheim van de ring bekendmaken.’

‘Hij is de liedbrenger’, zei de tweede stem; ‘en daarom zal ik hem helpen.’

‘Hij is de lichtgever’, zei de eerste; ‘en daarom zal ik hem belonen.’

‘Hij is de held’, zei de derde; ‘en daarom zal ook ik met hem zijn.’

Gwri bracht zijn hand naar zijn borst, en raakte de ring aan die hij daar nog steeds droeg aan de gouden draad waaraan deze was bevestigd toen hij in de stal van Fflamwen de merrie van Teyrnion werd gevonden. ‘Dit alles is heel verbazingwekkend’, dacht hij; en hij verlangde nog meer om Pryderi te leren kennen. ‘Ook deze ring zou bijzondere eigenschappen kunnen hebben’, peinsde hij; ‘en wat te denken van het inschrift in coelbren dat erop is gegrift, en ook op de ring van het geslacht Hefeydd die in het bezit is van de zoon van Pwyll.’ Door over de ring na te denken viel hij in slaap.

De zon was al opgekomen toen hij wakker werd; en hij herinnerde zich niets meer van de stemmen. Maar als bij toeval had hij in de rechterhand de hoofdband en aan zijn wijsvinger de ring; en toen zijn blik op die twee versierselen viel, was het hem alsof ze magische eigenschappen hadden en elementale krachten bezaten; ze glinsterden plotseling in het zonlicht zodat het vanaf de Bettws

berg tot aan Dinefawr kon worden gezien.

Hij wierp de veer van Aden Lonach in de lucht overeenkomstig de raad die Tybie hem had gegeven; een wind uit het oosten pakte haar op en droeg haar verder, en hij volgde haar door de dalen en over de heuvels van de grote cantref tot halverwege de ochtend. Toen zag hij haar vallen aan de kant van de weg, en één woord van hem was genoeg, en weg schoot de windjager naar de plek waar zij was gevallen. Daar zag hij een oude, gebrekkige man die aan de kant van de weg zat. Zijn gelaat en zijn handen waren verweerd en geel en hadden duizend rimpels; zijn rug was gebogen van ouderdom; hij werd door een pijnlijke hoest gekweld en zijn haar was zo wit als voortgedreven schuim.

‘Gegroet van hemel en mens, Pryderi fab Pwyll’, zei de oude man. ‘Laat het lot mij treffen’, dacht Gwri, toen een herinnering plotseling bij hem boven kwam. ‘Was het niet deze stem die ik vannacht in mijn dromen hoorde.’

‘Ook u gegroet van hemel en mens’, zei Gwri. ‘En hopelijk gaat het u niet slechter omdat ik Gwri Gwallt Euryn heet en niet Pryderi fab Pwyll.’

‘Vele malen slechter zou het daardoor gaan’, zei de oude man. ‘De last van de ouderdom zou dan op mij blijven drukken, terwijl Pryderi mij de jeugd zou kunnen schenken, wanneer ik hem erom vroeg.’

‘Zou hij dat werkelijk kunnen?’ vroeg Gwri. ‘Kan hij de jeugd schenken aan de ouden van dagen?’

‘Zeker kan hij dat’, zei de oude man. ‘Hij heeft de gouden hoofdband van het geslacht Hefeydd Hen in het land van de onsterfelijken; en daarmee kan hij de jeugd herstellen, nieuwe kracht geven aan het lichaam, en aan het haar, dat na al die jaren wit is geworden, zijn zwarteheid teruggeven.’

‘Dat verwondert mij’, zei Gwri. ‘Hoe kan met de hoofdband de jeugd worden hersteld? Zeg het mij, als u wilt.’

‘Ja, ik zal het u zeggen’, zei de oude man. ‘Pryderi zou de hoofdband om mijn hoofd doen, hij zou spreuken zeggen en het haar bevelen weer zijn natuurlijke kleur te krijgen, zodat het zwarte zwart,

het bruine bruin en het goudkleurige opnieuw goudkleurig zou worden; en hij zou het lichaam bevelen zijn vroegere jeugd en kracht te herwinnen, alsof de jaren nooit eroverheen waren gegaan; en werkelijk, hij zal al deze dwingen, en er zal gehoor aan worden gegeven.'

'Wel, wel, dit is inderdaad een wonder', zei Gwri. 'Zou hij de gehoorzaamheid op de volgende manier afdwingen?' Hij nam zijn eigen hoofdband, en legde die op het witte haar van de oude man;

en toen zei hij: *‘Bij het bos, het veld en de berg, laat elke haar zijn witheid opgeven en zijn natuurlijke kleur hernemen: laat het zwarte zwart, het bruine bruin en het goudkleurige goudkleurig zijn; en laat het lichaam zijn vroegere jeugd en kracht herwinnen, alsof de jaren nooit eroverheen waren gegaan. Zou hij hen zo bevelen en dwingen hem te gehoorzamen?’* vroeg Gwri.

Maar vóór de ander hem kon antwoorden, was het alsof een wind opstak en de ouderdom verjoeg; hij stond rechtop aan de kant van de weg, jong, krachtig en knap; iemand die door zijn vijanden zou worden gevreesd en door velen zou worden geliefd. ‘Inderdaad, hij zou zich op die manier laten gehoorzamen’, zei hij. Zijn lach schalde door het dal – op de zon aan de hemel na was er niets zo glanzend en goudkleurig als het haar op zijn hoofd.

‘Het is een goede hoofdband met uitstekende eigenschappen’, zei hij, terwijl hij hem aan Gwri teruggaf. ‘Het zou me verbazen als het niet de hoofdband was van het geslacht Hefeydd Hen.’ Daarop hief hij zijn handen naar de hemel, en gouden en rooskleurige vlammen sprongen op uit de aarde en speelden om hem heen. Gwri sloeg hem met blijdschap en verbazing gade. Naarmate de vlammen oprezen, nam hij toe in grootte, tot hij de hoogte van dennenbomen en populieren had. Zij dansten en speelden in een stralenkrans rond zijn hoofd en hadden de vorm van opstijgende arenden van goudkleurig vuur. Er klonken ontelbare harpen vanuit de onzichtbare lucht; de muziek ervan was zoals de goden haar wensen te horen, wanneer ze in hun vlamrende wagens ten strijde trekken. Hij droeg handschoenen die een wonderlijke kracht bezaten; het scheen dat zelfs een zwakke, als hij ze zou dragen, gemakkelijk Pumlumon ermee kon optillen. Een blauwe mantel zoals onsterfelijke barden die dragen, lag om zijn schouders; hij leek te zijn geweven uit het vuur van saffier, turkoois en amethyst. Hoger en hoger cirkelde en bloeide de vlam, en hij rees daarmee op in de lucht. Zodra hij boven de bergen was, veranderden zijn vorm en schoonheid; schitterende vleugels schoten uit hem vandaan en hij werd een vlamrende draak tegen het heldere blauw van het firmament. Stijgend, vlammend en cirkelend, terwijl

zijn arenden fonkelden als sterren om hem heen en zijn muziek wegstierf uit deze wereld, steeg hij op naar hemelse gebieden. Toen versmolt de ene glorie van de lucht met de andere; de draak ging geheel op in de glans van de ochtendzon.

‘Het was Gwron Brif-fardd’, zei Gwri. ‘Werkelijk, het was de Bemoediger van Helden. Groot is vandaag mijn geluk, dat ik mij met zo iemand mocht onderhouden.’ Omdat de blauwe veer verloren was gegaan, wierp hij de witte in de wind. Langzaam besteeg hij Gyrru’r Gwyntoedd en reed, diep in gedachten, de veer achterna. ‘Voor het herstellen van zijn jeugd zou de oude man niemand nodig hebben gehad. De onsterfelijken worden niet oud; ze nemen steeds die gedaante aan die ze zich op een bepaald moment wensen.’ Zo reed hij peinzend voort. ‘Waarom zou de Prif-fardd aan mij zijn verschenen?’ vroeg hij zich af.

’s Middags zag hij op de weg, een kilometer van hem vandaan, een blinde die langzaam naar hem toekwam terwijl hij de grond aftastte met zijn stok. Een windvlaag greep onmiddellijk de veer, waardoor zij wegdwarrelde tot ze als een ster op de voorzijde van mantel van de blinde viel. Daarop schoot de windjager weg, terwijl hij de wind achter zich liet; de blinde had nog geen tien stappen gezet, na ontvangst van de veer, of Gwri en de windjager waren bij hem.

‘Gegroet van hemel en mens, Pryderi fab Pen Pwyll Annwn’, zei de blinde.

‘Ik hoop dat het nog beter met u gaat dan met mij,’ zei Gwri, ‘en niet slechter omdat ik Gwri Gwallt Eurnyn heet.’

‘Als dit zo is, dan ben ik erg bedroefd. Meer dan iets anders wens ik Pryderi fab Pwyll te ontmoeten, en wel om de dienst die hij mij zou bewijzen.’

‘Ik zal u een dienst bewijzen, als dit in mijn vermogen ligt’, zei Gwri. ‘Welke dienst zou Pryderi u bewijzen?’

‘Hij zou mijn ogen het vermogen tot zien teruggeven’, zei de blinde. ‘Hij zou daarbij gebruikmaken van de bijzondere eigenschappen van de ring van het geslacht Heyfedd Hen in het rijk van de onsterfelijken. De ring bezit de gave om het gezichtsvermogen van

blinden te herstellen, zodat zij zelfs nog beter zien dan eerst.'

Gwri steeg af, en pakte de ring die bij hem was gevonden. 'Wonderbaarlijk is dit', zei hij. 'Zeg mij hoe hij het gezichtsvermogen met behulp van de ring zou herstellen?'

'Hij zou de oogleden van de aangedane ogen ermee aanraken', zei de blinde. 'Het verbaast mij dat iemand dit niet weet. Hij zou de ring aan de wijsvinger van zijn rechterhand doen en de oogleden aanraken.'

'Welk ooglid zou hij het eerst aanraken?' vroeg Gwri.

'Het rechterooglid', zei de ander. 'Dat spreekt vanzelf; maar weinigen zouden denken dat het linkeroog eerst aan de beurt is. En hij zou de spreuk van de drie plaatsen uitspreken en hen bevelen; en het zou een wonder zijn indien ze niet gehoorzaamden.'

'Zou hij het op deze wijze doen?' zei hij, en raakte met de ring het rechterooglid van de blinde aan. *'Bij het bos, het veld en de berg, beëindig uw blindheid'*, zei hij; en toen tegen het linkeroog: *'Bij het bos, het veld en de berg, beëindig ook uw blindheid; u beide, doe wat u behoort te doen zonder weerspanningheid en bedrog en bezit voortaan het gezicht van de arend, de god en de draak.'*

'Bij de hemel, zo zou hij het doen', zei de ander. Een wind stak op vanuit het Eiland van de Appelen en verjoeg de blindheid; en elk gebrek aan schoonheid dat er was, verdween daardoor. Zijn beide ogen werden helderder dan mensenogen; ze werden als twee vurige draken in de verte, als twee diamanten die schitterden in de zon, als de helderheid van twee golven, wanneer ze de middagzon weerkaatsen. Hij lachte en keek op naar de zon en hief zijn beide armen naar de hemel; hij leek het blauw uit de lucht naar zich toe te trekken en vlammen uit de grond onder zijn voeten. Zijn bedelaarslommen werden als een blauwe mantel van een bard, geweven uit het vuur van juwelen, blauwer dan de gloed van de middag in juni; zijn lichaam zelf trilde en fonkelde tot een intens laaiend vuur. Hij hief het hoofd op; het kwam tot de hoogte van de bergtoppen, zo groot was zijn postuur. Vanwege zijn ogen zou niemand hebben kunnen denken dat er geen drie zonnen aan de hemel stonden. Prachtig zag hij

eruit, prachtig en prijzenswaardig; hij liet het zilveren goud van de middag stralen, en zette de bergen en de vallei in een gloed; hij was de glorie van Wales, een meteor uit het firmament van het goddelijke. Hij droeg een gouden borstschild versierd met opalen, saffieren en diamanten; het schonk het vermogen van inzicht en maakte de drager bestand tegen alle toverkrachten. Gwri wist niet of er ooit eerder zoveel schoonheid was geopenbaard, behalve toen Gwron die ochtend aan hem verscheen.

‘Dat is een goede ring die u daar heeft’, lachte de god; ‘en het zou me verbazen als het niet de ring van het geslacht Hefeydd was. Hij heeft nuttige eigenschappen.’ Lachend verhief hij zich in de lucht en nam de vorm en glorie van een draak aan. Van noord naar zuid boven de bergen brandden zijn helderblauwe, weelderige tot de verbeelding sprekende vleugels. Een poosje hing hij stil in de lucht; de fiere gewelfde nek, de sidderende, vlamrende, met saffieren bezette schubben, het hoofd met de aanblik van volmaakte visie, wijsheid, macht en beheersing. Plotseling vloog hij weg naar hemelse gewesten, om te vlammen, te spelen en te dansen tussen de sterrenbeelden, al naar hij dat wenste.

‘Wonderlijk,’ dacht Gwri, terwijl hij naar hem keek, ‘wie had ooit zoveel geluk verwacht om Gwron ’s ochtends te ontmoeten, en Plenydd voor de middag is verstreken. Plenydd was het’, zei hij; ‘zelfs blinden en dwazen zouden hem hebben herkend; ongetwijfeld was het Plenydd, de schenker van het gezichtsvermogen, Plenydd Brif-fardd Prydain. Dit is werkelijk een groot geluk.’

Diep in gedachten reed hij verder, na eerst de veer van Aden Fwynach aan de wind te hebben toevertrouwd om hem te leiden. ‘Inderdaad,’ dacht hij, ‘wonderbaarlijke dingen worden mij vandaag onthuld. Wat het genezen van blindheid betreft, Prif-fardd zou nooit aan blindheid hebben geleden. Gezegend zijn de onsterfelijken en de verborgen redenen die ze hebben om te verschijnen en weer te verdwijnen en voor de gedaanten die ze verkiezen aan te nemen.’ Toen zong hij het lied dat Taliesin Benbardd op een nacht langgeleden maakte, toen Elphin de zoon van Gwyddon hem vond:

*'O foroedd ac o fynydd,
Ac o eigion afonydd
Daw Duw a da i ddedwydd' –**

– 'en het geluk is werkelijk met mij', dacht hij; 'twee goden zijn mij op één dag verschenen.' Diep in gedachten hierover reed hij verder, volkomen tevreden.

Tegen zonsondergang reed hij langs de rivier en kwam voorbij de heuvel van Gorsedd Arberth aan zijn rechterhand. Hij zag dat er een groep mensen op de heuveltop de wacht hielden, maar besteedde er weinig aandacht aan. Toen de duisternis over de bergen daalde, begon de veer van Aden Fwynach vóór hem helder op te lichten en wees hem duidelijk de weg. Hij reed verder tot er een stad in zicht kwam, waarvan de muren vaag zichtbaar waren bij het licht van de sterren. Hij zag een man uit de stad langs de weg op hem afkomen. Hij droeg een kleine harp die een vreemd licht verspreidde; de veer vloog naar hem toe en kwam tussen de snaren van de harp terecht. Gwri reed naar hem toe.

'Gegroet in naam van hemel en mens, Pryderi fab Pwyll', zei de harpser.

'Ook u gegroet in naam van hemel en mens', zei Gwri. 'En ik hoop dat het met u beter gaat dan met mij, heer Alawn Brif-fardd', zei hij.

'Wat zijn dit voor namen die u mij geeft', vroeg de harpser. 'Daar verbaas ik me over.'

'En welke namen geeft u mij?' zei Gwri. 'Mijn pleegouders noemden me Gwri Gwallt Euryn.'

'– En u heeft het uiterlijk van degene die deze nacht naar het hof van Arberth zou moeten rijden', zei de harpser.

'Heer Prif-fardd', zei Gwri; 'godheid, daarheen ben ik op weg.'

'Onvoorzichtig bent u wat betreft het spreken en geven van namen', zei de harpser. 'U doet me verstoeld staan.'

'Ik noem u zo omdat de veer wel weet waarheen ze vliegt. Ik ontmoette Gwron vanochtend, vermomd als een oude man die door een

*Vertaling, zie blz. 362-3.

hoest werd geplaagd, en ik herkende hem niet totdat hij het uiterlijk aannam van een draak. Ik ontmoette Plenydd in de middag, in de gedaante van een blinde man. De veer vloog naar beiden toe en bleef daar dan liggen. Wanneer ik dus 's avonds een harpspeler ontmoet en de veer naar hem toevliegt, is het me een genoegen hem *Alawn* en een *god* te noemen, zonder te overleggen of te wachten tot hij in een draak verandert. Daarom, gegroet in naam van god en mens, heer *Alawn Brif-fardd'*, zei Gwri.

Alawn lachte.

'Wel, wel,' zei hij, 'zou u de raad van de harpspeler waar de veer naartoe vloog willen aannemen, of hij er uitziet als een draak of niet?'

'Laat het lot me treffen als ik dit niet zou doen', zei Gwri lachend.

'Luister dan naar mijn raad', zei *Alawn*. 'Ga naar *Arberth*, naar het paleis; en vraag om te worden toegelaten als een vakman die bekwaam is in zijn werk. En wanneer men u vraagt welk werk u doet, noem dan de drie bijzondere vaardigheden.'

'Dit zal ik graag doen', zei Gwri.

'Weet u om welke drie kunsten het gaat', vroeg *Alawn*.

'Nee,' zei Gwri, 'dat is mij onbekend.'

'Ik zal het u zeggen, luister goed. De eerste kunst is het teruggeven van de jeugd aan oude mensen; u weet hoe u dit moet doen. De tweede is het teruggeven van het gezichtsvermogen aan blinden; *Plenydd*, mijn broer, leerde u dit geheim. Beoefen deze beide kunsten tussen de buitenportalen en de deur van de zaal.'

'Wat is de derde kunst?' vroeg Gwri. 'Maak ook deze aan mij bekend, als u wilt.'

'Wanneer men u vraagt naar de derde, zeg dan dat het de kunst is waarmee men iemand in zijn rechten als koning herstelt.'

'Dat zal ik doen', zei Gwri. 'En ik zal zeggen, wanneer de koningin mij ernaar vraagt, dat ik *Alawn Alawon* zag bij de poorten van haar stad in het sterrenlicht, en dat ik raad ontving van de *Prif-fardd* van de Harmonieën.'

'Ja, zeg haar dat', zei de ander, terwijl hij lachte en de harpsnaren met de vingers beroerde. Toen hij ze aanraakte, kwam er licht en

onsterfelijke muziek uit; bleekgroene en paarsrode vlammen rezen op uit de aarde en omgaven hem; en men kon zien dat hij inderdaad de broer van Plenydd en Gwron was en niet minder wonderbaarlijk dan zij. Hij stond er in zijn lichaam van paars vuur, gloeiend en glinsterend; en zijn beide ogen waren een wonder van licht en schoonheid; en daaruit sprak aloude wijsheid, het diepste mededogen in de wereld.

‘Ja, zeg haar dat’, zei hij lachend. ‘En laat onze zuster Rhianon weten dat wij de Prif-feirdd Prydain haar hebben gediend, en haar tot het einde van haar lijden zullen dienen. En ga nu vlug’, zei hij; ‘en ik hoop dat uw succes overeenkomstig uw verdienste zal zijn.’

Toen nam ook hij de gedaante aan van een draak; zijn lichaam van amethistkleurig vuur gloeide in de duisternis en zijn grote felstralende vleugels fonkelden en gloeiden in het donker met de kleuren van beril en smaragd. In een oogwenk was ook hij verdwenen, opgegaan in de nacht tussen de sterren.

Toen reed Gwri verder; hij ging door de poorten van Arberth en door de stille straten, tot hij de ingang van het paleis van Pwyll Pen Annwn bereikte.

De prikkelbaarheid en het ongeduld van Pendaran Dyfed, en de handhaving van het gezag van Rhianon

Rhianon zat bij de paleispoort in Arberth; twintig jaar lang had ze daar dag in dag uit van de morgen tot de avond gezeten. Ze droeg geen koninklijk gewaad, noch enig versiersel. Toen ze het lot van wachten en boetedoening koos, werd ze als een gewone sterveling. Ze wist dat ze hieraan niet kon ontkomen, tenzij ze naar de goden zou gaan of zou wachten op de terugkeer van Pryderi. Zo kwam het dat ze grijze haren had en dat haar gelaat door lijden was getekend; en voordat er tien jaar voorbij waren, was ze blind. Maar niets kon haar majesteit verbergen; niets in het mooie Dyfed was mooier dan zij. Haar kalme, diepe, prachtige ogen waren van hun uiterlijk gezichtsvermogen beroofd, maar niet van hun stille heldere glans, niet van hun kleur van zonlicht dat tussen de eikenbladeren op het water van een diepe poel in het woud schijnt. Iedereen die naar haar keek, zag onmiddellijk dat ze een koningin was.

Niemand was haar trouw gebleven, toen ze koos voor boetedoening, behalve Gwawl ab Clud en de honderd man van de teulu van Pwyll Pen Annwn, met Pendaran Dyfed als penteulu aan het hoofd. Ze waren destijds mannen in de bloei van hun leven geweest; niet te jong om de besten in de raad te zijn, niet te oud om de besten

in de oorlog te zijn. Maar het verlies van hun heer kostte hen twintig jaar van hun leven, en de boetedoening van hun koningin had hun haar doen vergrijzen.

Toen ze werd beschuldigd, boden ze aan voor haar ten strijde te trekken, maar ze verbood het hun. Ze wilde geen oorlog vóór Pryderi of Pwyll Pen Annwn zou terugkeren. Ze sloot een overeenkomst met haar vijanden ten behoeve van Pwyll; ze maakte geen aanspraken voor zichzelf; ze wilde dagelijks bij de paleispoort boete doen; maar de troon op de verhoging moest voor de koning of voor zijn zoon worden vrijgehouden. Het bestuur van Dyfed moest in handen van Pendaran en de Crintach worden gelegd en elk van beiden moest in de raad door drie mannen worden bijgestaan.

Toen Einion Arth Cennen hiervan hoorde, stond hij boos en ongeduldig op. 'Zijn de mannen van de teulu van de koning dood?' zei hij. 'Zolang ik leef, zal aan de vorstin van de Dimetiërs niet op deze wijze onrecht worden gedaan. Wanneer ze verkiest boete te doen, terwijl haar geen boete werd opgelegd, dan verdient ze daarvoor alle lof en eer. Maar ze zal koningin worden genoemd en bij de feesten zal ze de plaats van de koning innemen. Ik zal niemand toestaan te slapen, voordat dit wordt toegezegd.'

'We zullen u ter wille zijn', zei de Crintach, die zich herinnerde op welke heftige wijze Einion tot de aanval kon overgaan, hoe hij gewend was om zonder hulp tegen velen op te trekken en zijn vijanden in zee te drijven. 'De dochter van Hefeydd zal tussen de avond-schemer en het ochtendgloren koningin worden genoemd en zal bij feestelijke gelegenheden plaatsnemen op de troon op de verhoging.'

Madog en zijn mannen waren zeer voldaan over dat verdrag, toen ze het sloten, want de teulu was bij Einions woorden opgestaan in de zaal; een fel licht had in hun ogen geblonken. En Rhianon had moeite gehad om hen in toom te houden. Maar ieder jaar waren ze minder voldaan erover en werden ze ongeduldiger, omdat er zo weinig was dat hun heer van het koningschap afhield; niet meer dan het woord dat aan deze vrouw bij de paleispoort was gegeven, deze vrouw die na tien jaar blind en grijs was geworden, hoewel ze niet ouder dan

de koning had geleken op het moment dat ze koos voor lijden en sterfelijkheid. Niet meer dan het aan haar gegeven woord en de wil van die paar fiere krijgers, die elk jaar ouder werden en ook minder in aantal. Tegen de tijd dat de twintig jaren waren verstreken, waren er niet meer dan negenentwintig van hen in leven met Gwawl ab Clud als dertigste. Hoor nu hoe het kwam dat er nog maar zo weinig over waren:

Gedurende de eerste zeven jaar was er geen dag voorbijgegaan of de koningin had moeten strijden tegen samenzweringen en boze plannen: de volledige macht van Llwyd ab Cilcoed had zich tegenover haar opgesteld. Het was verbazingwekkend hoe ze allen tegemoet trad en alles ongedaan maakte zonder openlijke oorlogvoering, terwijl ze niemand aanleiding gaf om haar ergens van te beschuldigen. Soms boekten haar vijanden inderdaad enig succes ten koste van haar; dit gebeurde wanneer iemand van de mannen van de teulu haar raad in de wind sloeg.

Elke keer zond ze op de avond vóór 1 mei tien mannen om de wacht te houden op de Gorsedd Arberth, en tot het zevende jaar had geen van hen die ze stuurde ooit verzuimd dit te doen. Maar het overkwam Einion Arth Cennen dat hij twee dagen voor de mei-avond nieuws te horen kreeg over het grootste wilde everzwijn in de wereld, dat zich regelmatig ophield in Mynydd Amanw tegenover Carreg Cennen en in de hele omgeving verwoestingen aanrichtte. Een sterk verlangen kwam in hem op om erop te jagen; en daarom vertrok hij uit Arberth zonder dat de koningin ervan op de hoogte was.

‘Waar is de Heer van Iscennen?’ vroeg ze op de laatste ochtend vóór 1 mei. ‘Het zou goed zijn wanneer hij vandaag de wachters aanvoerde op de Gorsedd Arberth.’

‘Hij jaagt op het wilde everzwijn in de buurt van Mynydd Amanw’, antwoordde Pendaran Dyfed.

‘Werkelijk, wat een ongelukkig moment voor een jachtpartij’, antwoordde ze; ‘het maakt me diep bedroefd dat hij daarom is vertrokken.’ De dag erna kwam er nieuws dat men Einion dood had aangetroffen op de top van de berg. Het everzwijn had hem gedood

toen hij zich had losgemaakt uit zijn groep jagers; Catwg Gwaeth trof hem levenloos aan.

Pendaran Dyfed overlegde met zichzelf. Het verlies van zijn leider was voor Pendaran een zwaardere last geweest dan voor alle andere mannen van de teulu; zijn haar was wit en zijn voorhoofd gegroefd, en men hoorde hem nooit meer lachen. 'Wat wilde everzwijnen betreft,' zei hij, 'velen die maar twee poten hebben om op te lopen hebben de aard van zwijnen. Ik zal er goed aan doen het advies van de koningin in te winnen.'

Hij kwam bij de poort en ging voor haar staan. 'Heer Pendaran,' zei ze, 'gegroet in naam van hemel en mens.'

'Insgelijks', zei hij; 'en laat het met u beter gaan dan met mij of met wie ook van ons. Ik kom uw advies vragen.'

'Waar gaat het om?' vroeg ze.

'Het gaat om het doden van wilde everzwijnen', zei hij. 'Afgezien van Gwawl ab Clud was niemand in Dyfed de meerdere van Einion Arth Cennen. Trots en fier en vriendelijk was hij; niemand was tegen hem opgewassen in de strijd en hij was onverslaanbaar bij de haard in de zaal.'

'Het is waar', zei Rhianon. 'Het zou ongepast zijn minder over hem te zeggen.'

Het komt me voor dat het beter zou zijn om Catwg Gythraul uit de weg te ruimen', zei hij. 'Hij heeft de aard van een wild everzwijn over zich, en ik kan niet blijven toekijken terwijl deze zwijnen overal moord en verderf brengen.'

'Hij zal niet sterven', zei ze. 'Ook al weet ik dat hij het was die de hoofdman van Iscennen ombracht.'

'Zelfs wanneer u niet de heersende koningin zou zijn, zou ik uw raad moeten opvolgen', zei hij. 'Maar er is een mogelijkheid om Einions dood goed te maken.'

'Welke mogelijkheid bedoelt u?' vroeg Rhianon.

'Ik zal u niet ongehoorzaam zijn', zei hij. 'Maar ik vraag uw toestemming hierover het stilzwijgen te bewaren.'

'Bewaar het stilzwijgen', zei ze. 'U bent goed op de hoogte van

de vruchten van ondoordachte handelingen.'

'Ja', zei hij met een lichte glimlach op zijn gezicht. 'Ik zat twee dagen in de mand van Gwaeddfyd Newynog en ben het niet vergeten.'

De volgende dag kwamen de leiders bij elkaar. Madog en Deiniol, Catwg en Gwylltyn waren aanwezig; en tegenover hen zaten Pendaran Dyfed, Gwawl ab Clud, Ceredig Cwmteifi, terwijl Meurig Mwyn van Bronwydd de plaats van Einion innam.

Madog Crintach stond op. 'Om de Heer van Iscennen te vriend te houden', zei hij, 'werd de troon op feestelijke gelegenheden toegerekend aan de dochter van Hefeydd. De enige reden hiervoor was het tot bedaren brengen van zijn heftige natuur. Laten we nu hij dood is het verdrag in ere houden. Er is geen koning in Dyfed en niemand zal plaatsnemen op de troon.'

'Vervloekt was de dag waarop Arth Cennen werd gedood', zei Pendaran, zonder aandacht aan hem te besteden. 'Als de koningin er niet was geweest, zou ik het everzwijn, dat hem doodde, opjagen van hier tot de Zee van Misten, en van de top van de Pengwaed in Cornwall tot aan de voet van de Dinsol in het noorden. Zelfs als het zwijn groter zou zijn dan Twrch Trwyth, zou het ziek worden en uitgeput raken, als het al niet zou sterven door mijn toedoen. In naam van de goden,' zei hij 'zonder het verbod van Rhianon Ren, de vorstin van de Dimetiërs, aan wie gehoorzaamheid is verschuldigd, zou ik dit everzwijn grenzeloos leed aandoen.'

Catwg Gwaeth sprak: 'U besteedt helemaal geen aandacht aan de raad. Er is geen koningin in Dyfed. Het is ongepast om de titel koningin aan de dochter van Hefeydd Hen te geven.'

'Er was een overeenkomst', zei Pendaran, zich tot hem wendend. 'Ze heeft die naam gedragen omdat Einion zo woest optrad. Het stond niet in de overeenkomst.'

'Wel, wel, is het heus', zei Pendaran; 'mijn geweten wordt hierdoor van zijn last verlicht.' Zijn gespannen boog stond naast zijn stoel; hij nam deze nu in zijn handen en trok een pijl uit zijn pijlkoker, alsof hij voor enige ontspanning wilde zorgen, en zonder enige

boosheid of heftigheid. 'Ze heeft dus geen recht om zichzelf koningin te noemen,' zei hij, 'en deed er verkeerd aan mij te bevelen. Laat het lot me treffen wanneer ik de jacht op dat everzwijn niet open.'

'Waarom spant u de boog met een pijl?' vroeg Madog, en er lag flink wat ongerustheid in zijn stem terwijl hij dit zei. 'Er is hier geen everzwijn.'

'Bij mijn weten is er hier wel een everzwijn', zei Pendaran. Hij stond ogenblikkelijk overeind, boven hen uittorend en hij zag er dominant, koninklijk, strijdlustig en dreigend uit; de gespannen boogpees tegen zijn rechterschouder, de schacht gericht op de plek tussen de ogen van Catwg. 'Zodra de pijl hem heeft doorboord, zal de betovering van hem afvallen en zullen we de zwijnnatuur van die man zien.'

'De koningin gaf u opdracht niet te schieten', zei Catwg. Zelfs al had hij tien goede schilden gebruikt om zich te beschermen tegen de pijl van Pendaran, toch wist men heel goed dat de schilden zouden worden doorboord, evenals de man zelf, zonder dat de pijl in zijn baan zou worden gehinderd. 'In naam van de koningin, schiet niet', zei hij.

'Het zal niet zo zijn', zei Pendaran; 'u bent een wild everzwijn en het was slechts de dochter van Hefeydd die mij beval niet te schieten.'

'Zij is de koningin', zei Catwg.

'Meent u dat werkelijk?' zei Pendaran, zonder de schacht naar beneden te richten.

'We menen het', zeiden ze alle vier. 'Bij feestelijke gelegenheden zal de troon van haar zijn.'

'Einion zal nu tevreden zijn', zei Pendaran, toen hij het aan Rhianon meedeelde. 'Als hij zou horen wat erdoor is gewonnen, zal hij niet hoeven treuren over het verlies van zijn leven.'

'Wanneer het binnen mijn vermogen zou liggen, zou ik het hem in de Gwerddonau Llion vertellen', zei ze. 'Een voortreffelijke held was hij; het bedroeft me dat hij werd gedood.'

(Het verhaal gaat dat op die avond een draak oplichtte aan de kust

van de Gwerddonau Llion in het magische westen van de wereld. 'Waar is degene die Einion Arth Cennen was?' vroeg de draak. 'Hier ben ik', zei Einion; 'ik betreur het dat ik niet in Dyfed ben om mijn koningin te verdedigen.' 'Treur niet daarover', zei de draak en vertelde hem wat er was gebeurd. Einion was altijd een ernstige, stille man geweest; edel en hoffelijk in zijn voorkomen en maar weinigen zouden grappen met hem uithalen, en ook hij deed dit met maar enkelen; het kwam zelden voor dat men hem hoorde lachen. Maar toen hij dit nieuws over de raad hoorde, hield hij niet meer op met lachen tot zonsopkomst.)

Daarna verliepen er drie jaar; aan het eind daarvan waren de mannen van de teulu ouder en minder in getal dan aan het begin ervan, en het verontrustte de Crintach dagelijks meer en meer om bij feestelijke gelegenheden iemand op de troon te zien, terwijl hijzelf geen troon had. Het gebeurde op de dag voor de avond vóór 1 mei dat Ceredig Call in Boncath vernam dat zijn gebied werd bestookt door zeedemonen. 'Ik moet morgenavond de wacht houden op Pen Cemais', dacht hij; maar als hij zou terugrijden naar Arberth om het nieuws aan Rhianon over te brengen, zou hij tijd tekort komen om daar de wacht te kunnen houden. 'Dit is een moeilijke zaak', zei hij; 'laat het lot me treffen als ik wist welke keuze ik zou moeten maken.' Maar uiteindelijk besloot hij om uit te rijden naar Cemais; hij wist heel goed dat de demonen op de avond vóór 1 mei op hun slechtst waren.

'Waar is Ceredig Cwmteifi?' vroeg Rhianon de volgende ochtend. 'Het zou goed zijn als hij leiding zou geven aan de wachters op Gorsedd Arberth.'

'We hebben bericht ontvangen dat hij is uitgereden naar Aberteifi', zei Gwawl. 'De zeedemonen bestoken zijn gebied.'

'Dit valt diep te betreuren', zei ze.

Twee dagen daarna, kwam Deiniol de Slechte het hof binnengereden. 'Pendaran Dyfed,' zei hij, 'Ceredig is dood. Hij werd bij eb aan de voet van Pen Cemais aangetroffen, op de ochtend van de eerste dag van mei.'

‘Wie heeft zijn lichaam gevonden?’ vroeg Pendaran.

‘Ik’, antwoordde Deiniol. ‘Het was een nacht met zeemisten en hij moet van de rotsen zijn gevallen.’

‘Vervloekte zeemisten’, dacht Pendaran; ‘dat maakt het allemaal nog erger.’ Hij ging door de paleispoort naar buiten.

‘Het zou goed zijn om een pijl op Deiniol Drwg af te schieten’, zei hij. ‘Hij was altijd al een vijand van Ceredig; en er is veel dat mistig en verraderlijk is zowel in zijn gedachten als in zijn verlangens. Indien er een pijl op hem wordt afgeschoten en het geluk wil dat hij wordt geraakt, dan is het heel goed mogelijk dat de nachten aan de kust een stuk helderder zullen zijn.’

‘Schiet de pijl niet’, zei Rhianon, ‘want een oorlog kan dan niet langer worden vermeden.’

Pendaran ging naar de raad; Gwawl en Meurig gingen met hem mee en de vorst van Aberdaugleddau in plaats van Ceredig Call Cwmteifi. Nu er weer een van de mannen van de teulu was gedood – en dan nog wel Ceredig Cwmteifi, de beste van de Dimetiërs na Pendaran; een man geliefd door Pwyll Pen Annwn, die vroeger hoog bij hem in aanzien stond, en die vermaard was zelfs tot aan het hof van de koning van Londen – was het onverdraaglijk voor de Crintach dat hij zich nog langer moest inhouden. ‘De Dimetiërs dulden niet langer dat de wetten en voorschriften worden overtreden’, zei hij. ‘Laat het verdrag van nu af aan worden nageleefd. Het is ongepast dat er tijdens feestelijkheden een vrouw op de troon zit.’

‘Laat het worden nageleefd en laat de ellende maar komen’, zei Pendaran. ‘Indien Ceredig Call Cwmteifi hier was, zou u worden tegengehouden; wat mij betreft, ik kan niet langer tegen jullie standhouden, omdat ik door de zeemisten wordt gekweld.’

Meurig Mwyn en de vorst van Aberdaugleddau verbaasden zich over de toegeeflijkheid van Pendaran. ‘Heer Pendaran,’ zei Meurig, ‘de ouderdom drukt zwaar op u.’

‘Ja, inderdaad’, zei Pendaran. ‘Door ouderdom kan ik geen berichten over het vallen van iemand in zee aanhoren zonder geprikkeld en ongeduldig te worden en te verlangen naar wraak op de zeemisten.’

Bij de strijdkreet en het hai atton van de goden, als het aan mij had gelegen zou ik niet ophouden met schieten tot alle misten langs de zeekust zijn verdwenen, maar de koningin heeft het me verboden.'

Terwijl hij sprak, kwam Deiniol Drwg de raadshal binnen. 'Wat voor praat is dit over een koningin?' zei hij. 'Volgens het verdrag is er noch een koning noch een koningin in Dyfed.'

'Dat is waar', zei de Crintach. 'Het verdrag zal vanaf nu worden nageleefd. Laat niemand in deze raad iets zeggen over de koningin.'

Pendaran pakte luchtig zijn boog en zonder enig vertoon voorzag hij deze van een pijl. 'Ik word oud', zei hij; 'ellendig grillig is mijn geheugen. Dat is waar ook: Het was slechts de dochter van Hefeydd die het me verbood; ik was vergeten dat ze afstand had gedaan van haar macht.' Zodra het woord *macht* van zijn lippen kwam, stond hij op zijn benen, overheersend, een strijdlustige held die grote angst inboezemde. Hij hield zijn rechterhand met de boogpees aan zijn schouder; de pijlpunt zou Deiniol tussen de ogen raken, indien de pees zou worden losgelaten, en zou dan door zijn hoofd en door de muur van de raadskamer vliegen. 'In naam van de hemel, ik zal me nooit laten tegenhouden de pijl te schieten behalve door het bevel van een rechtmatig heersende vorst! De grillige onbesuisdheid van mijn oude dag wordt me te veel.'

Verwarring nam een moment bezit van de vier, en meer van Deiniol dan van de anderen. 'De koningin beval u niet te schieten', zei hij, terwijl hij doodsbang trilde.

'De koningin?' zei Pendaran. 'Wat voor praat is dit over een koningin, in hemelsnaam? Was er niet een verdrag? Had ze geen afstand van haar macht gedaan? Er is geen soeverein vorst in Arberth en dus heeft niemand het recht mij te bevelen; en er zitten drie pijlen in de pijlkoker, en één ligt er op de boogpees, en u kunt er zeker van zijn dat ik ze alle vier zal gebruiken om te bewijzen dat jullie slechts zee-misten zijn, vermomd als mensen. Het is kwalijk om misbruik te maken van mijn ouderdom en lichamelijke zwakheid, en te proberen mij te misleiden nu mijn verstandelijke vermogens achteruitgaan.'

'Schiet niet, omdat de koningin het u verbood', zei Madog.

‘Rhianon ferch Hefeydd is de koningin.’

Op die manier werd de macht van Rhianon ook dat jaar behouden. Gwydion ab Don bracht, in de vorm van een draak, het nieuws aan Ceredig Call in de Gwerddonau Llion; en hij en Arth Cennen en alle andere mannen van de teulu van Pwyll Pen Annwn die er waren, verheugden zich erover en over de ogenschijnlijke gebreken die Pendaran tussen zonsopkomst en zonsondergang drie dagen lang had vertoond.

‘Ik zou haar nooit zo goed hebben gediend, als ik nog zou leven’, zei Ceredig.

In het vijftiende jaar gebeurde het dat Meurig Mwyn in zijn huis in Bronwydd was toen er op het moment dat ze aan tafel wilden gaan, een boodschapper van Rhianon binnenkwam met het nieuws dat de leider nodig was in Arberth. ‘Ja’, zei Meurig; ‘ik zal morgen bij zonsopkomst uitrijden.’

‘Het zou beter zijn als u nu al vertrekt’, zei de boodschapper. ‘Vaak worden degenen die niet op tijd zijn door ongeluk getroffen.’

‘Voor welk werk heeft men mij nodig?’ vroeg Meurig. ‘Voor het houden van de wacht op Gorsedd Arberth’, antwoordde de boodschapper.

‘We zullen bij zonsopkomst vertrekken’, zei Meurig, ‘en tijdens het middaguur in Arberth aankomen. Het zou werkelijk ongastvrij zijn wanneer er een vorst binnenkomt en hij niet gastvrij wordt ontvangen.’

‘Het is uw keuze,’ zei Gwawl ab Clud, ‘maar het zou beter zijn om gelijk te vertrekken.’

‘Welnee’, zei Meurig; ‘we zullen bij zonsopkomst vertrekken.’

Die nacht ging het huis van Meurig in vlammen op en Meurig kwam daarbij zelf om in de rook, en Gwawl ab Clud was niet in staat hem te redden.

Gwawl bracht het nieuws aan Rhianon en de penteulu. ‘Een man die eruitzag als Gwylltyn Gwaethaf hield zich schuil buiten de poort’, zei hij.

Pendaran Dyfed treurde over de dood van Meurig; op Gwawl ab

Clud na was er niemand in Dyfed van wie hij meer hield. 'Hij was net zo gastvrij als de onsterfelijken!' zei hij. 'Gesprekken met hem waren mij altijd een groot genoegen, en ook zijn vrijgevigheid, de grootmoedige manier waarop hij een hevige aanval doorstond, zijn opgewekte aard, en de koninklijke liederen en zijn lach. Zulke sterfgevallen door vlammen en verstikking vind ik altijd afschuwelijk.'

'Die woorden zijn edel gesproken', zei Rhianon. 'Het zou ongepast zijn minder lovend over hem te spreken.'

Pendaran wendde zich tot haar. 'Koningin', zei hij, 'ontzeg me dit niet. Grenzeloos is mijn verlangen om vandaag in de raad een pijl af te schieten. De haat van die Gwylltyn heeft de aard van vuur en zijn bedrog is duisterder en verraderlijker dan de rook en gassen waardoor de slapenden omkomen.'

'Als Gwylltyn werd gedood, zou er oorlog zijn', zei ze. 'Tenzij Pwyll Pen Annwn of Pryderi fab Pwyll hier was om u te leiden, zou zelfs de overwinning geen voordeel brengen. Die twee behoren tot het koninklijke geslacht; ze zijn afstammelingen van de goden en de Cymry; velen zouden hen steunen en volgen, die nu geen partij kiezen; en tegen de tijd dat Pryderi terugkeert, zullen de Dimetiërs er genoeg van hebben gekregen dat hun koning ontbreekt. En hij zal terugkeren', zei ze, 'en hij zal u nodig hebben. En nu wilt u deze mannen vernietigen en het land in puin leggen, terwijl noch Pwyll noch Pryderi daarbij gebaat zijn.'

'We willen alleen u van nut zijn', zei hij. 'Het doet ons vreselijk verdriet dat u boete moet doen.'

Ik ben tevreden met wachten en geduld oefenen', zei ze. 'Dit lot heb ik voorzien. Ik vraag ook u met wachten tevreden te zijn.'

'Ik ben oud en fel en gehaast geworden', zei Pendaran. 'Ik verlang vurig ernaar om deze pijl af te schieten, en daarna nog eens drie. Maar ik weet goed wat u toekomt.'

Hij ging naar de raad en onderweg dacht hij erover na. 'Ze zullen haar ook dit jaar als koningin erkennen', dacht hij. 'Meurig Mwyn zal niet wrokken over de prijs die hij betaalde.'

Pendaran stond op in de raadshal. 'Ware het niet dat ik bevelen

had gekregen van de koningin, de dochter van Hefeydd Hen in het koninkrijk van de onsterfelijken, de soevereine vorst van de Dimetiërs, uw leidsvrouwe en de mijne, van goddelijke afkomst, en zijzelf een godin . . .' (langzaam en hooghartig, uitdagend en dreigend rolden de woorden uit zijn mond) . . .

'Op deze manier moet u niet over haar spreken', schreeuwde Gwylltyn Gwaethaf Oll; 'dit is ondraaglijk.'

'Bij de naam van de zoon van de drie kreten, had ik van haar geen bevelen gekregen dan zou ik bepaalde vuren met deze pijl blussen.'

De punt ervan was gericht op de plek tussen de ogen van Gwylltyn; er was niemand slechter dan hij tussen de zee en de Tywi en de Teifi, en daarom werd hij Gwaethaf Oll genoemd.

'Schiet niet; de koningin gebood het u', zei Gwylltyn bevend.

'Dat is niet zo; het was Rhianon die zei het niet te doen.'

'Zij is de koningin.'

'Ik zal u wat laten zien', zei Pendaran en richtte de pijl wat lager. Hij schoot de pijl en deze trof twee plooien van de mantel van Gwylltyn tussen zijn rechterarm en zijn ribben en pende hem met de mantel aan de muur vast. Voordat de pijl doel trof, lag er een andere op de boog. 'Ik zal het nog eens laten zien', zei Pendaran, en schoot. Hij trof de plooien van zijn mantel tussen de linkerarm en het hart en pende hem ook aan die kant aan de muur vast. De derde pijl werd gericht voordat de tweede doel trof. 'Wie is de koningin?' vroeg Pendaran Dyfed.

'Rhianon is de koningin', zei Gwylltyn.

'Ik ben altijd al dol op formaliteiten geweest', zei Pendaran. 'Breng nu uit hoffelijkheid mijn prikkelbare gemoed tot rust door te spreken in overeenstemming met haar eer en uw eigen onwaardigheid. Laten dit uw woorden zijn: *De koningin, Rhianon Ren, de dochter van Hefeydd, uit het land van de onsterfelijken.*'

'De koningin, Rhianon Ren, de dochter van Hefeydd uit het land van de onsterfelijken', zei Gwylltyn.

'*De soevereine vorst van de Dimetiërs, uw leidsvrouwe en de mijne, van goddelijke afkomst, en zijzelf duidelijk een godin* – spreek

deze woorden die u zojuist heeft vernomen', zei Pendaran.

Gwyllyn herhaalde de woorden.

'Madog en Catwg en Deiniol, sta op en herhaal de titels van uw leidsvrouwe en de mijne', zei Pendaran. De angst voor zijn razend-snelle boog had hen bevangen omdat hij hen ermee bleef bedreigen, en ze stonden op en herhaalden de titels.

'Zo is het goed', zei Pendaran. 'Ik ben werkelijk blij dat mijn roekeloos onstuimige aard nu tot rust is gebracht zonder geweld en ondoordachte handelingen te ondernemen. U ziet hoe het mij vergaat', zei hij. 'Ik ben oud geworden en gehaast, en heb last van vergeetachtigheid en ik ben wispelturig en onstuimig. Wanneer een van de dienaren van de koningin door verraad de dood vindt, word ik vervuld van een brandend verlangen om te schieten; en dit verlangen maakt zich telkens van mij meester wanneer ik de raad binnenkom, en het is noodzakelijk dat u me voortdurend helpt herinneren wie het was die me gebod de pijlen niet te schieten. En behalve dat', zei hij, 'is het me duidelijk geworden dat als er nog iemand van ons wordt gedood, ik de pijlen niet meer kan tegenhouden en de bevelen van de koningin zal vergeten en zal schieten tijdens de raad. Bovendien zal dit onstuimig en zonder waarschuwing gebeuren en degene op wie ik zal schieten zal de Crintach zelf zijn. En de hemel weet, als ik dat zou doen zou ik daardoor kunnen wegwijnen en een afkeer van voedsel krijgen.'

En dus werd Rhianon ook dat jaar als koningin erkend, wat dat ook inhield wanneer ze van 's morgens vroeg tot 's avonds laat boete deed. Wat Meurig Mwyn van Bronwydd betreft, zodra het nieuws hem bereikte in de Gwerddonau Llion, waren zijn vreugde en gelach over de pijlen en het ongeduld van Pendaran en over de gebreken van zijn hoge leeftijd niet meer in toom te houden.

Het gebeurde in het achttiende jaar dat de reuzen de woelige zee waren overgestoken en een inval deden in Aberdaugleddau. Bijna niemand zou het tegen hen durven opnemen behalve de mannen van de teulu van Pwyll Pen Annwn. Dertig bleven er in Arberth om de koningin te beschermen, en dertig trokken op tegen de reuzen. Ze

behaalden met moeite de overwinning en vernietigden het leger dat ze tegenover zich zagen, maar er werden twintig van hen gedood, en vijf zo zwaar gewond dat geen dokter of genezingsketel hen kon helpen. Op de avond vóór 1 mei zond Rhianon tien man om de wacht te houden op de Gorsedd; en er waren die avond in Arberth nog maar vijftientwintig mannen over.

De mannen van de Crintach waren toen ongeduldiger dan ooit. Ze hadden besloten dat op de dag vóór 1 mei, wanneer de teulu het kleinst in aantal was, hun koning bij het maal op de troon zou plaatsnemen. Pendaran Dyfed kwam vroeg in de zaal; hij nam de plaats in van de troonopvolger, tegenover de verhoging. Veertien van zijn makkers begeleidden hem; de rest zou als geleide dienen voor de koningin, wanneer ze bij zonsondergang de poort zou verlaten.

Madog kwam binnen aan het hoofd van zijn mannen; ze schaarden zich niet om de tafel, zoals gepast zou zijn, maar begaven zich naar de troon. Pendaran wachtte tot ze op de verhoging waren; toen stond hij op en spande zijn boog die nergens zijn weerga kende, en richtte.

‘Wat een ellende!’ riep Pendaran. ‘Oud en onbezonnen en vol kuren ben ik geworden. Een ondraaglijk verlangen maakt zich van mij meester om pijlen door de rug van die stoel te jagen.’

Madog draaide zich om en zag hem, en keerde zich snel af van de troon.

‘De verlangens van de ouderdom zijn wispelturig en onstuimig’, riep Pendaran weer. ‘Een beetje begrip en geduld zal me goed doen. Het werd me ’s nachts in dromen geopenbaard dat ik onder het eten in het wilde weg pijlen zou afschieten, tenzij iemand uit het rijk van de onsterfelijken op de troon zou zitten.’ Zijn stem klonk als het razen van de bergstroom; hij zag eruit als een krijger, iemand die duizenden de zee in zou jagen; er was niemand in de zaal die zich tegen hem zou durven verzetten.

Op die manier verdedigde hij Rhianon twintig jaar lang. Er waren velen die samenzweerden om hem te doden; maar hij was steeds wijs en ging nergens naartoe, behalve wanneer Rhianon wenste dat hij

ging, en deed niets dan wat haar van nut kon zijn. Daarmee en met de razendsnelle verschrikking van zijn boog, leek het alsof er onzichtbare beschermende draken rondom hem cirkelden; niemand durfde openlijk tegen hem op te treden en ook in het geheim kon niemand het van hem winnen.

De komst van Pryderi

Eenentwintig jaar en twee maanden van Rhianons boete waren verstreken. Tegen die tijd waren er niet meer dan dertig man over om de macht van hun koningin te handhaven: Pendaran Dyfed, Gwawl ab Clud en achtentwintig man van de teulu van Pwyll Pen Annwn. Vanaf de avond vóór 1 mei had ze geen dag voorbij laten gaan zonder dat tien van hen de Gorsedd van het middaguur tot zonsondergang bewaakten. Glanach, Llonach en Mwynach, haar drie vogels, waren bij haar teruggekomen; ze had hen niet bij zich gehouden om naar hun prachtige zang te luisteren, maar hen in de wereld uitgezonden op zoek naar haar heer, de zoon van het grenzeloze, die Pwyll Pen Annwn was geweest vóór het ongeluk de Dimetiërs trof. Ze had de mannen van de teulu gezegd dat de vogels waren teruggekeerd, en dat dit de komst van Pwyll of van Pryderi betekende; nu ze zo klein in aantal en oud waren, en hun vijanden steeds sterker en onbeschaamder werden, hadden ze inderdaad een grote behoefte aan goed nieuws.

Dit is wat er tenslotte met hen gebeurde: Ze geleidden haar naar de zaal voor het maal. Pendaran liep aan haar rechter- en Gwawl ab Clud aan haar linkerkant terwijl Rhianon op hun armen steunde; achttien man volgden deze drie. Toen ze binnenkwamen, zagen ze wat er was gebeurd. De zaal was gevuld met vijfhonderd van de mannen van Madog, en de Crintach zelf zat op de troon. Vijfhonderd bogen waren gespannen en vijfhonderd pijlen gericht op Rhianon. Zelfs als Pendaran zijn armen vrij had gehad om te schieten, dan zou de koningin reeds zijn gedood vóór hij tijd zou hebben de boog te spannen.

Madog Crintach lachte. 'Pendaran Dyfed', zei hij. 'Vijfhonderd pijlen zijn gericht. Blijft uw prikkelbaarheid daarbij in toom? Worden uw onstuimigheid en ongeduld daardoor bedwongen?'

Pendaran plaatste zich tussen de pijlen en Rhianon. 'Hun bogen staan op ons gericht', fluisterde hij tegen haar. 'We kunnen nu geen tegenstand bieden. Welk antwoord zal ik hem geven?'

Ze glimlachte. 'Een vredelievend antwoord', zei ze. 'Geef hem een vredelievend antwoord. Zeg dat hij heeft gewonnen en zich aan de maaltijd kan zetten. Zeg dat we in ballingschap naar Ierland zullen gaan, als hij dit goedvindt. Hij zal ons hier niet doden, maar ons in het geheim achtervolgen.'

'Inderdaad, mijn ongeduld is bedwongen, goede ziel', zei Pendaran. 'Nooit was ik meer dan nu op vrede gesteld. Wie oud is, verlangt naar rust. Neem de troon van de Dimetiërs. Wat ons betreft, wij zullen als ballingen naar Ierland gaan, als u dit toestaat.'

Toen zei Rhianon: 'heer Madog, ik zal terugkeren om tegen u te strijden; en dat zal zijn met Pwyll Pen Annwn of met Pryderi fab Pwyll.'

Daverend klonk het spottende gelach van de vijfhonderd en van Madog, hun heer. 'Slechts medelijden weerhoudt ons ervan jullie te doden', zei hij. 'Jullie hebben tot morgenochtend de tijd om Dyfed te verlaten.'

'Heer Madog', fluisterde Gwylltyn hem toe, 'het zou beter zijn hen te doden voor ze te Aberdaugleddau aan boord van een schip kunnen gaan.'

'Dat is waar', zei Madog, ook op fluisterende toon. 'Ik zal mannen achter hen aan sturen om hen in het geheim te doden.'

De twintig draaiden zich droevig om en leidden hun koningin de zaal uit. Ze kwamen zwijgend op de binnenplaats.

'Dit is de ondergang van Dyfed', zei Pendaran. 'Alle hoop is nu vervlogen. Zonder onze toevlucht te nemen tot geweld zou het voor de dertig van ons moeilijk zijn geweest hen tegen te houden. Een droevig lot heeft ons getroffen.'

'Dat is niet zo', zei Rhianon. 'Het geluk is met u, werkelijk. De

onsterfelijken zullen van uw diensten hebben gehoord; geen van u zal zonder beloning blijven.'

'Bij het schild van Hu Gadarn, laat er geen sprake van beloning zijn,' zei Pendaran. 'U te hebben gediend is een betere beloning dan iemand ooit werd geschonken. Minder dan menselijk zouden we zijn, als we nog verdere beloning verlangden.'

De achttien oude mannen zuchtten; de tranen stonden in hun heldere, vurige, oude ogen. 'Dat is waar', zeiden ze. 'We willen geen beloning hebben. Helaas moeten we in levende lijve meemaken dat u van uw macht wordt beroofd.'

'Herneem uw onsterfelijkheid; deze wereld is te slecht voor u', zei Pendaran. 'Sta ons toe te weten dat u bent teruggekeerd naar uw eigen drakengeslacht en die beloning is ons genoeg. We zijn oude mannen die u liefhebben', zei hij. 'Vergun ons de aanblik van de vleugels die u naar het huis van Hu Gadarn zullen voeren. Daarna zullen onze handen nemen wat ons hart verlangt.'

De achttien knikten; hun oude ogen sloten zich of richtten zich stralend op verre visioenen. 'Ja, dan zouden we het kunnen verdragen', zeiden ze.

'Het is mij bekend waarvoor u kiest.' Daarop wendde ze zich tot Gwawl ab Clud. 'Heer Gwawl,' vroeg ze, 'is het uw wens terug te keren naar uw eigen land?'

'Nee', zei hij. 'Ik verlang nieuwe levens op het Eiland van de Machtigen. Mijn lot zal met dat van hen zijn verbonden. Roep uw drakenwagens; we kunnen u niet verder dienen.'

Ze stonden in het maanlicht onder de appelboom op de binnenplaats. Ze keek op; hoewel blind, zag ze wat geen van hen opmerkte. Ze nam vlammeende nevels waar, groene en gouden, die zwierden door de lucht. Ze naderden en verkregen de vorm van een draak, die in de lucht boven de Dimetiërs cirkelde en tenslotte op de takken van de boom landde.

'Het is u nu gegeven een onsterfelijke te zien', zei Rhianon. 'Het is u gegeven te luisteren naar de woorden van Gwydion de zoon van Don.'

Ze keken omhoog, en de boom was één witte vlam en intense glorie boven hen; en in het midden ervan was Gwydion ab Don in de gedaante van een bard, de knapste jongeman ter wereld.

‘Nu, o dochter van Heyfedd, zult u naar de Wyddfa gaan’, zei hij. ‘Daar troont Hu de Machtige en hij wacht op u. Het mes staat in het vlees en de honingwijn is in de hoorn, en er zal in de zaal van de goden feest worden gevierd, wanneer de beste van hun ras zich bij hen voegt. Iedere nacht gedurende deze eenentwintig jaren is het u aangeboden; nu zult u het niet weigeren. De drakenvleugels zijn gereed; volg mij nu naar degenen die op u wachten.’

Fier en vriendelijk klonk de lach van Rhianon Ren. ‘O, mijn beste!’ zei ze; ‘goden en mensen, dit gaat uw begrip te boven. Dacht u dat ik de nederlaag had geleden?’

Het licht verdween uit de boom, en Gwydion was weg. Ze gingen verder tot aan de buitenpoort. Voor ze haar bereikten, werd er van buiten op geklopt.

‘Is er een wachter?’ riep degene die klopte.

‘Nee’, zei Pendaran Dyfed. ‘Er is een feest in het hof van Madog Crintach; de wachters vieren feest met hun heer.’

‘Gegroet van hemel en mens aan hem die antwoord gaf. Open de poort als u wilt.’

‘Het is beter voor een goed mens om niet het huis van slechte mensen te betreden’, zei Pendaran. ‘Wie bent u die toegang verlangt?’

‘Een vakman die bekwaam is in zijn werk.’

‘Welke bekwaamheden heeft u?’

‘Drie bijzondere vaardigheden; en de eerste is het teruggeven van de jeugd aan oude mensen.’

‘Madog de Crintach zou beter af zijn zonder dat. U doet er beter aan buiten te blijven.’

‘De tweede is het teruggeven van het gezichtsvermogen aan de blinden.’

‘Zal ik opendoen?’ vroeg Pendaran aan Rhianon.

‘Laat hem eerst spreken over de derde kunst’, zei ze.

‘De Crintach zou beter af zijn, wanneer hij minder zag dan nu’, zei Pendaran. ‘Wat is de derde kunst?’

‘O hoofdman, het is niet op de Crintach, dat ik mijn vaardigheden zal beproeven. De derde dient om iemand in zijn rechten als koning te herstellen’, zei Gwri Gwallt Euryn.

‘Open de poort, beste ziel’, zei Rhianon.

Hij opende haar en Gwri steeg af en trad binnen. Zodra hij Rhianon zag, knielde hij voor haar neer. ‘Vrouwe,’ zei hij, ‘wilt u dat ik de eerste van de kunsten demonstreer?’

‘Dat wens ik’, zei ze.

Hij stond op, nam de hoofdband en legde hem om haar witte haar, zoals Gwron Brif-fardd hem had gezegd. ‘Bij het bos, het veld en de berg,’ zei hij ‘geef uw grijsheid op; laat elke haar zijn oorspronkelijke kleur weer aannemen; laat het zwarte zwart, het bruine bruin en het goudkleurige goudkleurig worden; en laat het lichaam zijn jeugd herwinnen, alsof de jaren nooit eroverheen waren gegaan.’

Ze stond daar, even jong en luisterrijk als toen Pwyll haar voor het eerst door het dal van de Gorsedd zag rijden; haar rechtmatige onsterfelijkheid stroomde door al haar ledematen.

‘De jaren zijn ongedaan gemaakt en daarmee het verdriet’, zei Rhianon. ‘Dit was ook voorzien. Denkt u nu nog steeds dat ik de nederlaag leed?’

‘Dit is een wonder’, zeiden de twintig. ‘Deze jongeman verdient alle lof en eer, meer nog dan alle jongelingen in de wereld.’

‘Vrouwe,’ zei Gwri Gwallt Euryn, ‘wilt u dat ik de tweede kunst bekendmaak?’

‘Dat wens ik, mijn beste’, zei ze.

Hij deed de ring aan de wijsvinger van zijn rechterhand en bracht hem bij haar rechterooglid, zoals Plenydd, de gever van het gezichtsvermogen, hem had gezegd. ‘Bij het bos, het veld en de berg, geef uw blindheid op’, zei hij. Toen raakte hij het linkerooglid aan en zei, ‘bij het bos, het veld en de berg, geef eveneens uw blindheid op’; en dan: ‘Bezit voortaan het gezichtsvermogen van de god, de draak en de arend.’

Rhianon keerde zich tot de twintig. 'Zielen, zielen', zei ze; 'het is voor mij een grote vreugde u te zien.' Tweemaal twintig ogen stortten tranen van vreugde en blijdschap. 'Denkt u nu nog dat ik de nederlaag leed?' zei ze.

'En u, mijn beste,' zei ze, zich weer tot Gwri kerend, 'herkent u mij nu, zo goed als ik u herkende zodra ik u hoorde kloppen aan de poort?'

Hij lag weer aan haar voeten en sloeg zijn armen om haar knieën. 'Ja, mijn beste', zei ze, terwijl ze hem overeind hielp. 'Je bent mijn eigen zoon Pryderi.'

.

'Mijn hemel', zei Pendaran Dyfed. 'Het is de zoon van Pwyll Pen Annwn.'

.

Ze hoorden hoefslagen op de nabijgelegen weg en de stem van de heer van Aberdaugleddau. 'Kom', zei Pendaran kalm. 'We zullen hen tegemoet gaan en het nieuws brengen.' Ze gingen stilletjes de poort uit en troffen daar de tien van Gorsedd Arberth.

Pendaran Dyfed vroeg hen: 'Heeft u nieuws uit Gorsedd Arberth?'

'We zagen een jongeman in de schemering rijden en de helft van ons beweert dat hij Pwyll Pen Annwn is; en de andere helft dacht dat hij een van de onsterfelijken was', zei de heer van Aberdaugleddau. 'Is er nieuws over wat er in de zaal gebeurt?'

'Ja', zei Pendaran. 'Madog Crintach zit daar op de troon.'

'De dagen van verdriet zijn gekomen', zeiden de tien. 'Zoveel leed hebben we nog nooit ondervonden.'

'Zoveel vreugde hebben we nog nooit ondervonden', zei Pendaran Dyfed. 'Kom binnen.'

Ze gingen naar binnen en zagen Pryderi en Rhianon. 'Lieve hemel,' zei de leider van Aberdaugleddau, 'dat is de zoon van Pwyll Pen Annwn.'

.

De negenentwintig oude mannen, de laatsten van de besten van de Dimetiërs en Gwawl ab Clud, die niet oud was geworden, en het

ook nooit zou worden, gingen naar Pryderi toe, en ze verlangden naar de aanblik van zijn kracht en schoonheid en zijn koninklijke houding zoals die van Pwyll Pen Annwn; en ze verlangden ernaar door zijn handen te worden aangeraakt. Ze herinnerden zich alle vreugden die ze in hun leven ooit hadden gekend; de grootste vreugde die ze zich herinnerden leek meer op verdriet vergeleken met de vreugde van het zien van Pryderi fab Pwyll Pen Annwn.

‘Heer’, zei Pendaran Dyfed. ‘Hier is uw teulu. In de zaal zijn amper vijfhonderd man om u te verwelkomen met strijd. Staat u ons toe de zaal te bestormen?’

‘Beste zielen,’ zei Rhianon, ‘eerst zal ik ervoor zorgen dat u in al uw mannelijke kracht wordt hersteld.’ Ze keerde zich tot Pryderi. ‘Beste,’ zei ze, ‘niemand heeft ooit deze Dimetiërs kunnen evenaren. Plaats nu bij hen, een voor een, de hoofdband om het voorhoofd; dit was de reden dat ik hem aan uw doeken bond op de ochtend dat u werd geboren. Zielen, zielen’, zei ze. ‘Dacht u dat ik u in de steek zou laten? Dacht u dat de omgang met de onsterfelijken mij aangamer zou zijn dan het gezelschap van de Cymry zoals u?’

De een na de ander, te beginnen met Pendaran Benteulu, werd door Pryderi in zijn jeugd hersteld, tot er dertig krijgers met hem op de binnenplaats waren, allen in de bloei van hun jeugd en kracht, in strijdlustige schoonheid en glorie.

Pendaran Dyfed zuchtte. ‘Beste ziel,’ zei Rhianon, ‘wat zit u dwars?’

‘Onredelijke verlangens’, zei Pendaran.

‘Wat voor verlangens?’ vroeg ze.

‘Ik betreur dat ik afwees wat me werd aangeboden. Ondanks deze jeugdige volwassenheid maakt de wispelturige aard van de oude man nog altijd deel van me uit.’

‘Spreek openlijk’, zei Pryderi.

Toen zei Pendaran: ‘Vroeger was ik penteulu voor Pwyll Pen Annwn uw vader. Gedurende eenentwintig jaar ben ik penteulu voor de koningin geweest. In haar belang heb ik vaak verlangd te schieten; in haar belang heb ik mezelf ervan weerhouden dit te doen. Laat

het lot me treffen; ik verlang hiervoor een beloning.'

'Heer,' zeiden de negen en twintig, 'de beste onder ons kan zich niet meten met Pendaran.'

'Wat voor beloning verlangt u, goede ziel?'

Pendaran antwoordde aarzelend en met de schuchterheid van een jonge knul. 'Dit', zei hij; 'dat ik de weg vrij mag maken voor mijn heer naar de zaal van zijn voorvaderen. Mijn ziel zal zich in deze plezierige afleiding bijzonder verheugen. Het is zo lang geleden dat ik de snaar van de boog heb laten zingen.'

Al die tijd hadden ze vanuit de zaal voortdurend geschreeuw en gejuich gehoord. Plotseling werd de deur opengegooid en kwam een stroom licht hen tegemoet. 'Ga in de schaduw van de boom staan', zei Rhianon en dat deden ze. 'Wacht nog een poosje op je beloning, beste Pendaran', zei ze. 'Mijn zoon bezit drie bijzondere kunsten; en om de waarheid te zeggen, hij heeft ons één ervan nog niet volledig getoond. Ga naar de zaal, Pryderi', zei ze. 'Daar moeten je drie kunsten worden beoefend.'

'Wie maakt daar lawaai op de binnenplaats?' riep de wachter. 'Laat hem weggaan, wie hij ook is. Het mes staat in het vlees en de honingwijn is in de hoorn, en niemand mag naar binnen.'

Pryderi fab Pwyll ging naar de deur. 'Is dat wat u te zeggen heeft?' vroeg hij. 'Een vakman die zijn werk verstaat, mag altijd binnenkomen.'

'Vakman noch bard, koningszoon noch hoofdman', zei de wachter.

'Het verbaast me dit te horen', zei Pryderi. 'Laten we naar de zaal gaan, dan kunt u het me duidelijk maken bij het licht van de toortsen.'

Hij nam de wachter bij de arm en leidde hem de zaal in; het was meer sleuren dan leiden, en degene die werd meegesleurd toonde zich niet van goede wil en hield ook niet zijn mond.' 'Heer Madog', riep hij; 'er is iemand met geweld binnengedrongen toen de deur werd geopend.'

'Als hij geen eerbied heeft voor de gebruiken, dan moet hij worden gedood', zei Deiniol Dwrg.

‘Maak snel een einde aan zijn leven’, zei de Crintach; ‘wij staan erop dat de voorschriften van het hof in acht worden genomen.’ Honderd man stonden op, belust op vermaak; toen ze Pryderi zagen, bleven ze staan, hoewel ze het zwaard hadden getrokken en het zijne nog in de schede was.

Pryderi lachte vrolijk. ‘Wat gebruiken en goede manieren betreft,’ zei hij, ‘overall worden ze in acht genomen behalve hier. Het lijkt wel alsof een vreemde indringer hier hof houdt en niet de wettige koning van het geslacht van de Cymry.’

‘Welke gebruiken worden hier overtreden?’ vroeg Madog. Hij wist dat hij nooit op het koningschap was voorbereid.

‘Overtredingen genoeg, en de grootste ter wereld’, zei Pryderi. ‘Twee mannen mogen een hof op elk moment betreden; een erkende bard en een koningszoon. Twee mannen mogen binnenkomen, als er behoefte aan hen bestaat: een krijgsman met zijn wapenrusting, en een vakman die bekwaam is in zijn werk. Ik ben een bard en een koningszoon, en toch werd mij de toegang geweigerd. Ik ben een krijgsman en die heeft u nodig, en toch werd ik niet welkom geheten. Ik ben ook een vakman die bekwaam is in zijn werk, en toch vroeg men mij niet wat ik zoal kan. Dit is een koning en een hof onwaardig.’

‘Laat hem plaatsnemen naast de penteulu’, zei Madog. Het lag in zijn aard om ongestoord te zijn en daarom werd hij de Crintach genoemd. Tegen niemand had hij zich ooit edelmoedig of welwillend betoond; wat hij bezat, behield hij, en hij verlangde steeds naar meer. Nu hij koning was geworden, verlangde hij ook als koning te worden beschouwd; hij wenste de gebruiken van de koningen van de Cymry in acht te nemen, zodat men zou vergeten dat hij de zoon van een koopman was van overzee. Hij wilde zijn gast eer bewijzen, maar het waren angst en zelfzucht die hem ertoe dreven. Hij wilde het grootste feest geven dat er ooit in Dyfed was geweest sinds het bewind van Hu Gadarn, maar wat hij als koninklijke edelmoedigheid zag, was slechts gulzigheid en verspilling. Die avond vulde triomf en plezier de zaal, en er werd een overvloed aan vlees en honingwijn genuttigd;

maar het was een feest waar helden afkerig van zouden zijn, en over de gezongen liederen zouden barden diepbedroefd zijn.

Pryderi nam zijn plaats in; Gwylltyn Gwaethaf zat naast hem op de zetel van de Penteulu. 'Gegroet in naam van hemel en mens, Pendaran Dyfed', zei Pryderi, maar hij kreeg geen antwoord van hem. Het feest ging verder.

'Op alle eilanden heb ik over de roem van Pendaran Dyfed horen vertellen', zei Pryderi. 'Dit verbaast mij.'

'Waarover verbaast u zich?' vroeg Gwylltyn.

'Dat iemand die zo beroemd is om zijn moed en hoffelijkheid zich tegenover een gast onbetamelijk gedraagt.'

'Wie gedraagt zich hier nu onbetamelijk?' zei Gwylltyn.

'U, Pendaran', zei Pryderi. 'Onbegroet heb ik naast u plaatsgenomen. Zo'n houding bedroeft me.'

'U beledigt mij', zei Gwylltyn. Hij sprong op van zijn stoel en gaf Pryderi een klap met zijn hand. 'Ja, u bent werkelijk schaamteloos', zei hij.

Pryderi stond op. 'De penteulu van het hof heeft mij geweld aangedaan', zei hij. 'Volgens gebruik moeten hij en ik nu met elkaar strijden; en als ik win, zal ik penteulu zijn. Dit gebiedt de hoffelijkheid van een koningshuis.'

Gwylltyn wachtte niet maar trok zijn zwaard om Pryderi te doden. Pryderi sloeg hem het zwaard luchtig uit de hand, zodat het ver weg in stukken neerviel. 'Geef het ambt van penteulu op', zei hij; 'dat is het beste wat u kunt doen.'

Gwylltyn sloop beschaamd weg; hij zou zeer goed hebben gevochten, als hij niet te veel vlees en honingwijn had gebruikt. Pryderi nam de plaats van de penteulu in; en Madog riep Gwylltyn bij zich.

'Dit kan morgenochtend worden rechtgezet', zei Madog. 'Tijdens het eerste feest moeten de gebruiken in acht worden genomen.'

Toen zei hij: 'Laat de overwinnaar de plaats van de penteulu innemen. Vervul dit ambt, wie u ook bent. Laten we verdergaan met feestvieren. Laat de huisbard zingen, opdat hier vrede zal heersen.'

De huisbard was Deiniol de Slechte; hij was de beste bard die ze hadden. Erkende barden van de heilige Gorsedd van Ynys Prydain waren in Dyfed toen niet te vinden.

Het volgende kan over de zangkunst van Deiniol worden verteld: deze voldeed niet aan de drie vereisten voor het lied van een bard. De beste waarheid erin was een leugen; en het is bekend dat waarheid een eerste vereiste is. Ze had eerder de vorm van wrok tegen de koningin, Pwyll Pen Annwn en Pendaran Dyfed, dan van een loftuiting voor zelfs de Crintach. Over hem, de hemel weet het, viel weinig lof te spreken of te zingen. De tweede vereiste is dat de edelmoedigen hoog worden geprezen en de kleinzieligen en armzaligen niet worden genoemd. Er school geen zoet geluid noch schoonheid in. En de derde vereiste is dat een bardisch lied goed van structuur is en melodieus van klank, dicht verweven met welluidende klinker- en medeklinkerrijm en niet minder aangenaam voor het oor dan de zang van de merel bij zonsopkomst, of het gefluister van de westenwind tussen de rietstengels op de mooiste augustusavond, of het kwinkeleren van de zanglijster in de bossen in mei. Alleen als die vereisten in acht worden genomen, kan het onsterfelijke geslacht hun vriendschap met de barden instandhouden. Verwaarlozing daarvan betekende in die tijd het verlies van alle deugdzaamheid van het Eiland van de Machtigen.

Pryderi stond op. 'Afschuwelijk, zoals er wordt gezongen', zei hij vriendelijk. Hij ging naar de verhoging waar Deiniol stond. 'Vrede wens ik u allen', zei hij. 'Ikzelf zal u tonen wat zingen is. Het feest van de koning mag niet worden ontwijfd door liederen zonder waarheid, loftuiting of klinkerrijm. Geef mij de harp, goede ziel, en ik zal u laten zien hoe een bard hoort te zingen.'

Deiniol stopte met zingen en staarde hem aan. 'Lieve hemel', zei hij, 'moet dit worden toegestaan? Wat voor een onbeschaamde jongeman hebben we hier?'

Pryderi lachte zachtjes en vriendelijk. 'U heeft het over een bard', zei hij. 'Ga daar verderop maar zitten, goede ziel, en ik zal u laten zien wat zingen is.'

Niemand wenste hem te hinderen, zo koninklijk was zijn houding en zo zorgeloos zijn lach en frisse moed. Hij nam de harp van Deiniol, die langzaam van de verhoging afkwam. Bij de eerste toon die hij aansloeg, verstilde iedereen en was vol verbazing. Toen maakte hij deze verzen en zong ze:

*Toen over de heer van het westen
Duisternis neerdaalde, rustig en langzaam
En hij op zoek ging,
Beroofd van zijn faam,
En jarenlang over de wereld zwierf,
Zonder vreugde, zonder rust, zonder naam;*

*Dacht u dat hij vertrok,
En niemand achterliet, die bescherming bood?
Dat zijn leven voorbij was,
Uw strijd gestreden, tot de laatste stoot?
Dacht u aan zijn zoon, Pryderi,
Toen u droomde van Pwylls dood?*

Madog sprong op. 'Pryderi!' riep hij, 'waar heeft u iets gehoord over Pryderi fab Pwyll?'

'Stilte!' zei Pryderi. 'Koningen zwijgen als barden zingen'. Toen maakte hij deze verzen en zong ze:

*Toen de koningin werd verdreven
Uit haar land, het rijk van haar zoon,
Zodat de kleine man kon gaan staan
Op de treden van de troon,
Dacht u toen dat niemand haar zou verlossen?
Heeft u gezocht tussen Mynwy en Mon?*

*Uit gebieden van licht
Een gouden hoofdband,*

*Een ring die macht heeft over de nacht
 Geschonken door haar hand,
 En een baby gestolen uit een wieg –
 Kunt u het doorgronden, het raadsel van dit land?*

*Driemaal duister was de wereld
 Toen hij ruw werd weggeroofd,
 Meegenomen en verborgen,
 Bijna van het leven beroofd;
 Als niet iemand over hem waakte,
 Zou zijn levenslicht zijn gedoofd.*

Ze waren allen onder de bekoring en betovering van de hwyl van zijn zang; ze durfden zich niet te bewegen of te spreken; velen van hen verlangden terug naar de glorie van de dagen van Pwyll Pen Annwn. En dat was geen wonder, want achter en boven hem op de verhoging stond ongezien en met een lichaam van paarse vlammen – Alawn Brif-fardd Prydain, de onsterfelijke koning van het lied.

*Aan deze ring die werd gevonden
 In de stal waar ze mij vonden,*

– hij toonde hun de ring van het geslacht Hefeydd; ze zagen dat dit de ring van Rhianon was; het leek alsof deze van zonnestof was gemaakt; schitterende bliksemstralen schoten eruit door de hal –

*Aan deze kleine hoofdband,
 Met gouddraad aan mij verbonden,*

– hij liet hun de hoofdband zien; ze beefden toen ze de schoonheid en de magische aard ervan zagen en herinnerden zich hoe deze in vroeger dagen rond het haar van Rhianon blonk –

*Zult u me herkennen in woede en angst
 Al voordat mijn druïden mij kronen konden.*

*Heeft u gehoord wat er is gezegd?
Heeft u het lot vernomen?
Moet ik dan bruut de woorden spreken
Om op mijn eigen troon te komen,
Dat ikzelf Pryderi fab Pwyll ben
Die zou regeren en zijn volk betomen?*

Madog sprong op van de troon. 'Catwg, Gwylltyn, Deiniol', riep hij, 'zonder strijd zullen wij geen koning zijn. Het is de zoon van Pwyll.'

'Zwijg daarover', riep Catwg Gwaeth. 'Lafaards bereiken niets. Iedereen te wapen!' riep hij; 'hij heeft hulptroepen uit Ierland bij de stad!' Ze hieven hun strijdkreet aan en dwongen de Dimetiërs zich te wapenen. Zonder de betoveringen van Ab Cilcoed zouden velen tegen de zoon van Pwyll hun wapens niet hebben getrokken.

Maar Pryderi liep naar het midden van de verhoging en ging naar Madog toe. 'Verlaat de troon', zei hij. De Crintach trok zijn zwaard en sloeg naar hem, maar Pryderi gebruikte geen schild of zwaard om de slag te keren. Het scheen Madog toe dat er een groot slagzwaard van vlammend saffier vanuit de daksparren neerflitste, sneller en mooier dan de bliksem, dat op zijn eigen zwaard neerkwam en het in gruzelementen deed uiteenvallen. Hij keek op en zag iemand boven Pryderi staan die de gestalte had van een populier en de schoonheid van de dageraad en met een lichaam van vlammend goudkleurig vuur. Hij deinsde terug voor de dreiging van Gwron Gawr, de heldhaftige Prif-fardd.

'Verlaat de troon, wanneer de zoon van de koning het u beveelt', zei Pryderi fab Pwyll; en Madog sloop weg in het duister achter de troon.

Toen ging Pryderi voor de troon staan en keek naar hen die zich in de zaal tegen hem wapenden. 'De vrede kan nog worden bewaard', zei hij. 'Aan de Crintach en de drie die met hem zijn wordt toegestaan om Dyfed vannacht te verlaten; de rest zal vrede kennen en vergeving worden geschonken, als zij dat wensen.'

‘Dit zal u nooit worden toegestaan; en vrede noch vergeving zullen u worden geschonken’, schreeuwde Catwg. Hij en Gwylltyn en Deiniol waren nu voor de strijd gereed; ze gingen rond onder de Dimetiërs om aan hen bevelen te geven en hen aan te vuren. Het was alsof ze zich voorbereidden op de strijd met een leger en niet met slechts één man; ze wisten dat die ene Pryderi fab Pwyll was. Deze drie waren sterke mannen, gewend aan de strijd, maar ze wilden hun hele leger gewapend zien, vóór ze strijd zouden voeren met de zoon van Pwyll Pen Annwn. Ze wierpen de feesttafels omver en sleepten ze naar de muren om meer ruimte voor de strijd te hebben. Pryderi stond stil en keek ernaar met fiere blik.

Catwg hief zijn strijdkreet aan; vijfhonderd stemden ermee in, en schreeuwend stormden ze ten aanval. Ze waren net weggestormd, toen van achterin de zaal een pijl werd afgeschoten, die tussen de rechterarm en de ribben van Pryderi doorging. Ze dachten dat een van hen had geschoten en dat hun vijand reeds gewond, zo niet gedood was. Maar het was niet Pryderi die bewoog of beefde als gevolg van de pijl, of kreunde toen deze zijn doel raakte. Degene die werd getroffen werd een halt toegeroepen bij zijn snode plannen en werd gestopt in het besluipen van mensen in de rug, in zijn poging verraderlijke dolksteken toe te brengen, waarvan de moedigen en de hoffelijken een afkeer hebben. Hij viel waar hij had geslopen en gekropen, achter de troon.

‘Vervloekte pijl’, kreunde Madog Crintach; ‘dat ik zo moet sterven.’

Ze hoorden hem en stonden stil na hun eerste bestorming en twijfelden. Maar Catwg en zijn medestrijders stormden voorwaarts, terwijl hij hen aanvuurde. Deiniol en hij waren nu bij de voet van de verhoging. Pryderi stond voor de troon, ongedeerd, met het zwaard in de schede en het schild achter zich; de punten van hun speren waren op een handlengte van zijn borst. Twee pijlen suisdan van achterin de zaal; Catwg werd als eerste getroffen en Deiniol als tweede en ze vielen neer aan de voeten van de zoon van Pwyll. De derde pijl vloog door de lucht, en Gwylltyn Gwaethaf viel bovenop

zijn broeders. Er kon geen twijfel over bestaan wie de pijlen had geschoten.

De mannen in de zaal aarzelden. Maar achter hen werd een strijdkreet aangeheven, een strijdkreet die ze zich herinnerden uit oude tijden, en een strijdkreet die nieuw voor hen was: *Omwille van Pwyll Pen Annwn! en Voor Pryderi fab Pwyll!* Ze draaiden zich om en zagen dertig man onder leiding van Pendaran Dyfed. Ze waren oud geweest toen het feest begon, maar nu waren ze in de kracht en bloei van hun leven, angstaanjagend om te zien. Ze moesten rekening houden met de boog van Pendaran en hoe de pijlen werden afgeschoten wanneer hij dat wilde, sneller dan de hagel in januari voor de noordenwind wordt uitgejaagd als de winterse rukwinden op hun felst zijn.

Pendaran lachte. 'Het lukt me telkens weer niet om de onstuimige hartstochten van mijn ouderdom te beheersen', riep hij; 'ik heb geen macht meer over de pijlen.' Het leek hen allen toe alsof er een voortdurende regen van zijn pijlen rondom hen neerviel, en daarom durfde niemand zich te bewegen. 'Vervloekte boogpees, ik kan haar niet verhinderen pijlen af te vuren! Ellendige rechterhand, die voortdurend maar de pees wil spannen!' Hij schoot, lachte en schoot. 'Ouderdom is een vloek', riep hij; 'verlangen jullie er maar niet naar! Vol onbedwingbare grillen is de ouderdom.' De pijlen grepen de zwaardklingen in hun handen en spleten ze overlangs; ze schoren het haar van hun lippen, zonder de huid te schaven. 'Ik heb de Crintach gedood; ik heb Deiniol Drwg en Catwg Gwaeth en Gwylltyn Gwaethaf Oll uitgeschakeld; en nog steeds zoekt en zingt de boogpees. Wat een ellende, het kan best zijn dat ik hierdoor wegkwijn!' Zo bracht hij bij iedereen verwarring en schrik teweeg, zonder iemand te doden of ook maar te verwonden, maar het leek alsof de pijlen hen elk ogenblik konden raken. Zijn manier van schieten was anders dan die van een sterveling. De mannen van de teulu van Pwyll Pen Annwn trokken hun mantel over het hoofd om hun lachen te verbergen. Pryderi nam plaats op de troon en keek naar hen; het was een wonder dat hij zijn lach kon inhouden. Aan hem en Rhianon werd

geopenbaard, wat niemand anders gegeven was te zien. Ze zagen de vlammende gestalte die zich van achteren over Pendaran neerboog, en de pijlen van zijn boog sneller deed regenen dan de novemberstormen het schuim van de golven verspreiden. Ze zagen de glorie van Plenydd Brif-fardd Prydain.

‘Maak een doorgang door het midden vrij’, brulde Pendaran. ‘In naam van de goede vrede maak deze vrij; ik zal niet kunnen ophouden pijlen te schieten door het midden van de zaal, zoveel regens van pijlen als daarvoor nodig zijn. ‘Laat iedereen langs de muur gaan staan, als u op uw eigen rust bent gesteld en op de mijne’, zei Pendaran. Ze gehoorzaamden hem haastig.

Toen schreed Rhianon door het midden van de zaal op de verhoging toe. ‘Ah, laat er nu vrede zijn, Pendaran Benteulu’, zei ze.

De boogpees hield op met zoeven, de pijlen vlogen niet meer. De Dimetiërs waren verbaasd toen ze zagen dat Rhianon geen tekenen van ouderdom of blindheid meer vertoonde, en dat ze mooier was dan ooit. Pryderi kwam van de verhoging af en leidde haar naar de troon. Ze nam plaats op de troon van de vorsten van Dyfed.

‘Inderdaad,’ dacht Pendaran, ‘het was zelfs voor mij een wonder om te zien, die pijlenregens. Nooit eerder heeft het boogschieten mij zoveel plezier gegeven.’

Toen sprak Pryderi tot de Dimetiërs die Madog hadden gevolgd. ‘Het is u toegestaan dit land te verlaten’, zei hij. ‘U moet vannacht naar Morganwg rijden en Pendaran Dyfed zal u vergezellen met zijn pijl en boog om u te beschermen.’

Een van hen kwam naar voren. ‘Ik verlaat Dyfed niet’, zei hij. ‘Vroeger diende ik Pwyll Pen Annwn, mijn heer, en hij had nooit enige reden om zich over mij te beklagen. Ik verlaat Dyfed niet nu Pryderi fab Pwyll hier is. Als u mij niet kunt gebruiken, laat Pendaran dan zijn pijlen schieten.’

Vijf van hen gingen naast hem staan, toen nog tien en daarop honderd. ‘Een kwaadaardige dwang is op ons denken uitgeoefend’, zeiden ze: ‘Wij verlaten Dyfed niet, nu de ware koning op de troon is.’

‘Laat het lot mij treffen als hier sprake is van een koning’, zei

Pryderi. 'Laat het lot mij treffen indien ik zou willen dat iemand mij volgt. Rhianon Ren mijn moeder is de koningin; zij alleen bezit de macht.'

Ze bogen het hoofd; ze bedekten hun gezicht met hun mantel. 'Nu weten we', zei de eerste van hen, 'hoe we haar hebben doen lijden. Het zou onmogelijk voor haar zijn om diensten aan te nemen van mannen zoals wij.'

Stilletjes rolden de tranen over hun wangen. Ze herinnerden zich al het goede dat ze van Rhianon hadden ontvangen; ze herinnerden zich haar wijsheid en vriendelijkheid; de gedachte aan haar langdurige lijden was voor hen een groter verdriet dan ze ooit hadden gekend.

'Vrouwe', zeiden ze, 'beveel Pendaran te schieten.'

Maar Pendarans boog bleef ongespannen en hing aan de muur achter de zetel van de penteulu, waar hij niet meer had gehangen sinds de tijd van Pwyll Pen Annwn.

'Geen sprake van', zei Rhianon. 'Pendaran Benteulu zal op mijn vijanden schieten, niet op de mannen van mijn eigen teulu, niet op de mannen die mijn eigen geliefde vrienden zijn.'

.

Hierop werd de zaal plotseling overstroomd met licht en muziek; drie zingende heldere juwelen fladderden tussen de daksparren, en verspreidden meer licht dan de maan aan de hemel. Een gemompel van blijdschap ging door de zaal met Dimetiërs.

'Het zijn de vogels van Rhianon', zei Pendaran Dyfed.

'Het zijn Aden Lanach, Aden Lonach en Aden Fwynach', zei Pryderi; 'het zijn de drie prachtige vredezingers.'

Terwijl ze zongen verdwenen alle droevige gedachten van de Dimetiërs; het was voor elk van hen alsof alle ellende uit hun leven was weggevallen. Een uur lang vlogen en zongen ze daar; en toen vertrokken ze op zoek naar Pwyll Pen Annwn.

Met hun vertrek uit de zaal eindigt het verhaal van Rhianon en Pryderi. Omdat erin wordt verteld hoe Pryderi de vogels in vrijheid

wist te stellen, en hoe hij de mannen van Madog Crintach overwon, wordt het vaak *Het boek van de drie bijzondere kunsten van Pryderi genoemd*.

Over de uitspraak van het Welsh

De klinkers in het Welsh zijn *a, e, i, o, u, w, y*. Ze moeten duidelijk en volledig worden uitgesproken en worden nooit ingeslikt zoals de *e* aan het einde van het Engelse woord *little*, of geneutraliseerd zoals de *a* en *o* in het Engelse *attention*. Als de *a* lang is heeft ze de klank zoals in ons *maar*; als ze kort is zoals in *man*. Evenzo varieert de *e* tussen de klanken van *ee* in *peen* en de *e* in *pen*; de *i* tussen de *ie* in *kiel* en de *i* in *pil*; de korte *o* is als in *pot*; de lange klank ligt in tussen de *o* in *oh* en de *oo* in *kool*. De *u* klinkt als *uu* in *puur*. De *w* klinkt zoals de *oe* in *poel* of *koel*. *Y* in slotsyllaben of monosyllaben klinkt gewoonlijk zoals de *i* (*kiel, pil*); op andere plaatsen varieert ze tussen de *eu* in *kleur* en de *a* in *kan*; als een op zichzelf staand woord betekent het *de* en heeft de *eu*-klank zoals in *deur*.

Men zal zien dat lange en korte klanken die voor iedere klinker worden gegeven in werkelijkheid van dezelfde soort zijn; ze verschillen alleen in kwantiteit. Natuurlijk kunnen alle regels waarin de uitspraak van de ene taal wordt uitgedrukt in een andere taal, slechts een benadering geven; men kan hier dus zeggen dat het voor de uitspraak van het Welsh het veiligste is om een middenkoers te varen tussen de lange en de korte klanken zoals die hierboven zijn gegeven; maak daarbij de *a* niet zo lang als in *maar* en ook niet zo kort als in *man*. Vervolgens moet men bedenken dat het accent altijd op de voorlaatste syllabe valt – behalve misschien in woorden zoals *Penclawdd, Penbardd, Prif-fardd*, die uit twee woorden zijn samengesteld; dan zal het accent meestal gelijkelijk over de twee woorddelen zijn verdeeld.

De consonanten *b, d, l, m, n, p* en *t* worden uitgesproken zoals in het Nederlands. *C* komt overeen met de Nederlandse *k*; *ch* wordt uitgesproken zoals in ons woord *toch*. *Dd* heeft de klank van de Engelse *th* in *that, thy, this, of breathe*. *F* klinkt als een stemhebbende *v* zoals in het Engelse *volume*; *ff* is de Nederlandse *f*. *G* is een stemhebbende *g* zoals in *garde-robe*. *Ng* is als de Nederlandse *ng* in *zingen*. De *h* is altijd sterk geaspireerd zoals in *huurling*. *Ll* is eenvoudig een geaspireerde *l* en wordt benaderd door de combinatie *gl* in het woord *dagloon*.

Evenzo zijn *mh* en *nh* respectievelijk een geaspireerde *m* en *n*; *ph* klinkt als onze *f*; *rh* is een geaspireerde *r*, en de *r* klinkt als de Nederlandse *r*. *S* klinkt als de Nederlandse *s*, nooit als een *z*; als de *s* wordt gevolgd door een *i* en een andere klinker dan klinkt *si* als *sj*; zo wordt *Moel Siabod* bij benadering uitgesproken als *Moil Sjab'-od*. *Th* is als de Engelse *th* in *breath*, *thigh*; het Engelse *breathe* zou in het Welsh worden geschreven als *bridd*, maar *breath* wordt dan geschreven als *breth*.

De tweeklanken *ai*, *ae*, *au*, *ei*, *eu* en *ey* kunnen alle worden uitgesproken als *ai* zoals in het Engelse *fine*, *quite* of *pile*. *Aw* is als *auw* in ons woord *lauw*; *ew* is een combinatie van de klanken *ee* en *oe* zoals in ons woord *eeuw*. *Iw* is *ie-oe* zoals in ons woord *nieuw*. *Wy* is *oe-ie* – maar dan tot één klank samengesmeed. *Oe*, *oi*, *ou* kunnen worden uitgesproken als *oy* in het Engelse *boy*. Tenslotte komt *w* voor als consonant wanneer ze volgt op een *g*: dus *Gwyn* = *Gwin*; *i* wordt een consonant vóór een andere klinker, bijvoorbeeld *Taliesin* wordt uitgesproken *Tal-yes'-in* en niet *Talli-esin*.

Misschien wordt het duidelijker als we een aantal voorbeelden geven van een benadering van de uitspraak van een enkele belangrijke eigenamen in dit boek.

Dyfed: *Dyf* klinkt zoals het Engelse *dove*; het rijmt op *love*, *above*, *shove*, enz. Het accent valt op dit woorddeel. Het *ed* klinkt zoals het Engelse *head* als de *h* aan het begin van dat woord wordt weggelaten: *Dav'-ed*.

Pwyll: Poeielh.

Rhianon: Rhie-an'-on.

Gwri Gwallt Euryn: Goer'-ie Gwalht Ai'-rien.

Dienw'r Anffoddion: D'-yen'-oer Anfod'-yon.

Hu Gadarn: Hu Gad'-arn.

Ceridwen: Ker-id'-wen (Ceridwen Ren ferch Hu: Ker-id'-wen Reen verch Hu).

Teulu: Tailie.

Manawyddan: Man-ah-wie'-than.

Pryderi: Prie-dee-ri.

Gwydion: Gwid'-yon.

Verklarende woordenlijst

Ab, fab, mab. Zoon, jongeling, zoon van.

Abred. De Cylch yr Abred of cirkel van het begin was de laagste van de drie cirkels of gebieden van bestaan volgens de filosofie van de druiden. Daarin gaan de menigte zielen door de cyclussen van incarnatie, en gaan van het mineralen- naar het planten- en dan naar het dierenrijk en tenslotte naar het mensenrijk; in dit laatste hebben ze het vermogen om te kiezen voor het goede en tegen het kwaad (cythraul) te strijden, en tenslotte het goddelijke of onsterfelijkheid te bereiken. De vier stadia van Abred zijn: Annwn, Obryn, Cydfil, en Dyndeb.

Aden Fwynach; Mwynach.	}	De drie vogels van Rhianon.
Aden Lanach; Glanach.		
Aden Lonach; Llonach.		

Afanc. Een monster dat woonde in het Meer van de Overstromingen (Bala Meer); het was de oorzaak ervan dat het water steeg tot het land werd overstroomd. Toen Hu Gadarn de Cymry naar het Eiland van de Machtigen leidde, sleepte hij de Afanc met zijn twee ossen, Nynnio en Peibio, uit het meer; op die manier redde hij het land van de druk van het water.

Alawn Brif-fardd Prydain. Een van de drie Brif-fardd (zie aldaar).

Amaethon. Een van de zonen van Don.

Annwn. De onderwereld, het laagste gebied van Abred.

Awen. De muze, de inspiratie van de dichters. Tydain Tad Awen, Tydain vader van de muze; volgens de manuscripten van Iolo was hij de grondlegger van de leer van de druiden.

Bach. Klein, gewoonlijk gebruikt in koosnamen.

Benadur (Penadur). Hoofdman.

Benbardd (Penbardd). Hoofdman van de barden.

Brif-fardd (Prif-fardd). Oorspronkelijke bard, een term die wordt gebruikt voor Plenydd, Alawn en Gwron, de drie discipelen van Tad Awen (zie de manuscripten van Iolo).

Byd. De wereld.

Cadair Idris. Een berg in Wales.

Caer. Kasteel, burcht. Caer Hun, het kasteel van de slaap; Caer Drais, het kasteel van gewelddadigheid; Caer Heddd, het kasteel van de vrede. Caer Sidi, Caer Ochren, Caer Fedifyd, worden genoemd in Taliesin's *Preiddieu Annwn* (De buit van de diepte: de oogst aan ervaringen in de onderwereld).

Cantref. Een deel van het land; er kunnen twee of drie tot zes of zeven van zijn in een modern land. Een commote is een kleiner deel dan een cantref. Zie de *History of Wales* van prof. Lloyd uit Bangor; ook voor de locatie van de verschillende cantrefi die worden genoemd; en voor uiteenzettingen over de taken, enz., van de verschillende functionarissen aan het Welshe hof, zoals distain, hoofdrecht, penteu.

Ceridwen. Een van de godinnen.

Ceugant. De hoogste van de drie druïdische bestaanswerelden: de wereld van het absolute.

Coelbren. Volgens de manuscripten van Iolo het oude alfabet van de druiden. Het heeft nauwe verwantschap met de Keltiberische inscripties die in Spanje zijn ontdekt.

Crintach. Curmudgeon.

Cymraeg. De Welshe taal. Cymru, Wales. Cymry, het volk van Wales; volgens de traditie het eerste van de drie rassen dat Brittannië door een vredelievende invasie en met instemming bezette. De andere twee waren de Brythons en de Lloegrwys. De wetenschap zegt dat de oude Britten zijn samengesteld uit drie volkeren die ze de Iberiërs, de Gaels en Brythons noemt.

Cynghanedd. Het systeem van consonanten dat in het Welshe metrum wordt gebruikt, bijvoorbeeld:

Yr alarch ar ei wiw lyn

ABid galch fel aBad gwyn.

(*Dafydd ab Gwilym*)

Cythraul. Het beginsel van het kwaad; tegenwoordig de duivel.

Dienw'r Anffodion. Zie Manawyddan.

Distain. Volgens de Wetten van Hywel Dda een functionaris aan het hof van de koning.

Drwg, Gwaeth, Gwaeth Oll. Slecht, slechter, slechtst.

Eiland van de Machtigen (Het). De meest gebruikte naam voor het oude Brittannië in Welshe verhalen – Ynys y Cedryn. Zie ook Ynys.

Fab. Zie Ab.

Ferch (Merch). De dochter van.

Gadarn. Machtig.

Gawr (Cawr). Reus.

Glanach. Zie Aden Lanach.

Gofannon. Een van de zonen van Don.

Goreu. De beste. Goreu fab Ser, de beste, de zoon van de sterren. De Caer van Gwydion ab Don was de Melkweg.

Gorsedd. In de eerste plaats een troon; in die betekenis wordt het

gebruikt in de uitdrukking Gorsedd Arberth. Ten tweede, de troon of stoel (ongeveer in de zin van een leerstoel aan een universiteit) van een bard; vandaar een school van barden, zoals de Gorsedd van Glamorgan; vandaar een verzameling druïden of barden die heilige riten uitvoeren.

Gwent Iscoed. Een koninkrijk in de buurt van Monmouthshire.

Gwerddonau Llion. De groene plaatsen van de overstromingen, de Eilanden van de Gezegenden in het westen van de wereld.

Gwinionydd. Een cantref aan de noordoever van de Teifi in Cardigan.

Gwron Brif-fardd Prydain. Een van de drie Brif-fardd (zie aldaar).

Gwyddel. Goidhel, Gael of Ier.

Gwyddon. Wetenschapper of filosoof. Hier gebruikt als adjectief met de betekenis ‘met betrekking tot de Gwyddoniaid, volgens de manuscripten van Iolo, een school van vóórdruidische wijzen en tovenaars.

Gwydion. Een van de zonen van Don.

Gwynfyd. De tweede van de drie cirkels van het bestaan, de cirkel van gelukzaligheid. Op het moment dat de godheid, die na de universele nacht (die was voorafgegaan door andere universele dagen en nachten) in Ceugant wakker werd, zijn eigen drievoudige naam liet klinken – de *Tair Gwaedd* of de Drie Roepen van het verhaal – om het heelal te wekken van een latent tot een gemanifesteerd bestaan, zodat de sterren en zonnen en stelsels ‘tot manifestatie flitsten sneller dan de bliksem naar huis terugkeert’: op dat moment werden de Gezegenden of Gwynfydolion, die wijzelf zijn, wakker in Gwynfyd, en keken uit over de golf van Abred, de grote diepte; ze zagen dat de hoogte van Ceugant nog niet was bereikt; en besloten uit te rijden door de ruimte en Ceugant stormenderhand in te nemen. Wij zijn nog steeds bezig met die expeditie; want terwijl we door Abred trekken, zijn we niet in staat weerstand te bieden aan de verleidende menigten ervan, en zijn in de stof gevallen en geïncarneerd; en met de verzamelde kennis van deze onderwereld, de ervaring van eeuwen en eeuwen, zullen we

tenslotte de pieken van Ceugant bereiken, als overwinnaars. (Zie *Barddas*, lolo-manuscripten, en andere geschriften van de School van Glamorgan.)

Hafren. De rivier Severn.

Hai Atton. Letterlijk, *Vat moed!* Het hoornsignaal om de manschappen bijeen te roepen. (Zie Allen Raine's *Hearts of Wales*, onze enige autoriteit voor het gebruik van deze term. We hebben veel te danken aan Allen Raine; en nog meer als zij deze glorieuze spreuk heeft bedacht.)

Hen. Oud.

Hirlas. Een drinkhoorn; letterlijk, 'lang blauw'.

Hu Gadarn. Volgens Richards' Dictionary betekent *hu* 'het allesdoordringende'.

Hwyl. De methode van chanten die in Wales wordt gebruikt voor gedichten en retoriek. Het woord betekent 'zeil'; de gedachte daarbij is dat de inspiratie de gesproken woorden voortdrijft en vult met een bepaalde levendige zangerige klankkleur, zoals de wind de zeilen van een schip voortdrijft en vult.

Lloegr. Engeland.

Llonach. Zie Aden Lonach.

Mabwnion. Een cantref in Cardigan.

Manawyddan. De naam van de held van het verhaal, eerst bekend als Pwyll, later als Dienw'r Anffodion, en tenslotte als Manawyddan.

Mon. Anglesey.

Mwynach. Zie Aden Fwynach.

Mynwy. Monmouthshire.

Mynydd. Berg. Mynydd Amanw, de Zwarte Bergen in Carmarthenshire.

O Foroedd ac o fynydd, enz.

'Uit de zeeën en de berg

En de golven van de rivieren,
Komt een god met geschenken voor de fortuinlijken.'
(*Taliesin, Dyhuddiant Elphin*)

Pair Dadeni. De ketel van reïncarnatie, de ketel van Ceridwen.

Pen. Hoofdman.

Penbardd. Zie Benbardd.

Pendefig. Vorst, hoofdman.

Pennillion. Verzen.

Penteulu. De hoofdman van de teulu.

Plenydd Brif-fardd Prydain. Een van de drie Brif-fardd (zie aldaar).

Prif-fard. Zie Brif-fardd.

Pumlumon. Een berg in Wales.

Pwyll. Zie Manawyddan.

Teulu. In het moderne Welsh, huishouden; maar hier heeft het de oude betekenis van een staand leger of een lijfwacht van de Welshe vorsten. De teulu bestond in het algemeen uit honderdtwintig mannen van de edele klasse, die als plicht hadden om in de strijd te sterven vóór de koning werd gedood. (Zie *History* van prof. Lloyd, aan wie we dank zijn verschuldigd voor deze informatie.)

Uffern. De hel.

Wyddfa. De top van Mt. Snowdon in Noord Wales: de Olympus van het Keltische Brittannië.

Ynys. Eiland. Ynys Prydain, Ynys Wen, Ynys y Cedyrn: Het mooie Eiland (of Eiland van Prydain ab Aedd Mawr, een oude koning), het Witte of Heilige Eiland, Het Eiland van de Machtigen: namen van het oude Brittannië. Ik neem aan dat de uitdrukking 'de drie Eilanden van de Machtigen' die in de Mabinogion wordt gebruikt in feite het equi-

valent zou zijn van 'het drievoudige of in drieën verdeelde Eiland van de Machtigen, en zou verwijzen naar de drie delen van dat eiland, zowel vroeger als nu: Cymru, Lloegr en Alban; Wales, Engeland en Schotland.

Ystrad Tywi. Deel van Carmarthenshire.

Over de schrijver

Kenneth Vennor Morris, of Cenydd Morus om de Welshe vorm van zijn naam te gebruiken, werd op 31 juli 1879 geboren in het zuidwesten van Wales, in een huis genaamd Wernelou op een heuvel één kilometer boven Pontamman, Carmarthenshire. Zijn vader stierf in 1884 en Rosa Morris verhuisde met haar twee zonen, Ronald en Kenneth, naar Londen. Daar genoot Kenneth een goede Engelse klassieke opleiding. In 1895 behaalde hij op zestienjarige leeftijd de graad van Senior Deputy Grecian.

In 1896 bracht hij een kort bezoek aan Dublin dat zijn leven voorgoed zou veranderen. Hij kwam daar in aanraking met een groep schrijvers en mystici, waaronder Standish O'Grady, Æ (George W. Russell), William Butler Yeats, Charles Weekes en Ella Young, die waren verbonden aan de Dublin Lodge van de Theosophical Society. Zij bestudeerden de Gaelische mythen, de Keltische traditionele kennis en de filosofie van de oosterse literatuur. Kenneth Morris sloot zich aan bij de Theosophical Society en begon voor theosofische tijdschriften te schrijven.

Kort na zijn bezoek aan Ierland begon hij gedichten te maken. 'Het was Æ die de poëzie in mij wakker riep . . . hij spoorde mij aan die te gaan schrijven.' Zijn eerste gedicht was Ceridwen in Ystrad Tywi, en kort daarna schreef hij een essay, Holy Ground [Heilige grond], over de schoonheid van de bergen, dat werd gepubliceerd in *The International Theosophist* van 15 december 1898. Vanaf 1899 begon hij korte verhalen te schrijven. Zijn werken werden gepubliceerd in de tijdschriften *The Crusader*, *Universal Brotherhood Path*, *The Century Path* (Point Loma), *The International Theosophist* (Dublin), *The International Theosophical Chronicle* (Londen), en andere theosofische uitgaven.

In 1907 ontmoette hij Katherine Tingley (van 1896 tot 1929 gaf zij leiding aan de Theosophical Society) die toen op tournee was in Europa, en begin 1908 vestigde hij zich aan het theosofische hoofdkwartier in Point Loma, Californië, waar hij tot 1929 zou blijven. Hij werd onmiddellijk verliefd op 'Lomaland' en vond het 'een magische plek', maar hij bleef een sterke band houden met Wales en de bardo-druïdische traditie. Hij gaf een cyclus van elf lezingen over Keltische literatuur, die ook in *The*

Century Path (maart – november 1908) verscheen, en hij schreef tal van gedichten en prozastukken die met Wales, de Welshe literatuur en de Welshe legenden te maken hadden. In 1910 en 1911 werkte hij aan zijn eerste boek, *The Fates of the Princes of Dyfed* [Het Lot van de Vorsten van Dyfed] dat in 1914 werd gepubliceerd. 'Ik was in een erg Welshe stemming in 1910-11', schreef hij later aan Ella Young.

Toen Æ de *Fates* ontving schreef hij: 'Bedankt voor je prachtige boek. Het is mooi, zoiets moois ben ik zelden tegengekomen . . . maar ik kan zien dat je je visioen hebt gehad en dat het boek van jou en van de Grote Inspirator is. . . . Je bent een van de weinigen die in deze tijd over de verbeeldingskracht van de oude barden beschikt. Ik hoop dat je die lang zult behouden!' En in een latere brief: '. . . naarmate ik verder lees, wordt mijn bewondering voor de schoonheid en waardigheid van je denkbeelden bevestigd. Je zult er ongetwijfeld erkenning voor krijgen. Misschien nu nog niet. De wereld heeft veel tijd nodig om geestelijke schoonheid te herkennen, maar het zal zeker gebeuren. Ik neem aan dat je je daar niet zo'n zorgen over maakt, want de vreugde om eraan te werken is op zich al een grote beloning.'

Ella Young las het boek pas in 1927, ongeveer 13 jaar nadat het was verschenen, en was heel enthousiast. Haar reactie is te vinden in *The Theosophical Path* (april 1928): 'We hebben in Ierland prachtige verhalenboeken geschreven, maar Wales behaalt met dit boek de overwinning. De bard van Wales heeft nu zijn plaats wel veroverd! En dat is omdat hij, beter dan wie dan ook, het geestelijke element opnieuw zijn plek heeft gegeven! Iedere beschrijving is zo vol met magie: magie die tot de verbeelding spreekt en een licht werpt op dit huidige moment, magie die wijsheid en schoonheid is en van adeldom getuigt. Het vormt één grote kreet – de Drakenkreet van Wales! Ik kan geen woorden vinden om uit te drukken hoe ingenomen ik ermee ben. Ik beschouw het als een verfijnde literaire prestatie – een van de meest opmerkelijke Keltische verhalenboeken, vooral door zijn intense en verfijnde natuurmagic, door de humor en het rijke taalgebruik. Wanneer ik het lees, bevind ik me in het veelkleurige land waarvan elke uiterlijke schoonheid slechts een bekleedsel is.' Morris had toen al een vervolg daarop geschreven en berichtte Ella: 'Er ligt ook gereed . . . een vervolg dat vertelt over de

omzwervingen en terugkeer naar Dyfed van Manawyddan, die ik zie als Pwyll nadat hij in de Magische Ketel is geweest . . . het *Book of the Three Dragons*. De verhalen daarin zijn grotendeels mijn eigen verzinsels. Maar als je je inleeft in die wereld van Keltische roem, dan zie je zelf wel wat er gebeurt.'

Maar ook in de periode tussen het schrijven van deze boeken was Kenneth actief geweest. Zo schreef hij, voornamelijk tijdens zijn eerste tien jaar in Point Loma, 28 verhalen, waarvan hij er tien selecteerde voor *The Secret Mountain and Other Tales* [De geheime berg en andere vertellingen] dat in 1926 werd gepubliceerd.

Op eerste kerstdag 1925 vroeg Katherine Tingley aan Kenneth Morris iets te schrijven over een precolumbiaans onderwerp. Dit resulteerde in *The Chalchiuhite Dragon* – letterlijk de Jaden Draak – dat zich afspeelt in Zuid-Mexico. Het is een schitterend en heel mystiek verhaal over de periode vóór de komst van Quetzalcoatl, de Gevederde Slang, waarin de nog heel zuivere en onbedorven mensen uit het zuiden die nog met de goden leven, na enige tijd in aanraking komen met de machtige Tolteken uit het noorden. Ook in dit boek is Morris erin geslaagd een unieke sfeer-tekening en een uiterst boeiend verhaal te verenigen met de meest verheffende en verfijnde ethiek – iets wat in onze tijd uiterst zeldzaam is. Het schrijven van het boek werd pas in 1935 afgerond, en moest tot 1992 wachten op publicatie.

Na de dood van Katherine Tingley in 1929, en omdat de financiële situatie van het theosofisch hoofdkwartier na de beurskrach was verslechterd, keerde Kenneth Morris naar Wales terug. Hij bleef zich daar actief bezighouden met theosofie. Hij woonde in Cardiff en raakte bevriend met de jonge dichter Cyril Hodges (pseud.: C. Hughes; 1915-1974). Hodges' eerste boek, *China Speaks*, was een verzameling van 21 gedichten gebaseerd op Morris' prozavertalingen uit het Chinees.

Morris zelf schreef artikelen voor de *Welsh Outlook* en het dagblad *Western Mail*. In 1930 nam hij de verantwoordelijkheid voor de Welshe afdeling van de TS op zich, en stak veel energie in het theosofische werk. Hij richtte zeven loges op in even zoveel steden, en hij gaf een tijdschrift uit, *Y Fforwm Theosophaidd*, waarvan hij ook de redactie voerde en waarvoor hij zelf de meeste artikelen schreef.

Met de lichamelijke gezondheid van Morris was het al enkele jaren niet erg goed gesteld en deze ging verder achteruit door de vele lezingen die hij gaf. Voor een deel werd dit veroorzaakt door het gebrekkige functioneren van zijn schildklier, en in april 1937 werd Morris in het ziekenhuis opgenomen. Tegen vrienden zei hij: 'Ze zeggen dat als ik niet word geopereerd, ik nog hooguit een jaar te leven heb, maar als ik de operatie doorsta zal ik een nieuw leven vóór me hebben.' De operatie werd op 20 april 1937 uitgevoerd en na de operatie kwam hij slechts een paar minuten bij bewustzijn en zakte daarna dieper in coma. Hij stierf om 4 uur 's ochtends op 21 april 1937.